

NÉPSZERŰ
KÖZÖNSÉGES
EGYHÁZI BESZÉDEK.
SZÓSZÉKRE

és

MAGÁN HÍVEK' SAJÁT HÁZI HASZNÁLATUKRA.

DOLGOZTA 'S SZABADON FORDÍTOTTA

KISS BÁLINT,

ENCSENCSI REFORMATUS LELKÉSZ.

DEBRECZENBEN,
TELEGDI LAJOSNÁL.

1852.

Mindennek tetszeni lehetetlen, akarni együgyűség.

azonban:

Nihilus liber tam malus est, qui non aliqua parte prosit.

azaz:

Nincsen oly rossz könyv, mely valamely részben hasznos ne lehetne.

Plinius.

Debreczenben, nyom. a' város betűivel.

MÉLTÓSÁGOS
CSÁSZÁRI KIR. KORMÁNYBIZTOS
ÉS
ÉSZAK-SZABÓLCS-MEGYEI FŐNÖK
LUDÁNYI
BAY FERENCZ UR
Ő NAGYSÁGÁNAK

MINT A' TUDOMÁNYOS PÁLYÁN, IFJUSÁGA EGYKORI
TÁRSÁNAK, 'S IGEN TISZTELT BARÁTJÁNAK

ÖRÖKLÖTT HÁLÁS TISZTELETTEL AJÁNlja

n' szerző.

I.

Miként lesz a' szeretet Imádsággá?

Alap-ige: Koloss. 1. 8—14. Epafrás megbeszéléte nekünk a' szent Lélek által való szerelmeteket. Azokáért mi is, a' melly naptól fogva azt hallottuk, nem szününk meg ti értetek imádkozni és kérni, hogy betöltesetek az Isten akaratjának értelmével, minden bölcses-séggel és lelki értelemmel. Hogy járjatok mint az Urhoz méltó, minden engedelemre, minden jó cselekedetekkel gyümölcsöt terem-vén, és nevedvén az isteni esméretben. És minden erővel meg-erősítsetek az ő dicsőséges ereje által, minden örömmel való bé-kességes szenvedésre és tűrésre. Hálákat adván az atyának, ki a' szenteknek örökségeknél elvételére a' világosságban minket alkal-matosokká tett. Ki megszabadított minket a' setétségnek hatalmas-ságából, és az ő szerelmes fiának országába általvitt. Kiben vagyon váltásunk az ő vére által, azaz bűneinknek bocsánatja.

K. Gy.! Az erény, mellyben minden őszpontosúl, mi az embert tiszteletessé 's Isten előtt kedvessé tehe-ti; az erény, melly bennünket itt e' földön áldó angya-lokká, 's az égre nézve kedvelt polgárokká képez, mellyben merítik ki magokat egyedül Mózes és a' pró-féták, mellyben határozlatik az isteni törvény fenséges fogalma; az erény, melly leghatalmasabb 's egyedüli köteléke a' lelkeknek; — melly e' bujdosó csillag föl-dünk' lakosait szorosan, tartósan, sőt örökre egyesíti; melly minden erőhatalmat megtör, minden igyekezetet 's törekedést megszentel; minden élet örömet füsze-rezvén édesít; minden fájdalmat 's szenvedést kisseb-bítvén szelidít: óh! ez az erény az áldószereket. Sze-

retet, melly lelki eredetű 's égi származású; szeretet, melly egész valónkat áthatja, 's sajátos munkássága nem annyira egyes kültettekben, mint azon benső érzésben 's belgében határozatlik, melly tetteinket vezérli. Igen, a' szeretet ama' kitünő 's szüntelen munkás jóakarát, melly lépteinket kormányozza, önmegtagadásra 's áldozatokra lelkesít; szóval egész életünket 's munkásságunk körét szentesíti. Mi csuda hát, ha szent könyvünk a' szeretetet erények királynéjának, 's minden erények áldókoronájának. címézi? túlemelve azt a' hiten, túl a' reménységen, 's e' földi élet legtisztább égi szentségévé magasztalva? Megmarad — úgymond — a' hit, remény és a' szeretet, ez három; ezek közt pedig legnagyobb a' szeretet. Úgy van! a' szeretet bennünket égi fényben ragyogtat, 's az emberi méltóság legfőbb fokáig magasztal. Mindent, mi szent és tiszteletes; mindent, mi jutalomra méltó 's érdemes; mindent, mi boldogító, befoglal a' szeretet.

Az emberi léleknek mint legszebb, úgy legtermékenyebb virága a' buzgó ájtatosság. „Kiemelkedve a' „látható mulandóság világából; feledve mintegy a' földet, fénylő de mulékony javaival, fentlebegve gondolatlanul amaz égi jobb hazában; fent a' szentségnél, kívül társalkodunk, szívünk' lelkünk' egész valója; szent ájtatossággal lángolva előtte dicsőítő lelkünk; égve mint szeráf, lobogva mint angyal; háládatos könyűket sirva az elvett jókért, buzgón 's buzogva esdekelve az elvejjendőkért; kitárt szívvel 's lélekkel állani Isten előtt; minden kívánságainkat 's reményinket gyermeki legforróbb hiedelemmel 's bizodalommal önteni ki zsámolyához“: óh mondjátok meg, nem a' legfőbb elsőségi jog-e ez, melly minékünk földi létünk

szük körében engedtetett? nem a' lehető legmagasb felemelkedése-e ez halhatatlan lelkünknek? 's vajmi szépnek, boldogítónak, 's tiszteletre méltónak kell lenni a' szeretetnek, melly bennünket — mint szent Leczkénk tanúsítja — a' létel ezen legfőbb magasságára, Istenhez illy közel magasztat? — A' szeretet — ez szent leczkénk rövid tartalma — ha az igaz eredetű, tiszta, éltető, meleg és munkás, szent ájtatossággá változik, 's szükségeskép azzá kell változnia. Igen! tisztán szeretni, 's ájtatosan imádkozni, egyazon foglalkozása lelkünknek. Szeretet, a' legtisztább szeretet terül el a' felolvasztatott szavakon; szeretet, melly nem csupán ajkakon lebeg, de a' szív mélyében gyökeredzik, 's eltölti az egész lelket; melly nem egyedül az érzésekkel enyelg 's játszadozik, hanem mint boldogító nemtő, megáldólag tűn fel ott, hol szükség, hol inség mutatkozik; a' mások idvökért melegül, lelkesít és munkál; nagylelkűleg veli meg az akadályokat, nagylelkűleg áldozza fel magát a' mások jólléteért; — 's e' legtisztább szeretet, buzgó ájtatosság — gyermeki legforróbb 's legbensőbb imádság mennyei hangulatában zendül meg szent leczkénkben. Czéлом felmutatni vezérlete után, ez órában rövideden: miként lesz a' tiszta szeretet ájtatos imádsággá. A' tárgy méltósága nyerje meg becses figyelmeleket.

1. Ájtatos imádsággá változik a' tiszta szeretet azért; mert az eredetileg valami fensőbb isteni írezt, és mint égi származásu gerjedelem, szükségeskép a' menny felé, az istenség közelibe emel bennünket. Igen örvendetes hirt vesz Pál Apostol Kolosséból. Egy szemtanú rajzolja a' Kolossébelieknek *hitöket, melly vagyon a' Jézus Krisztusban, és minden szentekhez való sze-*

relmököt, a' mennyekben nékiek eltett reménységért. Rajzolja Pál Apostolhoz való szeretetöket, melly vagy a' szent lélektől; rajzolja szív- 's lélek-örömököt, 's rokonságokat, miszerint a' távolban is utána sóhajtnak 's érte lángolnak. Tisztán szereti viszont Pál is őket, mint legfőbb dicsekedéseit 's atyjafijait az Urban, 's bár távol tőlük, szívvel lélekkel mindenkor közöttük. Majd hatalmasabb lesz, 's semmi határt nem ismer szeretete e' kedvező hír után, Jézus' hív 's méltó követőit látván — mintegy maga előtt szeretetök szent tűzében — lobogtatni hitök szentségét. 'S ekkor csak értök 's nekik lángoló szíve egészen érzeménnyé, teste lélek-ké, emberi valója magasb szellemi lényé olvadva, tiszta szeretet szülte szent ájtatosság buzgó imát zengnek el ajkain: *mi is, ugymond, a' melly naptól fogva ezt hallottuk, nem szüntünk meg ti értetek kérni és imádkozni.* 'S ime így lett szíve szent szerelme, így lesz minden igaz 's tiszta szeretet buzgó imádsággá. — Igen, mert a' szív tiszta szent szerelme égi származású 's isteni gerjedelem, 's mint ilyen, égfele von 's Istenhez segít. Ez azon varázs erő, melly által egy szent egyesületbe olvadva, az égi atyának földi gyermekeiben, minden szív, minden érzet, 's ott fent a' velünk rokon angyalok báj zengzetével egyesülve elszáll az örök jószág, el az örök szeretet trónja felé, 's buzgó ájtatosság mennyei szent hangulatában ömlik szét zsámolyánál.

2. Ájtatos imádsággá változik a' tiszta szeretet; mert midőn keblünket legtisztább 's égetőbb szeretet hevíti, akkor érezzük leginkább, mi gyarlók, mi tehetetlenek vagyunk; mennyire nem várhatjuk kívánságaink 's reményeink teljesedését földiektől; akkor érez-

zük voltaképen, mennyire szükséges az égi segély 's isteni óltalom. Hallván Pál Apostol amaz örvendetes izenetet, szeretet-szülte legtisztább örömkönyvek ragyognak fel szemében; de a' nyugtalanság nehéz gondjai nincsenek még száműzve kebléből. Jól tudja ő, hogy a' Kolossebéliek kiemelve, kihatolva a' sötétség hatalmaságából, Isten' szerelmes fia országához tartoznak; de tudja egyszersmind azt is, hogy csak bődögitő koránja derült még köztük az idvezítő hitnek, de tetőpontjára az igazság napja még nem emelkedett. *Bekeltt nékiek töltetni Isten akaratjának értelmével.* Azonban, mi könnyen csábútakra vezetheté őket az élébbeni babonás hit, érzéki ingereivel. Nevekedniek kellett minden lelki bölcsességben 's értelemben; de mi könnyen eltántorithaták őket a' vak hit emberei. Láttá azt a' nagy apostol, hogy hitsorsosinak földi bődögságuk, nyugodalmuk, sőt életök is ezer veszélyek közt foroghat a' hit igazságaért. Láttá, hogy ő csak kívánhat, reménylhet, kérhet, inthet és tanithat: de a' megáldó 's bődögitő győzelmi erő csak onnan felül származhatik. Istenhez a' magosságba emelkedik hát lelke, 's érző szíve' szent szerelme fent szárnyal az égiek fénylakában, 's mint legbuzgóbb ájtatosság, e' szent hangulatban zendül meg az örök szeretet trónusánál: *Isten! erősítsd meg őket minden erővel dicsőséges erőd által, minden örömmel való békességestűrésre és szenvedésre;* 's ön tehetetlensége érzetében nem szünik meg értök buzgón imádkozni, *hogy járhassanak, mint urhoz méltó minden engedelemre; minden jó cselekedetekkel gyümölcsöt teremvén, és nevedevén az isteni ismételben.* — A' mi itt Pál apostollal történt, ugyanaz történik minden igazán szeretőkkel. Ezer ba-

jok 's veszélyek környezik magunk 's szerelmeseink életét, 's emberi erőnk, mit ezek elhárítására szentelhetünk, csupa erőtelenség. Hova folyamodnánk már óltalomért, hanem ha Tehozzád, óh örök szeretet! A' példa világosit. A' legtisztább 's legégőbb szeretet' szent tüzével szoritja kebléhez az édes anya csak most született kisededét; a' nem csupán természeti ösztön; az istenség tenyészítő sugárzása, az áldó szeretet, földi legbecsesb kincsévé szenteli azt. Ezért viraszt őrcsilagként álmatlan éjeken át kiseded bölcsőjénél, védve azt minden veszélyektől; 's majd ha minden örökése mellett is veszély fenyegeti az ártatlant, ha szemei homályosodnak, vér-re fenakad; 's halvány tagjain halál sápadtság kerül szét: óh akkor legbensőbb buzgalommal emeli szeretet teljes szívét istenhez égfelé, szent ájtatossággal imádkozván óltalmat, 's szabadulást a' vész fenyegette csecsemő életére. Szülék! titeket hivlak fel, mondjátok meg nem úgy van-e? — Tisz'án szerető házastárs! úgy-e szívednek felét, örömeid tárházát, szóval földi élted legfőbb szerencsáját öleled a' hív házastársban, kit nem indulatid felhevült szenvedélye, de tiszta szeretet, szív 's lélek rokonság juttatának birtokodba? És ha majd ama jobb élet béke követe égi honába készül őt szállítani meleg öleléseid közül; ha a' nehéz nyavalyák ágya fenekére szegeznek, ha minden nap, sőt óránként látod feléje közelgni a' halál angyalát: óh akkor, úgy-e, látva hogy emberi kezek többé már rajta nem segíthetnek — felfele emelkedik tisztán szerető szíved, fel a' magosságba Izráel orvosához, a' szeretet istenéhez; 's a' tiszta szeretet szülte buzgó ájtatosság így lebben el reszkető ajkídról: Isten! óltalmazd, tartsd meg kedvesem életét 's vele földi meny-

nyemet; Uram segélj, 's add vissza őt érte vérző szívemnek! Bóldog házaspárok! ti tegyetek mellettem bizonyosságot! — Messze vidékre szállítja a' hőkeblü ifjat földi rendeltetése 's sorsa istene, de lélekben és gondolattal mindég az imádott honban 's kedves övéi közt lebeg. Hirt hall majd idők multán a' távolból, leverőt és szomorítót. Sir szélén tántorog talán a' tisztelt édes atya; vagy talán élet-halállal küzd a' szeretett édes anya. Szívből óhajtana a' kedvelt honba repülni; a' messze távolság azonban, 's rendeltetése visszatartják őt. Óh ekkor vérző, de tisztán szerető szíve, bús érzeménnyé olvadva, istenhez emeli azt 's reszkető kezeit; buzgón 's buzogva imádja őt a' lelke kedvelte szenvedő életéért. Óh bizony! ki még buzgón 's buzogva nem imáda övéiért istenét, az még nem tudja, nem érzi, mit tesz tisztán 's teljes szívből szeretni.

3. Ájtatos imádsággá változik, azaz istent imádni tanít bennünket, a' tiszta szeretet; mert sok jókat közöl velünk, mikért hálával tartozunk, 's égi áldásával, mikkél bennünket bóldogit, gyermeki legforróbb bizalomra lelkesít. Mi teszi kérdem, e' földet reánk nézve mennyország előcsarnokává? talán a' gyűlölség, irigység, ellenségeskedés 's visszavonás átkozott lelke? Óh! hiszen, hol egyedül ez honol 's uralkodik, ott a' világ pokollá fajul 's kietlenül. *A' szeretet ellenben hosszú-tűrő, kegyes, nem irigykedik. A' szeretet mindeneket elfedez, mindeneket hiszen, mindeneket reményl, mindeneket eltűr, soha el nem fogy.* Nemője 's védangyala ez az emberi bóldogságnak. Igen, a' szeretet szent körében mindenütt bóldog éden virul; az öröm' virágai kellemesben illatoznak, az élet' szuró tövisei közelében megszelidülnek; a' kietlen puszták 's vadonok földi

mennyé képeztetnek. — A' példa itt is világosit. Légy szegény 's mindennek szükiben, de ha van egy hív házastársad, kit szíved 's lelked mélyiből szeretsz, mivel az ártatlan, kegyes, istentfélő és szeretetre méltó; — ha látod egyszerű kalibádban, szük asztalod körül — a' zsoldáros szavaiként — mint olajfának ágait, állani tisztán erkölcsös 's vallásos gyermekeidet: óh akkor értök égő szíved' szent szerelmében mondhatatlan gazdag vagy. Légy félreismert, rágalmazott, 's a' világtól megvetetett: de ha van egy jó barátod, kivel, mint magaddal úgy beszélhetsz, kire bátran bizhatod minden titkaidat, kiét viszont bátran birhatod; kinek keblébe biztosan rebeghedd el 's öntheted ki örömidet, sirhatod el fájdalmidat: óh! úgy az áldó szeretet a' legbecsesb földi kincset tartá fel számodra; mert ki előtt tiszta 's benső szeretet világol, az nem jár, óh! az nem járhat elkietlenült sötét völgyeken. Ott a' hol igaz szeretet honol, a' félelem úgy, mint a' hálátlanság, ismeretlen. A' tisztán szerető szív, naponként imádjá istenét, 's nem szünhet meg buzgó hálát rebegni gazdag áldásiért, mellyek őt a' mennyország bődög előéretére ragadják. Szent érzéssel elteltén ad a' nagy apostol is hálát az atyának, *ki őt, 's hitsorsosait a' mennyei örökség elvételére a' világosságban alkalmatosokká tette, ki megszabadította őket a' sötétség hatalmasságából, és az ő szerelmes szent fijának országába általvitte, kiben vagyon váltságunk az ő vére által, azaz bűneinknek bocsánatja; hogy még hibáink és fogyatkozásink érzése mellett is békességünk légyen Istennel, 's bődögítő hittel 's bizodalommal folyamodhassunk ő hozzá. Nékünk sem hiányzik ez áldó bizodalom, ha tiszta 's valódiszeretet lelkesít bennünket.*

Óh akkor, elragadó öröm- 's hálaérzettel nézünk vissza lefolyt napjainkra, 's gyermeki legforróbb bizodalommal tekintünk ki a' kétes jövőre. Isten, ki mind eddig mintegy kézen fogva vezetett bennünket, 's mindeneket javunkra igazgatott: ezután is híven vezérel, óltalmaz, megáld, és bődögít bennünket. És mi akkor abban igyekezzük találni legfőbb örömünket, hogy Istent imádjuk buzgó fohászokkal; mert a' tiszta szeretet égi áldásokkal bődögít; forrá hálára 's bizalomra lelkesít.

4. Ájtatos imádsággá válik végezetre a' tiszta szeretet, mert a' szentek legfőbb örökségét, mire Isten a' választottakat hívta, nem találja itt alatt e' földön. Túl kíván hát emelkedni minden időn 's változáson, túl amaz égi jobb hazába, a' szentek és bődög lélek örök szereteten virágzó szövetségébe. Nem elégedve meg a' földdel, 's a' testiség muló javaival, szent ájtatossággá változik 's naponként buzgóbban emelkedik Istenhez, a' magosságba, oda hol várhatja egyedül fentebbi reménye teljesültét. Az elválás legmélyebb fájdalma a' szeretetnek. Oly szorosan egyesül az, 's egygyé lesz mintegy azzal, a' kiért tisztán ég 's lobog, hogy mind végig 's örökre birni akarja azt, ki őt ennyire bődögítja, 's épen ezért a' lelkek elválhatatlan egységébe legforróbb óhajtása. Látja azonban, hogy e' földön minden változó 's múlandó. Elhullunk egymás után, mint elhullnak a' falevelek, 's elébbutóbb könyáztatta sirhalmunkon sírok éje leng. Mindennap újra ásott sírhantokra tekint, 's elhályányult holt testekre veti sugárit a' bús komoly hóld. Érzi, mélyen érzi ezt a' tisztán szerető szív, 's feltűnnek bús képzetében a' gyászszal jegyzett éjelek, mellyeket őrcsillagként álmatlanul vi-rasztott át kedvese beteg-ágya körül; feltűnnek a' sirhan-

tok, mellyek alatt alussza a' halál sötét éjszakáját, ki bús lelkének egykor kedveltje volt. Látja, hogy az idő ellenállhatatlanul rohan elő, 's közelget a' vég, melly őtet is kedvesei bóldog köréből egykor kiszóllítja; 's minden léptekkel közelebb megyen a' sirhoz, a' koporsóhoz, melly őt rideg keblébe fogadandó. Óh ekkor, feledve a' földet, érző szíve teljét buzgón 's buzogva emeli égfelé, oda hol található egyedül, miért benső valója olly forróan esd. Itt alant a' porban, nem találva magas reményei teljesültét, erősen 's naponként erősbben ragaszkodik istenhez, a' minden élet kútfejéhez, ki — mint szent könyvünk tanítja — *nem a' holtaknak, hanem élőknek istene*; naponkint bensőbb 's érezhetőbb lessz istenneli társalgása; buzgóbb 's bizodalommal teljesb imádsága, 's földi szenvedései amaz égi jobb hazába intik őt. A' könyáztatta sirhantokon hitének 's reményének szent óltára emelkedik, 's a' bús komoly temetők, hol néma minden, 's mélyen hallgató, csak a' sírok éje leng — amaz örök béke áldó csarnokivá változnak. Azt, mit ember itt alant fel nem talál, — a' szeretet keresi, bizton reményli, 's feltalálja ott fent, t. i. amaz elválthatatlan lelki egység utáni forró vágya teljesültét.

Óh bizony! nem tiszta szeretet az, melly nem buzgó, 's nem ájtatos egyszersmind. A' tiszta szeretet Istenhez emel, istenneli szoros egységre vezérel, 's végre legbuzgóbb ájtatosság szent imáiban zendül meg trónusánál. Így szeretett Jézus is, a' tiszta szeretet leg-tökéletesebb képmása. Tiszta szeretet legszentebb hevével 's érzetével függött ő választottin, a' tanítványokon, kik lelkének kedveltjei valának, 's majd égi atyjához szárnyalt rólok lelke indulatja. Midőn pedig kö-

zelített a' végóra, az elválás borzasztó szent órája, 's utólszor terjeszté ki áldó kezeit szeretett tanítványin; értök érző lelke teljét ama követetellen megindulás szülte buzgó imádságban önté ki szent atyjához: *imhol vannak atyám! kiket nékem adtál; akarom, hogy a' hol én vagyok, ezek is ott legyenek, 's lássák mindenhai dicsőségemet.*

Isten! szeretetnek Istene, tekints alá fénylakodból, ez ájtatos gyülekezetre! Imé, mi buzgón, 's buzogva imádjuk felségedet, hogy adj minékünk mindnyájunknak olly áldó szeretetet, melly tisztán égve 's lobogva szívünkben, buzgó ájtatosság szent hangulatában ömöljön szét zsámolyodnál. Adj nekünk tiszta szeretetet, bódogitót itt e' földön, idvezitőt egykor egeidben Ámen.

II.

A' lélek kltünő magas tulajdoni az ember igaz becsét 's méltóságát épen nem feltételezik.

Alapige: 1 Korinth. 13, 1—13. Ha embereknek vagy angyaloknak nyelveken szólanék is, a' szeretet pedig nincsen én bennem, olyá lettem mint a' zengő ércz és a' pengő czimbalom. És ha jövendőt tudnék is mondani, és minden titkokat és minden bölcseséget tudnék is; és ha egész hitem volna is, ugyannyira, hogy a' hegyeket elvinném helyekről, ha szeretet nincsen én bennem, semmi vagyok. És ha minden marhámat a' szegények tápláltatásukra költeném is; és ha testemet a' tüzre adnám is, ha szeretet nincsen bennem, semmit az nem használ nékem. A' szeretet hosszútűrő, kegyes a' szeretet, nem irigykedik a' szeretet, nem cselekszik álnokul, nem fuvalkodik fel. Nem cselekszik éktelenül, nem keresi csak az ő maga hasznát; nem gerjed hamar haragra, nem gondol gonoszt. Nem örül a' hamisságnak, örül pedig az igazságnak. Mindeneket elfedez, mindeneket hiszen, mindeneket reményl, mindeneket eltűr. A' szeretet soha el nem fogy: de a' jövendőmondások is eltöröltetnek, a' különböző nyelvek is megszűnnek; a' tanulásból való ismertet is eltöröltetik. Mert részszerint vagyon bennünk az ismeret, részszerint a' profétálás. De minekutánna eljövend a' tökéletes teljesség, akkor eltöröltetik a' mi részszerint vagyon. Mikor gyermek volnék úgy szóltam mint gyermek, úgy gondolkodtam mint gyermek, úgy értettem mint gyermek: minekutánna pedig férjfiuvá lettem, elhagytam a' gyermekekhez illendő dolgokat, mert mostan látunk tükör által, és homályos beszéd által, de akkor szemtől szembe; most részszerint vagyon bennem az ismeret, akkor pedig léssen az ismeret úgy a' mint tanítatom. Azért mostan megmarad a' hit, a' reménység, a' szeretet, ez három, ezek között pedig legnagyobb a' szeretet.

Az ember igazi becse, minden más teremtett állatot túlhaladó elsősége, 's elkülönző méltósága' kijelölésében, 's meghatározásában, két különböző utat kö-

vettek eleitől fogva, 's követnek még máig is, nagyrészt az emberek. Vannak, kik kizárólag a' test' külső kellemlere akarják 's szeretik azt szorítani, minéműek a' szép testalkat; az édesden vonzó 's elbájoló arczvonások; a' deli nagyság, 's kitűnő testi erő. Nem szükség hosszasan mutogatnom, mert hiszen látja azt mindenki, miként ezek valóság helyt muló árnyakat ölelnek, 's csábutakon tévedeznek. Mellőzve ugyanis azt, hogy a' szép testalkat, nem kirekesztőleg az embernek, de rajta kívül sok más állatoknak is kitűnő tulajdona; — mellőzve azt, hogy testi erőre 's gyorsaságra nézve sok más állatok elragadják tőle a' pálmát; csak azt jegyzem meg rövideden, hogy bár mennyire tűnjék ki, 's emelkedjék felül az ember testi külső kellemlere nézve más teremtett állatokon, csakugyan több tekintetben sorsosa 's osztályosa ő azoknak, Mint azoknak, úgy nekie is vannak szükségei; mint töredékenyek, 's hijánosok azok: úgy töredékeny 's hijános ő. Meghal az ember, mint elenyésznek amazok is. Mások ellenben, mellőzve a' test külső kellemlereit, a' lélek' fenséges erejébe, 's istenítő munkálataiba helyezik, 's állítják lenni az ember' igaz becsét, 's elkülönböző méltóságát, melly őt, mint minden más állatokon: úgy embertársain is tulemeli, jellemzi és dicsőíti. 'S ki tagadhatná, hogy már ezek, amazoknál, sokkal helyesebben vélekednek? Ki tagadhatná, hogy a' lélek' szép tehetségei, minéműek az értelem, okosság, tisztalátású- 's mélyenitélő tehetség; a' szép és jó izlés; a' művészet, valóban felemelik 's dicsőítik az embert? Igenis! ugytetszik, hogy ezek teljesen eltalálták a' mértéket, mellyekhez kell mérni, 's mellytől kell felfüggeszteni az ember' igaz becsét 's méltóságát; még pedig úgy, hogy minél inkább kiemelkedettek, 's kitűnőbb-

bek a' lélek' szép tehetségei valamely emberben: annál fentebbi fokára emelkedett légyen az az emberi méltóságnak. Nem akarom én, 's nem lehet tagadni, hogy sokat tesz a' szépség; mert igéző kellemei mindenkit elbájolnak; de ha hasonló szép lelki erő nincs vele párosulva, mint élet- 's léleknélküli képet nélkülözve sajnálom; míg másrésztől bámulva csudálom, miként hogy a' semmi, vagy igen kevés testi kellemmel bíró okos, alapos elménczsége, lélek- és erőteljes társalgása által, sziveket nyér, sziveket hódít, 's vonsz magához. Megengedem én azt is, hogy a' deli testalkat 's kitünő testi erő, sok tekintetben hasznos, 's érdekessé teszi az embert: de egyszersmind azt állítom, hogy lelki erő nélkül nem képes az embert az alacsony sors' homályából kiemelni, 's mások felett érdemesíteni. Igen! lelki erő nélkül Góliáth' óriási ereje megszégyenül, míg a' kicsiny Dávid ugyanazzal királyi méltóságra emelkedik. Igaz tehát, 's nem lehet tagadni, hogy a' lélek szép tehetségei 's kitünő tulajdoni inkább érdemesítik az embert, inkább emelik annak igaz becsét, 's méltóságát, mint a' test múltó kellemei. Azonban mint meghallánk, nyilván azt állítja az Apostol szent Pál, korinthusi hit-sorsosihoz írott levelében, hogy a' lélek' felemelkedett erejétől 's szinte természet felett kitünő magas tulajdonitól sem lehet egészen, 's kirekesztőleg elhatározni 's felfüggeszteti az embernek igazi becsét 's méltóságát. És épen a' nagy Apostol ezen állításának rövid fejtegetése, 's igaz volta megmutatása, jelen elmélkedésemnek, 's becses figyelmeteknek méltó tárgya.

1. Csak magokban, 's elkülönzve tekinti az apostol, a' lélek kitünő szép tehetségit, mellözve azoknak, az emberi életre, 's történetekre való hatásukat. Ha

ugymond *embereknek, vagy angyaloknak nyelveken szóllának is*, azaz, ha a' föld minden ismeretes nyelveit betanulva sajátommá tehetném; ha szívem' érzéseit, gondolatit, az ég lakóival, az angyalokkal közölhetném; ha végre oly magas lelkesedéssel, 's sziveket nyerő hathatós ékesszóllással bírnék is, hogy hallgatóim bennem nem földi, de égi hatalmas lényt képzelnének; de ha csak ebben, 's egyedül ennyiben határozatnék mások felett kitünő elsőségem, 's lelkemnek szívem nem felelne meg, azaz *szeretet bennem nem volna*: olyá lennék, *mint a' zengő ércz, 's pengő czimbalom*; 's mint azon mivszer, melly csak készítőjének, 's annak, ki vele mesterileg bánni képes, ad valódi diszt 's becsületést. Igenis, a' mi bennünk a' formáló természet remek műve, 's önkéntes adománya; vagy pedig szerencsés körülmények' kedvező öszhangzata juttatának birtokunkba, az tulajdonképen nem miénk, 's következőleg, bár kölcsönözhet is némü tetsző elsőséget, 's nevelheti munkásságunk hatáskörét: igazi becsületet, 's méltóságunkat, mint nem teheli, ugy meg sem határozza. Valóban kéjéledelegve, 's andalító érzésekre hevülten nézdeljük a' bájló rózsaaarczokat, 's a' deli test' külső kellemeit, de benső helybehagyást, 's köztetszést ezek még magokban, soha tölünk ki nem vivnak. Némü irigységgel elteltten boldognak 's szerencsésnek valljuk azt, kire rakás kincs 's nagyszerű ősi birtok vár, vagy száll, de csupán ezért többre 's nagyobbra őt, épen nem becsüljük. Ugy-e méltán kinevetjük azon esztelen hiúságot, miszerint valaki, nemes származással, 's elhunyt dicső elei szép tetteivel kevély 's kérkedő, holott szívében nem nemes, 's tetteiben erkölostelen? Épen illy nevetséges az, midőn valaki, a' vele

született lelki szép tehetségekkel, mellyek a' formáló természet önkénytes adományi, dolyfős 's pöffeszkedő. Igaz, hogy a' lélek' szép tehetségeit csak mint gyenge csirát 's gyököt hozzuk magunkkal az életbe, 's itt kell azt gondosan ápolni, nevelni, célirányosan fejteni 's erkölcsileg mivelní, nemesíteni; de igaz másrésről az is, hogy csira, vagy gyök nélkül, mint virág, úgy gyümölcs sem képzelhető. Igaz marad az is, hogy lelkünk' bármí kitünő tehetségeiben van valami történetes 's velünk született, 's következőleg fővényre rak házat, ki benső igaz becsét 's emberi méltóságát egyedül, 's kirekesztőleg azokon akarja építeni. Bár milly édesden vonzó 's elbájoló, szívet, lelket egyiránt emelő, 's megható rendszeres hangokat játszik is a' mivész remeken idomitott mivszerén; a' mivszer csakugyan mivszer, zengő ércz és pengő czimbáalom maradánd. A' készitőt, a' remek és izletes mivészt, bámuljuk mester-mívén; de az érczet, csupán azért, mivel magát mesterileg alakítni engedé, épen nem dicsérjük. Egyszóval az, mi az embernek igazi becsét ad, 's benső méltóságát elhatározza, nem lehet történetes, vagy születés által öröklött; hanem magának kell azt, nemesen küzdve kivívni; következőleg a' velünk született lelkiajándékokat, bármí kitünők legyenek is azok, egyedüli mértékül itt felvenni nem lehet. Annyival kevésbé pedig, mivel

2. Az igazi remek elme 's lóngeszü bölcseség csak igen ritka tünetek, 's valódi nagy embert, századok szülnék egyet, 's századok járnak lóngeszé' világánál. Igen! kitünő lelki szép tehetségekkel, csak igen kevesen születnek, 's már csak azért sem lehet azokat, az ember' igaz becse' meghatározásában mértékül venni fel, mivel azok nem általánosan mindenkinek, de csak

némely keveseknek jutnak osztályrészül. Vannak némü lelkierők 's adományok, de Isten az egyedül, ki mindenekben munkál mindeneket. Ne hidd azért te szerencsés, kit Isten, vagy a' formáló természet, remek elmével, kitünő lángésszel, tiszta látásu 's mélyen ítélő lélektehetséggel áldott meg, hogy már ez által eléggé ki vagy emelve más embertársaid felett. Imé a' legritkább, legfelségesebb lelki erőket emliti Pál szentleczkénkben, t. i. a' jövendőmondást, az Istenség' elrejtett titkaiba való mély belátást, 's azon csudatevő erejét a' hitnek, miszerint valaki a' hegyeket is elmozdithatná helyökből. Ezekkel dicsekedtek t. i. némelly korinthusi keresztyének. Ezeknek 's ezekről mondja már az apostol: *ha jövendőt tudnék is mondani, ha minden titkokat, 's bölcseséget tudnék is, és ha egész hitem volna is, ugyanynira, hogy a' hegyeket elvinném helyekről, de szeretet nincsen én bennem, semmi vagyok.* Mi édes vigasztalást meríthettek innen, ti, lélekben szegények! Imé Isten' becses ajándéki mindenekben mutatkoznak, bár különböző mértékben, 's az ajándékok különbsége nem rendel alá senkit e' részben nálánál kegyeltebb testvér-sorsosinak. A' mi majd egykor, az embernek Isten előtt, a' lelkek' országában, mások feletti elsőséget ad, azt itt alant mindenki megnyerheti; mert az egyedül a' szív' szentekszentében, 's a' szeretet' szent érzetében rejtezik. Légyen hát bár, hogy szigorú helyzeteteknél fogva álacson fokán álljatok a' lelki 's tudományos miveltségnek, nem vagytok azért elvetve Isten előtt, sőt épen abban, mi egyedül teszi 's határozza el az embernek igaz becsét 's méltóságát, t. i. a' szeretet' szent érzetében, sokkal felülemelkedhettek a' lélek' kitünő ajándékival kérkedő embertársaitok felett,

kik ha jövendőt tudnának is mondani, ha minden titkokat és bölcseséget tudnának is; és ha egész hitök volna is, ugyannyira, hogy a' hegyeket elvinnék helyökről, de szeretet bennök nincsen, semmik.

3. Tovább megy az apostol, 's az emberi lélek' kitünő szép tulajdoninak az ember' életére, 's annak történeteire való befolyását 's hatását vizsgálja, azaz gyümölcsseiből 's munkálatiból ítélgeti azokat. A' lehető legnagyobb tökélyben mutatja fel az embert, lelkének fenséges munkáival ékesülten, túlemelve mindenben, a' mi földi és mulandó; túl a' testiség érzékein, a' hol osztán kész lemondani minden földi birtokról, 's kéjledeletről; kész a' nagy lelkü vértanuk' érdemesült sorába iktattatni; és mikor az erkölcsi tökélynek illy magas fokáig emelte az embert: ekképen nyilvánítja véleményét, hogy még a' lélek' ezen lehető legnagyobb felemelkedettsége sem elegendő önmagában, dicsőíteni 's érdemesíteni az embert, mint boldogítani sem. *Ha* ugymond, *minden marhámat a' szegények' tápláltatására költeném is, és ha testemet a' tűzre adnám is, ha szeretet nincsen bennem, az nékem semmit nem használ.* Ugyvan! ha mindezeket rajoskodó túlságoskodásból, vagy határtalan becsületvágyból tenném, nem pedig azon buzgó törekvésből, hogy feltétlenül Isten tanács-végzetét kövessem, útaiban járjak, 's embertársaimat boldogítsam: minden tettem semmitérő lenne. Állításom' igaz volta, minden kételkedésen túl lejénd, ha csak egy futólagos tekintetet vetünk is a' lélek' kitünő jeles tulajdonira, elkülönözve vizsgálván azoknak az életre való hatásukat.

Ugy látszik első tekintettel, hogy mindezek áldást termő élőfák, idves gyümölcsökkel kínálkozók. Vizsgáljuk meg azonban közelebbről. Isten' becses ajándéka

az ékesenszólás tehetsége. Ez az, melly szíveket nyer, szíveket hódít; indulatokat hevit és lázit; viszont lázongó érzéseket csendesít; szóval, ki ezzel bir 's ékeskedik, hatalmas befolyást gyakorolhat másokra. De hát ha az ég' ezen becses adománya gonosz 's istentelen kezekbe kerül? hát ha az állati bujagyönyörnek, alacson kincs- 's hatalomvágynak, 's más lélekölő nemtelen szenvedélyeknek létszen emeltyüje? Óh! akkor a' jámbort és egyenest rászedi 's megvakítja; ártatlanság' szende 's kecssteljes köntösében mutatja az undok vétket, 's ezáltal ezeket csalogat, ezeket édesget bünre 's kárhozatra. Nézzük a' remek elmét, az isteni- 's emberi titkokba beható, 's mélyen járó észtehetséget. Ki tagadhatná, hogy égi-szikra, 's Isten legdrágább adománya ez a' halandó emberben? De mi történik, kérdem, ha a' lélek' ezen szép tehetsége haboz és kétkedő? mi történik, ha ez abban találandja legfőbb dicsőségét, ha mindent, mi szent és tiszteletes, vakmerőleg megtámad, 's szentségtörő lábaival eltapod 's romba dönt? mi történik, ha kétkedése' vésztárasztó mételyével, az ég' szelíd leányát, az idvezítő vallást mérgezi 's szaggatja, és istentelen dühében, azt rohanja meg ostromlólag, az ellen lövelli pokolszülte gúnynyilait, a' min alapul 's áll egyedül, az emberinem jelen nyúgodalma, 's örök idve? Óh! akkor a' hívők közül ezeket ragad félre, 's viszen veszedelmes csábösvényre; ezereknek szívében tárja fel a' vigasztalhatatlanság' kétségbeejtő örvényét; ezereknek rabolja el benső békéjét, lelki nyugalmát, vele földi mennyét 's mindenét. Nyissátok fel a' népek 's nemzetek évkönyveit, vérbetűkkel találjátok feljegyezve, ama szomorú igazságot: a' népeket elnyomó kényurak 's zsarnokok, az ártatlanság elcsábítói, az embe-

riség' szent jogainak elnyomói; a' bűn 's vétek győztes hirnökei, 's kikiáltott undok hősei; az isteni 's emberi törvényeket felforgató csuda 's rémszörnyetegek; szóval, nemünk' örök gyalázói, szív-'s lélektelen félrevezetői, mind kitűnő lélektehetséggel bírók valának; 's épen ezen mások feletti kitűnés által viheték ki, 's létesíték istentelen tervöket. Hát, a' mi illy kárhozatos visszaéléssé fajúlhat; a' mi átok rettenetes kútfejévé változhat az egész emberinemre nézve, lehet-e attól függeszténi fel egyedül, az embernek kitűnő becsét 's elsőségét? Óh! nem annak a' legfőbbnek, a' mitől lehet és kell egyedül felfüggeszténi az embernek igazi becsét 's méltóságát, mindenütt áldásduzsnak lehet és kell lenni szükségeskép. Egy szeretetteljes, Istennek és az emberiségnek szentelt nemes szív, egy tisztán erkölcsös hőkebel, mint fogja azt felderíténi, mint szépit 's nemesít meg minden társaskört, mellyet megillet 's lelkesít? Hoszszutűrőleg 's kegyesen győz 's uralkodik ez mindenütt és mindenha. Minden heves buzgalom, melly a' mások elsőségét irigyli; minden szilaj pajzán-ság, melly sajátjával büszke 's kérkedő, minden hiu dagály és gög, melly felfuvalkodik 's követel, térdet hajt a' szeretet előtt, magát mélyen megalázva. Igen, mert a' szeretet, mint szent leczkénk mondja, *hoszszutűrő és kegyes, nem cselekszik éktelenül; nem keresi csak a' maga hasznát; nem gerjed hamar haragra; nem gondol gonoszt, nem örül a' hamisságnak, 's nem irigykedik.* Ki nem látná hát, hogy az embernek igaz becse' s valódi méltósága, egyedül 's kirekesztőleg ettől, nem pedig a' lélek' kitűnő szép tehetségitől függ, mint a' mellyeknek következményeik 's munkálataik kétesek és kétértelműek?

4. A' lélek' kitünő jeles tulajdoni, nem is elegendők önmagokban bódogítani az embert, sőt inkább szünteleni harc' s nyugtalanság rendes kísérőik. Ismét egy ok, miérthogy az ember' igaz becsét 's elkülönző méltóságát, tőlök függeszteni fel egyedül lehetetlen; mert annak, mitől azt felfüggeszteni lehet, mindenha megáldónak 's következményeiben bódogítóknak kell lenni. És épen az embernek ezen legméltóbb, 's legfensőbb dicsekedését rajzolja már, a' nagy apostol, szentleczkénk' szavaiban, a' szeretet' szent nevezete alatt. *A' szeretet* ugymond ő — *örül az igazságnak, mindeneket elfedez, mindeneket hiszen, mindeneket reményl, mindeneket eltűr.* Bódog és szerencsés, kinek nemes hálántékit e' legméltóbb diszkorona ékíti! nyilván bódognak vallom 's hirdetem én őt; bódognak sokak feltett, kik kitünő lelki jeles tulajdonokkal diszkeskednek. Mindenha és mindenütt az igazért és jóért ég 's lobog ezeknek szeretetteljes szívök, 's milly gazdag, 's égi öröm kutfők nyiladoznak ez által elöttök. Ha valami jó tenyész a' földön; ha valahol a' törvényszerűség legyőzi a' törvényteleniséget; ha valahol győzelmi öröm-innepet ül Astrea az igazság' istenasszonya: mind ez nem földi, de égi 's legszentebb örömré hevíti őt. Igen, mert ő *örül az igazságnak*; tisztán örvend embertársa jóllétének, 's érző szívvel vesz részt fájdalmában. Testvérszeretettel öleli az egész emberiséget, mint egy atyának gyermekeit; egy égnek, 's jutalomnak örökösit, 's épen azért késedelmes a' haragra; örömet megenged; kész mindenkit mentegezni, kész minden roszt jóvátenni. Igen! ő eltűr mindeneket; a' honnan sok fájdalomkutfők 's források előtte bezárvák, 's ismeretlenek. Önként elfordul szíve a' gonosztól; örömet és édesden vonattatik min-

den jóra, szépre 's nemesre. Innen van az, hogy bizalmatlanság' nyugtalanságit nem ismer, 's ha mi jót hall társáról, azt örömet elhiszi, 's mindeneket reményl. Ha olykorsorsa mostohává, életösvénye kietlenné fajúl, élesztl csüggedező lelkét amaz édes biztatással, hogy Isten a' kísértés' nehéz próbáiban sem hagyandja el őt. Istent szereti teljes szívvvel, lélekkel; Istenben bizik egyedül, 's gyermeki tisztelettel hagyja reá minden utát, és ezáltal öregbül lelke' nyugalma, könnyebbednek szenvedési. Ugyvan! ő mindeneket eltűr és elszenved. Egyszóval az ember, kiben az emberiség' igaz fénye, 's méltósága tündököl, nem lehet soha vigasztalás nélkül, nem lehet egészen boldogtalan. Megvan lelki békéje 's nyugalma, mit a' kitünő lelki jeles tulajdonok, nem mindenkor, 's mondhatnám ritkán biztosítanak. Nem akarom én, 's nem lehet tagadni, hogy az igazság' 's tudományok' titkaiba való mély belátás, 's az azok körüli vizsgálódás, már magában fenségesen jutalmazó, 's kedves élvezetet nyújt; de ismerem másrésről azon nehéz gondot, 's törődést is, mit az megkíván; ismerem azon keserü nyugtalanságot is, melly abból származik, ha az ember hosszas törődés 's megfeszített szorgalom után sem találja azt, mit buzgóan óhajt és keres. Jól tudom én, hogy kitünő lelki tulajdonok nélkül, Pál sem lett volna felvilágosodott nagy Apostollá; tudom mi édes, mi felemelő lehetett 's vólt reá nézve, ama bődögitő öntudat, hogy ő maga többet tett Krisztus országa' terjesztésére, hogy nem mint a' több apostolok együttvéve. De tudom másrésről azt is, hogy épen kitünő szép tulajdoni, mint nyugtalaniták egész életét; tudom, mint habozott 's kételkedett először; mint zárta be szívét az evangéliumi tiszta tudomány előtt; minden felvilágosodottsága mellett

is, mint tévelygett abban, mi pedig legfőbb emberre nézve, mint üldözte Jézus követőit. Megengedem én azt is, hogy nem csak hizelgő, de valóban böldegítő is másokat, hasznos ismeretekkel gazdagítani, szívöket nemesíteni; 's az igazság' és erény országát szóval és írással nevelni és terjeszteni; — de ismerem az ezzel együtt járó nehéz gondot, maga megtagadást, 's töredést is, melly az élet' csendes böldegőségét zavarja és felforgatja inkább, mint eszközli 's elősegíti. Ezeket tudva 's ismerve már, azt állítom, hogy felettébb rosszúl gondoskodnánk magunkról, 's a' mieinkről, ha a' lélek' tehetségének kifejtését 's képzését tennénk törekedésünk egyedüli 's legfőbb céljává, 's mellőznénk megőrizni szívünk' ártatlanságát, mellőznénk ápolni a' tiszta erény' 's igaz kegyesség' megáldó növényit; azt állítom, hogy a' lélek kitűnő tulajdoni az ember igaz becsét 's méltóságát meg nem határozzák, szünteleni harc 's nehéz nyugtalanság lévén kísérik. Nem, végezetre

5. Azértis, mivel annak, mi az ember' igaz becsét 's méltóságát' meghatározza, állandónak és maradandónak kell lenni mind végig; a' lélek ajándéki pedig mulandók 's elenyésznek. Ide czéloz az apostol ama szavaiban: *a' jövőendő mondások eltöröltetnek; a' különböző nyelvek is elnémulnak egykor az égben; a' tanulásbéli ismeret is eltöröltetik; mert részszerint vagyon bennünk az isméret, részszerint a' profétálás; de miután eljövend a' tökéletes teljesség, eltöröltetik minden, a' mi részszerint vagyon, de a' szeretet el nem fogy soha örökké.* Átkísér ez bennünket az örökkévalóságba, 's legközelebb emelvén Istenhez, a' világ' 's emberiség' köz-atyjához, Isten fiaivá magasztal bennünket. Az Isten nem néz, nem hiszen, de tökéletesen lát, 's tud

mindeneket; előtte nincs tegnap és ma; múlt, jelen és jövő tudva vannak ő nála, 's épen azért reményt sem esmér, de tökéletes és áldó szeretetet lehell minden, mit ő teremtett, munkál és igazgat. *Az Isten merő szeretet; a' ki a' szeretetben marad, ő benne maradand, 's megmarad mind végig.* Gyakorta érezzük már itt alant is, hogy minden lelki törekedésünk részszerinti és tökéletlen. Gyermeki nyelvünket, beszéd- 's gondolkodásmódunkat; gyermeki terveinket magunk kinevetjük érettebb korunkban; a' miért szenvedélyes rajoskodással izzadtunk, 's a' miben magasb lelkesedést találtunk, mint ifjak, hibákul 's tévelygésül ismerjük el későbbi éveinkben. Ugyvan! *mikor még gyermekek voltunk úgy szóltunk, mint gyermekek, miután pedig férfiakká lettünk elhagytuk a' gyermekekhez illő dolgokat.* Csak kétesen és homályosan látjuk itt alant az igazság' világot, nem bírhatván meg testi szemeink, teljes égi fényét. *Mostan csak tükör és homályos beszéd által látunk, de akkor szemtől szemben; mostan részszerint van bennünk az ismeret, akkor pedig léssen úgy, a' mint tanítottunk.* Itt alant tegtisztább ismeretünk, legmélyebb 's alaposb tudományos miveltségünk is megszégyenül. Nemünk hovatovább óriási léptekkel halad, a' nemzeti miveltség' 's tudományosság' dicsőítő mezején, 's végellen távolban hagyja maga után elhunyt apáinkat; végig és átláthatlan homályt vet a' mult tizedek, sőt századok' legremekebb mester-miveire. Csak imádott magyar hazánk 's nemzetünk is, a' közelebbi év tizedek alatt, oly óriási- 's szinte hiteltmuló sebes léptekkel haladt, sőt mondhatnám, villámgyorsasággal repült elébb a' nemzeti miveltség', szellemi és anyagi jobblét', ipar' 's tudományosság mezején, oly kitünő érdem ko-

szorukat aratnak 's kitünö nagy számmal, miről apáink még csak nemis álmódoztak; annyira, hogy nem mondok sokat, ha az őshajdankor' nevezetes költője' ismeretes szavait, következőleg alkalmaztatom édes hazánkra 's nemzetünkre: Imé azok is létesülnek 's teljese-
 désbe mennek jelenleg itten, miket lehetetlennek, sőt képtelenségnek esküdtem oda elébb. Ugyvan! itt alant is naponként halad az emberiség, a' tökéletesedés mezején; a' tudomány' és mesterség' legremekebb mive is elszégyenülten tűnik el, ha egy nagyobb lélek 's remek elme, tisztább fényt lövel és áraszt; vagy hasznosabb felfedezések, 's találmányok által dicsőíti nemzetét. Mennyivel inkább gyermeki gondolatoknak ismerjük mi ott fent az egekben mind azt, mit itt, mint az emberi lélek' remekait bámulva csudáltunk; ott hol tökéletesen meggyőztetünk a' felől, hogy itt e' földön, *részszerént vala bennünk az isméret, részszerént a' profétálás.* Az Isteni dolgokra nézve *megmarad ott, a' hit, remény és szeretet;* és ez három elválhatlan társai egymásnak; *legnagyobb pedig a' szeretet,* melly el nem fogy soha örökké, 's majd a' sírok sötét éjelen tul, mint égi plánta, dicső fényben virul, áldó-gyümölcsöket termendö.

Adjuk meg hát mindennek az érdemlett 's méltó tiszteletet; buzgó hálát rebegve ismerjük el, Isten' becses ajándékinak, a' kitünö lelki szép tulajdonokat, 's méltányolva tiszteljük, használjuk, 's gondos szorgalommal ápoljuk, 's miveljük azokat, — de ne tegyük törekedésünk' egyedüli végcéljává. Ne feledjük soha mulandó, 's részszerinti vóltukat; a' megmaradandókat keressük inkább minden szorgalommal, mellyek bennünket itt alant megnyugtának, ott fent pedig böldogitán-

danak egykor. Sok kitűnő lelki tehetségű, 's erejű nagy emberek léptek már fel a' világ' néző színpadjára, 's minden másokat porbatiprólag, hiteltmuló gyorsasággal emelkedtek a' hatalom' 's dicsőülés' főpólczára. Azonban egy dördülés a' sorstól, 's mint kevély Luciferek aláhullottak fénypólczokról, mint a' világ bámulta 's rettegte hős Napoleon, megbuktak; a' mikor osztán, a' tisztelettel páruult elébbeni csudálkodást, sanyarú kezű szánakodás, 's nem ritkán lealázó gúnymosoly, irtódzás és gyűlölet válták fel. Az igaznak emlékezete ellenben, kinek élete munkás szeretet' áldó-virágai közt folyt le, áldásban marad mind végig; 's neve tiszta fénynyel tündöklék ott fent, az égiek' érdemesült sorában, a' bárány életének könyvében. Igen! áldó koronája az igaznak a' tiszta szeretet itt e' földön, bódogítója 's dicsőítője az égiek fénylakában. *Megmarad a' hit, remény és szeretet, ez három, 's ezek között legnagyobb a' szeretet, nagy itt alant, bódogító ott fent, 's vége nem leszen soha örökké. Ámen.*

III.

R á g a l m a z á s.

Alapige: Példabeszéd. 24, 9. A' rágalmazó az emberek közt utálatos.

Volt a' hajdankornak egy nevezetes bölcse, a' sinopei Diogenes. Azt kérdezék egykor, ez ugymondatott Bölcestől, kortársai, kiknek eszelősségeit soha nem kímélte; erkölcs-telenségeit hősi bátorsággal vivta: melylyik a' legveszedelmesebb állat? mire a' bölcse válaszóla: a' vadak közt a' rágalmazó, a' szelidek közt a' hizelkedő. Ugyanez a' bölcse, egykor fényes délben, égő lámpával járkált Athenében, 's kérdeztetvén mit keres? Embereket, felelé, aunyira megveszetteknek tartván kortársai erkölceit, hogy alig volnának azok többé méltók az emberi szép nevezetre. Óh! ha most élne ez a' Diogenes, 's Göröghonból történetesen közinkbe is elvetődnek, mi leszegeztetve, mi elréműlten állana meg? Hiszem, nem egy, de sok égő gyertyákat hordana szét, 's több lámpa-hordókat venne fel segédekül, hogy keressen 's találhasson embereket, kik távol minden szószátyárságtól, távol minden pokolszülte rágalom mérgetől, a' tiszta igazságot keresnék, követnék, 's védenék csüggedetlen, a' rágalmazók' istentelen dühöktől, kik a' szoltáros szavaiként, *megélesítik nyelvöket, mint a' kígyók, 's áspis kígyónak mérge vagon ajkuk alatt.*

Valóban ritka erény az igazság' szeretete, még ritkábbak 's kevesebbek, kik azt hiven tisztelik, buzgóan védik, 's állandóan követik. Elterjedt, mindenütt elterjedt a' föld színén az irigy rágalom; annyira, hogy már ma, inkább az erény', mint bűn' sorába számítatik az, vélnéd, hogy összeesküdt az emberiség e' gonoszra; midőn látod, mint tépik, szaggatják, rágják, marczongolják 's rágalmazzák, pokol köteliből kiszabadult rosz lelkeként, egymás hírét, nevét, tisztességét 's becsületét. Kárhozatos és az emberiséget mélyen alacsonyító vétek ez; utálatos Isten előtt, szülője minden bűnnek 's gonoszságnak; temetője az erénynek; ellensége az igazságnak. Nincs előtte semmi szent és tiszteletes; nincs olly dolog földön, mennyen, mit dögletes lehellete' undok mérge megkíméljen. Méltán van hát, 's igazságos, ha a' bölcs példabeszélő szavaiként, *utálatos a' rágalmazó az emberek között.* De ismernünk kell e' vétket, hogy utálhassuk, utálnunk, hogy elkerülhessük. Célom azért felmutatni rövideden, a' pokolszülte rágalom' gyalázatos és veszedelmes voltát; megemlítem egy pár szóval, beszédem záradékaul a' módot is, minélfogva leginkább menttek, 's biztosítva lehetünk kétélü fegyvere' sujtó csapásitól. Mig ezt teszem, legyenek kedvező figyelemmel.

1. A' rágalmazás, alattomos megsértés és bántalom, melly a' mások hírét, nevét, tisztességét kisebbíti; másokra, többnyire méltatlanul, olly pokolszülte koholmányokat; 's alacsonyságokat fog, kiált és hiresztel, melylyek azoknak ha szinte éltoket, 's javaikat nem veszélyeztetik is, de becsületességüket minden esetre kockáztatják. Szerzője ez undok véteknek, melly csak alacson lelkek' tulajdona, a' gonosz sátán, ki mint minden

rosznak szülőanya, hozta be ezt is e' világra; 's gyalázatos vóltának megmutatására nem kell nagyobb bizonyosság, mint az, hogy sátán' teremtménye, 's mint mondám, csak alacson lelküek tulajdona. Alacson lelküeké, kik egyszersmind silányok, tunyák és fecsegők. Silányok; mert hiszen, mellyik neme az embereknek inkább elvettetett 's utálatosabb, mint a' rágalmazók? annyira, hogy bizton merem állítani, hogy ez undok vétek soha, nem mondom nemes lelkületű, de csak közep-szerűleg jó érzésű embert sem mocskolt be dögleletes mérgével. Hányjátok fel a' történet-írásokat; nyomozátok a' világi bölcsek írásait; hallgassátok a' jelen, 's mult századok' hatalmas szózatját: bizony mondom néktek, egyiknél sem fogtok mást olvasni, látni és hallani, mint amaz ellenmondhatlan igazságot, hogy rossz lelkületű, 's hitvány emberek vóltak mindenkor a' rágalmazók, 's méltán tartatnak utálatosoknak az emberek előtt, mint a' kik valamely vészes csillagzat alatt születtek, az emberiség rontására, az áldó béke' 's egyetértés' felforgatására. Születtek, hogy sértegensék, üldözzék és háborgassák az ártatlan lelkeket. A' honnan nincsen is soha nyugodalmok, hanem ha másoknak emésztő nyugtalanságot okoznak. Tunyáknak is neveztem őket, és úgy hiszem nem ok nélkül. Mint hamu alatti szikrából, az egész falvakat 's városokat rombadöntő tűzvész: úgy keletkezik a' henyeség' parázsából, amaz undok vétek, a' rágalom, a' haza 's emberiség' pusztító dögvészeül. Mellyik elfoglaltatott ember ér reá, kérdem hallgatni a' rágalom undok nyelvét? Mellyik munkás, 's dolgaiban szorgalmatos ember adta magát rabul, akár-mikor ennek? Bizony elég gondja, elég elfoglaltatása van saját házi körében minden becsületes 's jó lelkű

embernek; keveset, sőt épen semmit gondol azzal, mit csinál otthon Péter és Pál; ez, vagy amaz szomszéd, atyafi 's jóbarát? A' henye és tunya emberek' sajátja 's vendége a' rágalom kiválasztottképp', kiknek egyedüli foglalatosságok 's napi renden álló munkájok, a' henyeség, henyeség és ismét henyeség; 's nehogy halálra unják magokat, ide 's tova járkálnak, üres hirharangként, mende-mondákat terjesztgetők; egy gondolatjok, egy érzések, egy szavok, egy tettök, egy mozdulatok, egy lépésök sem esik az igazság', 's egyenesség' után, de szüntelen rágalmaznak mérges nyelvökkel, 's mint fentebb mondtam, nincs előttök semmi szent és tiszteletes. A' köz és magános helyeket egyaránt rohanják meg. A' király udvarában, a' tisztviselők a' tanácsházban; a' hitszónokok itt e' szentegyházban; a' tanítók az iskolákban; az atyák, anyák 's gyermekek családjökben, soha sem menttek nemtelen czirkálgatásaiktól, lealázó ítélgetéseiktől, 's rágalmazó gúnyaiktól. Elmondják a' hallottakat, tiszszerezve, sőt százsorozva. Elmondják még azokat is, mellyek nem az, hogy valakinek ajkiról ellebbentek volna, de még csak gondolatjában sem fordultak meg soha. Még pedig, a' mi legveszedelmesebb, nem ritkán olly dolgokat tesznek undok rágalmok' tárgyává, miket eszök utól nem ér, 's elméjük fel nem foghat soha. Hasonlók a' vakokhoz, kik bár sem eget, sem földet nem látnak, a' szivárvány különböző bájzsinéről itélnek; hasonlók a' siketekhez, kik bár bombi 's ágyu mennydörgést sem hallanak, mégis ékes harmóniáról, szivemelő hangversenyről, 's esti lant' bájzengzetéről beszélnek. Bizony méltók, hogy mint üres és hasztalan edényeket, sajnálkozva vessük meg. De fecsegőknek 's szabadszajuaknak is mondtam őket. Nem is le-

het az máskép', hanem hogy, kiknek nyelvökben határozatlik minden kincsök, nem csak sokat, de rosszul is szóljanak 's beszéljenek; és pedig mindenkor másokra, 's mások ellen irányozva fulánkokat, nemkülönben mint a' scorpíók, mellyek velök született természetöknél fogva, görbe farkaikból, előre hajlott fülánkokkal, mérgesen 's többnyire halálosan szúrnak, minden hozzájuk közelédőt. A' hajdankor költői a' Chimcaerat, azaz ama mesés szörnyeteget, melly szerintök egy kies tartomány (Lycia) zöldellő virányit pusztítá; hármás testből, ugyanint oroszlánföből tüzokádó torokkal, — kecsketestből és sárkányfarkból alakultnak rajzolás. A' mi ott csak ábrázolat, valósul a' rágalomban; mert ennek létesítésére három vétkek: hazugság, irigység és módnélküli ujságkivánás szövetkeznek. Nemző atyja a' hazugság; ettől kölcsönözi lehetét, életét 's erejét, 's azonnal kiesik vágásából, hanemha az igazság' határain tul csapong, roszelektüleg nevelve, kisebbítve, fejtegetve, tekerve, csavarva mindeneket. Jézus testének templomáról szól, 's a' Jeruzsálemi templom' lerontására csavarják beszédét; bünösökkel, Publikánusokkal társalkodik, azokat Istenhez térítendő, 's bünösök barátjának, dobzódó 's részeges embernek kiáltják; betegeket gyógyit szombat napon, 's törvény megrontónak káromolják. Ördögöket üz, 's azt állítják, a' milyen vakmerőleg, épen olly vétkesen, hogy Belzebúznak, az ördögök fejedelmének segítségével, mivelit azt. Hasonlók a' pókokhoz, mellyek a' legpompásban illatozó virágok' nectáriból szívják és készítik a' halálhozó mérget. — Szülő anyja a' rágalomnak, melly azt, mint hazugság atyától nemzettet, létrehozza, az irigység. Ugyvan! igen ritkán szórják a' rágalom' emberei, undok nyelvök kétélű fegyverét

's zúzó mennyköveit, a' velők egyenlő, haszontalan elvettetett 's hitvány emberekre; de sokkalinkább a' nagyobb, kitünő erényekkel, erkölcsiséggel 's miveltség-gel ékeskedő férfiakat sujtják azok orozva. Miként hajdan, a' küzdhelyeken, a' vivó állatokat leginkább felingerli a' legszebb bibor 's vörös bársony: épen ugy a' rágalom nyelvét leginkább élesíti, az irigyelt tisztaerény. Hiv dajkája 's nevelője a' rágalomnak az ujságkivánás, vagy hirvadászás; e' nélkül éhes, sovány és vesztegel az; nemkülönb mint fulánkjától fosztatott méh, mely ártani akar inkább, mint árthat. Ez szolgáltató bőv anyagot a' másokról beszélsre, hazudozásra 's rágalomra. Feljár ez minden köz- 's magános helyeket; villámgyorsan futja be a' falukat, városokat, 's országokat. Ott van a' piacon, hallgatódzik tanácsülésekben; sőt még a' templomokban is ujságokat hajhász. Felkeresi a' legtitkosabb rejtekhelyeket is; kilesi az embereknek még gondolatjait is; 's minél többet lát 's hall, annál többet hajhász, el nem telik soha. Ki nem látná innen, milly utálatos vétek légyen a' rágalom, mit hazugság nemzett, irigység szült, 's hirhajhászás dajkál.

2. Nem csak utálatos, de egyszersmind veszedelmes bűn is a' rágalom, 's veszedelmes voltát munkálati tanusítják. Mélyen és orozva sért az. Ezért mondja a' királyi proféta, hogy a' rágalmazók fogai hajító fegyver és nyíl; nyelvök kiköszörült éles kard, ugy hogy, ha szinte beheged is az általok okozott seb, a' sebhely sok ideig megmarad. Azt kérdezék egykor, egy Spartaitól, ki fegyverét nagy igyekezettel élesíté: elég éles-é már? nincs olly éles — válaszolá az — mint a' rágalom. Mint-ha mondta volna: nincs olly hegyes fegyver, 's kikö-

szörült éles kés, melly mélyebben és fájdalmasabban szurjon, vágjon és hasson, mint az irigy rágalom' átkozott kigyó nyelve. Miként az égi tűz' 's villám hatalmas ereje mindeneken átront, mindeneket meghat: ugy a' rágalom dühe felhány 's kikeres mindeneket, még a' legtitkosabb dolgokat is; és csapása annál rettenetesebb, mivel mindenkor titkon és orozva sulyt alá. Az előre látott nyilak ritkán 's kevésbé találnek, de a' rejtkehelyből 's véletlenül irányzottakat, mimódon kerülöd ki? Nincs veszedelmesebb ellenség, mint a' melly lesből rohan 's készületlen támad meg; 's ki midön hizelg, már megmart; ha rád mosolyg, vészt forral ellened; ha szemé, arczvonása 's szavai szeretetet játszanak: undok keblében dühösség' vészt árasztó mérge dul. Illyen a' rágalom; hirtelen, mikor nem is vélnéd, már üdöz, rág, tép 's veszteget az. Veszedelmes a' rágalom továbbá annyiban is, mivel minden különbség nélkül, időkor-, nem-, személy-, rang-'s tekintély mellözésével egyaránt rohan meg, rág és emészt mindeneket; 's duló mérgétől nincs, nem lehet soha, és senki bátorságban. Csapong, bujkál, porban csúsz, kereng, facsarg mindenütt, mint ravasz kigyó; az ártatlant bevádolja, a' jámbort rágalmazza, a' derekat ócsárolja, 's nem ritkán a' legfedhetetlenebbet is megszaggatja undok rágalma dühével: mint régi mythus szerint Actaeon' ebei ártatlan urokat. De mégis, leginkább azok ellen szórja mérges nyilait, kik vallásos-, polgári-, vagy hadi pályán tisztos barbért 's borostyánt aratnak, 's mint a' testet követi az árnyék: ugy az erényt a' rágalom; hasonló a' tengeri rablókhoz, kik kincscsel rakott hajók után leselgnek, 's megvetik az üreseket. Mi buktatá alá Dávidot annyi hadak' 's győzelmek urát, trónjáról? Undok rágalom. Mi

vetteté oroszlányok barlangjába Dánielt, 's tömlőczbe a' szűzesség ritka példáját Józsefet? Undok rágalom. Mi fosztá meg életétől az ártatlan és tisztán erkölcsös Nábótót? Undok rágalom. Mi vitte a' nagynak neveztetett Sándort annyi barátai leöletésére? Undok rágalom. Mi juttatá utolsó szükségre 's kóldusbotra ama nagy hadvezért Belizárt? Undok rágalom. Miután ugyanis, legyőzte a' persákat, gothokat, vandalokat; meghódoltatá Siciliát és Afrikát; visszaserzvé O'asz'hon' nagy részét; szoros katonai fenytéket állított: a' rágalom' kigyónyelve vagyonától, becsületétől, sőt szemevilágától is megfosztván, kóldulni kénytelenítetett, amaz érzékeny szavakat hangoztatva buskomolyan: adjatok csekély alamizsnát szegény Belizárnak, kit'az erény dicső fényre ragada, de az irigység 's rágalom földhöz sulyta. De elébb elhagyna engem e' nap, mintsem előszámlálhatnám mennyi kárt, veszélyt, inséget, romlást és pusztulást hozott eleitőlfogva, 's áraszt még ma is az egész emberiségre e' neki dühödtt hiéna. Elválasztja ez egymástól 's ellenekké teszi a' legmeghittebb barátokat, kik addig egymásért égtek 's egymásnak éltek egyedül; meghasonlást szerez az ágyasházakban, vizsályt az atyafiság' legszentebb körében. Rombadönti a' legtisztább erkölcsű család' becsületét, mi nélkül pedig gyötrem és kín, kín és gyötrem az élet. Nincs olly szent és tiszteletes, mit meg ne fertéztessen; nincs olly magas, hova fel ne emelkedjék. Vakmerőleg hág fel az égiek' fénylakába, vakmerőleg tör be a' szentekszentébe. A' millyen kegyetlenül, ép' olly istentelenül rohanja meg a' vallást 's istenitiszteletet. Nincs a' hitnek olly ágazatja, nincs az isteni bölcseségnek olly fenséges jelentése, vagy elrejtett titka és szentsége, mit istente-

len dühében ne czirkálgatna 's ócsárolna. De ne többet, — légyen elég egy mélyet, egy szivből eredettel sóhajtni: óh idők! óh erkölcsiség! hova szárnyalt körünkől az áldó-szeretet, hova a' vallás, hova az erkölcsiség?

3. Mi légyen a' mód, minélfogva leginkább mentek 's biztosítva lehetünk a' rágalom' kétélű fegyverétől, és sujtó csapásítól? ezt lássuk még csupán egy pár szóval. — Valóban tévélyegne 's felettébb megcsalná magát, ki azt hinné, hogy itt alant egészen ment és biztosítva lehet a' rágalom' mérges nyilaitól, 's olyat kívánna, melly emberi sorsunkat tulhaladja. Hiszen ama tökéletes, ama szent- és Isten-ember Jézus, sem lehet ment, földi idejében, annak istentelen dühétől, mennyivel kevésbbé lehet porhalandó ma is? Van azonban két eszköz, melly által erejét gyengíteni 's élit tompítani lehet, tudniillik tiszta ártatlanságszülte jó lelkiismeret és erős béketűrés. Igenis! tiszta ártatlanságszülte jó lelkiismeretre van itt elsőben is szükség. Nem tudni magáról semmi rosztat, semmi nyomó bünt; nem pirulni el semmi szemrehányásra; ez emel bennünket felibe a' világ minden ítéletinek; 's békét szerez szívéünkben. Mondjon ekkor rólunk akármit a' világ; rágalmazzanak, mint nekik tetszik, az emberek, bátor és csendes menedékünk itt közel magunkban az, hogy itt a' nyugalom van, hogy lelkünkismerete nem vádol. Nem marad ugyan el bírálgatásával 's irigy rágalmával a' világ, a' leghivebb 's legjámborabb iránt is. De megszágyenül az irigyek nyelve, 's midőn a' rágalom' gúnyilái sziszegve szóratnak reánk: tompán pattognak azok vissza, belől tiszta ércz mellünkről; ha tiszta lélekkel mondhatjuk a' nagy

apostollal: tisztán tartottam szívemet, ártatlanságban mostam kezeimet; mindeneknek vértől tiszta vagyok. Uram! te ítélj meg engemet! valamint ugyanis a' kifényesített és sikárolt tárgyak, semmi mocskot magokhoz nem vonnak 's magokon nem szenvednek: ugy a' tiszta erkölcsiséggel folytatott ártatlan élet sem, undok rágalmat. És mint a' mocskos és sötét helyekre lövelt tisztafényű napsugarok világítanak a' helyett, hogy elhomályosodnának: így az erény, tiszta erkölcs 's feddhetetlen élet minél inkább megtámadtatik: annál tisztább égi fényben tündöklék és ragyog fel. Hasonló az a' nyomó terhe alatt hovatovább nevedő pálmafához; hasonló azon előfákhoz, melyek annál mélyebben bocsátják a' földbe 's terjesztik szét gyökeiket, minél inkább 's erősebben hanyattatnak vész-vihar- 's duló szélveszektől ide 's tova. Béketűrésre is van itt, ha valahol szükség, 's valóban bődög az, ki az undok rágalom ellene szórt gúnynyilait, boszantásait, káromlásait 's alatomos bántalmait nemes megvetéssel fogadja. Ha hírét, nevét, becsületét rohanja meg, mocskolja be 's ócsárolja ártatlanul: nagylelkűségnek tartja azon meg nem indulni; sőt inkább mosolyogni azt, 's csekélyebb dolognak tartani, mintsem erényét 's figyelmét reá vesztegesse; és nemes büszkeség 's tiszta ártatlanság hófehér paizsába öltözködve, a' rágalmozók' mérges nyilait, mint messze távolból hajított de nem talált kézivet, 's a' sisak körül sérelem nélkül repkedő darabköveket, vagy épen mint apró ebek' ártalmatlan csevegéseit, nagylelkűleg veti meg. A' hajdankor nagy bölcső Socrates, midőn egykor közhelyen mélyen megsértetett 's gyaláztatott, nem csak békén 's megindulás nélkül tűrte a' nehéz megsértést, de találkozva majd ellenével, szelid emberség-

gel 's barátságosan szólítá meg, 's kérdezé: nem szolgálhatna-e ismét tárgyul hasonló rágalomra, mit ártatlansága' tiszta szent öntudatával 's feddhetetlen jellemével moshatna le? A' fentemlitett Diogenes pedig ama nagyeszü, bármelly boszantások 's bántalmak ellenében köszirtként állhatatos 's a' béketürés ritka példánya, midőn a' csufolkodó néptömegetől gunyoltatnék, mondani szokta: ők a' nyomorultak nevetnek, de én ki nem nevetetem. Jobb semmit sem tudni a' rágalom' bántalmairól, mint elengedni azokat, követve a' nagy Cátót, ki fördésközben megsértetvén, így felelt a' tőle engedelmet kért megsérőjének: bizonyomra mondom, nem vettem észre a' sérelmet. Ha megveded a' rágalom' nyilait, részben már kikerülted. Ha nem találsz abban, ki megsértett, okot a' megengedésre, találj tenmagadban, és a' rágalom dühös nyilait erényes tettekkel szégyenítsd meg. Élj feddhetetlen és ártatlan életet, ez a' legnemesebb boszuneme; ez a' legerősb paizs és védelem a' rágalom' pokolszülte koholmányi ellen; ezt tette a' macedoniai Filep is, ki háláját 's köszönetét nyilvánítá az Athenei szónokoknak, hogy azok őt többszöri megrovásaikkal jobba 's erényesebbé tették, tettel igyekeztvén megczáfolni azokat.

Imé felmutatva előttem, ha bár töredékvonásokban is, a' rágalom' gyalázatos és veszedelmes volta; kifejtve, úgy hiszem, elegendé előttem, szent leczkénk' ama tartalma, miért *a' rágalalmazók utálatosok az emberek között?* Nincs egyéb hátra, hanem hogy Istenre, tulajdon lelketek idvére kérjelek 's kényszerítselek benneteket, hogy hallgassatok engem, és figyelmezzetek az én számnak beszédire: ne hajoljon az undok rágalom

utára a' ti elmétek, 's ne lévelyegjétek annak ösvényén; még csak hunyoritással se részesüljétek abban; mert a' ki örömet hallgatja a' rágalmazót, semmivel sem kisebb vétke mint az. Mondjátok inkább velem a' királyi proféta után: *némuljanak el minden csalárd ajkak, kik szólnak az igaz ellen, és az ártatlant rágalmazzák. Amen.*

IV.

Barátság.

Alapige: Példabeszédek' 17, 17. Minden időben szeret a' ki igaz barát, és az atyafiú a' nyomorúságban tetszik meg.

Sok szép 's kitűnő tulajdoni vannak az emberi léleknek, melly bár csak egy szikra az istenségből, mégis itt, a' földi lét komor sötétjében, vezérszövetnekül világol: de szebb, elragadóbb 's boldogítóbb egy sincs, mint a' szeretet szent érzete. Mint a' nap tűzsugárai egy pontban, mint a' számtalan folyók a' megmérhetetlen tenger vívilágában: úgy egyesülnek a' szertben minden keresztyén erények. Ez középpontja, gyökere, alapja mindennek, mi a' lélekben létez. Nincs, nem volt, nem is leend, e' nélkül semmi szép, semmi nagy, elragadó 's fenséges az emberi tettekben, és nem nyílhat a' szeretet jóltevő melege nélkül az erény kellemduzs virága. Igenis! a' szeretet azon varázs erő, melly által, egy szent egyesületbe olvadva, az égi atyának földi gyermekeiben, minden szív, minden érzet, 's ott fent a' velünk rokon angyalok bájjengzetével egyesülten, elszáll az örök szeretet, el az örök jószág trónja felé. Idők haladnak 's éveket évek felváltva kísérnek az enyészet végtelenébe; a' nap tüze kialszik, a' csillagok ezerei leszakadnak: de a' szeretet diadalt ül az

enyészetén; mert a' szeretet soha örökké el nem fogy. *)
 Különbözők levén, az emberi szívbe plántált minden
 indulatok, ezen legfelség-sb királynéjának, a' szeretet-
 nek tárgyai, különböző szempontokból lehet 's szok-
 ták azt tekinteni. Szeretet érzése mosolyog az ártat-
 lan csecsemő szemében, midőn az élet hajnalán, leg-
 első pillanatával, a' fájdalommal küzdő anyát köszönti.
 Szeretet legszentebb hevével ragadja az édes anya,
 csak most született kisedőt ápoló karjaira, 's feledve
 ön kinjait, feledve a' szülés fájdalmait, boldognak vall-
 ja magát, hogy ember született általa e' világra. Napok
 jönnek 's napok mennek el; reggelek virradnak 's es-
 ték borulnak be; hetek és hónapok származnak azokból,
 ezekből viszont esztendők; és az édes anyai szeretet,
 pirosulva az atyáéval, azokkal együtt nőttön nő 's na-
 ponként nevededik. Igen, az édes atyai 's anyai szere-
 tet tisztán ég 's lobog azoknak szívében, szeretett
 gyermekeik iránt. mindentűt és mindenha; tisztán, mint
 régi mythus szerint, Céres jobbában, az olthatatlan
 fáklya, mit Aetna tűz folyamában gyújtott meg, elve-
 szett leányát keresvén. — Szent és tiszteletes a' vér-
 ségi szeretet, melly a' testvért a' testvérrel, az atyafit
 az atyafival egybekapcsolja. Szent és tiszteletes a' sze-
 retet lelke, melly kötüzi azon rózsaköteleket, mellyek
 Hymen oltáránál, az egy testté 's lélekké olvadt házaspá-
 rokat, olly szelíden fogják egybe. Mellözve most én,
 a' szeretet' általam eddig említett minden nemeit, mel-
 lözve mind azokat, mellyeket még említeni lehetne:
 egyet kívánok azok közül kiemelni, egyet, melly sze-
 rintem, felette van a' szeretet minden nemeinek, egyet,
 melly, mint vélem, jelen időkorunkban, bennünket leg-

*) Lásd többet a' szeretetről Erdei Predik. tár.

inkább érdekel*) — tudniillik a' barátság tiszta szent érzetét; 's ez az, mit ez alkalommal teendő rövid elmélkedésem vezérfonalává tettem; a' midőn a' bölcsnek, ama sokat jelentő szavaiból indulván ki: *minden időben szeret a' ki igaz barát, és az atyafi a' nyomorúságban tetszik meg*; szólanı fogok a' barátságról általánosán, 's egyszersmind az igaz barátról, vagy atyafiról különösen.

1. Van egy virág ember' életében, mindenütt illatozó. Tatár sivatagain, Sziberia dermedtö jegén, 's Hindostán mosolygó virányain, mindenütt megtermi gyümölcsét, a' szerencsében ízettest, a' bajokban vigasztalót, a' halál révénél hívet: és e' gyümölcsnél, jobb nincsen e' világon. A' barátság ezen virág, a' jó 's erényesnek barátsága, melly áldozattól nem fél 's magát is átadja áldozatul; melly az életet napfényvel áldja meg, 's a' bú komor fellegeit elszéleszti. Igen, az igaz barátság létünk legfőbb java, 's a' barátság tiszta szent érzete éltető elemünk. E' nélkül életünk csak kopár sirhalom, mellynek fonnyadt kőröi közt a' bizodalmatlanság hideg fergege dül. Ez azon jótékony napfény, melly szívünkben jeles tetteket érlel; ez azon hű kalauz, melly a' lövisses pályán is sérelem nélkül átvezérel. Nincs felségesebb, nincs becsesh ajándéka az égnek, a' tiszta barátságnál, melly mint a' Haza atyja, 's az ékesenszólás nagy mestere Ciceró meghatározza, minden isteni, és emberi dolgoknak tökéletes öszhangzása, melly szíves szeretettel 's gyengéd aggodalommal van egybeköttetve. Isten ajándéki közzül némelylyektöbbre becsülik a' gazdagságot, mások az egészséget; ezek a' köztiszteltetés diesőséget, amazok ismét

*) Mondatott 1837. a' debreczeni főiskola Imaházában, tanuló ifjak előtt.

a' kedvteléseket. Ez utóbbiak állati kívánságainak bókolkolnak; amaz előbbieket a' forgandó szerencse múlt 's veszendő javai után kapkodnak. — Vannak, kik a' tiszta erény állhatatos követésében helyhetik 's állítják lenni a' legfőbb jót 's valódi boldogságot. 'S ki tagadhatná, hogy már ezek tisztábbban 's helyesebben gondolkodnak amazoknál? Ugy de, tiszta erény köti, ápolja 's tartja fen a' tiszta barátságot; és az erény a' barátság-
nak olly elválhatatlan társa, hogy ezt, amaz nélkül képzelnem sem lehet. Az illy tiszta erényen épült barátság már az, melly állandó 's kiterjedt javokat ajánl, mellyeket mindenütt és mindenha feltalálhatunk. Ez az, melly soha nem idegen; idejét örökké eltalálja, soha nem alkalmatlan; melly a' boldogságot teljesebbé, a' szerencsételenséget szenvedhetőbbé teszi. Ez az — hogy a' költő szavaival éljek — „melly nélkül nincs élő, nincs valódi élet.“ Lehet-e ugyanis azt valódi életnek nevezni, mellyben senki sincs, ki velünk bánkódjék, velünk örvendjen; kívül, mint magunkkal úgy beszélhessünk; kirábatrán bizhassuk minden titkainkat; kiét viszont bátran birhassuk; 's a' ki gyámolunk, és segédünk légyen, vívni a' sors makacsságával, a' szerencse csapásai, 's az idő' ki nem kerülhető ostromai ellen. Bizony az illyen élet méltán hasonlítható a' kietlen pusztasághoz, vagy az erdők rengetegéhez, mellyeken egyedül 's magánosan vándorol a' halandó; hol semmije sincs, senki sem méltányolja örömeit, senki sem vesz részt fájdalmiban; a' hol lát ugyan emberi formákat, mellyek hozzája hasonlóak, de mintha más világ polgári volnának, hideg részvétlenséggel mennek el 's járnak mellette. Bizony rokon szív 's lélek nélkül, mellynek ottanottan elrebegethénk, hogy mi boldogok vagyunk,

maga a' paradicsom is kietlen és puszta; az ég is csak egy érdektelen díszesítmény reánk nézve. Oh! de a' barátság édes ölében, édesebbek az élet örömei; kellemesb fénynyel ragyognak alá, az éjszaka koronáján tündöklő száma nélküli csillagvilágok, 's elragadóbb az anyatermészet pompája. A' világ üres, ha abban csak hegyeket, folyóvizeket, falvakat és városokat gondolunk: de tudni azt, hogy itt is, amott is van, ki velünk összhangzólag gondolkozik, és érez: e' teszi reánk nézve e' földet kies édennek. Úlj bár a' halál angyala völgyének legmagánosabb árnyában, ha kísérőd a' barátság, paradicsommá virúl a' pusztaság, 's nyomorultságod, bődögságnak fog tetszeni. — Minden földi dolgok között továbbá, egyedül a' tiszta barátság az, mellynek állandó 's messze terjedt hasznairól mindenek egy értelemben vannak. Sokan mellőzik 's ócsárolják az erényt, magamutogatásnak, tetszeni vágyásnak 's önhaszonkeresésnek állítván azt. Sokan, kik kevésse megelégesznek és az arany középszerűségben gyönyörködnek, megvetik a' gazdagságot, melly előtt mások, mint házi isteneik előtt, naponként térdre hullanak. Vannak, kik távol a' városi fényüzéstől, távol a' nagy világ zajos lármáitól, falusi csendes magányukban, óhajtván leélni békés napjaikat, semminek 's érdektelen dolognak állítják a' közhivatalokat, mellyeknek megszerzésén, más külfényekben 's ragyogásban gyönyörködők, napjaik, éjjeik, 's minden tehetségeik feláldozásával sovárognak. Vannak még száma nélküli muló földi dolgok 's enyésző világi jók, mellyeket némelleyek felségeseknek, mások ellenben csekélyeknek 's megvetendőknek ítélnék. De a' barátság tiszta szent érzete fölül, mindenek, és mindenütt egy értelemben vannak.

Tiszteletben tartja ezt a' statusférfit, tiszteletben a' természet titkai után vizsgálódó bölcs. Óltárt emel ennek szívében 's tömjénez minden, ki közhivatalokat visel, minden, ki csendes magányban tölti napjait. Egyszóval nincs hivatal, nincs állapot, nincs életnem, mellyben a' barátság boldogító szent érzete fel ne találtnék 's méltókép ne tiszteltetnék. Még az emberi természetet levetkezett 's mindenek iránt engesztelhetetlen gyűlölséggel viseltető Timonféle emberek sem tagadhatják, hogy jólesnék nekik, ha találhatnának embertársaik közt emberkéket, kik velök egyetértve, együtt gyűlölnének mindeneket. Most ítélnéljük már el, lehet-e, 's mennyiben lehet méltánylani, ama valódi bölcs 's nagy status embernek, a' tarentumi Architásnak, következő ismeretes véleményét: „egy ember, kinek szabad volna mennybe emelkedhetni 's ottan láthatni az istenség minden remekait, és vizsgálni az alkotó természet minden titkait: bele unna ezeknek szemlélésébe, ha nem volna barátja, kivel a' teremői bölcsesség- 's a' formálótermészet ezen csuda szépségű dolgairól beszélhetne.“ — Ezek azok, miket általánosan kívántam megemlíteni a' barátságról. Ezek azok, mellyeknél fogva, minden kételkedésen túl van előttünk, ama nagy igazság, hogy mint a' formálótermészetben, minden részetlen kicsiny rész más részt keres, vonva 's vonatva sietnek egymás ölelésére: úgy az emberek társaságában is mindenki tiszteli 's keresi a' lelkek házasságát, a' tiszta barátságot, vagy is a' boldogság 's öröme legtisztább égő pontját; keresi 's csak akkor érzi magát boldognak, ha talált, kinek szíve 's akaratja az övébe van olvadva, az övé viszont azéba; kire olly bátran bízhatja magát, mint ön magára; vagy más szókkal, ha

talált egy rokon keblü 's tiszta szívü erényes jó barát-ra, ki vele együtt örül, együtt szenved, mindenütt és mindenha együtt érez. Oh! azért ti boldogok, kik az igaz barátság rózsalánczával vagytok egybekapcsolva, tiszteljétek a' barátság szent érzését, őrizzétek hiven, őriztétek szentül, ezen legdrágább kincseteket. És midőn a' nyomorúság fellegei egybetornyosodnak fejük felett, ne hagyjátok el akkor őket; ne, sőt akkor szorítsátok legforróbban szíveitekhez, tudván azt, hogy az igaz barát, vagy atyafi, a' nyomorúságban tetszik meg. Igenis:

2. *Minden időben szeret a' ki igaz barát, és az atyafi a' nyomorúságban tetszik meg.* Úgy van! minden indulatok 's érzések egére jöhet borúlat; a' barátság ege akkor is tisztán áll. Minden sorsban 's állapotban elválhatnak az emberek egymástól, 's elfeledés követi: de a' barátság tiszta szent érzete, az elválásban erősödik meg leginkább, 's a' költő szavaiként: „a' barátság karjai tengereken túl is elérnek, barátját, vagy sirhalmát ölelni.“ Feleslegesnek, sőt épen szükségtelennek tartom, hosszas beszéddel mutogatni, ki légyen az igaz barát, vagy atyafi? Önként foly az azokból, miket fentebb említék; önként szent leczkénk világos szavaiból. Mind azt tehát, mit e' tekintetben mondani lehetne, rövidbe foglalva azt állítom: igaz barát, vagy atyafi az, ki mindenkor szeret, azaz, ki azon természeti szíves hajlamnál fogva, mellyel barátja 's atyjafia iránt viseltetik, épen úgy szereti azt, mint magát; ha azt veszedelemben forogni látja, élte veszedelmeztetésével is kész azt kisegíteni; szerencsés körülményeiben, vele együtt örülvén, annak diszt ad, 's ekkor látja teljesedve szíve legforróbb óhajtását, ha szenvedő barátja

's atyafia borongó napjait, tavaszi vídám 's kies reggellé derítheti. De mit beszélek többet? Hiszen nem az én csekély, és még csak induló fél-n levő írás- 's beszédbeli gyakorlottságom, hanem a' legékesebben szóló nyelv, 's a' legtüzesb képzelődésű író sem magyarázhatja ki 's írhatja le oly tökéletesen 's kimerítőleg a' tiszta barátság szent érzését, mintha én most egy képet, melly jelentésteljes, egy fenséges jelenést, melly nem vonja, de ragadja a' szívet, emelek ki az ős hajdan történeteiből. Képzeljétek hát — mert hiszen gondolatink szabad kéjűek, 's a' miket akarunk, úgy tekintik, mint azokat, mellyek szemeink előtt állanak — képzeljétek mondom, a' legtökéletesebb mivész teremtő ecsetével rajzolva, a' Dámon és Pythiás rendületlen baráti szeretetöket, kikről emlékezetbe van hagyva, hogy Dionysius kegyetlen kényur, halálra ítélte, az ártatlan Pythiást, de Dámon barátja, kezesül állván érette, megengedte nékie, hogy dolgait, egy szomszéd helyen, személyesen szedhesse rendbe. Dámon tömlöczbe méne, 's halált ígért szenvedni Pythiás helyt, ha az a' meghatározott időre vissza nem térend. Váratlan akadályok hátráltaták Pythiás visszajöttét. Vidámon 's meggyőződve barátja hűségéről, megy már a vesztőhelyre Dámon, zúgni kezd a' nép, mindenki szánja, 's kárhoztatja a' könnyen hívő Dámont; a' midőn egyszerre a' néptömegén áttörve, barátja ölebe dől Pythiás. E' legnemesebb 's legérzékenyebb verseny közben, hol mindenik meg akar halni a' másikért, könnyek áztaták a' jelenvoltak szemeit, 's Dionysius, a' kegyetlen, nem tehetve mást, kegyelmet ad, 's kéri őket, hogy vegyék fel szövetségbe harmadiknak. E' szívrazó jelenést képzeljétek lecsstve 's rajzolva, 's aláírva arany- meg

napfény betűkkel: 'Igaz barátság'. Igen, ez a' legtisztább baráti szeretet, ez azon szíves barátság, melly nélkül nincs élő, nincs valódi élet. Ez azon tiszta barátság, melly nélkül az élet, a' hamar futó 's változó, kiellen pusztává fajúl, 's csak keservnek ontja néma könnyeit. És az ilyen tiszta barátság már, olly nagy birtok, hogy csak, egy illy valódi barát is megbecsülhetetlen kincs. Óh! de egész életünkben keressük gyakran, a' nélkül, hogy reá találhatnánk. Tudjuk ugyanis, hogy a' karakternek milly egyformasága, az érzéseknek milly egybehangzása 's milly önmegtagadás kívántatik egy igaz baráti szövetségre. Tudjuk, hogy a' hajdankor nagy embere Kátó szavaiként: annyi dolognak kell egybejönni, egy igaz barát formálására, mennyinek egyesülete három század alatt alig történhetik. Ez az oka, hogy bár közönséges a' baráti nevezet, mégis olly ritka az igaz barát. Szép dolog, két szívnek úgy össze tudni olvadni, hogy az élet kedvellen óráit 's keserveit egymásnak megédesítsék. Szép a' viági bajokat 's nyomorokat úgy közölni, hogy egyik rész is, a' terhet felettébb ne érezze. Ah! de ez igen ritka példa. Ezerek közül is alig lehet illyent egyet találni. Ollyanok, kik a' barátság szent nevezetét szüntelen nyelveken pengetik, igen sokan; de a' kik szívekben is hordoznák azt, igen kevesen találhatnak. Ha a' barátságnak, erény helyett, hasznot tennél alapjáúl, szerethetnél gazdagsággal 's tehetségid feláldozásával, tetetett barátokat, csapodárkodva hízelkedőket, kik, mint az árnyék a' testet, nyomban követnének téged; de csak addig, míg vídám napok derengnének feletted 's boldogságod talpköve nem ingadoznék; de mihelyest szerencséd ege beborulna, azonnal, mint hideg tél kö-

zeltésével, a' nyári kies napokat nálunk töltött, hűtlen fecskék, idegen tartományokra költöznek: úgy ezek is, tőled messze távoznak. — Ámbár pedig illy ritka legyen is az igaz barát, bár igen kevés Orestesek és Py-ladések találtak is, kik ama szoros barátságot kötöt-ték, melly a' későbbi időknek, mu-tra példány gyanánt neveztetik; — igen kevesen találtak kik Dávid 's Jonathánként, a' szabadban az Istennek nagy kiterjesz-tett erőssége' nagyobb jelenléte alatt, szent esküvel erősitenék külsőleg a' belsőkép' változhatatlan érze-tet; nem kell mindazáltal megvetni a' barátság tiszta szent érzetét, sőt egész igyekezettel kell azt keresni, tudván, hogy semmi más, ez ezer bajokkal 's nyomorokkal terhelt életet kellemetesebbé nem teheti, mint az igaz barátság. *Az embernek tehát, kinek baráti vannak, tisztelni kell a' barátságot; mert az igaz barát be-csületesebb az atyafinál.*

Azonban tudván, mily ritka legyen az igaz barát, felette vigyázóknak kell lenni a' barátság-kötésben, 's okosoknak a' barátok' választásában. A' ki vaktában hi-szen barátnak, nincs szüksége ellenségekre, hogy bol-dogtalan legyen. A' barátság nyájas mosolygása ugyanis, igen gyakran hasonlít Domiczianus császár kegyetlen ábrázatjához, melly annál derűtebb 's vidámabb volt, minél inkább dühösködött szívében. Titeket hivlak fel, 's ti tegyetek mellettem bizonyoságot, hogy hány-szor csalatik meg közölünk, álnokság' leple alatt, még azok-tól is, kiknek karjain bátorságos nyugvó enyhelyet re-ménylettünk, kiknek keblökbe bizton rebegtük el, ön-töttük ki örömeinket, sirtuk el fájdalminkat. Ti tegyetek mellettem bizonyoságot, hány-szor megtörténik, hogy a' hol jó-ságot vártunk, csak hideg udvariaságot; hol ba-

rátságot gondoltunk, 's szeretetet reménylettünk; csak hiuságot, hol ártatlanságot véltünk: csak külszint találunk. Ti tegyetek mellettem bizonyrágot, hányszor adják elő magokat esetek és körülmények, mellyekben ha azt kérdezné valaki tőlünk, mit hajdan a' Jézustól kérdeztek: *micsoda kékek ezek a' te kezeiden?* ezt kellene ő velem felelnünk: *az én barátim házokban verének meg engem.* Ti mondjátok meg! hányszor ölelnek úgy barátink, hogy egyszersmind meg is akarnak ölni; mint Joáb, ki megfogta Amá'sa szakállát, mintha megakarná csókolni, azonban titkon által ütötte fegyverrel oldalát. És hogy ama' nevezetes hitszónok' ismeretes szavait idézzem fel: kérdezd meg ama szerencsétlen megcsalattatottat, mikép foszlott ki mindenéből, 's egykor fénylett szerencséje' karjairól miként jutott sanyarúkezü könyörületességre? majd azt fogja felelni: *az én barátim házokban verének meg engem:* Kérdeztétek meg ifju társaim, — titeket szólítalak fel különösen —, kérdeztétek meg ama szomorú hervadozót, ki nem rég egy szép nevelés' kertjében gyönyörű virág volt, figyelme a' vidéknek, tüköre az igyekezetnek; csillaga az ifjuságnak, — most mint letavaszlott kóró, busmagának hagyatott, — kérdeztétek meg őt, hová lett arczájának disze, 's reggel fakadt könyei mért nem száradnak fel estére? — majd ezt fogja felelni: az a' ki engem szeretett, a' ki nekem hűséget esküdött; a' ki nekem a' barátságról olly sokat és nagyot mondott, az rablotta el boldogságom', vagy más szókkal: *az én barátim házokban verének meg engem'*. Bizony ma is sokónknak szánkba illik ama keserves ének, melly hajdan így rezgett le a' zsoldáros hárfájáról: *nem az ellenség illetett engem' szidalommal, mert elszenvedném; nem az én gyűlöltöm*

emelte fel magát én ellenem, mert elrejtettem volna magamat az előtt; hanem te, én hozzám hasonló halandó ember, én vezérem és barátom! kik együtt gyönyörűségesen tanácskoztunk vala, és az Isten' házába megyünk vala, ugymint társak, mint barátok.

Tiszteld hát ilju a' tiszta barátság szent érzetét, tiszteld, mert ez 's csak egyedül ez varázsolhatja kies paradicsommá e' változó-, 's ezer bajokkal 's viszontagságokkal terhelt életet. Keress és szerezz magadnak rokonekblü 's érzésü — tiszta szívü jó barátokat, kiknek keblökbe bizton rebeghesd el, önthesd ki örömidet, 's sirhasd el fájdalmaidat: — de meglásd, kinek és ki előtt tárod fel szíved' titkait; — 's ne feledd el, hogy az igen mézes barátok olyanok mint az édes bor, melyet sokáig tartani ritkán lehet. És ha próbálni akarod barátiadat, beszéld el nekik nyomoruságidat 's szükségidet; és a' mellyik ekkor segédkezet nyujt, 's el nem hagyván híven melletted marad, az valódi barátod. — Az igaz barátság két lelket egygyé tesz, lélek lelket ér; szív szívet; gondolat gondolattal találkozik; akarat akaratot előz; 's a' viszonos bizodalom minden határon tulhat. Igenis meglásd, kinek 's kielőtt tárod fel szíved' titkait; 's nehogy a' vaktában kötött 's roszul választott barátságot késő megbánás kövesse; tartsd mindenkor szemed előtt 's hordozd szívedben amaz ismeretes érzékeny példát, mellyel rekeszttem be egyszerű emelkedésem': Olaszországban, névszerint Velence városában egy a' vallástisztítás — reformatio alkalmával — a' babonák 's tudatlanság' sűrű homályán tulemelkedett, felvilágosodott lelkü 's tisztagondolkodásu ember szerencsétlen volt egy eladott lelkü kémmel barátkozni, ki a' barátság' nyelvén kivette belőle mit hisz, 's mi az értelme a' val-

lásbeli dolgokra nézve? 's midőn a' szerencsétlen egész bizodalommal kiadta magát, elveti a' kém ravasz álarczáját, 's a' kegyetlenül megcsalattatottat vérszopó bírák' elibe hurczolja, kiktől azonnal borzasztó fogságra íteltetett. Ez a' szerencsétlen megcsalattott busfogoly — maga nyelvén következő érzékeny tartalmu verset irt sötét tömlöcze falára még sötétebb érzésekkel: Isten! ki vagy ott fent, csak attól őrizz meg, a' kihez bizom; a' kihez nem bizom, attól magam is megfogom magam' őrizhetni. Amen.

V.

Kik Isten' lelkétől vezéreltetnek, Istennek fiai.

Alapige: Róm. 8. 12—18. Atyámfiai! adósok vagyunk nem a' testnek, hogy test szerint éljünk, hanem a' léleknek; mert ha test szerint éltek, meghaltok: de ha a' lélekkel a' testnek cselekedeteit megöldöklitek, éltek. Mert valakik Isten lelkétől vezéreltetnek, azok Isten' fiai. Mert nem vettétek a' szolgálatnak lelkét ismét a' félelemre, hanem a' fiaságnak lelkét vettétek, ki által kiáltjuk: Abba, azaz szerelmes atya. És a' szent Lélek térszen bizonytságot a' mi lelkünkkel együtt, hogy mi Istennek fiai vagyunk. Hogy ha fjak, tehát örökösök is, Istennek örökösi, a' Krisztusnak pedig örökös társai; ha ő vele együtt szenvedünk, hogy ő vele együtt dicsőüljünk. Mert azt mondom bizonynyal, hogy a' mellyeket mostan szenvedünk, nem hasonlítandók a' dicsőséghez, melly nekünk megjelenetik.

Valakik Isten lelkétől vezéreltetnek, mindazok Isten' fiai. Tartalomdúzs, 's czélirányosan fejtegetve, idves hatásu leczke ez. Istenben élünk, mozgunk és vagyunk mindnyájan. Istentől vettük lehelletét az életnek, mellynek olly igen örülünk. Felvigyázása örzi lehetetünk; létünk isteni munkája egyedül, 's ha megvonja tőlünk fenséges kezeit, a' semmiség' néma ürébe sülyedünk azonnal el. E' tekintetben tehát mi mindnyájan, Isten' örök szeretete' teremtményi, 's egyazon fijaság' osztályosi vagyunk, melly osztályrészt senki közölünk itt az élők' világában el nem veszthet. Azonban, egészen más fijaságról beszél az apostol szent leczkékben. Igen, amaz Istenneli benső társalgráról, miszerint

testben úgy mint lélekben, rajta függünk a' gyermeki szeretet' legszentebb hevével; bátor menedéket találunk égi óltalmában; ideig- és örökkévaló idvünket tőle várjuk 's reményljük biztosan. Vajha e' fentebbi tekintetben is mindnyájan Isten' fiai lehetnénk! Föltételetlenül általános kívánsága ez az emberi nemnek; teljesedése azonban nem jön önként, nem jön önmagától. Nagyrészt kezeinkben ennek eszközlése; érzelmeink feltételezik, 's tetteink határozzák teljesültét. *Valakik Isten' lelkétől vezéreltetnek, mindazok Isten fiai* — mond az apostol. Csak azok dicsekedhetnek hát e' fíjúsággal egyedül, kik minden gondolataikat 's érzelmeket Istennek szentelik; 's törvénye vezérli minden lépésükben. Azok, kiknek érzelemben úgy, mint tettben hozzája hasonlókká 's nekie tetszőkké lehetni, legfőbb 's egyedüli törekvésök; — szóval azok, kik csak jó 's isteni lélektől vezéreltetnek, benső- úgy, mint külső életökben. Igenis! Isten' fiai ők, 's mint olyanok nyilván kitüntetik magokat gyermeki engedelem, gyermeki öröm 's gyermeki remény által; 's épen ennek rövid felmutatása jelen egyházibeszédemnek 's becses figyelemeteknek méltó tárgya.

1. Felmutatja Pál Apostol római hiveinek, mindkét egymással homlok egyenest ellenkező utát az emberi életnek. Felmutatja a' testszerinti járást, 's egyszersmind a' lelki életet; felmutatja velök az áldást és átkot; a' mennyet és a' poklot. *Atyámfiai!* — így szól ő — *adósok vagyunk, nem a' testnek, hogy testszerint éljünk.* Mintha mondaná: Felöldozott minket Jézus az érzéki ingerek' 's vágyak' köteliből; nem vagyunk többé a' tisztátlan kéj' 's gerjedelmek' nyomoru rabjai; nem kényszerít 's kötelez semmi hatalmuknak vakon hódolni.

Mert nem egyedül, 's kirekesztőleg a' büntetéstől szabadított meg minket Jézus, de sokkalinkább a' bűnnek minden hatalmától. És az isteni kegyelem mit nyilvánított; a' bűnbocsánat felőli ígéret mit hirdette: leghatásosabb ösztön lehet szent életre. És ha az azt nem munkál — mondja továbbá az apostol — *ha test szerint éltek, azaz a' testi kěj rendetlen kívánatinak 's vágyainak hódoltok untalan: ugy meghaltok, azaz kin és gyöttelelem, gyöttelelem és kin talál 's vár benneteket. Hasztalan számítottok ekkor arra, hogy ti a' Krisztusban vagytok, őtet valljátok 's földi országához tartoztok, 's társaságában éltek. Ha ellenben, a' lélekkel a' testnek cselekedeteit megöklöklitek, azaz bűnös ó embereteket Krisztus hasonlatára, megfeszítitek; minden elébbeni vétkeitekkel felmondatok, tévelygő útatokat elhagyjátok; ha a' halálbani keresztség által, élvén csak az igazságnak, minden rosznak 's gonoszságnak meghaltok: ugy élni fogtok; fensőbb és nemesebb élet' dicső koronája derülend tinétek; melly t-tszik Istennek egyedül, melly titeket ő fenségeig marasztal; hozzá hasonlókká, 's ama boldogabb fiúság' osztályosivá dicsőit. Igen! mert valakik Isten lelkétől vezéreltetnek, mindazok Isten fiai. Igaz az 's nem szenved kétséget, hogy a' gyermeknek legfőbb erénye, legmagasb éke, melly őt méltán dicsőíti, a' feltétlen 's önkéntes engedelem. Ha a' gyermek mindenütt, és mindent szabad kényére tesz; ha atyja' akaratajára 's anyja kívánságára siket és érzékellen; ha gyengéded 's egyedül javát célzó idves kérelmeik hatás nélkül pattognak le engedetlen 's fásult szívvel rejtő érczmelyéről; ha megátalkodott makacssággal követi hotor hevében 's zabolátlan érzetében, az általa. fájdalom! tö' bonyire szerencsétlenül választott*

csábutat: óh akkor jaj nekie, jaj kinos és sokszoros. Ir-
tózatos elfajultsága nyilván van és bizonyos; nem érez
többé szívében semmi szeretet- 's hála szent érzelmét,
mivel földilegnagyobb jóltévőinek, az anyyira tisztelen-
dő jó szüléknek tömjénezzon. Nyomoru és szánandó ő,
a' természet' legszentebb köteleit szaggatta el, mellyek
őt az atyai 's anyai szívhez olly forrón 's megáldólag
kapcsolák; vetkes engedelmisége kiejté azoknak bol-
dogító köréből; 's csupán a' szülei érzékeny szív
mondhatatlan hatalmának tulajdonítható egyedül, hogy
legkisebb szikrája is van még bennök iránta a' szülei
szeretetnek. Igy nyilvánittatik épen az Istentöli elfa-
jultság 's idegenkedés is, a' testszerinti élet által. A'
mik vagyunk, és a' mink van; a' mit birunk és élvez-
ünk, mind az szerető menyeyi atyánk' kegyes ado-
mánya egyedül. Éltünket, erőnköt, értékünket, nevel-
tetésünket, imádott kedveseinket, élet-örömünket, sze-
rencsünket, szóval mindenünket, néki köszönhetjük:
*Ugyvan! minden jó adomány 's tökéletes ajándék,
onnan felül származik, a' világosság' atyjától* Ha te-
hát övé minden erőnk, nekie szenteljük azt; fenségés
akaratra legyen éltünk egyedüli 's legszentebb sinór-
mértéke. Ő fenségének tetszeni, hozzá hasonlókká tö-
rekedni, 's szeretet teljes nézeteit magunkban, ugy,
mint másokban elősegíteni, legyen földi törekvésünk'
legfőbb feladata. Minden lépést az életben, ő hozzái
kegyes feltekintéssel válaszszunk és tegyünk; minden
érdekes tettet, ő reái szíves gondolattal kezdünk és
végezzünk. Igy 's csak ekkor nevezhetjük őt, szívvel,
lélekkel atyánknak; így, 's csak így tekinthetünk fel ő
hozzá, a' fiúság legszentebb öröm-érzetével. Gondol-
tak ugyan, a' lomhaság' 's testikéj emberei, más utait

is a' fíjuságnak, de czélra egy sem vezet. Nem, mert a' kegyes megindultság, 's az Isten irántiszeretet' amaz édes érzetével, mit magadban kérkedve hántorgatsz, még nincs megtéve minden. Ha tetteid szíved ellen bizonyítanak; ha életed nyilván tanusítja, hogy nem Isten', de a' világ 's testiség' lelke által vezéreltetel: óh! akkor szerencsétlen! ne ámitsd, ne csald meg magadat; nem vagy te a' szentek társaságában; semmi osztály részed azon boldog fíjuságban; mert csak azok Isten fíjai egyedül, kik Isten lelkétől vezéreltetnek. Bizony mondom néked, mint a' *test*, ugy a' külsőség *sem használ semmit; lélek az, melly megelevenít*. Bár mi gyakran, 's gondosan valljad, az Istenneli megengesztelődés', 's ígélet' szavait; bármi dicsekedve hangoztasd, hogy te a' Krisztusban vagy, benne hiszel, 's tőle várod idvedet; bármi epedve emeld vágyó szemeidet a' kegyelem' egére, mit Jézus tárt fel először; bármi biztosan reménylj örök boldogságot a' világosság' örök atyjától — de ha a' Krisztus lelke nincsen benned; ha nem kezdted el ama lelki- 's isteni életet; ha nem törsz követni legszentebb nyomdokit, 's ugy tenni és érezni, mint Jézus tett és érzett: szerencsétlen! ne ámitsd, ne csald meg magadat. Krisztus felveszi a' bűnösöket, de ama szent követeléssel bocsátja el mindnyájukat: Eredj el 's többé ne vétkezzél. A' testszerinti élet, kirekeszt téged a' kegyelem' egéből; a' bűn megrögzött szolgálatában nem törölheti el Jézus' vére bűneidet; nem tekinthetsz fíjai szent érzelemmel, amaz égi jó atyához; mert csak azok, kik Isten' lelkétől vezéreltetnek, Isten' fíjai egyedül; mivel csak ezeket dicsőíti ama gyermeki legszentebb engedelem.

2. Illy vezérlés 's kormányzat alatt, nem lehet

másként, hanemia jól dolgunk, mindenha. Égfele törekedve, keblünkben hordozzuk a' mennyet; Isten lelkétől vezéreltetve, elnyerjük a' fiúság' ama második boldogító áldását, mely gyermeki legtisztább örömben határoztatik; 's ezt tünteti már fel továbbá Pal apostol, szent leczkénkben, mint a' keresztyéni érzélem 's tények válhatatlan követőjét. *Nem vettétek*, így szól ő — *a' szolgáltnak lelkét, ismét a' félelemrc.* Zsidókból lett keresztyénekhez intézvék szavai; azokhoz, kik egykor, a' milyen dölyfös: épen olly vétkes kevélységgel „Isten választott, 's egyedüli népének“ czimezék magukat, mint Ábrahám ivadéki. Mintha tehát mondaná az Apostol: mi igen távol állatok még akkor, a' gyermeki érzélemtől? mi igen messze a' fiúság amaz áldásítól, azaz a' félelemtelen 's örömteljes bizalomtól? Szigorú törvény alá vettelve, kül szertartások nyomó járma alatt nyögve, fenyegetés és büntetés félelmétől indíttatva, hasonlók valátok a' béreshez és rabszolgához, kit félelem indít egyedül valamire. Most pedig, mi új élet dicső koránya derüle, Jézusban előttetek; Jézusban, ki által *vettétek a' fiúságnak*, azaz, az örömteljes bizalomnak *lelkét, mely áll: / kiálthatjátok: Abba!* azaz, *szerelmes atya!* Boldog és szerencsés ideje, az eltűnt gyermekkori öröm-érzetnek! — Nem ismerve még benned, epeztő gondját, a' jövő dolgok várásának — mi édesden vidító volt, szelíd öleden, a' pillanat adomány! Nem sejtve még az ezer igényeket, nem tudva a' követeléseket, miket az elkényesztetett érzelmek a' világra 's életre számítnak: mi igen kevés kívántatott reá, hogy boldogok lehessünk! Az atyai 's anyai hű szeretet áldásítól naponként elárasztva, mi bizton 's vidámon éreztük magunkat védő szárnyuk atatt!

Derűtség sugárzott alá szemeink' öl, vidamon 's jó kedvűleg munkált minden erőnk, tisztán tükrözé visza keblünk szívünk' mennyét. Nem, óh! a' gyermekélet e' boldog 's viruló korszaka, nem tűnt le végképen egünkről. Ha Krisztus él 's uralkodik bennünk; ha isteni magasb érzelmit híven követjük; szóval, ha isteni lelkétől vezéreltetünk: óh! akkor visszakerül a' lefolyt gyermeki boldog idő, 's mi ismét gyermekek, 's mint azok boldogok, vidám kedélyűek 's örömteljes bizalomtól ékesültek leendünk. Ugyvan! az evangélium lelke nem gondtól 's bánattól elkomorult, nem félelem 's csüggettség fellegetől elsötétült lélek. Isten ország, szent lélekbeni öröm és béke. Engedjétek, óh engedjétek hat magatokat ez isteni lélektől vezéreltetni! minden reggel, azon szent elhatározással keljete fel, hogy mint jó 's engedelmes gyermekek járandatok Jehovátok színe előtt, 's Istent, Uratokat szentelitek szívetekben. Este és reggel; reggel és este első és utolsó gondotok legyen, miként lehettek tiszták minden büntől; minden lépésteget, a' legszentebb szigorúsággal őriztétek. Az élet minden viszonyi 's egybeköttetési közt, a' szerencse bármi változásiban, amaz is enembert kövessétek egyedül, ki nekünk legszebb mustra-példát hagyott. Bizony mondom nektek! mentek lesztek így gond'ól 's félelemtől. Naponként inkább kóstoljátok amaz örömet és gyönyört, mit János ígér, hogy a' szeretet kirekeszti a' retteget. Amaz égi jó Atyán függjön szívetek 's lelketek egész valója: örömteljes bizalommal tekinthettek ugy hozzá a' magasságba, 's hagyhatjátok reá minden utaitokat. Szent legyen előttetek a' kötelesség: kedv és öröm léssen ugy azoknak teljesítése. Naponként tisztábban ragyog fel

előttetek az örök igazság áldónapja, 's megszegyenül-
ten futnak szét a' babona 's vakhit szörnyetegi. Napon-
ként szorosabb egybeköttetésben érzitek magatokat Is-
tennel, kitől eredtek, ki megáld és oltalmaz benne-
teket —, 's a' vele való társalgás által, mind in-
kább nevededik legti-ztább örömötök. Találhatnak ugyan
's találnak így is némü szerencsétlen esetek, meghajt-
hatnak ottan a' sors csapásai, 's mélyen vérezhetik szen-
vedő kebleteket. De legyen bár, hogy a' szerencse
kedvencei 's boldogság kegyelt gyermekei ne legye-
tek: csakugyan amaz égi atya gyermekinek érzitek ma-
gatókat, 's azok vagytok valósággal. A' jó lélek, melly
titeket vezérel, mellynek engedtek 's adjítok át maga-
tókat feltételetlen, melly minden lépéseiteket igazgatja
's szentesíti: *ez a' lélek bizonyoságot tészon a' ti lel-
keitekkel együtt, hogy ti Isten fiai vagytok.* Nagyok
és fentérezők lesztek így az alacson helyzetben is; égi
kincsesel gazdagok a' szegénységben; nem hagyattok
el a' szükség és inség idején is soha. Újjászül 's te-
remt titeket a' fiúság ama legszebb áldása, a' gyermeki
vidám 's örömteljes érzet, melly mindazoknak tulajdo-
na, kik Isten lelkétől vezéreltetnek.

3. Az életben gyermekileg bizni, a' halálban szol-
gailag rettegni: nem, óh ez nem hangzik össze jól. Nincs,
nem lehet illy ellentét a' gyermekileg érző szívekben.
Azok, kik Isten lelkétől vezéreltetnek, felemelkednek
léleekben, ama magasb remény érzetére, melly a' vég-
hetetlent tárgyazza. Nem gondol a' gyermek a' tisztelt
atyától- 's szeretett anyától elválásra. Olly szorosan
hozzájok köttetett, olly erősen egyesült, 's benső való-
ja mintegy egygyé lett velök, hogy épen nem gondol-
hatja, nem képzelheti magát boldog társaságukon kül.

Lépjen bár elibe a' halál szívrázó rémeivel: ugy tesz néki, hogy annak lelke kedveltjein semmi hatalma, hogy az, most egyszer szokás ellenére, kiméletet gyakorol; hogy a' szeretet szent szövetsége, melly őt anynyira boldogítja, bonthatatlan. Így emel ki minket is saajátságos természete által, a' gyermeki érzélem e' mulandóság véges világából, 's magasztal az örökkévalóság mérhetetlen országába. Mi szépen, mi szívhatólag rajzolja az apostol végezetül ez áldását is a' fiúságnak! *Hogy ha fiak vagyunk* — így kiált fel örömtelt kebellet — *tehát örökösök is, Istennek örökösi, a' Krisztusnak pedig örökös társai.* Igen! ha mi Isten lelkétől vezéreltetünk: olly társaság osztályosi vagyunk, melly minden időn 's változáson túl van emeltetve. Hol van erő 's hatalom, melly minket kiragadni képes, kezéből mennyei atyánknak, kit mi buzgón szeretünk, kinek hűn engedünk, kiben bízunk egyedül, 's kinn függünk szívünk 's lelkünk egész valójával. Sokkal erősb 's fenetebbi egybeköttetésben állunk mi Ő vele, mintsem a' por mulandósága rémhatalmát rettegnénk. *Minden, mi az atyáé, az enyim* — mondá a' Jézus, ki mi Urunk. Magasb lelki örömtől lelkesülten hangoztatjuk utána ezt mi is, éggel rokonságunk 's isteni fiúságunk dicső érzetében. Igen, a' menny boldog örökösi lészünk mi egykor, ha itt úgy élünk, mint Isten fiai, 's erényes tettekkel küzdünk bátran, és nemesen viva örök életet. Krisztus örökös társai, ha isteni érzetét követjük, 's dicsőn végzett erénye lesz előképünk, 's erre küzdünk csüggedetlen. Mind inkább kevesednek a' csüggetegség félelmes órái, mellyekben sötét felhők mégé vonúl ama boldogító égi fény, miatta az élet rejtélyes talányinak. Jönnek ugyan napok, gyakran borús dördület-

tel, megzavarni remény tiszta egén vidám nézetinket, 's háborítani magasb léleköröminket. Hasztalan — szívünk mennyét, ama boldog és boldogító reményt, el nem ragadhatják tőlünk soha. A' lélek, melly szentel, fensőbb reményre is lelkesít. A' tökéletesség mint cél, mit elibünk tár, a' mind végig nevedő lelki munkás-ság, mire irányozza minden erőnk, az Istenneli szoros és benső egyesülés, mire vezérel és segít: nem, óh! nem lehet mind az hiú álom 's üres képzelet. Ha mi valóban Isten fiai, egyszerismind a' mennynek is örökösai vagyunk. Magok az élet vihari és szenvedései naponként erősbekké 's boldogabbakká tevén bennünket a' felemelő hitben, reménytelve hangoztatjuk az apostollal: *Ha a' Jézussal együtt szenvedünk, ő vele együtt dicsőülünk* ama dicsőségben, melly az igazakra; kik hívek voltak mind halálig, túl a' síron amaz égi jobb hazában vár. Ugyvan, az életszenvedési soha sem cél nélküliek, 's győzelmi koszoru ékíti egykor ott fent, az itt kiszenvedett győztes földi vándort; ki dicsően, mint Jézus harczoló meg nemes harczát, 's végezte futását. Ott fent helyhetett az igazság hervadhatatlan koszorúja. Nem léssen ott többé fájdalom, betegség, halál és semmi változás. *Nem mégyen ott napunk többé alá, sem holdunk el nem fogyatkozik soha, hanem az Úr léssen világosságunk mind örökké*, keserőségeink napjainak végök szakad. A' viszontlátás örömei felszárítják a' fájdalom könnyűit. Elvégeztetik o't a' fáradságos munka, 's örök jutalom követi az igazakat. Magas erőben dicsőülend ott a' földi örötlenség, legfőbb tökélyben a' részszerinti ismeret, színrölszinrei látásban e' föld rejtélye.

Isten! ki a' nemlét néma öléből létel világára szö-
lítál hatalmas légyen szavaddal — kétség kívül, Te
óltottad szívünkbe e' boldogító hitet s felemelő re-
ményt is. Téged kérünk azért buzgón, 's imádunk bu-
zogva: cselekedje végetlen jóságod, hogy hitünk, melly
boldogít, meg ne csaljon; reményünk, melly lelkesít,
meg ne szégyenüljön soha örökké. Amen.

VI.

H a z a s z e r e t e t .

Alapige: Zsoltár. 122. 6—9. Könyörögjetelek a' Jéruszálemnek békességéért ezt mondván: Légyenek szerencsések a' kik téged szeretnek; Légyen békesség a' te kerítéseidben és csendesség a' te tornyaidban. Az én atyámfiáiért és az én barátimért kérem most, hogy légyen békesség te benned. A' mi urunknak istenünknek házáért kívánok tenéked jót.

A' felolvasztatott szent igékben mint meghallánk, Dávid a' királyi éneklő 's buzgó nagy hazafi könyörög egyik magosságos énekében, 's könyörögteti Izraelt Jéruszálem békességeért, virágzásaért. Legtisztább hazaszeretetteljes szavai ő előtte 's utánna, szájába illetek 's illenek máig is minden igaz hazafinak. Igenis, méltán könyörög így 's szükség, hogy így könyörögjön 's ossza a' buzgónak hazafi magas érzetét imádott magyar hazánk minden igaz 's hű sija is, egyezőleg hangoztatván a' zsoltáros hárfájával: édes hazám! *légyenek szerencsések a' kik tégedet szeretnek! légyen békesség kerítéseidben 's csendesség tornyaidban. Az én atyámfiáiért, az én barátimért kérem most, hogy légyen békesség te benned. A' mi urunknak istenünknek házáért kívánok tenéked jót.* Szükség, hogy e' hazáérti buzgó imádság 's könyörgés legtisztább hazaszeretet 's munkás hazafiság dicsőítő szép érzését támasszon hő keblében fel; olyan érzést, melly nem pusztán ajkakon

lebeg 's kérkedik, nem, de a' sziv szentek szentéből indulván ki, ha 's hol kívántatik istenitő hős tettekben mutatkozik a' hont bódogítva azonnal. Miben áll az illy legtisztább hazaszeretet 's munkás hazafiság? értelmezzük rövideden.

1. A' haza — mondá hazánk egykori nagy fija 's koszorúzott írója*) a' haza legszentebb kapcsokkal egybefoglalt emberek társasága. Ezerféle édes emlékezet, megszokás, haszon és szeretet összefont érdekei teszik azt a' szív előtt kedvessé. 'S ki nem tudná, hogy e' szóban: haza, foglalatik az emberi szeretet és óhajtás tárgyainak egész összege. Oltár és templom atyáid által istennek építve; ház, hol az élet első örömeit izleled; föld mellynek gyümölcse feltáplált; szülőid, hitvesed, gyermekeid, testvérid, barátid, rokonid 's polgártársaid: egyrölegyig, mind csak égisztő részei annak. Szóval, ez az édes nevezet: haza, magában foglalja, fentartja, anya-hүн ápolja mind azt a' jót, mi földi létünk szűk körében bennünket boldogíthat; ide értve nemzeti szokásunkat, vallásunkat, birtokunk 's életünk bátorságos voltát is. Igen, a' haza, mint valamely másodrendű istenség itt e' földön, legelső 's legfőbb anyánk nekünk 's mindeneknek. Nincs édesebb, nincs vonzóbb társaság a' hazánál, mint ezt a' hazájából száműzetett szerencsétlen Ovid vallja, 's szent szó a' hazának neve, csak egy név van a' világon, melly nálánál szentebb, az istené. Az egész földtekén nincs kedvesebb, nincs gyönyörködtetőbb földrész számunkra, mint az a' hely, melly bennünket szült, ápolta és felnevelt; a' hely 's föld, melly nekünk az első virágokat termette 's legelső könyünket béitta. Különösen becsesek, meghatók és

*) Kőlcsey.

kedvesek a' szülék; gyermekek, rokonok 's barátok, de mindezeknek kedvességét 's összes szeretetét befogja a' haza szent neve. — Ez az oka, miért hogy minden jó ember szívében van nem tudom mi édes 's titkos vonzalom a' föld iránt, mellynek kebelén született, 's mellynek kebelében elhunyt dicső ősei koporsói nyugosznak; vonzalom a' nemzet, nyelv, vallás és ház iránt, mellyben neveltetett; vonzalom a' személyek iránt, kikkel szorosabban egybeköté sorsa istene. Igézőbb pompával tartják fel illatözönt árasztó kelyhököt a' hazai kertekben, erdőkön, ligeteken és mezőkön a' szüz virágok; édesebb 's vidámabb kedvre derítő a' szőlőtőnek nedve a' földből, mit egykor dicső eleink 's atyáink vérpatakkal öntöztek; kedvesebb 's ujá teremőbb a' lég, mit áldott emlékü apáink 's anyáink is szivtanak. Hazája ugyan az egész föld az emberi nemnek; mindenütt szép 's nagybecsü az élet Isten ege alatt; mindenütt mosolyogva hinti a' szép nap örömvillogó sugárait a' földre le; idvet áraszt 's bódog édent képez a' barátság tiszta szent érzete mindenütt. Ah! de mégis legszentebb vágyódás égető hevével ragaszkodik az ember-sziv az imádott honhoz, hol az anyai legforróbb szeretet idv árasztó első csókja égi ihletést lengete felénk; hol mint bódog gyermekek bú nélküli ártatlanságban az első örömeiket 's első fájdalmakat éreztük; hol az arany jövő' első édes álmait költöttük. Óh! bizony szent ez a' hely, gyermekkori legkedvesb barátink lakhelye; szüleinknek, testvéreinknek, rokoninknak békés csendü temetője, temetők egykor nekünk is. Ez a' tartomány, mellynek hegyeivel, folyamival, virággal, nyelvél megbarátkoztunk; mellynek szentesített törvényei életünket 's birtokunkat veszélytől 's pusztulás-

tól hiven védelmezék; szokásai mintegy másik természetté váltak előttünk. Ez az a' tartomány, mellynek virágzását, tenyészését, jobblétét és bódogságát teljes szívvel, teljes lélekkel és minden erővel muakálni 's eszközölni szentül köteleztetünk. Bölcsönk ugyanis ez — hogy a' költő szavaival rövidbe foglalva mindent kimondjak — bölcsönk ez, majdan sirunk is, melly ápol 's bétakar, a' nagy világon e' kívül nincsen számunkra hely; áldjon vagy verjen sors keze, itt élnünk halnunk kell.

Ezért hát 's e' tekintetekből méltán szent és tiszteletes a' haza 's szülőföld, minden jobb érzésű haza polgárnak. Ezért mondá régen a' Sunamitis szent könyvünkben — nem fogadva el az Elizeus ígérte nagyszerű közbenjárást 's ügyének forgatását a' király vagy a' sereg hadvezére előtt, *az én nemzetségem között békeességben élek*. Ez az oka, miért hogy a' Jézreelbéli Nábót kicsiny ősi szőlőcskéjét Samária egykori királya' Acháb királyi szőlőjével 's gazdag kincseivel nem akarta felcserélni, mondván: *az ur óltalmazzon engem attól, hogy neked adjam az apámról maradt örökséget*. 'S hogy még a' halál is édesebb az imádott hon 's szülötte föld békén pihentető legszentebb kebelén; ellenmondhatlanul igazolja az idegenben elhalt Jákób pátriárka, ki mint szent könyvünk szól — az Egyiptomi király fényt árasztó örömcarnokából is vissza sirt vég-haldoklásában, örökségébe, mit Chet fíjaitól vett, 's szent esküvel kötelezte gyermekeit, hogy csontait 's por sátorra összeomlott maradványit hazája földén takarítsák el. És ezen édesded vonzódást érzi szívében Isten szent földén mindenütt mindenki, csak az nem, kiről a' magyar mondani szokta: sem országa sem hazája, 's mélt-

tán; mert kinek szívében a' haza 's annak szeretete nem él — mondja a' bölcs — az számüzlőnek tekintheti magát, mindenhol, 's lelkében üresség van, mit semmi tárgy, semmi érzet be nem tölthet soha; az lévén az egyesekben 's egész nemzetekben a' hon szeretete 's védelme, mi a' lélektelen testekben a' vonzó és eltaszító erő.

Ugy van! az erények koronájában legszebb gyöngöknek egyike, az igaz haza szeretet 's munkás hazafiság, 's alig van valami, miről több szó forogna az emberek között, mint erről; főképen most, midőn ezen szent tiszt, nincs kizárólag a' vitézi rendhez szorítva, mint hajdan a' költőzködés korszakában, de az utolsó hazapolgártól a' legelsőig szakadatlanul nyulik a' hazafiúi kötelességek legszentebb arany láncza. 'S még is mi kevesek, kik értenék miben áll az, 's még kevesebbek, kik teljesítenék is, mit az tőlök megkíván. Hányan vannak, kik dicsekedve emlegetik, hogy ők igaz hazapolgárok 's munkás hazafiak, de ott lássuk csak őket, hol a' haza a' magáét tőlük megkívánja: azonnal mint fáradt vadász félreállnak. Láthatni — így szól a' fent nevezett tudós — ezereket, kik ajkaikon hordozzák a' haza szent nevét; kik magasztalva emlitenek mindent, a' mi a' honi föld határain belül találtatik; kik büszkén tekintenek az idegenre, 's hálát mondanak az égnek, melly őket magyaroknak születni engedé. 'S véled-e, hogy ezeknek szívei szeretettel buzognak a' haza iránt? véled-e, hogy ezen haza szeretet az, melly az erények koszorujában ólthatlan fénnel ragyog, 's a' történet évkönyveiben tisztelő bámulattal említettik? Ha igen? felettébb csalattatol — 's ne hogy mi is valóság helyt árnyékot öleljünk, lássuk és értsük meg rövideden.

2. Miben áll az igaz hazaszeretet 's munkás hazafiság, vagy a' mi mindegy: ki légyen az igaz és jó hazafi?

A' hazaszeretet 's munkás hazafiság, legnemesebb érzés egyike a' kebel tiszteletre legméltóbb szenvedelmeknek. Olly nemes indulat ez, melyet a' formáló természet irtt be, eltörölhetetlen betűkkel mindenkinek szívébe; a' józan ész 's okosság parancsol, szent könyvünk helybenhágy; önhasznunk javasol, 's az igazság mindenkitől jogszerűleg követel. Nagy lelkek 's nemes szívek tulajdona az igaz hazaszeretet, 's a' hazafi szent nevezet legszebb czim, a' mit csak ember polgártársaitól kiérdemelhet, ha tetteivel méltóvá teszi magát arra. Ellenben, nincs, nem lehet alacsonyabb jelküséget mutató dolog, mint hazájának ellenségének tudni lenni. De minél tiszteletre méltóbb szenvedelem halandó kebelben a' hazaszeretet: annál több kívántatik, mig annak tiszta birtokába juthatunk. A' ki csak szájában hordozza a' hazaszeretet 's hazafiság szent nevét, ha szinte jót tett is a' hazával 's hazáért, nem fogta még fel annak fenséges értelmét; nem, mert a' hazafiságnak 's így a' hazaszeretnek is nagysága épen abban áll, hogy a' végbevitt jót, a' cselekvő nem akarja érdemnek tekinteni, hanem csak a' szeretetben találja fel, a' legtisztább rugót, e' lévén a' hazaföldjéhez 's polgártársaihoz kapcsoló erő, melly eszközli a' személyes érdeknek a' közhaszon alá rendeltetését. Ki nem tudná, hogy minden erény, kisebb 's nagyobb önmegtagadással 's áldozattal jár? Azonban minden áldozat, kicsiny ahozképest, mit a' hazának megkívánni joga van. Mégis, mint minden bölcsességnek: úgy a' hazaszeretnek is legelső kufefe 's kezdete, az Úrnak félelme 's imádása. Az igaz 's valódi hazafi tehát:

a) Nap ha jő, nap ha éjre száll; ha felgyulnak az éj csillagai, mindenkor kész a' hazáérti imára 's hálaáldozatra. Reggel és este, este és reggel; első és utolsó gondja, buzgó hálát rebegve borulni le, a' világ' 's mindenek közatyja előtt, az imádott hon jóléteért, békességeért, — 's könyörögni annak további fenmaradásáért, fényeért, tényészéseért, virágzásaért. Igenis, könyörög a' jó hazafi, ha lélekből szeretett hazáját, áldó béke' virágzó szelid olajága fedezi, könyörög, 's legtisztább hazaszeretetszülte buzgó imája, a' királyi éneklő magasan fent lengő zsoltára' ama szavaiban zendül meg, az örök szeretet trónusánál: édes hazám! *Légyenek szerencsések, kik téged' szeretnek. Légyenek — továbbra is — békesség a' te kerítésedben, 's csendesség tornyaidban. Az én atyámfjáiért, az én barátimért kérem most; hogy legyen békesség továbbra is te benned. A' mi Urunknak Istenünknek, házáért kívánok tenéked jót.* Könyörög akkor is, és pedig sirva, zokogva, könnyeket hullatva könyörög, ha hadgyilkol 's öldököl a' kedvelt hon' imádott kebelén, 's vértől az ő térein ezer veszély árad fel, 's pusztulás roma füstölög. Könyörög, buzgón 's buzogva hangoztatván: *tégy jól uram! akaratodból a' Sionnal, 's építsd meg Jeruzsálem összeomlott kőfalait.* Adj Uram! állandó békességet a' sokat szenvedett hazában; 's forduljon a' nép' siralma mielőbb neved által öröme; adj békességet, unnyira, hogy mikor aluszunk, ne legyen, ki minket felserkentsen. És midőn maga könyörög, könyörögte-ti egyszersmind hazája' fíjait is, Jeremiás' ama szavaival: *a' hazának, a' városnak békességét keressétek és könyörögjétek érte az Urnak; mert annak békessé-*

gében léssen a' ti békességtek 's megmaradástok. Ezt teszi a' jó hazafi, 's szünjék meg hazája szeretetével dicsekedni minden, ki ezt tenni elmulasztja. Igaz marad ugyanis, mind világ' végéig az, mi régenten így zugott le a' zsoldáros hárfájáról: Ha az I' r nem építi a' házat, várost és hazát, hiában fáradsanak kik azt építik: ha az I' r nem őrzi a' várost, hiában vigyáznak az őrök. De

b) Nem elég csak könyörögni a' Hazáért, áldozatot is kell egyszersmind, és pedig a' legnagyobbat vinni oltárára. Igen, az igaz és jó hazafi, miundeit, mit élte' folyta alatt, arcza' izzadásában gyűjtött, — mond a' költő — mindent, mit lángoló szerelemmel füze magához, javait, kincseit, házanépét, sőt saját életét is, naponként és pillanatonként, örömet és kész szívvel áldozza a' hazáért. Megszokja jókor a' gondolatot, hogy a' társaságban született ember, nem egyedül önmagáé; nem, de életének része a' hazáé, része embertársaié, 's miként a' természet' javai az emberért: úgy az ember felebarátiért van teremtetve. Számtalanok a' jótétemények, mik a' társaséletben naponként reánk háromlanak. Az igaz és jó hazafi nem kíván élni ingyen e' javakkal, mint zsarnok, más izzadása bérivel. Tudja és érezi ő, hogy ki használni akarja a' társaságot, 's igényt akar szerezni a' haza jótétire: tartozik megtenni mindent annak fentartására, mi saját erejétől kitelik, tudja és érezi, hogy arra vagyunk hivatva a' bölcs törvények' intézete által, hogy bár különböző tagok, mindnyájan a' közjó felé tartunk és siessünk, nemkülönben mint minden kis 's nagy vizek a' tengerbe sietnek. Munkásnak kell lenni minden hazapolgárnak, mint munkások a' méhek, 's társaságukban csudálatosrend, szorgalom 's

mivészség látható. Az igaz hazafi tehát, ki hazáját igazán szereti, annak dicsőségét, gazdagságát, kül- 's belbátorságát mint sajátját tekinti; tőle telhetőkép öregbíti, 's legszebb örömeit hazája' előmenetelének eszközése' dicsőségében találja, 's lelke sohasem lehet nyugodt, míg maga magának ezt mondhatja: Imé néked hazád mindent ada, befoglalja, ápolja 's megtartja mind azt valamivel bírhat — 's te hazádnak soha semmit sem adál. Tudja és érezi ő, hogy a' minden népek' 's nemzetek' közös és örök szózata szentséggé, 's legrégebbi közanyává magasíták a' hont. Tudja, hogy Plató szavaiként, semmi inkább ki nem érdemelheti, mint ez, fíjainak köztiszteletét, szeretetét, szolgálatát. Szülönk ez 's ápolónk mindnyájunknak, tudományyal, hasznos ismeretekkel gazdagít; kereset-módot mutat, mesterségre tanít; közhivatalokra emel, 's fénypólczokra magasztat; szóval mindeneket javunkra 's diszünkre munkál 's eszközöl. Szeret ez bennünket, 's viszont szeretettni akar és kíván hát mi tőlünk is; fedez és óltalmaz, 's nem akarja, hogy mellőzötve feledtessék; és hogy mindent rövidbe foglalva kimondjak: a' haza minden gyermekétől méltó joggal követeli, 's kívánja vissza mind azt, mit kinekkinek irányában teljesít. Innen a' jó hazafi, hazájának állását, alkotmányát, fenekestől kitanulja; a' közjót és boldogságot teljes szívvel, lélekkel 's egész erejével munkálja; minden erőszakos eszközöknek, mik a' haza kárára 's rontására, csendes békéje' felforgatására irányozvák, magát bátran ellenök szegezi; tehetsége szerint, a' haza anyagi és szellemi jobblétét, virágzását 's tenyészését elősegítő áldozatokat soha nem sajnálja; köznyomoruság' 's csapás idején jó tanácscsal, vizsgálatással és segedelemmel váratlan is készen áll;

szóval mindenét, mit jó Istenétől vett, szívét, lelkét, vagyonát, 's mi legbecsesb és drágább, ha szükség, életét is örömmel és kész szívvel áldozza, a' vészben forgó haza oltárára, tudván, hogy szép és dicsőséges meghalni a' hazáért.

Ez a' legtisztább hazaszeretet, 's munkás hazafiság, 's csak azok valóban méltók a' munkás hazafiai szent nevezetre, kik, a' csak most említett hazafiai 's polgári szép erényeket, szüntelen szemök előtt 's szívökben hordozzák, ha szükség, tettel is utánozzák. E' nélkül hasztalan mondja akárki is, hogy szereti hazáját; mert az csak annyit teend szájában: szereli, reá nézve gazdag áldásokat árasztó, 's őt gyönyörködtető földét hazájának; vagy a' mi épen oda megy ki: szereli önmagát, saját jóllétét 's boldogságát; nem pedig hazáját. Ugyde, közjó nélkül magános jót, igazságos-, szabad- és törvényes uton képzelni sem lehet; ha ugyan a' magános jó, semmi egyéb, mint a' közjó' részecskéje. — Az igaz és jó hazafi, nem viszi be a' hazaszeretetébe, önnön szeretetét, bensőleg meglévén győztetve, hogy ki hazájának, 's közönségének akar használni, legelső 's fő kötelessége: magáról egészen elfelejtkezni. 'S ki ezt nem cselekheti, nem is lesz soha valódi hasznos embere hazájának, legfelebb is a' szent könyv említette, efézusi Ötvös Demeter' hitván szerepét játszandja, ki mind maga kiáltotta, mind másokkal kiáltatta: Nagy az efézusi Diana! de korántsem Diánához vonszó szíves szeretetből, de önhaszna' tekintetéből; mint a' ki igen nagy hasznot vett be a' Diána' pompás temploma' formájára, általa ezüsből készített kápolnácskákból. 'S bódog Isten! hányan nincsenek, ma is, kik épen így, 's e' szempontból szeretik hazájokat? Az illyenek

már igen kicsinyek lesznek, a' haza' érdemesült nagyjai sorában, 's méltán utasítandók, hogy a' legtisztább hazaszeretetről magoknak tiszta és helyes megfogást szerezzenek, amaz athenei egykori nagy vezér, 's a' régi világ' egyik legnemesebb erkölcsü férfinához Phocionhoz, ki midőn a' világ győző Nagy Sándortól — hihetően azért, hogy állala hazeellenes érzelmre, 's tette birattassék — száz talentumnyi, fényes ajánlattal kínálta meg, nagy lelküleg visszautasítá azt; csupán azért esdvén, 's azt kérvén ki tőle, hogy néhány elfogott szenvedő barátit bocsássa szabadon. 'S majd később, bár minden tetteit oda irányozá, hogy a' terhek' súlyát enyhítse, 's tekintetével szerencsétlen hazája' nehéz sorsát könnyítse — hazaárulónak nyilvánítván, több társaival méreg pohárra ítéltetett. Nyugalma 's lelkének csendje rettenthetetlen maradt akkor is. Mond meg fijamnak — felebaráijának, ki azt kérdezé tőle: nem volna-e valami mondani valója? — hogy az athenaebelieknek, ezen igazságtalanságáról, soha meg ne emlékezzenek. Utasítandók, amaz ugyancsak athenaei nagy hadvezér 's igazságos melléknévvel tiszteltetett Aristideshez, ki olly buzgón 's tisztán szerette hazáját, hogy midőn irigységből száműzetett, elhagyván a' várost, égre emelt kezekkel kérte Isteneit, óvnák háládatlan hazáját, nehogy valaha megbánja ezen cselekedetét. — Utasítandók ama szent könyvbeli nagy hazafihoz, Nehemiás Prófétához, Hakália' fijához, ki bár pohárnoki méltóságra emeltetett már, Artaxerxes Persa fejedelem udvarában, olly nagy szeretettel viseltetett hazájához, Judaeához, *hogy midőn Susán várában volna, 's ment vala hozzá Hanáni, egy az ő atyjafijai közül, 's assal együtt, néhány Judaeából való főemberek: tuda-*

kozódék a' fogságból megszabadult maradék zsidók 's Jeruzsálem felől, 's midőn azok mondának nekie: hogy a' fogságból megszabadult maradék zsidók, abban a' tartományban igen nagy nyomoruságban 's gyalázatban vannak; annak felette Jeruzsálem' kőfalai lerontattak, 's kapui tűz miatt megégtének: leüle Nehémiás, keserge és sira néhány napokig, bőjtöle annak felette, és imádá az Urat hazája fiaiért. Ezt látván a' király, monda nekie: Miért szomorú a' te orcsád, holott beteg nem vagy? nem egyéb az, hanem a' te szívedben levő gonosz; mire Nehémiás így felelt: Éljen Uram örökké a' király! miért ne volna szomorú az én orcsám, midőn az a' város, mellyben atyáimnak koporsói nyugosznak, elpusztított és annak kapui tűz miatt megégtének. Szabadságot esdvén, 's nyervén majd a' hazájába menetelre, 's jeruzsálem' megépítésére, oda hagyá azonnal a' persa király' pompás udvarát, hol napjai örömtelik; minden vágyai 's kívánságai teljesülvék; 's megelégedése teljes volt, 's mint maga mondja, tizenkét esztendeig nem ette a' fejedelemséghez való kenyeret, 's megosztá a' magáét másokkal, hogy szenvedő hazája fiai segithessen, míg nem végre, ernyedetlen buzgalma, serkentése, munkája 's kitartása által, ismét a' maga fényében tűnt fel, zsidóország' dicsekedése Jeruzsálem.

Fenséges szív- 's lélekható példái, az önhaszonkeresés nélküli, legtisztább 's munkás hazaszeretetnek, 's azon ki nem mondható édes aggodalomnak, melly anya földünkhöz vonsz, 's melly a' porhalandót fél-istenné magasztja. Igen, a' ki így szereti hazáját, az az igaz és munkás hazafiak seregében igen nagy lesz. — Azonban — mert hiszen miért ne mondanám ki az

igazat, — a' legnagyobb felekezeti csupa hiúságból, jó polgár; csak ott heves hazafi, hol közel a' tanu, 's bizonyos a' taps 's polgár koszoru. Ezek már szeretik ugyan a' hazát, munkálják annak javát 's boldogságát, de csak azon nemtelen ösztönből, hogy látván mások hazafi jeles tetteiket, dicsőítsék majd neveiket. Az illyenek is igen kicsinyek, a' haza érdemesült nagyjai sorában, 's méltán alkalmazhatók reájuk Jézusunk' ismeretes szavai: *elvették jutalmokat.* — Az igaz és jó hazafi

c) Kegyes és vallásos. Azt mondja ugyan is hitfelekezetünk' nagy nevű szónoka: két dolog van, minek különösen szentnek kell lenni, minden ember előtt, ki e' nevet meg akarja érdemelni: a' haza t. i. és a' vallás; és a' ki előtt ez a' kettő nem szent, az előtt bizonyosan nem lehet szent semmi. A' vallás, a' társaság', állam' és haza' jóllétének legállandóbb, legerősb, legbizonyosb talpköve, 's fenmaradásuk' egyedüli eszköze. 'S miként régenten a' szent hárfá zengette: a' vallás megőrzése 's fényessége tartja 's erősíti meg a' birodalmat, a' hazát és a' trónt. Szent és tiszteletes hát az igaz hazafinak a' vallás szentebb tekintetben is, de azért is, mert az őt nemzetével egybefüzi, 's hazafi kötelességeit kijeleli. Legszentebb alapja az — miként régenten a' pogányoknál volt hazafiságnak — jelszava, mi volt a' rómaiaké: istenisztelet 's őltárok szentsége. Tündöklő példája által, tiszteletet és fényt szerez vallásának; úgy azonban, hogy békén türi 's tiszteletben tartja mások hitvallását is. Felveszi ő a' nagy Apostol intéseként, eltüri sőt szereti azokat is, kiknek meggyőződésök, hitök és gondolkodások, az övétől különbözik.

Tiszteletli továbbá ő a' polgári erkölcsiséget, követi csüggedetlen a' tiszta erényt, bensőleg meg lévén győ-

zettelve a' felől, hogy a' keresztyén vallás' zavartalan forrásán megtisztult erkölcsi jó, ma legegéségesebb 's leghosszszabb életidőt ígérő feneke a' nemzetiségnek. Igen:

Minden ország támasza talpköve

A' tiszta erkölcs, melly ha megvész

— — ledül 's rabigába görbed.

Tiszteli, 's legfőbb dicsekedésének tartja nemzetiségét, melly, mint hazánk' élő- 's halhatatlan nagy fija, meghatározza: egyenes-, bátor- és komoly férfiúi érzés, a' szó legtágasb értelmében, szabadság imádás, hon' legforróbb szeretete 's az élet' kész elhagyása, törvényes királyáért; és ezen alapul saajátága, ez régi nemzeti szelleme; 's becsültesd meg kívül a' magyar nevet, van szívébe vésve. — Szent és tiszteletes az igaz és jó hazafinak a' nemzeti nyelv, szereti, becsüli, beszéli 's miveli azt, tudván, hogy kinek a' nemzeti nyelv nem tulajdona, az nem tagja a' nemzetnek, 's ki azt kevésbe nézi 's talán meg is utálja, nyilvános hazáruló az. Nyelv őrzi a' nemzet' egységét, tulajdonait, saajátágait; nyelv védi a' nemzeti lételt 's életet egyedül; csak míg az fen marad, él a' nemzet is. Történetek igazolják, hogy ha az egyszer elnémul, csak gyász fűt terem a' hon, melly a' vóltakért szomorúan eregeti földre csüggeteg lombjait. Tudja és érezi ő, hogy nemzeti szentség a' nyelv, mellynek fentartására, tanulására, mivelésére, a' nemzet' minden tagja egyenként és általában szentül köteles. Tudta ezt a' fent említett nagy hazafi Nehémiás is, 's épen azért, midőn így buzdítja 's lelkesíti hazájafijait: *Ne féljete! a' nagy és rettenetes Urról megemlékezsetek, és harcoljatok a' ti atyátokfjaiért, fiaiatokért, leányotokért, feleségeitek-*

ért és házaikért: Egyszersmind nemzeti nyelve virágoztatására, 's tiszteletben tartatására is kiterjeszti gondját 's figyelmét. Mert bár ekkor, oda hagyták is a zsidók, a' bálványimádást, de az Ammonitákkal összeházasodtak, 's ennek következtében, sok gyermekek tulajdon nyelvöket sem tudták, hanem a' mint feljegyeztetett, az Azótbeliak 's más idegen népek' nyelvein beszéltek. Ezért gyakorta feddődzött velök Nehémiás, nehanyat közülök megvert, hajokat kiszaggatván, 's szent esküvel kötelezte, hogy többé azt nem cselekszik.

Imé felmutatva elöttetek — töredék vonásokban bár, az igaz hazaszeretet' 's munkás hazafiság' dicsőítő szép erénye. Fel hát minden igaz haza-polgár, a' felemelkedett, úgy mint az alacsony sorsu! minden sorsnak 's állapotnak saját hatás köre van, munkálkodjék abban mindenki; tegyen a' mit, 's meennyit tehet a' haza' szent oltárára, 's hidje el, hogy nem csak karddal és tollal, de ekével és kapával, azaz földmivelés, mesterségek, kereskedés gyakorlása 's virágoztatása által is, lehet polgári koszorut érdemelni. A haza javára, fényére 's dicsőségére legyenek hát irányozva minden tetteink, tudván, hogy kik a' hazát megtartják; virágzását, tenyészését tettel és áldozattal elősegítik; szellemi- úgy, mint anyagi jobblétét munkálják; azok, a' már említett nagy hazafi szavaiként, olly dicső pályatéren 's körben haladnak, millyen csak kevés 's kiválasztott lények pályatere, 's mellyen virágokkal ékesített életút, myrtus koszoru, Istenek itala, hazafijak' dicsérete 's halhatatlan név, már bölcsőtől váltva kísérik a' halandót; 's tul a' sirok álmain, az égiek fénylakában bizonyos és meghatározott hely várja készen, 's fogadja az itt alatt ko-

szorozott hazapolgárokat, hol örök idv 's boldogság jutalmazza halhatatlan tetteiket.

Minden hát, ki hazáját hűn szereti, miáltal csak a természet 's hála örök törvényeit teljesíti, azt szeretvén, mi szülte, ápolja 's eltemeti majd, azt szeretvén, minek köszönheti egyedül Isten után mindazt, valamivel bir — teljes erejéből iparkodjék annak diszét 's javát emelni; egész valója, minden érzeménye és gondolatja a' haza, nemzet és nyelv körül lebegjen; annak fénye, boldogsága, hire, neve, virágzása legyen egyetlenegy tárgya 's kívánsága életének. És ha Ulysses a' halhatatlanságnál többre nézte hazáját, a' sziklás és kopár Ithakát, 's szintugy kívánczozott abba, mint Agamemnon a' gazdag Mycénébe; ha Aeneás a' már hammaiban szendergő Trójához is mondhatatlan vonszalommal ragaszkodott: milly nagynak és munkásnak kell lenni a' hazaszeretnek mi bennünk, kik méltán mondhatunk hálát Istennek, hogy bennünket ez imádott honban, a' téjjel és mézzel folyó Magyar kanahánban telepített meg. Óh! ha azért, midőn régenten végpusztulás torkában volt Karthágó, szinte hiteltmuló áldozatot vittek az asszonyok, a' haza szent oltárára, tulajdon hajukat metélvén le hajókötel készítésre: ne legyen előtünk is Királyunkért, hazánkért, nemzetünkért, nemzeti nyelvünkért, semmi áldozat nagy és drága; ne, ha a' szükség 's hazánk java ugy kívánja, tulajdon életünk is; tudván, mi szép, mi felemelő 's a' porhalandót az istenségig magasztaló, midőn a' hazapolgárnak 's leventének, roncsolt meljéből e' sajnálat hörög utóljára: hogy csak egy élete van, mit hazájáért feláldozhat. Amen.

VII.

Békeség kívülünk, bennünk és felettünk.

Alapige: 1 Péter 3. 8—15. Mindnyájan legyetek egyesek, egymás nyomorúságán egyaránt bánkódók, atyafiúi szeretettel felékesítették, irgalmasok, kegyelmesek. Nem fizetvén gonoszszal a' gonoszért, vagy szidalommal a' szidalomért, hanem inkább jót mondván, úgymint, kik tudjátok, hogy erre hivattatok, hogy az áldást örökség szerint elvegyétek — mert a' ki akarja az életet szeretni, és akar jó napokat látni, tiltsa meg nyelvét a' gonosztól, és az ő ajkait, hogy ne szoljanak álnokságot. Távozzék el a' gonosztól és cselekedjék jót; keresse a' békeséget és kövesse azt. Mert az Úrnak szemei vannak az igazakon, és az ő fülei azoknak könyörgéseken. Az Úrnak orcája pedig azok ellen, a' kik gonoszt cselekesznek. És kicsoda háborgat titeket, ha a' jónak követői lesztek? Hogyha pedig az igazságért szenvedtek is, bődögök lesztek, azoktól való féltetekben pedig meg ne félemljetekek, és meg ne háborodjatok. Hanem az Úr Istent szenteljétek a' ti szívetekben.

A' szent leczkét megelőzőkben, azon keresztyéni elsőség 's valódi méltóság, bár mi körülmények 's helyzetekbeni kitüntetésére, 's folytonos gyakorlatára szólítá fel Péter Apostol hallgatóit, mit a' Jézust hirdető evangelium elibök ír, köve'el 's méltó joggal megkíván. A' társas élet egyaránt nyomó köteleztetéseit rajzoló a' felsőségnek, úgy mint az alattvalóknak. A' föld hatalmasihoz 's nyomorú szolgálíhoz; a' szerencse kedvenceihez és szenvedések gyermekihez; nőnemhez 's család atyákhoz valának intézve, szívből eredi és szívhez szóló szavai. Intő komolysággal, de szeretet teljesen

hangzának el azok. Itt szent leczkénkben teszi fel pásztori intése kiegészítő koronáját, azt mulatván fel, mi minden kivétel nélkül, rang, helyezet 's tekintély melöltzével, egyaránt nyom 's kötelez mindeneket. *Legyetek* úgymond — rövidbe foglalva beszédem lelkét 's mindeneket — *legyetek mindnyájan egyesek; egymás nyomorúságán egyaránt bánkódók; atyafi szeretettel ékesültek, irgalmasok és kegyelmesek.* Ezekben 's az ezeket követőkben tünteti fel előttök, az Isten előtt kedves erény legtisztább jelképét, 's majd ezt teszi utánok záradékúl: *szenteljétek az Úr Istent szívetekben.* Hogy pedig szavainak annál nagyobb erőt 's hatósságot eszközöljön, felmutatja egyszersmind azon boldogító következményeket is, miket illy keresztyéni érzelem 's erényes tettek munkálnak: *a' ki akarja az életet szeretni, akar jó napokat látni, távozzék el a' gonosztól és cselekedjék jót, keresse a' békeséget és kövesse azt;* vagy más szókkal: tiszta erény után keressen áldó békeséget. Igenis! ebben határozatlanak 's öszpontosulnak minden intései 's biztatási: csak erény után juthatni békeségre.

Békeség! sokat és nagyot jelentő nevezet, földi boldogságunk egész fogalma 's tökéletes jelképe. Bár mennyire különbözzenek is vágyaink, élet kinézéseink, kívánatink 's szükséggeink: abban mindnyájan megegyezünk, hogy a' békeség éltünk fűszere, boldogító nemtője, 's e' nélkül gyötrelm és kín; kín és gyötrelm az. Úgyvan, állandó kül- 's bensőbéke feltételezi boldogságunk, 's kívántatik arra, hogy jó napokat lássunk. Csak ott, hol békeség édene virúl, vonja fel sátorát a' boldogság, ott parancsolja az Úr, hogy légyen élet és áldás mind örökké. Ki ne kívánna jó napokat látni éle-

tében? ki ne óhajtaná buzgón amaz áldó békeség olaj-ágát? Békeséget, mit a világ nem adhat, amaz ő békeségét hagyá Jézus is az elválás borzasztó szent órájában övének örökségül. Nekünk is szól az isteni végrendelet, mi reánk is kihat annak boldogító ereje. Megtaláljuk mi is, ha keressük a békeséget. Célra vezető út csak egy: a tiszta erény útja — békére csak ez vezet. — Küzdjünk hát ezen előre, szent leczkénk értelmében; küzdjünk bátrán, és nemesen víva, miénk úgy a győzelmi koszorú, 's áldó béke a pályabér: béke kívülünk, béke bensőnkben, béke felettünk', 's épen ennek rövid fejtegetése jelen egyházi beszédem', 's becses figyelmelek' méltó tárgya.

1. Békeség kívülünk és körülünk; szelíd béke bármi körülmények között; zavartalan a változások 's történetek vészes hullámiban: óh mondjátok meg, nem a legóhajtabb, nem a lehető legfőbb édeni boldogság-e ez itt alatt e földön? Az emberi erény ezen legméltóbb jutalmát 's áldó koronáját tünteti már fel az Apostol szent leczkénkben, azt példázolván, hogy a tiszta erény állhatatos követése áldó békét önt 's kölcsönöz lelkünkbe, békét a múltó világgal, 's az irigy sors kegyetlen csapásival. Meszsze távozik ott az ég a földtől; pokollá fajul 's kietlenül az élet, hol czivódás és viszály, viszály és czivódás uralkodnak egyedül. Jaj tenéked háznép 's családi boldogság, ha boldog édenedbe a kedv- 's életölő furiák sérkeznek, ezer veszélyt halmozók. Hasonló lesz sorsod azon fejlő rózsához, mellynek ambróziát lehelő bibor kelyhébe undok hernyó rejtezett. Fonnyad és hervadoz cz; veszni tért édened is. Nem virúl többé neked semmi tiszta 's szaplótlan virága az örömnök; kín és nyomor, nyomor

és kín tekinget rád, fénylő szerencséd közepette 's kincseid halmain is; vigasztalhatatlanság 's epesztő kétség, az inség 's vészek napjain. Ellenben mint könnyülnek az élet terhei; mint ütnek néhány boldogító öröm órák, kis kalibák szegény népének is; mi ízletes az orczák veréjtéke, mi tápláló a fekete 's száraz kenyér is, mint enyhülnek 's lágyulnak a betegség életölő fájdalmai, ha körülünk áldó béke szelíd olajága leng? Béke hát veletek — ebben határoztatik jelen pásztori áldásom — béke veletek, ti bódog házaspárok, béke veletek tisztelt szülék 's szeretett magzatok, béke veletek sokakat bódogító felsőségek 's engedelmes jobbágyok. Szelíd béke lengjen e' népes gyülekezeten, ennek nagyjain 's kicsinyein, ifjakon és véneken most és mindenha. E' földi élet legfőbb javát 's bódogságát fogja be ez evangéliumi jó kívánat. Lehetnek azonban 's talán vannak e' gyülekezetben, kik épen nem dicsekedhetnek ama békeséggel; szívből óhajtják azt, 's nem érzik, keresik és nem találják. Vessenek számot magokkal az illy szerencsétlenségnek, 's nézzék meg részrehajlatlanul: mi az oka, hogy nincsen békeségök? Nézzék meg, megtettek-e mindent, hogy békeségök legyen az övéikkel, barátaikkal, 's a' mennyire lehet minden emberekkel? Nem használ itt semmit a' mesterkélés, nem az eszeskedés. Itt csak egy út van, igen egyszerű, célra csak ez vezet; t. i. az evangéliumi szent érzelem szülte tiszta erény. Kezdjétek hát járni az úton, mit Péter Apostol szent leczkénkben kijelelt. *Legyetek mindnyájan egyesek.* Igyekezétek mindenek felett eltűrni egymást 's mindeneket. Fékezzétek könnyen lángorra lobbanó 's aetnatüz folyamaként pusztító felettébbi érzékenységeket, áldozátok fel hiú kedélytöket, melly

mindenkor sértve 's bántva érzi magát; mondjatok fel a' kevélységgel, melly bármi kis sérelmet el nem néz, minden ellenmondást visszatörli; járjatok ama tiszta szeretetben, melly mint szent könyvünk tanítja: *hosszútűrő és kegyes; nem gerjed hamar haragra, nem gondol gonoszt, mindeneket eltűr, mindeneket elfedez. Legyetek egymás nyomorain bánkódók; törjétek szét szívetekben a' vastag önzést kökemény kérgével, 's tárt kebellet fogadjátok a' szíves részvételt; érezetek együtt embertársaitok örömében, vegyetek részt fájdalomiban; örüljétek az örülökkel, sirjatok a' sírókkal. Legyetek irgalmasok és kegyesek, mint boldogító nemtő, melly mások üdvökért 's jóllétökért melegül, lelkesít és munkál; megáldólag tünjétek ott fel, hol szükség, hol inség mutatkozik; enyhítsétek, mennyire lehet, az élet nyomorait; törölgessétek a' sírók könyzeit; derítsétek fel a' bánat emberét; mentsétek meg a' vészekkel küszködőt; adjátok ennie az éhezőnek, ruházzátok meg a' mezítelent, látogassátok meg a' foglyot és beteget. Legyetek e' mellett szeretetteljesek, nyájasok, igénytelenek és szerények, nem feledvén soha, hogy kegyelemből vagytok a' mik vagytok: mert ki adott valamit először Istennek, hogy azt megadná annak? Azértis, nem fennhéjázólag 's másokat lenézőleg tartjátok magatokat, a' szerencse kedveltjei, úgy, mint az inség gyermekei közt; szükséges elővigyázatot tanúsítatok, közelebb úgy, mint távolabb álló embertársaitok irányában. Tiltsátok meg ajkaitokat, hogy azok álnokságot ne szóljanak; tiltsátok meg nyelveketek a' gonosztól; szavatok emberei legyetek, hogy mindenki hihessen azoknak, bizvást és bátran számolhasson titeátok. — Óh! ha így cselekesztek, úgy tudom,*

's bizonyosokká teszlek benneteket, hogy tiszta erénytek édes bére és szép jutalma, a' derekak helybenhagyása 's becsülése leend; az igaz jónak barátai, viszont szeretettel ölelnek 's tisztelettel említendik — midőn már többé nem lesztek is — nevetőket. Az általatok felsegélt szegény háládatos, egy szívből eredt igaz köszönetben, egy forró kézszorításban, semmije nem lévén, mindenét, mit Istenétől vett, szívét, lelkét szenteli nektek örök hála zálogául. Családi békés körötök tagjai, kik naponként, sőt óránként látják szívetek szent érzelmit 's erényes tetteiteket, hova tovább bensőbben 's buzgóbban ölelnek benneteket, szeretetök szent tüzeben lobogtatva szívök háláját, 's amaz égi béke áldó forrása csergedez számotokra, mit Jézus csak az övéinek ígért, 's melly csak tiszta erény után szerezhető. Örökös ellentét 's vizsály uralkodik, igaz, e' világ 's Isten országa közt; teljes és zavartalan békét hát, itt alant, ne várjatok. Lesznek, kik a' legfőbb tökélyre való küzdésekben is félreismernek, szeretetteljes igyekezteiteket elmagyarázzák, legnemesb törekvésteket, gonosz hálátlanság jutalmazza nem ritkán. Nem maradnak el a' sértődések 's bántalmak; nem az irigy világ gyűlölete; nem a' szitkok 's átkok fergetegei sem. De ti *ne fizessetek gonosszal a' gonoszért*. Hidjétek el nékem, jobb kis sérelmet tűrni, mint nagyobbat okozni; jobb a' bántalmakat elhallgatni, mint sértő szavak mérgeével a' dolgot kikészeríteni. *Ne fizessetek szidalommal a' szidaloméért*, sőt ti legyetek bár a' sértett rész, vetekedjétek az engedelem kérés elsőségében, 's nyújtsatok kezet a' békélésre. Irtsátok, szaggassátok ki szíveitekből az irigység, gyűlölség gyökerét 's átkozott magvait. Áldjátok még azokat is, kik titeket átkoznak 's

színdalmaznak. Igen is, *erre vagytok ti hivattatva, hogy az állást örökség szerint elvegyétek*, hivatva az evangélium által, mit lelketök üdvére hisztek 's vallatok; hivatva Jézus által, kinek köszönhettek egyedül mindenedeket; hivatva Istentől, ki végetlen szerelméből, bűneiteket naponként tűri, büntetését kegyelmesen elengedi. Bizony mondom néktek, ha így éltek 's cselekesztek, a' kökemény szív is ellágyul utóljára, 's nem szegül többé ellene, az illy keresztyéni szent érzelmeknek 's erényes tetteknek. Eleven szemet gyűjtetek így elleneitek fejökre; megnyeritek így, a' talán különöczködő 's visszátvonó testvért 's atyafit, 's áldó béke szelíd olajága terül el házatokban, családi 's társalgási körötökben mindenütt és mindenha.

De nem mindig emberek miatt vérez a' kebel, gyakran a' végzet viharos változási nehezdednek meg feletünk, éltünk csendét 's lelkünk békéjét felzavarók. Eltűnt, és pedig örökre tűnt el lelkünk békéje, ha kénytelenek vagyunk magunkat vádolni, 's pirulva ismerni el, hogy méltán 's vétkeinkért lakolunk; hogy a' reánk nehezedett nyomor, inség és csapás, elfordult érzelmeink 's vétkes tetteink következménye. Mi nyugtatólag hangzik ellenben alá az apostoli szó, füleibe azoknak, kiket nem vétkek ösvényén sulyta a' csapás: *hogy ha szenvedtek is az igazságért, boldogok lesztek?* Mint fogod Isten útait, mind inkább 's mélyebben átlátni szenvedő barátom! ha tiszta szív 's Isten szerinti élet teendik törekvéseid legfőbb 's egyedüli célját? A' földi baj 's nyomor úgy tűnik fel előtted, mint Isten kezébeni eszköz, melly tisztít és megpróbál; készen áll szolgálatodra a' győzelmi erő, mit a' világ hiú gyermeke nem ismer, nem sejdít. Legyen bár, hogy nehéz

bánat, gyötrő kin dülja ottan kebledet, 's vérkönyeket áraszson fel a' mostoha sors szemeidben: leked békéjét semmi történet 's baleset el nem rabolhatja soha; fájdalmid közepette is, gyermekileg csókolándod az a tyai kezeket, mellyek téged súlytolnak. Békét, mit a' világ nem adhat, békét küzdesz tiszta erény után, békét embertársaid irányában, békét a' mostoha sors üldözése szélvésziben.

2. De mit használ a' külbéke magában? Annak, ki szereti az életet és akar jó napokat látni, mindeneknek felette a' lelkiismeret benső békéjére kell törekedni; mert minden mesterség 's igyekezet sem képes e' benső bíró hatalmas szavát elhallgattatni lelkünk békéjére, vagy háborgásairai hatását gyengíteni. Felül az elébb, mintsem gondolnánk, bírói székibe, hogy részrehajlatlan szigorral ítélje tetteinket. A' jó vagy rossz lelkiismeret benső világából patakzik alá minden idv 's kárhozat; bensejében hordja a' mennyet vagy poklot mindenki; 's vajmi benső 's lélekemelő örömet kölcsönöz bármi kis birtok, ha azt nyugodt és tiszta öntudattal élvezzük 's mondhatjuk: ez saját szorgalmam édes bére, miben csel 's álnokság nem osztozik. *Jobb az igaznak a' kicsiny, hogy nem mint a' hitleneknek gazdagságok*, ezt zengi hárfáján a' szent költő is. Mi édes 's sokszorososan fűszerezett bármi kis élvezet, ha úgy örvendhetünk annak, mint hűn teljesített munkás szorgalmunk szükséges 's újá teremő édes jutalmának; ha mellettünk bizonyít, ama bódogító öntudat, hogy egy általunk megcsalott szegény özvegy sóhajtása, egy árva könnyei sem terhelik, hiven kiérdemlett legtisztább örömlüket. Békén türjük 's nyugodtan a' talán nem eléggé kedvező jelent, ha vidáman tekinthetünk

vissza az ártatlanul töltött multba; 's mig kívül ezer veszély fenyeget 's dúl pusztítva köröttünk az életben: lelkesítve érezzük bensőnket, 's önként tesszük a' valamást: nincs 's nem lehet fentebbi 's tisztább öröm, mint a' millyent a' lelkibéke kölcsönöz, mellyben található egyedül azon biztos álláspontot, mellyen fenyegető vészviharban, kislelküleg nem rettegünk 's nem ingadozunk, ha szinte a' föld megindulna is alattunk, és a' hegyek ingadozva a' tenger közepi bedülnének is; sőt bizton követjük az apostoli intést: *azoktól való féltetekben meg ne félemljete, se meg ne háborodjatok*. Lelki békét is azonban, tiszta erény 's istennek tetsző élet után található egyedül. Légyen bár minden munkánk 's törekvésünk hijános és be nem végzett; tisztább és tökéletesb fényvel ragyogjon fel naponként elibünk a' jó, a' mire törekednünk 's igyekeznünk kell, valódi ernyedetlen buzgalommal, sájdalmason hasson bár reánk is ama Jóbi vallástét: az ember ha mindent elkövetett is, még csak alig kezdette meg, 's ha véli, hogy czélt ért, messze távol áll még attól: *szenteljük csak az ur Istent sziveinkben*; legyünk hív 's elszánt baráti az erénynek, mi tetszik nékie egyedül; reggel és este; este és reggel, első és utolsó gondunk légyen akaratiának hódolni önként 's örömet; gyönyörködjék csak lelkünk szent törvényiben: óh akkor, bár fentebbi tökélyre kell mindinkább törekednünk munkásságunk körében, 's szenytelen tisztaságot szerezni szívünknek, vidám nyugodtsággal tekinthetünk vissza; mult időkre, 's áldó béke boldogit, mit a' jó lelkiismeret munkál 's terjeszt el bensőnkben. Igen! ki éjjel ugy, mint nappal keblében hordozza lelkiismerete istenítő öntudatát, 's jó tanubizonyságát, mint a' költő énekli, 's nem tud ma-

gáról semmi rosszat, 's nyomó bünt; nem pirul el semmi szemrehányásra: az felibe emelkedik a' világ minden itéletinek, 's békeséget szerez lelkének, mit Jézus nekünk hagyott, 's mit a' világ nem adhat. —

3. Békeség felettünk; azaz békeség: Istennel és az éggel. Ebben határoztatik legmagasb jutalma a' tiszta erény állhatatos követésének. *Az urnak szemei* — így szól az apostol — *az igazakon vagynak, és az ő fülei azoknak könyörgéseken; az urnak orczája pedig azok ellen, kik gonoszt cselekesznek.* Emberi szólásformájában Isten' ellenállhatlan hatalmát rajzolja itt az apostol, mellyel uralkodik jók és rosszak felett; megáldólag jutalmazván azokat, kik örömet 's kész szívet tesz akaratját; büntetéssel fenyegetvén az ellenszegülőket; — rajzolja, hogy erény és kegyesség ú'an, tántorithatatlan bizodalmat 's Istenneli békét gerjessen övéi sziveikben. Istenneli békét, mi nélkül ember soha és sehol el nem lehet. Tudjuk ugyanis, hogy földi jólétünk 's boldogságunkat ezer veszély környezi; vidám egészségünk báj virágát, ha már lehervaszthatja a' nyavalyák tábora: jólétünk áldó napja könnyen sötét felhők mögé rejtezhetik. A' szülék, gyermekek, házastársak, testvérek, rokonok, jó barátok, kikben ma édesen gyönyörködik szívünk, lehet nem sokára sirba, koporsóba szállnak, lehervaszthatván forró öleléseink közül az enyészet kérlelhetetlen felhő torlatától. Legszebb reményeink, mellyekre arany hegyeket építünk jövőre, nem ritkán megszégyenülnek, 's mint az álom reggel, hirtelen tűnnek el. A' természet mindenható ereje ezer karokkal készíti egykori megoszlattatásunk sirgödrét. Ki nem ismerné a' történet titkos, de mindenható hatalmát? az ezer vészeket 's csapásokat, mellyek unta-

lan fenyegetik életünket, 's gyakran elébb mint gondolnánk, mint vihar éjszakája, ránk szakadnak? Hová folyamodunk ekkor? véges értelmünk világa, csak azt sem láthatja át, mit hozand a' jövő óra? Erőtlenességünk osztja mind azt, mi emberen történhető Kire számítsunk hát, magunkra-e vagy embertársainkra? Elgondolva a' rémitő esetet, midőn a' bennünket környező 's fenyegető erővel, a' mindenható is ellenünk van: akkor érezzük magunkat mélyen megalázva, hogy a' világ urát kell megnyernünk, a' nagyot és hatalmást, hogy gyermekileg 's bizalom-teljesen tekinthessünk fel, 's számithassunk ő reá; atyánknak vallhassuk őt, hogy békét 's nyugalmat találjunk lelkünknek. Istennel szövetségben, békén türjük a' világ', természet 's mostoha sors' vérző csapásait, 's e' béke szövetség tiszta erény által köthető egyedül: az igazakra tekintvén csak az urnak szemei nyájason 's megáldólag. *Isten országát keressük hát mindenek felett és az ő igazságát.* Őtet tartva szem előtt 's rejtve sziveinkbe, éljünk fedhetetlen életet, távoztatva minden bünt 's törvényének áthágását. Közte a' nagy világ zajgásának ugy, mint családi békés körünk titkos rejtekében; az öröm vidám napjaiban, mint a' csapásokkali nehéz küzdelmek zordon éjelében; — munka ugy, mint pihenés közt 's bármi helyzetben, mutassuk meg, hogy egészen más törvény, nem a' testnek törvénye tagainkban, vezérli lépésinket; hogy legbensőbb vágyunk, 's törekvéseink egyedüli legfőbb célja, a' tiszta sziv 's fedhetetlen élet. Köszirire építve így békés nyugalmunk, mit az idő 's világ meg nem ingathat soha örökké; mert tiszta erény után bátran és nemesen küzdve istenneli békét örököltünk.

Ugyvan! a' világ és idő nem rettent többé benünket; mert az Istennek szent It szív tülemel a' látható múlandóság világán, 's békét szerez az éggel is számunkra, melly nélkül nincs, nem lehet idvesség. Hogy mi ugyanis a' böl dog lelkek ama felsőbb világával egybekötletésben állunk; hogy nem egyedül e' jelen rövid élet egész rendeltetésünk; hogy mi végetlen örökségre vagyunk teremtelve; hogy mi reánk a' sirok álmain túl, ott fent az égiek fénylakában szebb és tisztább örömi haza vár: azt mi mindnyájan tudjuk, hiszszük és érezzük. Értzi ezt a' bün, vétek 's testi kéj embere is, 's látja, hogy nincs zavartalan békessége; nincs, nem is lehet tiszta böl dugsága senkinek e' földön, mig tisztán, mint angyal, értatlanul, mint gyermek, nem emelheti szívét 's kezeit Istenhez; mig bizalomteljesen 's benső nyugalommal nem tekinthet fel oda, hol örök béke áldó forrása csergedez mennyben. *Arra hivatattunk mi*, így szól az apostol, *hogy örökség szerint vegyük az áldást*, a' mennyei örökélet áldásait példázolván. Ah! de mi elrémülten, 's iszonyteljesen fordul el amaz égi fényvilágtól minden szem, mellynek tüze 's fénye itt alant a' bün 's testiség szolgálatában aludt ki. *Bűnnek szólja a' halál*, menydörgi bensejében amaz igaz bíró, 's csak rettegés nehéz érzetével gondol ama nagy napra, melly a' szív elrejtett titkait is feltárja. *Nézzétek meg ellenben az igazat és kegyest*, ki a' tiszta erény útát követé életében, 's *vegyétek eszetekbe, hogy annak békesége lésson, lássátok meg, hogy annak jól lésson dolga; mert az ő cselekedeteinek gyümölcsevel él*. Vidám 's nyugodt szívvel tekint amaz égi hajlékokba fel, hol nékie is megkészített a' hely. Legfőbb öröme az, hogy Istenhez ragaszkodik, 's hün teljesíti pa-

rancsait, 's épen azért kiemelve érzi magát, a' félelem 's rettegés köteliből; gyermeki reménnyel tekint fel, amaz égi jobb hazába, hol örök béke honol, 's hol nyilvánvalóvá lesz az Isten fiait boldogító szent szabadság. Béke özönl el életét, mindenütt hová tekint 's néz; mindenütt hová 's merre lép, kívülötte, benne, és felette, áldó béke terül el és szét, boldogítva őt.

Szeretett hallgatók! két út tárul fel előttünk, 's a' két út egészen ellenkező célra vezet. Egyik vége átok és halál, éj és irtózat; a' másiké ellenben áldás és idv, viágosság és örök béke. Halljátok meg az isteni szót, melly szól bennetek, 's a' jobb részt válasszátok, 's mire jó órában határozzátok magatokat, egész életetekben arra törekedjete, bátran és nemesen küzdve előre, a' tiszta erény után, hogy örök életetek legyen.

És Te Isten! békeségnek Istene! tekints alá amaz örök béke fénylakából, reánk hiveidre, kik buzgón 's buzogva imádjuk felségedet, 's kérünk esedezve: adj minékünk békeséget, boldogítót itt e' földön, idvezítőt egykor egeidben. Halld, óh halld meg könyörgésünk szavát, 's teljesítsd bé kérésünket, szent fiadért a' Jézusért. Ámen.

VIII.

Jézus' evangelluma' áldó hatása társas viszonyinkra.

Alapige: 1. Péter 2. 11—17. Szerelmesim kérlek, hogy mint jövevények és bujdosók e' földön, megtartóztassátok magatokat a' testnek kívánságától, mellyek vitézkednek a' lélek ellen. És a' pogányok között a' ti életek legyen tisztességes, hogy a' helyébe, hogy ti ellenetek, mint gonosztevő emberek ellen szólanának, a' jócselekedetekből, mellyeket látnak, dicsőítsék az Istent, mikor az Isten őket is meglátogatja. Annakokáért engedelmesek legyetek minden emberi rendelésnek az urért; akár királynak, ugy mint felső méltóságba helyeztetetnek; akár tisztartóknak, ugy mint kik attól bocsáttatnak, mind a' gonosztevőknek büntetésökre, mind a' jóltévőknek dicséretökre. Mert így vagyon az Isten' akarátja, hogy jól cselekedvén megzabolázzátok a' balgatag embereknek tudatlanságokat. Mint szabadosok és nem mint olyyak, kik a' szabadságnak palástja alatt gonosztságot cselekesznek, hanem mint Istennek szolgálai mindeneket tiszteljete. Az atyafiságot szeressétek. Az Istent féljétek. A' királyt tiszteljétek.

Szent leczkénk szavaiban a' társas és nyilvános élet' általános viszonyait tünteté fel Péter Apostol övéinek, miket mint status-, mint hazapolgárok szüntelen szemelőtt tartsanak, tetteiket szerintök intézendők. Itt, itt szükség, ha valahol, hogy égi fényben mutakozzék rajtok az evangélium' szelid lelke, 's megáldólag tünjék fel isteni ereje. Szükség, hogy *engedelmesek legyenek minden emberi rendelésnek az Urért*; szükség, hogy erényes tetteikkel, rágalmazó ellenöket is Istent imád-

ni, Istent magasztalni ragadják. Minden egyes intés újabb erényre hív itt fel; erényre, melly ha életbe lép 's munkás leendő: idv- 's áldásthozólag hatánd a' társas élet' viszonyira. Emlékezteti is itt egyszersmind Péter Apostol az övéit, ama legfőbb erőre, melly az evangéliumi tudományban 's az Istenneli társalgásban rejtezik, a' társas élet' áldásait eszközlő. Szóval, ama nagy igazság szentleczkénk rövid tartalma, hogy Jézus evangéliuma, mint boldogító nemtő, megáldólag tün fel a' társas-, vagy polgári élet' viszonyira. Jertek K. Gy.! feledve egy kevésé minden egyéb összeköttetéseket 's földi viszonyokat, mint az állam' tagjai, mint hazapolgárok, egy trón körül sereglők, egy törvény' kötelezettjei, egy alkotmány emberei, társas- vagy polgári körben tekintsük magunkat, 's tanuljuk meg az apostoltól rövideden: miként lehet égnek áldása reánk nézve Jézus evangéliuma' társas viszonyinkban?

1. Mint boldogító nemtő megáldólag tün fel Jézus' evangéliuma, a társas- vagy polgári élet viszonyira, a' mennyiben annak méltó 's érdemes polgárokat képez. Bármelly tartománynak külső erejét, fényét, nyomosságát 's valódi jelentőségét nem annyira messze terjedt határai, 's lakóinak tömérdek száma, mint benső ereje 's tartalma feltételezi; a' szellem, melly benne uralkodik; az ipar, melly nemesíti; a' tények, mellyek dicsőítik. Épen így annak benső idvét, virágzását, előhaladását 's boldogságát, az egyes polgárok' erénye, lelkülete 's valódi méltósága biztosítja. 'S épen erre lelkesíti Péter apostol hallgatóit, ama szavaiban: *szerelmesim kérlek, hogy mint jövevények és bujdosók itt e' földön, tartóztassátok meg magatokat a' testnek kívánságitól, mellyek vitézkednek a' lélek ellen.* Magán kell

hát 's indulatin kezdeni a' keresztyénnek evangéliumi munkásságát. Igenis, magával kezd ő, égi maga-b érzelemtől lelkesülten, önkéntes és nemes harczot. Naponként bensőbbben érzi, hogy nem használ semmit, ha az egész világot megnyeri is, de lelkében kárt vall. Az, mi lelki erejét ébreszti 's neveli; értelmét világosítja, szívét nemesíti 's tisztítja, akaratját edzi, hajtja 's égi-ekre ragadja: csak egyedül az maradandó, mit ő zarándoksága' vég czéljához elviszen; csak az a' romolhatatlan kincs, mi őt, itt e' földön jövevényt és bujdosót, égi honába kíséri. Erre küzd hát a' jó keresztyén csüggedetlen; ezért és ennek áldozza fel mindenét. Érzéki gerjedelmeit, mik őt kecsegtetik; szenvedélyeit, mik legyőzni akarják; a' testiség' vétkes kéjeit, mik a' lélek' 's annak idve ellen vitézkednek: bátran és nemesen víva harczolja 's győzi le. Magát vivni napi munkája; magát legyőzni, legfőbb kevélysége. Jézus' evangéliuma kölcsönöz lelki törekvésének magas irányt, szívébe maradandó nemességet, benső emberének dicsőítő méltóságot. Óh! mondjátok meg, nem szerető szíve' legbensőbb 's legszentebb érzelmivel függend-e az így lelkesült polgár édes hazáján? Hazáján, mellyre rendelte Isten születését, mellynek áldott ölén karolák át, övéi hü körében, az atyai 's anyai szeretet; mellynek intézeti képezék, törvényei védik, magasb törekvéseiben pártolják és elősegítik. Hazáján, melly őt öröm- 's szeretet' virágival koszoruzza, mindenhai jólétét biztosítja? Óh! bizony viszont szeretve áldja, minden erőből viragoztatja 's boldogítja őt azt. Tudva bár, hogy jövevény 's bujdosó ő itt e' földön; vágyva bár amaz égi jobb hazába: csakugyan ezer-meg-ezer gyengéd 's legszentebb kötelek vonszák őt ehez; csakugyan mindenütt és

mindenra, bizton és bátran számíthat e' földi haza áldásteljes munkásságára, hol lehet 's kell. Tiszta lelke' benső nemessége, külsőképen is nyilvánítja magát, Isten szerénti nemes tettekben. És épen ebben áll

2. Az evangelium' áldó ereje, hogy az feddhetetlen tagokat ad a' társas- vagy polgári életnek. Hol bűn és vétek uralkodik egyedül: átok és romlás pusztít ott, az egyes házakban is, annyivalinkább a' statusokban. Jaj azon országoknak, statusoknak, mellyben csupán kényszerítés 's büntetéstől félelem védik a' rendet, 's tartják fel a' bűn' 's vétek' duló rohanását. Nem, óh! nem virul fel soha, a' haza' 's társaság' tenyésző boldogsága, büntető jog' fenytő veszszejével. Belőlről 's önként kell kifejlenni az emberből minden szépnek, jónak, nagynak és nemesnek. Ezt pedig csak nemes érzés 's büntől tiszta lélek munkálhatja, mit az evangelium gerjeszt, nevel és táplál kiben-kiben, a' haza' 's status javára. Ennek áldásait rajzolja már az Apostol ama szavakban: *Légyen a' ti életek a' pogányok közt tisztességes, hogy a' helyett, hogy ti ellenetek, mint gonosztevők ellen, szólanának, a' ti jócselekedeteitekből, miket látnak, dicsőítsék az Istent, mikor az Isten őket is meglátogatja.* Zsidók és pogányok közt éltek amaz első keresztyének, 's megnyerve már az Istennek lélekben és igazságbani imadására, nem hajolhattak a' bálványimádók' babonás hitéhez, nem részesülhettek a' kevély Farizeusok kovászában. Megzendült majd azért ellenök az irigy rágalom' kigyó-nyelve, Istent tagadóknak, veszedelmes polgároknak 's gonosztévőknek kiáltá az igazán hívőket. Ezért inti őket az Apostol, hogy a' tiszta erény áldó gyümölcsseit, minélinkább nyilvánítsák társalgási körökben, 's a' felőlöki balvéleményt tettel czáfo-

andók, léljenek szent, ártatlan és fedhetetlen életet, hogy lássák elleneik jócselekedeteiket, 's elismervén azokon az evangélium' égi áldó erejét, majd mikor az Isten őket is meglátogatja, essenek térdre, buzgón imádni 's magasztalni azt az Istent, ki magát földi gyermekeinek szent fija által megjelenté. — Igyekezzünk mi is K. Gy.! hogy az evangélium' áldó ereje általunk, édes hazánkon is tündököljék. Irjuk szíveinkbe mi is, az apostol szavait, sőt *ugy fényljék a' mi világosságunk, hogy mások is látván a' mi jó cselekedeteinket, dicsőítsék ama mennyei Atyát. Távozzék el kiki közülünk a' gonosztól és cselekedjék jót; keresse az Istenneli békeséget 's kövesse azt. És ha a' testiség' múltó kéje bűnre csalogatna bennünket, mondjuk az ó-szövetség' ama kegyes emberével Józseffel: *Mi módon mivelhetném e' nagy gonoszt; vétkezvén az én Uram 's Isten ellen?* Ha mi így cselekeszünk, 's minél bensőbbben ragaszkodunk 's kívánunk egygyé lenni azzal, ki tiszta, ártatlan 's a' bűnösöktől elválasztatott volt: úgy tiszta evangéliuma a' polgári- 's társas élet boldogítására buzdít és lelkesít bennünket, hogy jó példával világoljunk mások előtt. És ha ez megvan, nem hiányzik akkor*

3. A' fő alap is, mellyen áll 's nyugszik rendületlen a' status' 's haza' alkotmánya, virágzása 's boldogsága, a' mit az apostol így tesz ki: *engedelmesekek legyetek minden emberi rendelkezésnek az Urért, akár a' királynak, úgy mint főméltóságba helyezettnek; akár tisztartóknak, kik attól bocsáttatnak; mind a' gonoszok' büntetésire, mind a' jók dicséretökre.* Mi is lenne kérdem, a' statusból, országból és hazából, ha nem a' király- 's felsőség iránti engedmesség lenne azokban a' legelső 's legszentebb polgári tiszt. Lebuknék ott

legszentebb székiből a' törvény, jog és igazság. Őa-
 szeretet 's bűn foglalják el a' trónt; messze távoznék
 onnan az oltalom és bátorság, nyugalom és béke' sze-
 léd nemtője 's jóltévő angyala. Ellenszegülés, konok-
 ság', akaratosság és rendellen zürzavar' átkozott sátán-
 ja forgatná fel a' békés szövetséget, mellynek amaz
 első 's legerősb köteléke szétszakadt. A' hol ellenben
 tiszteltetik Jézus; hol áldó evangéliuma élteti, lelkesíti
 's igazgatja a' haza- 's status-polgárokat: bizton és bát-
 ran számolhatni ott az emberi rendelkezések iránti kész en-
 gedelmességre. Sohol sem olvassuk, hogy a' Jézus va-
 laha felemelte volna magát a' rendes törvények ellen,
 sőt inkább, mint a' haza' igaz barátja, 's a' polgári enge-
 delmesség' mustrapéldánya, tűnik fel előttünk. Mi is ha-
 őt híven követjük, ha evangéliuma lesz érzelmink 's tet-
 teink vezére: szentnek és sérthetetlennek tartjuk a'
 nyilvános rendet; mint Istentől rendeltettet tekintjük a'
 felsőséget, a' mi 's az egész' javára, a' gonoszok bün-
 tetésökre és a' jóknak dicséretökre. Nem a' büntetés-
 től félelemből, hanem önkéntes és jó lelkiismerettel eu-
 gedünk, Istenért a' törvénynek és a' társaság rendszabá-
 lyinak, mint a' mellyeken alapul és nyugszik egyedül,
 a' nagy egész' jóléte 's boldogsága; 's így formál és
 képez minket Jézus evangéliuma, a' polgári- 's társas-
 élet' hasznos és engedelmes tagjaivá. Azonban:

4. Ez még csak első 's nélkülözhetetlen lépcsője
 a' polgári erénynek. Ennél még többre, nagyobbra 's
 dicsőbbre kell törekedni az igaz keresztyénnek. Igen,
*mert így van az Isten akaratja, hogy jót cselekedvén
 megzabolázzátok a' balgatag emberek' tudatlanságo-
 kat.* Nem középszerűséget tehát, de kitűnő elsőséget
 's szolgálatai készséget kíván Péter apostol övéitől,

gáról semmi rosszat, 's nyomó bünt; nem pirul el semmi szemrehányásra: az felibe emelkedik a' világ minden itéletinek, 's békeséget szerez lelkének, mit Jézus nekünk hagyott, 's mit a' világ nem adhat. —

3. Békeség felettünk; azaz békeség: Istennel és az éggel. Ebben határoztatik legmagasb jutalma a' tiszta erény állhatatos követésének. *Az urnak szemei* — így szól az apostol — *az igazakon vagynak, és az ő fülei azoknak könyörgéseken; az urnak orcája pedig azok ellen, kik gonoszt cselekesznek.* Emberi szó-lásformájában Isten' ellenállhatlan hatalmát rajzolja itt az apostol, mellyel uralkodik jók és rosszak felett; megáldólag jutalmazván azokat, kik örömet 's kész szívvvel teszik akaratját; büntetéssel fenyegetvén az ellenszegülőket; — rajzolja, hogy erény és kegyesség ú'an, tántorithatatlan bizodalmat 's Istenneli békét gerjessen övéi sziveikben. Istenneli békét, mi nélkül ember soha és sehol el nem lehet. Tudjuk ugyanis, hogy földi jólétünk 's bódogságunkat ezer veszély környezi; vidám egészségünk báj virágát, ha már lehervaszthatja a' nyavalyák tábora: jólétünk áldó napja könnyen sötét felhők mögé rejtezhetik. A' szülék, gyermekek, házastársak, testvérek, rokonok, jó barátok, kikben ma édesen gyönyörködik szívünk, lehet nem sokára sirba, koporsóba szállnak, lehervasztatván forró öleléseink közül az enyészet kérlelhetetlen felhő torlatától. Legszebb reményeink, mellyekre arany hegyeket építünk jövőre, nem ritkán megszégyenülnek, 's mint az álom reggel, hirtelen tűnnek el. A' természet mindenható ereje ezer karokkal készíti egykori megoszlattatásunk sirgödrét. Ki nem ismerné a' történet titkos, de mindenható hatalmát? az ezer vészeket 's csapásokat, mellyek unta-

lan fenyegetik életünket, 's gyakran elébb mint gondolnánk, mint vihar éjszakája, ránk szakadnak? Hová folyamodunk ekkor? véges értelmünk világa, csak azt sem láthatja át, mit hozand a' jövő óra? Erőtlenességünk osztja mind azt, mi emberen történhető Kire számitsunk hát, magunkra-e vagy embertársainkra? Elgondolva a' rémitő esetet, midőn a' bennünket környező 's fenyegető erőkkal, a' mindenható is ellenünk van: akkor érezzük magunkat mélyen megalázva, hogy a' világ urát kell megnyernünk, a' nagyot és hatalmast, hogy gyermekileg 's bizalom-teljesen tekinthessünk fel, 's számithassunk ő reá; atyánknak vallhassuk őt, hogy békét 's nyugalmat találjunk lelkünknek. Istennel szövetségben, békén türjük a' világ', természet 's mostoha sors' vérző csapásait, 's e' béke szövetség tiszta erény által köthető egyedül: az igazakra tekintvén csak az urnak szemei nyájason 's megáldólag. *Isten országát keressük hát mindenek felett és az ő igazságát.* Őtet tartva szem előtt 's rejtve sziveinkbe, éljünk fedhetetlen életet, távoztatva minden bünt 's törvényének áthágását. Közle a' nagy világ zajgásinak ugy, mint családi békés körünk titkos rejtekében; az öröm vidám napjaiban, mint a' csapásokkali nehéz küzdelmek zordon éjelében; — munka ugy, mint pihenés közt 's bármi helyzetben, mutassuk meg, hogy egészen más törvény, nem a' testnek törvénye tagainkban, vezérli lépésinket; hogy legbensőbb vágyunk, 's törekvéseink egyedüli legfőbb célja, a' tiszta szív 's fedhetetlen élet. Köszirire építve így békés nyugalmunk, mit az idő 's világ meg nem ingathat soha örökké; mert tiszta erény után bátran és nemesen küzdve istenneli békét örököltünk.

Ugyvan! a' világ és idő nem rettent többé bennünket; mert az Istennek szent It szív tülemel a' látható múlandóság világán, 's békét szerez az éggel is számunkra, melly nélkül nincs, nem lehet idvesség. Hogy mi ugyanis a' bődög lelkek ama felsőbb világával egybeköttetésben állunk; hogy nem egyedül e' jelen rövid élet egész rendeltetésünk; hogy mi végetlen örökségre vagyunk teremtelve; hogy mi reánk a' sirok álmain túl, ott fent az égiek fénylakában szebb és tisztább öröme haza vár: azt mi mindnyájan tudjuk, hiszszük és érezzük. Érti ezt a' bűn, véték 's testi kěj embere is, 's látja, hogy nincs zavartalan békessége; nincs, nem is lehet tiszta bódogsága senkinek e' földön, mig tisztán, mint angyal, ártatlanul, mint gyermek, nem emelheti szívét 's kezeit Istenhez; mig bizalomteljesen 's benső nyugalommal nem tekinthet fel oda, hol örök béke áldó forrása csergedez mennyben. *Arra hivattattunk mi*, így szól az apostol, *hogy örökség szerint vegyük az áldást*, a' mennyei örökélet áldásait példázolván. Ah! de mi elrémülten, 's iszonyteltjesen fordul el amaz égi fényvilágtól minden szem, mellynek tüze 's fénye itt alant a' bűn 's testiség szolgálatában aludt ki. *Bűnnek zsöldja a' halál*, menydörgi bensejében amaz igaz bíró, 's csak rettegés nehéz érzetével gondol ama nagy napra, melly a' szív elrejtett titkait is feltárja. *Nézzétek meg ellenben az igazat és kegyest*, ki a' tiszta erény útát követé életében, 's *vegyétek eszetekbe, hogy annak békesége léssen, lássátok meg, hogy annak jól léssen dolga; mert az ő cselekedeteinek gyümölcsével él*. Vidám 's nyugodt szívvel tekint amaz égi hajlékokba fel, hol nékie is megkészített a' hely. Legfőbb öröme az, hogy Istenhez ragaszkodik, 's hűn teljesíti pa-

rancsait, 's épen azért kiemelve érzi magát, a' félelem 's rettegés köteliből; gyermeki reménnyel tekint fel, amaz égi jobb hazába, hol örök béke honol, 's hol nyilvánvalóvá lesz az Isten fiait boldogító szent szabadság. Béke özönlí el életét, mindenütt hová tekint 's néz; mindenütt hová 's merre lép, kívülötte, benne, és felette, áldó béke terül el és szét, bódogítva öt.

Szeretett hallgatók! két út tárúl fel előttünk, 's a' két út egészen ellenkező célra vezet. Egyik vége átok és halál, éj és irtózat; a' másiké ellenben áldás és idv, vi'ágosság és örök béke. Halljátok meg az isteni szót, melly szólí bennetek, 's a' jobb részt válasszátok, 's mire jó órában határozzátok magatokat, egész életetekben arra törekedjetek, bátran és nemesen küzdve előre, a' tiszta erény után, hogy örök életetek legyen.

És Te Isten! békeségnek Istene! tekints alá amaz örök béke fénylakából, reánk hiveidre, kik buzgón 's buzogva imádjuk felségedet, 's kérünk esedezve: adj minékünk békeséget, bódogítót itt e' földön, idvezítőt egykor egeidben. Halld, óh halld meg könyörgésünk szavát, 's teljesítsd bé kérésünket, szent fiadért a' Jézusért. Ámen.

hogy t. i. ne vakmerő ellenszegülés, de kitünő jeles erények által zabolázzák meg balgatag elleneik' tudatlanságát, 's birják azokat hallgatásra. Épen ebben áll már az evangelium' valódi 's áldó ereje, hogy az emberi méltóság' illy magas fokára emeli a' társas élet polgárait; hogy kiki tegye azt: mit tehet, nem pedig egyedül azt a' mivel tartozik 's mit tenni kénytelen. Mi is ha akarjuk, hogy édes hazánk fényre derüljön 's boldogsága felvirággjék: akarnunk kell egyszersmind a' képző 's tudományos intézetek' virágzását is; akarnunk kell, hogy az elhagyatott 's árva növendék ifjúság' számára is, célirányos oskolák nyitassanak, hol értelmök a' tudatlanságból kiemeltessék, szívök nemesedjék, szóval a' társaság' hasznos polgárivá képeztesse. Láthatni is ezt mindenütt, hol Jézus áldó evangéliuma munkál és hat. Feltűnik ott a' munkás szeretet, az elhagyattak 's árvák iránti szives részvétel; feltűnik a' nemes lélek 's áldozatokra kész nagy lelkűség. Előállnak a' jó szívű kegyes Samaritánusok, jól tartják az éhezőt, megruházzák a' mezítelent, oltalmazzák az özvegyet és az árvát; meglátogatják a' foglyot és beteget; enyhítik az inség' 's szükség jajjait. Akarjuk-e hogy édes hazánk fényre derüljön 's jóléte biztosítsék? akarnunk kell úgy nem egyedül 's kirekesztőleg azt, hogy a' szántóföldek 's kertek illőleg tenyészzenek 's célirányosan míveltessenek: de akarni kell egyszersmind az egyes tagok' lelki mívelődését is, 's ki kell hatni figyelmünknek a' lelki élet munkásságára is. Épen ezen legfőbb célra irányozza már az evangelium értelmünket 's munkásságunk' körét, 's a' mellett hogy jó cselekedetekkel győzeti le balgatag elleneink' tudatlanságát, hathatósan int és kötelez lelkünk' pallérozá-

sára 's tudományos ismeretek' szerzésére. Virágoztalni parancsolja az oskolákat 's kézi mesterségeket. Egyszóval, Jézus' evangéliuma a' házi csendes körökbe amaz égi legtisztább szeretetet plántálja át, melly nem röppen el játszi szellő 's hiu tündérként; nem, de abban hív házastársakat, gyengéd és lelkiismeretes atyákat és anyákat, szép reményü fiakat, szendén ártatlan leányokat, egyetértő 's békés testvéreket formál és képez, 's így családi békés kis körünkben felmutatja amaz ezer áldásthözó életet, mellynek kell elterülni minden polgári 's társas egyesületeken, mellyeknek egyes tagjait Jézus evangéliuma önkéntes 's szíves munkásságra lelkesíti minden szép, jó és nagy iránt. Mi által, és hogy munkál az evangélium illy nagyot és dicsőt, a' társasélet' polgáriban? azt adja már elő az apostol

5. Ama szavaiban: Ezt pedig tegyétek *mint szabadok és nem mint olyvak, kik a' szabadság palástjában gonoszt cselekesznek, hanem mint Istennek szolgálói.* Szabad polgárokat képez hát Jézus' evangéliuma a' társas-életnek, a' szerént, mint maga mondá Jézus: *az igazság szabadosokká teszen titeket, és ha a' fiu megszabadit titeket, bizonynal szabadosok lesztek;* 's épen a' rabszolgai érzelem' kiirtásával valódi áldást áraszt az evangélium a' társaséletre. Jaj annak a' társaságnak, országnak és városnak, melly rabszolga jellemü, nem pedig szabadlelkü tagokat számlál polgárokul. El van ott nyomva a' lelki erő' munkássága; nem találisz ott semmi magasb lelkesedést, semmi önkéntes nemes törekvést. A' nagy lélek' önmaga feláldozása, 's minden áldást hintő munkásságok ismeretlenek ott, 's féketlen önkény uralkodik egyedül. 'S épen ebben áll már a' keresztyén ember' valódi méltósága 's elsősége,

hogy a' társasélet' nyomó korlátai közt is megtartja ama
 legnemesebb függetlenségi érzelmet; érzi önmaga ben-
 ső becsét 's méltóságát, melly bár külfényben 's csillo-
 gásban nem mutatkozik is; dicsőíti őt 's tulajdonosságát
 kölcsönöz bármi külső erőn 's hatalmon. Istent imádja
 ő teljes szívvel 's lélekkel; Isten szolgájának ismeri 's
 vallja magát, bármi körülményekben egyedül. Az evan-
 gelium szabályozza életét; Krisztust választá követendő
 mustrapéldányúl. Ama legfőbb törvénynek hódol 's en-
 ged egyedül, melly a' mennyben van jegyezve, 's szí-
 vébe is beiratott. Egfelé ragadja nemes törekvése, tul
 a' siron is maradandó, 's amaz égi jobb hazába is átki-
 séró kincseket gyűjteni egyedüli feladata. Fentérező
 kebellet áll ő bármi nyomó körülmények- 's a' társas-
 élet' bármi alacsony fokán is. Szívbeli szent öntudata
 rettenthetetlen bátorságot önt lelkébe; bátorságot, melly
 semmi halandó előtt szolgálilag nem remeg. Isten előtt
 nincsen személyválogatás. Légyen bár ő szegény, is-
 meretlen 's mindenektől megvetetett: épen ugy Isten'
 teremtménye 's Jézus' megváltottja; épen ugy erényre
 's boldog halhatatlanságra teremtett, mint a' legha-
 talmash fejedelem, bibor köntösében 's fénytárasztó
 trónusán. És a'hol illy evangéliumi szabad erzelem lel-
 kesíti a' hazapolgárokat, lesznek ott mindenkor önkéntes
 védői az ártatlanságnak, csüggedetlen bajnoki az igazság-
 nak. Áldó hatással virágoznak a' tudományok, haszonnal
 üzetnek a' mesterségek. Szelid emberbarát lesz ott az
 uralkodó, nemes lelkületű 's engedelmes az alattvaló,
 mindenik lelkiismerettel teszi a' társasélet' tiszteit, magát
 Isten szolgájának érezvén. Ritka erényt, hivséget és
 függést találsz ott a' szolgák közt, a' házi körben ma-
 gasb lelki örömet a' szegények 's szűkölködők között,

mondhatatlan gazdagnak érezvén magát mindenik az úrban. Próbáld bár igazságtalanságra 's törvénytelenségre hivni fel az így lelkesült polgárt, a' felsőbbségnek is hősi bátorsággal 's nyíltan mondja szemébe: Te magad ítéld meg; kedves lehet-e Isten előtt ha tenedek engedek inkább, hogynem mint Istennek. Próbáld megvesztegetni egyenes lelkét; meglásd, mi érdemlett megvetéssel mondandja a' leggazdagabbnak is: tartsd magadnak kincsed' 's aranyidat', 's engedd hadd boldogítson engem' lelkem' istenitő szent öntudata. Nem, óh! nem alacsonyul soha az illy nemes szabadság gonosz tettek fekete palástjává. Nem a' leggazdagabb áldása-e hát kérdem, az égnek, Jézus' evangéliuma a' társaséletnek, melly illy valódi szabad tagokat képez annak? Annyivalisinkább, mivel végezetre

b) Ezáltal nem bontatik fel a' polgári szövetség, sőtinkább bensőképen, hosszasan, tartósan és örökre megalapítja 's biztosítja azt az evangélium, és az a' szeréni élet 's munkásság. Igen, a' feddhetetlen jellem, közlelkésedés 's hason érzelem atyafijakká 's testvéreké tesz mindeneket. Ezért mondja leczkénk záradékaul az apostol: *mindeneket tiszteljétek, az atyafságot szeressétek; Istent féljétek, a' királyt tiszteljétek.* Ott a' hol az Istent valóban félik, lélekben és igazságban imádják, minden egyebek is bőv mértékben találtnak. Ott, a' hol Jézus' evangéliuma' szelid lelke élteti, melegíti 's igazgatja az indulatokat 's gerjedelmeket, senki sem él, minden másokat kirekesztőleg, önmagának; senki sem képzei magát másoktól elszigetelve; senki sem aggódik csak egyedül önnön jóléteért. Erős és elszakaszthatatlan kötél tartja ott össze a' királyt a' néppel; a' felsőséget és alattvalókat bensőbben és szorosabban

egyesíti a' testvérszeretet' áldó lelke, mint a' legszigorubb törvény sulytó hatalma; szeretettel öleli 's tiszteli ott mindenki a' legkisebb polgárt is; benső és legmélyebb tisztelettel hódol törvényes királyának. Ott találtnak állhatatos Harlay-ak, kik mint az, midőn a' pártos hazafiak által, királya a' nagy Henrik mellől gyilkos fegyverrel kényszerítetett elállani, ezt felelte: Lelkem az Istené, szívem a' királyé, testem az erőszaké: azt teheti vele a' mit akar — hasonló esetben hasonlóan éreznének 's tennének. Érző szívvel 's ájtatos lélekkel függ ott a' vallásos szövetségben mindenki; tiszteli és szereti azonban azokat is, kik ellenkezőt hisznek 's valának; tiszteli, mint egyazon atyának gyermekeit, egy égnék 's reménységnek örökösit. Kiegyenlítettnek ekkor a' társasélet' különböző lépcsői, fokozati; elenyésznek minden ellentét 's különböző helyzet 's tekintély, mit a' sors és születés örökölt, vagy a' csel 's erőhatalom küzde ki; vagy végre hasznos szolgálat 's nemes ipar érdemelt. Testvérszeretettel ölel kiki mindeneket; atyafiságos kezet nyújt a' felsőbb az alattvalónak; a' gazdag a' szegénynek; bátran és nemesen viva küzd 's munkál mindenik körében 's módja szerént; küzd, hogy az imádott hon felvirágzjék; munkál, hogy az igaz és jó megáldólag tenyészsen szelid kebelén. Szóval ama magasb egyetértés 's közlekedés egyesíti 's testvériti a' hazapolgárokat, melly fényt áraszt, épít és boldogit, míg az önszeretet emészt és rág, a' visszátvonás alásulyt 's eltemet. *Az igazság és irgalmasság találják itt egymást mindenütt az utczákon; az igazság és békesség egymást csókolva ölelgetik.* Fel lesz jegyezve a' haza' határinál, olvastatik egész bensejében ama felemelő kör- 's homlok-irat: ***Boldog a' nép,***

melly az Urat féli; boldog az ember, ki utáiban járván ösvényit kedvelli. Megáld az Úr tégedet Sionból, meglátod az Izraeleni békességet.

Imé K. Gy! ezek azok, mellyekben felmutatni kívántam ama nagy igazságot, hogy a' Jézus' evangéliuma, mint boldogító nemtő, megáldólag tün fel a' haza' 's társasélet viszonyira. Isten! mi Istenünk! részeltess minket, részelted édes hazánkat ennek áldásiban. Téged félni, királyunknak hódolni, az atyafiságot szeretni; mindeneket tisztelni; a' szükséggel küszködöt 's inség' gyermekét felsegíteni, légyen egyedüli törvényünk 's éltünk legfőbb feladata. Ez légyen szent Fiad evangéliuma' dicsőítő gyümölcse közöttünk, most és mindenha. Boldogok mi így; mert téged' tartva szemünk előtt, Krisztust rejtve szívünkbe, már itt e' földön képezzük 's létesítjük némüleg amaz égi boldog polgárzatot, mellyre méltóztat egykor mindnyájunkat amaz égi jobb hazában, örök és változhatatlan szereteted. Amen.

IX.

Séta a' szabad mezőn.

Alapige: Énekek 7. 11. Menjünk ki a' mezőre.

Ugy hiszem, nincsen e' gyülekezetben senki, ki nem tudná, hogy keresztyénnek az innep' 's vasárnapokoni szabad mezőrei kísétálás nem csak szabados, de jótékony hatásu is egyszersmind. Jézus is, amaz isteni legbölcsebb néptanító, ki időhöz 's körülményekhez szabta magát fenséges tanításaiiban, mindenkor a' szombatok egyikén szabad sétát tett tanítványi hü körében, az arany kalászokkal habzó földeken, 's ezáltal megszentelte mintegy sétáinkat. És ha ez nem történt volna is, ki ne méltányolná, ki ne helyeselné a' nevezett napokon áldást árasztó sok hasznúságáért, a' szabad mezőrei kísétálást, kivált e' jelen szakában az évnék, az ifju tavasz legszebb napjaiban, 's azokra nézve, kik egész heteken át dolgaikkal foglalkozva, időt arra máskor nem vehetnek? Hiszen a' szabad mezőn, hol figyelmünket semmi nem zavarja; a' dicső kellem- 's gyönyörteljes helyeken 's tárgyak körül leginkább eltelnek érező szíveink fentebbi 's legszentebb érzelmekkel; 's leginkább hajlandó a' kebel magasb benyomások' fogadására. Igen! a' szabad mezőbeni séta 's tartózkodás hasznos és idves elméleteket támaszt és munkál

bensőkben; és ha e' sétát kellőleg nem teheti mindenki, szabad, sőt kötelessége az egyháziszolgának, e' tekintetben néhány előterjesztéseket közleni hallgatóival. Jertek el hát, meghivlak benneteket egy csendes figyelmi elmélkedésre; kiviszlek benneteket lélekben és gondolattal a' mezőre, 's a' jól rendezett szabad mezőbeni séta' jótékony hatását mutatom fel egy pár töredékvonásokban előttem. A' tárgy elég érdekes 's nem épen mindennapi: nyerje meg becses figyelmeteket.

1. A' jól rendezett séta igen hasznos 's jótékony hatással bír 's munkál egészségi tekintetben. Ellenmondhatatlanul igazolja ezt a' tapasztalás, kivált azoknál, kik egy nap úgy mint más nap' olly munkával foglalkoznak, melly szük 's rekedt gőzü szobákban, 's leginkább ülve végezendő. Az idejéni 's mérsékelt testmozgás ugyanis, idveshatásu mozgalmat munkál 's eszközöl vérünkben, nedveinkben 's minden ereinkben. A' legtisztább lég, mit kies hegytetőn vagy virányos rét 's tágas völgy édesen pihentető lágy ölen szívunk be, hiteltmulólag erősíti testünk' ideg alkotát 's nem ritkán idvesebb hatású, mint a' legdrágábbnak 's legjobbnak vélt orvosszer 's cseppes üveg. És avagy, nem egyik legbecsesb 's legnagyobb ajándéka-e Istennek 's az égnek a' vidám jó egészség, mellynek megszilárdításaért 's fentartásaért soha sem gondoskodhatunk eléggé? Ném ugy van-e kérdem, hogy az ép, egészséges 's erőtéljes deli test, sokkal alkalmasb 's képeőbb megtenni a' tisztetket, mik vidorságot 's tevékenységet igényelnek, mint egy más, mellynek lassudad mozgása örökös akadály, legjobb céljai kivitelében a' léleknek.

2. A' jól rendezett séta' másik és szintolly kitünő haszna, a' vidám kedv 's örvendezés, mit az résztint

eszközöl, részint magosít. Igaz ugyan, hogy a' lélek legtisztább örömét, derűtségét 's vidámságát a' lelkiisméret benső csende eszközli 's feltételezi leginkább, 's azon istenítő öntudat: tudja Isten igaz szívüségem, ismeri fedhetetlen jellememet, ki kegyelmes hozzám Jézusban és Jézusért; olyan útat követek, melly bódog örökkévalóságba vezérl, és segít csalhatatlan. És a' ki illy tiszta szívet 's benső szent öntudatot nem visz magával a' sétaútra, bizony mondom néktek, ott sem fog az benső legtisztább örömet 's valódi gyönyört élvezhetni soha. Ki tagadná azonban, hogy a' jó lelkiisméret legtisztább öröme' nevelésre, vagy kevesbítésére, hely és körülmények nagy hatást gyakorolnak? Ki nem tudná, hogy a' hosszvas és tartós házbani lét 's tartózkodás, többnyire gyengíti 's kissebbíti azt? ha ugyan a' legjobban rendezett háztartásnak 's hontartózkodásnak is megvannak tulajdon rendetlen zavarai és kedvetlen unalmi. Az egyik házasság rosz kedélye, 's barátság-talan komorsága, nehéz betegsége, vagy siránkozása a' másíknak; csintalan pajkossága, vagy engedetlensége a' gyermekeknek; helytelen viselete 's boszantó tettei a' cselédségnek; a' több apró vétségek, hanyagságok, kiszabott jó rendtől eltérések: mind ezek elkülönözve tekintve csekély jelentésűek ugyan, de ha történetesen — mi pedig épen nem ritka eset — öszvetalálkoznak 's egyesülnek mintegy, a' legszilárdabb és nyugodtabb kedélyt is megzavarják, boszússá 's nem ritkán búskomollyá, mogorvává változtatják át. Hagyd el azonban illy esetekben kissé házadat, alig távozáál még néhány lépésekre attól, könnyebben érzel már 's fentebbdobog szíved 's kebeled. Menj ki majd a' szabad mezőre. Itt a' meszsze terült sík mező, menyegzői

zöld bársonyban öltözve, virágfüzérékkel övedzve, mosolyog feléd, vig örömet lengetve könnyű szellők szárnyain; ott gondtalan tollas énekesi a' levegőnek, kedves éneket zengve repdesnek a' lombos erdők 's cserjék zöld sátoriban. Itt egy virág díszlik követhetetlen pompával tárva illatozónt árasztó szűzkelyhét fel; ott egy gyümölcs termő terepély fa biztat elbájló reményvirágokkal; majd ismét újabb váratlan és meglepő tárgyak vonják magokra figyelmedet. És ha te gondolatidba elmélyedten, töltesz itt néhány perczet, feledve lesz mind az, mi téged boszantott 's kedvetlenülített oda elébb; vidám kedélylyel 's örömtelt kebellet térendesz meg, 's házadban türhetőbb lesz minden, mint volt séta-utad előtt, 's ha tehet valamit a' jól rendezett séta a' kedély felvidítására: kétségnélküli annak idv árasztó haszna is. Ki nem tudná ugyanis, hogy a' tiszta és derült kedély kevésbe szenved önelmőség, gyűlölet, zivódás, perlekedés, irigység' nemtelen indulatát 's más ilyen vétkeket: inkább dicsőítik ellenben a' barátságos nyájasság, szelídség, türelem 's több kitűnő szép erények, az azzal bírót, mint azt, ki embertársával, ön magával, sőt Istennel is elégületlen. A' példa világosít. A' szülék és tanítók, ha élénkek, vidám kedélyűek, sokkal inkább alkalmasok 's képesebbek gyermekeik és növendékeik czélirányos nevelésére 's tanítására, hibáik jobbítására, gyengéik irtására, és arra, hogy elméjüket hasznos ismeretekkel gazdagítsák, szeretetüket 's jó hajlamokat kiérdemelhessék 's megnyerhessék, mint akkor, ha rossz kedélyök 's hangulatok következtében, minden mit azok tesznek, a' legkisebb nesz, zajongás, csörtetés, ártatlan mosolyja az ajkaknak 's gyermeki játéka, boszantólag hat kedélyökre.

3. Legfőbb haszna azonban a' jól rendezett sétá-
nak kétségkívül az, mi szerint több hasznos elméletek-
re vezérel és ad alkalmat. Csalhatatlan tanúja ennek
Jézus isteni példája, és az általa tartott fenséges be-
szédek, mellyekből mérítjük egyedül az egész erkölcs
tudományt, 's megnyugtatólásunkat. 'S hol tartá, kérdem,
ezeket? Ugy-e nagy részint út és séta közben; zöld
selyembe vont magas hegytetőkön, ezer virág tarkálta
himes mezőkön, sík tenger zajgó hajjait hasító hajó-
kon. Csaknem minden tanítmányira és vigaszteljes be-
szédire, a' természet sok és nagyszerű tárgyai adának
alkalmat. Most az ide 's tova repkedő kicsiny veréb szol-
gáltat nékie fenséges tárgyat, hogy a' mennyei jó atya
soha nem szűnő atyai hű gondoskodását rajzolja a' hal-
gatóknak; majd a' reményvirágokkal díszes élőfa; az é-
des gerézdeket termő szőlőtő, 's több illy nemű tár-
gyak legszebb hasonlatában mutatja fel, a' jó és gonosz
szív szép vagy undok erkölcs képét. Most szelid ga-
lambok, zöld pázsiton legelő békés juhnyájak, víz és
tenger lakta halak, dolgos és munkás földmivelők ké-
pében és hasonlatában, legszebb és legfontosabb örök
igazságokat tár fel és fejteget. És avagy a' szabad me-
zön 's természetben feltűnő dicső tárgyak, nem költik-
e fel lelkünkben emlékéit és képét mind azon tudomá-
nyos eszméknek, miket házainknál, az uj szövetség
szent könyveiből meríténk? És ez igen könnyen meg-
fogható. Mit láthatunk ugyanis a' városokon és faluk-
ban, mint az emberi szorgalom mesterség, nem ritkán,
tökélytelen műveit; tárgyakat és mindennapi eseménye-
ket, mellyek méltán unalommal 's boszúval töltik el é-
rező keblünket. A' szabad mezőrei kilátást építők zár-
ták el előttünk. A' vidám és tiszta ég gömbnek csak

egy kis részét láthatjuk, a' szép nap csak néhány órá-
 -kig hintiláthatólag öröm villogó sűgárait. Ah! de elhagy-
 -va a' nagy városokat és terjedelmes falvakat, kint Isten
 -ege alatt, a' szabad természet legszentebb templomában
 -bár merre tekintünk, Isten imádandó hatalma ragyog
 -fel mindenütt remek műveiben, mellyeknek dicső szem-
 -lélése a' nagy alkotó 's örök elrendező iránt, szeretet,
 -hála, tisztelet és csudálat szent érzelmivel töltik el a'
 -fent érező kebelt.

Menjünk ki például most e' vídám tavasz kellemes
 -és gyönyörű idején a' mezőre, újá teremő fris levegőt
 -szívdandók. Gyümölcsös kerten vezet át a' séta út; fel-
 -tűnik majd látásunknak diszlive egész pompájában, egy
 -nagyszerű élőfa, szép reményre hasadó bimbói 's illat-
 -özönt árasztó hímes virágai, reá vonják figyelmünket
 -és illy gondolatokat támasztanak keblünkbe fel: e' jeles
 -élőfa, minden bizonnyal nemes szívű, jóézésű és nem
 -egyedül önhasznát keresett ember tulajdona volt 's mint
 -ollyan áll előttünk, másként vagy épen nem plántálta,
 -vagy igy gondolkozott volna: miért ültessek fát, holott
 -nem tudom, ízlelhetem-e édes gyümölcsseit; vagy talán
 -életében még kivágva gyökerestől, saját használatára
 -fordította vala azt. Nem, távol ő ama nemtelen gon-
 -dolkozástól 's tettől, illy nemes érzelmeket ápolá ke-
 -lében: mi szép, dicsőtő, sőt isteni, ha ember jelenben,
 -a' jövő számára is vét, és pedig mindég csak jó 's ne-
 -mes magvakat, ha az utóvilágról is gondoskodik jó ele-
 -ve; gondoskodik önhasznát nem keresve. És ha szinte
 -nem érné is már örömét, nem irigyli utóditól a' boldo-
 -gítást, tudván, hogy az a' lelkes embernek elő- 's leg-
 -édesb jutalma, hogy az, mit ő vet, a' jövő' boldogsá-
 -gában fog felvirulni egykor. Vajmi kedves izű és be-

cses a' gyümölcs a' fáról, mit dicső eleink plántáltak 's
 nemesítettek? vajmi jól esik egykor utódinknak is, ha
 munkás szorgalmunk édes gyümölcseit békén kóstol-
 hatják? Én tehát, mennyire parányi erőm és tehetsé-
 gem engedendi, utódaimról is jó eleve gondoskodom,
 's minden erőmet különösen édes hazám hasznos inté-
 zetei gyarapítására 's virágoztatására szentelem. Igaz-
 nak vallom, és osztom a' bölcs költő amaz ismeretes sza-
 vait 's nézetét: A' bölcs késő öregségében is elülteti
 a' fát, noha hasznával maga nem élhet is; de érti, mi-
 képen az rendes időre megnő, és unokáját gyümölcssel
 kínálja 's enyhíti. Ő tudja, miért kell várni, 's ki várás
 után sok jót nyert, az munkálni a' jövőkorért sem rest.
 — Majd ismét ezen virágtarkálta hímes réten vonul át
 sétaútunk, számanélküli orvos füvek közepette, 's mi
 természetes 's önként jő az elmélet: Isten jó atyánk!
 mi száma nélküli hasznos füveket 's növényeket terem-
 tesz te, az anyatermészet híven ápoló kebelén, ember
 egészsége fentartása és visszaállítása végett, 's melly
 igen kiérdemli atyai hív gondoskodásod keblünk leg-
 forróbb hálaáldozatját. Hála 's legszívesb köszönet az
 emberiség barátinak is, kiknek egyedüli feladatok az
 orvoserejű füvek 's növények tulajdonit és használatát
 alaposan kiismerni, és szerzett ismereteiket 's tapasztá-
 lataikat arra használni fel, hogy embertársaik egészségét
 fentartsák, a' megromlottat visszaállítsák, vagy leg-
 alább visszaserzésén híven dolgozzanak. Ki tudja, ma
 vagy holnap nem szegeznek-e engemet is életlő kí-
 nok betegágyam fenekére, és nem kell-e nekem is e-
 lébbi megrongált erőm 's egészségem visszaállítása te-
 kintetéből, e' most kevés jelentésű növényeket meste-
 rileg készített orvosiszer- 's gyógycseppekben használ-

ni fel? Nem vonulok hát soha egykedvűleg, részvétlen 's figyelmetlenül el mellettök; nem megyek tapodva át e' hasznos növényeken. Nem, sőt inkább buzgó hálát rebegeve ismerem el, hogy a' természet anya kebelén nincsen a' teremtmények között, miket ápol anyahűn, csak egy is haszon nélkül létező. — Máskor ismét egy, nézetünk szerint, hasztalan növény 's gyom mellett vezet el sétautunk. Megtekintve majd jobban 's közelebről a' hasztalannak vélt növényt, apró állatok ezreivel zsibong 's pezseg az, 's e' látvány illy szép gondolatokat költ lelkünkben fel: Legjobb atya minden teremtményidnek, Isten! ki e' legkisebb állatsereget is híven ápolod, gondviselésed szárnyaival, mennyivel inkább gondot viselsz rólam, ki képedet viselem e' földön, rólam, ki téged imádlak buzgón 's buzogva naponként; hozzád esdek szükségemnek idején, forró hálát és köszönetet rebegek a' tőled gazdagon nyert áldásokért 's jótétekért, néked szolgálok tiszta szívvel és lélekkel egyedül. Nem buslakodom hát és nem epedek mód nélkül soha ezentúl; nem, ha szinte szükséggel és szegénységgel fenyeget is, a' paizsos férfiú; nem, mert szentül hiszem, hogy te, ki az égnek madarait, bár nem vetnek, eltartod, és a' mezőknek liliomait, bár nem szőnek, ékebben ruházod, mint vala Salamon király minden dicsősége: eltartaszsz engemet is, és kegyelmesen gondomat viseled. — Most egy magas hegy tűnik fel előttünk, ezer bájokkal vonják magokra kíváncsi szemünket zöld selyem szőnyegbe vont oldalai, e' magas hegytetőről könnyen láthatni be a' közel vidék és tájak nagy részét, 's vajmi elragadó látvány jutalmaz itt édesden gyönyörködtetve bennünket? Óh! ki tekinthetne innen érzéketlenül alá a' belátható környékre? Nézzé-

tek! itt a' termékeny rónákon, lehajolva ingadoznak gazdagságokban a' kalászok; itt áll a' sarlót váró környék, melly lágy szellőkben arany habokkal hullámszik tápláltságunkra. Amott hinti számunkra is a' munkás földmivelő, alkalmas földet készítve alája, a' magot, az ősznek esői által majd szép zöld színbe borulandót, mellyen a' tavasz melege hullámszó gabonatengert fog virágoztatni ismét biztató reménnyel. Nem messze innen a' termőfák' virág özöne sokféle enyhülést 's megújulást biztosít előre a' nyár és ősz kedves izü gyümölcsiben. Az amott vidám ugrándozással messze terülve legelő juhnyájak, kellő ruházatot szolgáltatnak; a' számos és kövér barom csordák téjnek italával erősítenek és táplálnak, majd végre ezek úgy, mint amazok jó izü 's kövér hussal kedveskednek tápláltságunkra. Lássátok, miként minden jólétünk hathatós eszköze, 's hova tekintünk mindenütt áldást és táplálékot találunk. És valjon miként használhatnánk ezeket, a' nélkül, hogy rólad jó atyánk teremőnk és gondviselőnk, tisztelettel ne emlékeznénk? Miként ülhetnénk csak egyszer is asztalhoz úgy, hogy hátatelt keblünk buzgó érzésivel ne tömjeneznénk oltáron az áldott és jó földért, mit lakhe-lyünk ké rendeltél.

Száma nélküli példákat hozhatnák még fel annak igazolására, hogy a' szabad természetben feltűnő dicső tárgyak, kegyes elméletekre 's szent elhatározásokra adhatnak 's adnak alkalmat. Legyen elég azonban csupán egyet emlitenem még. Vég sugárokat hint földünkre a' lefele sütő nap, eltűnik majd az aranyozott felhők mögé, közelg az alkony, 's az esti szürkület elfedi látásunk elöl, a' természet' kitűnő, fenséges 's különböző szépségeit egymás után, 's minél inkább tűnnek ezek,

annál inkább és figyelmesebben hallhatjuk a' hangicsáló fülmile kedves dalu bájzengését, 's mi fent dobogó érező keblünk szívemelő zengzetére? mélyen meghatva érezvén, hogy az nem egyéb, mint dicsőítő ének, a' világ' urát 's teremlőnket magasztaló. Minden szépség 's kitűnő jelesség azt isteniti 's dicsőíti, ki azt mestereleg dicsően alkotá: következőleg a' kicsiny fülmile dala, mint a' levegő minden tollas énekesi zengedezése is, a' nagy teremlőnek 's alkotónak, ki azokat létre hívá 's hűn táplálja, dicsőségét zengő karénekök. Istent, a' nagyot és fenségest dicsőítik hát egyedül magasan fentlengő énekim is; végtelen hatalmát legfőbb bölcsességét 's emberekhez határtalan szeretetét hirdetem az enyimek közt 's mindeneknek; úgy mutatom fel őt, mint az emberiség' legnagyobb jótevőjét, kit szeretni, buzgóan tisztelni 's imádni mindenki szentül köteles. *Az Urnak dicséretét szólja hát szám, 's szentséges nevét áldja mindörökké. Dicsérem az Urat életemben, és az Urnak éneklek míglen élek.*

4. Végre, a' jól rendezett séta gazdag anyagot 's tárgyat ad hasznos és gyönyörködtető együttbeszélgetésre. Igen sok hiányzik erre, ha házainknál látogatnak meg barátaink, 's kivált ha gyermekeink is jelenvannak akkor. Nem így, ha velök rövid sétát teszünk a' szabadmezőn, kertben avagy ligeten. Mellőzve azonban most minden egyebeket, csupán a' gyermekkel együtt sétát mutatom fel rövideden előttetek. Vajha minél gyakrabban vinnék magokkal sétára gyermekeiket a' szülék. Mi sok idvest és jót, 's mi áldó hatással, mondhatnának azoknak ott? Mindenbizonyval sokkalinkább 's könnyebben megnyernék Istennek azokat, ha dicső munkáiból ismertetnék meg velök őt, ki nagy és igen dicséretes; ha gyakorta

figyelméztetnék a' természetel' feltűnő tárgyainal, annak végetlen jóságára 's bölcs rendezésére, ki az egész mindenséget teremté és fentartja. Intő figyelmeztetésök sokkal mélyebben hat 's munkál reájok, ha figyelmöket magokra vonzó tárgyaktól veszik az alkalmat. Egy példa világosítsa állításom igaz voltát. Meglát a' gyermek kint a' szabadban virágról-virágra repkedni egy piczin méhet, 's kérdi majd szüleitől: mi állatocska ez? 's mit mivel a' szüz virágok illat-özönt árasztó kelyheikkel? Méh az — mondjátok majd nekik — méh az, melly édes nedvet szivogat a' nélkül, hogy a' mező 's kertek himes viráginak legkevesb ártalmat okozna, 's készíti azokból ama legédesb nedvet, mit méznek nevezünk, mit kassába hord majd 's őriz gondosan. Megtanítá azt a' teremő, hogy a' forró nyarat zordon tél követi, azért gyűjt az év' viritó tavaszán 's meleg nyarán szükséges eledelt, nehogy éhséggel küszködjék a' tél komor 's rideg napjaiban. Az emberéletnek is van, mint tavasz- 's nyár-, ugy télszaka is. Tavasza annak az ártatlan gyermekkor; itt, itt kell gyűjteni a' hasznos eszméket 's tudományos ismereteket; itt kell tanulni ernyedellen szorgalommal mindazokat, miket az illetők tanítanak. Az ifju- 's férfikor teszük éltünk nyarat. Itt, itt kell megfeszíteni minden erőnköt, itt kell dolgozni hiven 's kellő szorgalommal; itt kell magunkat érdemesíteni. És a' kik ezt idejében tenni elmulasztják, kiknek gyermek éveiket könnyelmű játszódás; ifju- 's férfikorukat restség és tékozlás bélyegzik, ha jő majd éltök' komor bus tele 's arczaikat aggkor reddői boritván, többé nem dolgozhatnak: előáll a' paizsos férfiú, kit szegénységnek nevezünk, elő a' koldusbot, melly nem ritkán tilos tettek eszközlője 's előmozdítója. És ha te kedves gyermek!

tanulsz illő szorgalommal, beveszed és megtartod híven intésimet; munkás szorgalmat fejtesz ki a' jövőre; előtted tartod rendeltetésed nagy célját mindenkor: nyugodt, vidám és gyönyörteljes vénség koszoruzza .
 ugy fáradalmidat. Igenis szülék! már maga egy kis madár fészke látása, idveshatásu leczkét költhet fel kebletekben gyermekeitek számára, mi e' szavakban zendülhet el ajkítókról: nézzétek, mintküzdenének éhséggel 's szomjusággal e' tollatlan kis madárkák, ha elhagytatnának anyjaiktól. Ne feledjétek kedves gyermekek! hogy ugy táplál épen titeket is az édes anya, 's hogy épen olly nehéz és terhes az atyának tisztességes eledelt 's ruházatot szerezeni tinéktek, mint ama kis madárnak, ki napjöttétől késő estig fáradatlan repked ágról-ágra 's idestova, kicsinyjeinek ételmet kereső. És valjon nem többet nyernek-e gyermekeink, ha kötelességeiket illy sok kellemmel 's gyönyörteljes módon kedveltettük meg velök, nem pedig kemény szigorral, veszszővel, vagy talán értelmetlen mondatok ügyetlen 's terhelő könyv nélkülözése által erőszakoljuk reájok?

Ki ne győzetnék hát meg a' jól rendezett séta hasznairól? azonban milly kevesek, kik sétéiknek, illy áldóhasznát vehetnék? milly sokaknak kerül az egészségökben, sziv 's lélek nyugalomok feláldozásában? 'S így teheti a' fonák 's elfordult gondolkozás rosszá 's átokká azt, mi sziv vidámitásra 's ártatlan gyönyör élvezetre rendeltett egyedül. Helyén van hát, és szükség, hogy azt mutassam még fel igen rövideden: miként élvezhetjük célirányosan, a' jól rendezett séta kellemetes gyönyöreit 's áldó hasznait?

Mindeneknek előtte, némü ismereteket kell szerznünk, az anya természetről; mert miként is kíván-

nánk élvezni annak kellemes gyönyöreit, miről semmi megfogásunk 's ismeretünk nincsen. Hiszen, kinek a' zenéről semmi megfogása nincs; kivel a' többszöri kellemes hangászat hallása nem vala képes éreztetni a' jólhangzás, 's tökéletes összeállítás fenséges gyönyörét: bizony egykedvű 's érzéketlen marad az a' legszebb 's meghatóbb zenénél is, mi pedig, a' hozzáértőt 's hangászat kedvellőt, fentebbi örömezzetere ragadva bájolja el. Így futja át a' természetet nem ismerő ember is, a' legszebb 's elbájoló tájékokat, a' nélkül, hogy valami különöst, fenségést és dicsőt érezne. Igaz, hogy sokaknak mindennapi foglalkozásaik nem engednek időt mélyebb behatást 's tudományt szerezni, a' természet csuda mívű titkairól; annyit azonban mindenki igen könnyen meg'arulhat, hogy a' látható dolgokat, 's az egész mindenséget úgy tekinthetni méltán, mint az istenség csuda míveit, hatalma', bölcsesége 's örök jósága imádandó bizonyosságát; átláthatja a' nevezetesebbek czéljait 's kitünő hasznait. Nem úgy tekinti csupán a' hernyót, mint a' fák zöldellő levelei kiméletlen pusztítóját; nem, de mint olyan teremtményét Istennek, melly csudateljes átváltozásával, a' halottak egykori felébredését, 's örök fenmaradásunkat példázolja, 's egyszersmind több hasznos madaraknak napi eledelül rendeltetett. Nem nézi úgy, az éj koronáján tündöklő számanélküli csillag-világokat, mint csupán apró csillámfényeket: nem, de kissebb 's nagyobb égitesteket ismer azokban, mellyeket a' végellen távolság mutat csak kicsinyeknek. 'S vajmi kevés tudomást nyertek ezekről többen közülünk, gyermek 's ifju éveikben? Nem nehéz azonban kipótolni az e' részbeni hijányt. Hagyjon el például kiki évenként, bár csak pár költsé-

ges sétaútakat; mellőzzön készítettni pár nélkülözhető drága öltönyöket; kimélje 's gazdálkodja meg a' kártya 's játszóasztalokon vétkesen elfecséreltetni szokott pénzösszeget; vegyen néhány jó könyveket, mellyek Isten dicső míveit 's az azokban rejlő czélokot 's hasznokat; Isten imádandó bölcseséget 's örök jóságát, mi azokból minden lépten kitündöklök, tiszta fényben ragyogtatják; érthetőleg 's mindenkitől könnyen felvehetőleg tartalmazzák; olvassa aztán 's tanulja kellő szorgalommal azokat: kellemesb gyönyört 's nevezetesebb hasznokat élvezend minden bizonyal sétéiből. Minden e' czélt elősegítő iratok 's dolgozatok között pedig, méltán leginkább 's kiválasztottképen ajánlható, a' szent könyv szorgalmas és figyelmes olvasása, mint a' mellyben örök élet vagyon. Minél inkább megismerjük ugyan is, istent igéjében: annál könnyebben 's inkább feltaláljuk őt a' nagy természetben. Minél ismeretesebbek lesznek előttünk, a' szent könyv tanitmányi: annál inkább feltűnnek azok emlékünkből, a' képek között, mellyeknek hasonlatában terjesztetnek elő. Az ugyanis, ki előtt ismeretes, hogy a' halottak feltámadása, gabona szem hasonlatában példázoltatik szent könyvünkben, mellynek meg kell rothadnia a' föld kebelében, hogy kihajtván sok gyümölcsöt teremhessen: az igen könnyen találkozzand az elszórt magvak vont barázdáinál a' gondolattal: így fog egykor testünk is elvettetni a' földbe, hogy ott megrothadván, dicsőült alakban hatoljon ki egykor a' sir néma göröngyiből.

Azonban, bár mi hasznos legyen is a' séta, károssá fajulhat az, ha legfontosb tiszteink mellőztetnek általa. Nagy visszaélés volna például, ha kedvéért a' nyilvános isteni tiszteletet mulatnók el. Mert ha szinte, ottan-

ottan szent érzelmeket 's hasznos gondolatokat költenek is fel lelkünkben az előttünk el- 's szétterülő szép vidékek: szükség mindazáltal, hogy e' gondolatokat 's érzelmeket Isten igája predikálatása gyökereztesse meg lelkünkben; 's feltéve bár, hogy jól rendezett sétáink közt, a' legjobb előterjesztéseket szerezhethénk is, de elmúlatnánk a' miatt a' templomot mindenkor: épen nem helyesen cselekednénk. — Továbbá nem sétára, de sokkal inkább, 's egyedül munkára teremtettünk mindnyájan; a' sétaútat hát eszközül kell használnunk csupán, hogy új erőt 's vidám jó kedvet szerezzünk munkáinkra: soha sem élvezhetjük hát, tiszteink múlatásával, a' séta kellemes gyönyöreit, másként henyhivalkodás szemrehányását, háztartásunkban, 's gazdálkodásunkbani rendtelenséget vagy talán épen szükségét 's fogyatkozást vonhat a' séta maga után.

És ha elgondoljuk szokott módját 's kitűzött céljait többek' sétáinak: látni és érezni fogjuk azonnal, hogy az olly gyönyörévezet keresztyénhez épen nem illő; keresztyénhez, ki tudja jól, hogy arról is számot kell adni egykor. — Ha tehát egészségi tekintetből menend valaki sétára: mi esztelenség leendő akkor, ha étel 's italbani mértékletlenkedés által vesztegeti erejét, 's olly társaságba keveredik, hol részint a' féktelen 's kicsapongó örömevezetek; részint a' boszszuvágy, harag 's más az egészséget veszélyeztető szenvedélyek, a' lélekben egyik vész-vihar után másat költenek fel. Ha kedvtöltésből indul valaki sétálni: nem esztelen hőtorság-e az ivásban 's vígalomban felettébb elmerülni, 's ollyakat tenni, miként másnap, a' legkeserűbb szemrehányásokat kell kiszenvetni? És ha végre sétálni megy valaki, hogy hasznos ismereteket szerezzon,

's hogy a' szép természet hasznos együttbeszédre adjon alkalmat: szükség akkor is megválasztani a' társakat, 's figyelni a' feltűnő tárgyakra. Azonban fájdalom! futólag halad el egyik a' legfőbb szépségek 's kitűnő nevezetes tárgyak mellett; tántorog majd ide 's tova, utat is alig lelve a' másik. Majd egy más, szilaj, jó érzelmet sértő csárdás dalokat ordít az alatt, míg a' kis fülemile Istent dicsérő énekkel zengedez.

Ne, óh! soha se alacsonyítsuk ennyire le séta-útunkat. Csak ha kiszabott rendes munkáinkat híven végeztük; ha testünk lankadt erei ujúlást kívánnak: akkor keressük fel magánosan, vagy tisztán erényes, 's erkölcsös emberek, 's szeretett gyermekeink becses társaságában, a' kellemes tájakat, miket a' teremtoi bölcsesség ezer gyönyörökkel ékesített; akkor járdaljuk azokat kellő figyelemmel, csudálván az isteni kéz kisebb nagyobb remekmiveit. Szabados itt mindenkinek az ártatlan tréfa, enyelgés; üdítő és vidámitó ital szomjunk enyhítésére, 's a' mértékes eledel tápláltságunkra. De ki ne kárhozná a' szerifeletti költekezést, midőn kevés ideig tartó hitvány gyönyörön, hosszas kedvetlenséget 's elégtelenséget vásárol az ember? — Ezeket tartva szem előtt, élvezhetjük a' séta minden örömeit, hasznait, 's ártatlan gyönyöreit; így ép és egészséges vérrel, vidám és tiszta szívvvel, kitűnő jeles érzelmekkel 's gondolatokkal, telt lélekkel térünk vissza sétautainkról mindenkoron. Így, mielőtt elaludnánk, örömtelt kebellet gondolunk mi szeretet-teljes jó atyánkra, szent érzelmekkel 's kegyes gondolatokkal foglalkozva, merülünk édes álomba! — Így használjuk hát az év jelen legszebb szakát, a' vidám kikelet gyönyörű idejét; így az arany kalászokkal habzó nyarat, és

a' gyümölcsseiben édes ősz, 's e' jelen élet kellemes gyönyörei között, ne feledjük soha, a' jövő élet boldogságát. A' szép természet csudatjeljes mivei látásakor, Istenre gondoljunk mindenkoron, ki teremté 's tartja az egész mindenséget, kitől száll alá minden áldás 's jó adomány, kitől reményljük 's hittelmes bizalommal várjuk tul a' sirok álmain az örök életet és boldogságot, Jézus által, ki sétáinkat saját példájával szentelé meg. Ámen.

X.

Istenkáromlás.

Alapige: Jelenések 13, 3. És látám, hogy csudálván az egész föld követé a' fenevadat.

*Embernek fja! Őrállóul adtalak én téged az Izráelházának, halld meg azért az én számból beszéde-
met, és intsd meg őket, az én nevemben. Ha én mon-
dándom a' hitellennek: halálnak halálával halsz meg,
és te ötöd meg nem inted, és nem szólasz nékie, hogy
a' hitellen az ő istentelen útától távozzék el; és éljen:
a' hitellen meghal az ő álnokságában, de az ő vérét,
a' te kezedből kívánom meg. Ha pedig meginted a'
hitellent, és az hittenségéből meg nem térend, 's is-
tentelen útát el nem hagyja: úgyis az ő álnokságában
hal meg, de a' te lelkedet megmentetted.* Illy kemény
és szigorúan fenyegető parancsot ada Isten régenten
Ezékiel prófétának, 's ő utána minden egyházi szolgál-
nak 's néptanítóknak. Óh! bizony! minden dicsősége
mellett is, rettenetes az egyházi szolgálat, főben és
lélekben járó dolog a' néptanítók hivatása; 's hol van
az ember, ki e' nagy hivatásra eléggé alkalmas? Ön-
nön lelkem idvességét is félelemmel és rettegéssel kell
munkálnom; hát mikor másokról is, hát mikor sokakról, egy
egész gyülekezetről tartozom nehéz számadással, hogy
állhatok meg egykor az ember fja előtt, ítéletre leendő

eljövetelekor? Valóban, igen nehéz, 's csak nem minden emberi erőt túlhaladó feladat ez. Azonban, nem retten el az egyháziszolga, tudván, hogy e' töredék cserépedényben van ama mennyei kincs, hogy az ebből kitetsző erőnek nagysága Istené légyen, 's nagy hivatásának megfelelő, hirdeti az ígét alkalmas és alkalmatlan időben, Istentől várván áldást onnan felül és sikert munkájára. Jézusi rettenthetetlen bátorsággal rohanja meg az uralkodó vétkeket, 's apostoli szent buzgalomtól lelkesülten ostromolja az eláradt erkölcstelenséget; szól a' hitleneknek, hogy hagyják el istentelen útokat; 's kezeit felemelve Istenhez kiált segedelemért, hogy erőtelen szózata, ne hangzjék el pusztában kiáltó szó gyanánt, de mint menydörgés hatalmas szózata szíveket ráz; rettentse fel a' bűn mély álmában szendergő hitleneket, nehogy azok, hanyagsága miatt, álnokságaikban halván meg, kezéből kérje meg Isten egykor véreket. — Illy czélból léptem fel most én is e' szent helyre, hogy miként régenten, az ó szövetség nagy embere Mózes, átkot, halált és kárhozatot lehellő ígékben rettenté vissza a' gonosztól, kőtáblákra írott törvényében, Izráel gyermekeit; úgy én is Jézusom nevében átkot, halált és kárhozatot hirdessek, e' szent helyről, mindazoknak, kik a' szent leczkében nevezett fenevadat követik, rút bélyegét hordozván.

De ismernünk kell e' veszedelmes fenevadat, hogy útálhassuk, utálnunk, hogy elkerülhessük. Ime azért, meghívlak titeket, jertek el és fordítsuk e' jelen órát lelkünk idve munkálására. Lássuk és értsük meg röviden, mi legyen ama veszedelmes fenevad, melly szent leczkénkben neveztetik; 's milly rettenetes és égre kiáltó legyen a' vétek, mellyet az jelent és ábrázol?

1. Ama rettenetes fenevadat így írja le a' mennyei Jelenések könyvének írója, a' Páthmos szigetébe száműzetett szent János: *Lélekben elragadtatóván, láték egy fenevadat feljönni a' tengerből, mellynek hét fejei és tíz szarvai valának; és az ő szarvain tíz koronák valának, és az ő hét fejein a' káromlásnak neve vala; és e' fenevad, mellyet láték, hasonló vala a' párduczhoz, az ő lábai, mint a' medvének lábai; szája mint az oroszlán szája. Adaték pedig nékie nagy dolgoknak és káromlásnak szóló szája, 's nagy hatalom, hogy cselekednék negyvenkét hónapokig. Megnyitá azért az ő száját Isten ellen való káromlásra, hogy szidalmazná az ő nevét, az ő sátorát, és azokat, kik a' mennyben lakoznak. Az is adaték néki, hogy a' szentek ellen hadakoznék; adaték hatalom minden nemzetségen, népen és nyelven. E' rettenetes fenevadról mondatik már, hogy azt csudálván az egész föld követe 's imádák a' földnek mind azon lakosi. kiknek nevök nincsen feljegyezve, a' bárány életének jegyzőkönyvében; imádák, fentszóralhangoztatván: kicsoda hasonló e' fenevadhoz? ki viaskodhatik ő vele? — Hová czélozott légyen e' rettenetes látás, mit példázolának a' fenevad hét fejei, és tíz szarvai? megmondja ugyan az angyal a' 17-dik részben, de annak magyarázatja, minden emberi értelmet túlhaladó, 's épen azért azt csak fejtegetni akarni is vétkes vakmerőség. A' melly fenevadat láttál — így szól az angyal a' lélekben elragadtatott szent Jánosnak — *volt és nincsen; a' mélységből jöve fel 's vesze telemre sietett. Csudálkoznak a' földnek lakosi, látván a' fenevadat, a' melly vala és nincsen, 's mindazáltal mégis vagon. Csudálatos kitétel, azonban mégis igaz, mit az angyal monda, hogy**

i. i. *ama fenevad, melly vala többé nincsen, 's mindazonáltal mégis vagyon.* Igenis, ama rettenetes fenevad eredeti valójában 's természetes alakjában, nem találhatik ugyan többé sehol az ismeretes természetben, megvan mindazáltal annak istenkáromló szája, undok nyelve 's rettenetes szózata; és pedig fájdalom! azok között, kik nem a' fenevad ocsmány ábrázatjára, de a' felséges Isten képére teremtettek, szentségben, igazságban és ártatlanságban; annak felette értelemmel és okossággal vannak felruházva. Mit lehet ugyanis, 's mit kell mondani mindazokról, kik előtt nincs semmi szent és tiszteletes; nincs olly dolog földön 's mennyen, mit égreakiáltó 's hajborzasztó istenkáromlással, vakmerőleg meg ne fertőzhetnének; — mit lehet — kérdem egyebet mondani, hanem ha azt, a' mi van a' 6-ik versben: *Ime! megnyitá a' fenevad az ő száját, Isten ellen való káromlásra, hogy szidalmazná az ő nevét, sátorát, és azokat kik a' mennyben lakoznak?*

Úgyvan! ez az égreakiáltó istenkáromlás, az a' rettenetes vétek, mit a' szent leczkében nevezett fenevad jelent és ábrázol. Ez az a' vétek, mellyet nehéz már a' földnek tovább emelni, hogy ónsulya alatt öszve ne roskadjék. Ez az a' vétek, hogy az írás szavaival éljek: *mellynek ocsmány bélyegét, kevés kivétellel, mindenek, kicsinyek és nagyok, gazdagok és szegények, szabadosok és szolgák, jobb kezeken vagy homlokokon hordozzák.* Igenis, *az egész föld követi a' fenevadat.* Kihatott ez a' rettenetes vétek a' szárazra, tengerre, folyóvizekre, hegyekre, völgyekre, mezőkre, kertekre, ligetekre; kihatott minden sorsra, rendre, állapotra. Nem nagyítom a' dolgot, Keresztyének! mind igaz a' mit mondok. Álljatok meg bár egy kevéssé a'

csendes este szelíd alkonyában; a' kelő nap aransugárinál; vagy a' forró dél égető hevében, akár a' mezőn és réteken; akár a' szántó föld felszaggatott barázdaí között; akár végre a' helységben 's városokban; legyetek figyelmetesek néhány pillanatig: meg fogjátok látni, alig lesz reá eset, hogy vagy egy, vagy más felelő hajborzasztó istenkáromlás ne csapdossa füleitek. Erre tanítják, — mert miért ne mondanám ki az igazat — sokszor a' szülék — tisztelet azoknak, kik nem ilyenek — elsőben is gyermeköket; ezzel szoktatják majd később rendes munkáikra. Istent káromolva serkentik és szorítják sok gazdák 's gazdasszonyok szorgalomra cselédjüket, viszont a' gyermekek és cselédek Istent káromolva rendezik és téregetik barmaikat, 's kezdik el napi munkájokat. Tapasztalás tanítja, hogy mihelyest ketten avagy hárman összejönnek ifjaink — nem mondom általánosan; mert hiszen örömet felteszem rólok, hogy találtnak közöttük, kik, mint amaz evangéliumi gazdag ifju: *gyermekségöktől fogva megtartják a' parancsolatokat*; örömet elhiszem, hogy vannak ifjaink között, kik *örvendeznek ugyan ifjuságokban, 's megvidámitják szíveiket ifjuságok idejében, de* úgy, hogy *teremtőjokről is megemlékeznek egyszersmind* — de ugyancsak én azt is bátran merem állítani, hogy találtnak köztük, nem kis számmal, olyanok is, kik mihelyest ketten vagy hárman összejönnek, Istent káromlással kezdik, folytatják 's végezik beszédöket; sőt fájdalom! vannak olyanok is, kik valamirevaló ifjunak 's legénynek sem tartják azt, ki minél czifrább 's ki keresettebb adtával, teremtettével nem fűszerezi — mint mondani szokták — ocsmány beszédét. Szomorú idő! megveszett erkölcsök!

De talán nem tudják ezen boldogtalanok, mit mivelnek? hogy tehát voltaképen megtudhassák felmutatom már rövideden

2. Milly iszonyú 's kárhozatos vétket követnek el mindazok, kik ama hét fejü 's tíz szarvu fenevadat követik, ocsmány bélyegét hordozván jobb kezükön vagy homlokukon? — Rettenetes vétket követ el — mint egy nagy nevü Hitszónok megjegyzi — a' fenevad utánzója, mert hajborzasztó istenkáromlásival, nyilván azt tanúsítja, hogy neki sem Istene, sem vallása. Igenis! kiköltözött a' káromkodó melléből minden tisztelet, mellyel az ember Isten törvénye iránt tartozik; mészsze távozott minden isteni félelem, vallásos érzet, 's üressen hagyta azt a' szívet, mellynek teljességéből, mint a' tűz okádó hegyek füstölgő kattanjaiból, a' vést árasztó tüzes lávák, akképen hanyattatnak ki naponként, 'sőt óránként a' rettenetes istenkáromlások, szitkok és möcskos beszédek. Lehet-e kérdem legkissebb vallásosságot 's Isten iránti tiszteletet tenni fel az olyan emberről, ki mihelyt valami kedvetlen dolog akad elibe: azonnal annak teremőjének, szerzőjének és adójának esik, 's megnyitja száját Isten káromlásra, mint ama hét fejü 's tíz szarvu fenevad, 's káromolja a' menny és föld urát, a' nagyot és fenségest, ki előtt földieknek és mennyieknek térdei egyaránt meghajolnak. Elszakad Istentől a' fenevad követője, miként elszakadni mondatik szent könyvünkben, ama rettenetes fenevad is, és elszakadván, a' legnagyobb úgy, mint legrettenetesebb hálátlanságot követi el. Nézzétek el ugyanis az Istent káromlót! embertársa vétkezett ellene 's azon akar boszút állani, mégis annak teremőjét, Istenét, Krisztusát, szentjét, vallását, apja 's le'ke idvességét 's istenségét káro-

molja esztelenül örvöngő dühében. — Megállj vakmerő, istentelen és vallástalan szörnyeteg! mit, óh! mit vétett neked 's ellened a' teremő? mit azon legjobb atya, ki felhossa napját mind a' jókra, mind a' gonoszokra? kinek köszönhedd egyedül, hogy nem kötötte le örökre nyelved kerekét, 's nem zárta el a' lélekzetet szádban végképen, míg őt, az ő szentséges nevét, sátorát, és azokat, kik a' mennyben vannak, égreakiótól szidalmazád. Nincsenek-e mennykövek Isten! egeidben, szélzuzni 's megemészteni szentséges neved botor megszenségtelenítőit; kik azt és annyit mondanak undok szájokkal 's ocsmány nyelvökkel, minél többet 's rettenetesebbet ama hét fejü 's annálfogva hét nyelvü 's tíz szarvú fenevad sem mondhatott már. Borzaszló teremtmények! tudjátok meg, isteni tiszteletetök sem lehet kedves Isten előtt azon nyelvvel 's ajkakkal akarván áldani őt 's dicséretet mondani szent nevének, mellyek rút istenkáromlással fertéztetvék naponként, 's mellyekről sokkal több adta teremtette, szentjét, istenét 's krisztusát káromlás hangzott el, mint ájtatos imádság 's buzgó könyörgés. *Bizony mondom néktek, ha nyelvetöket meg nem zabolázzátok szíveteket megcsaljátok, 's hiábavaló isteni szolgálatotok;* mert ugyanazon egy forrás nem bocsát a' rét fűveire édes és keserű vizet egyszerre; nem a' nyelv is rút istenkáromlást 's ájtatos imádságot.

Említsem-e azon esztelenséget 's nagy balgatagságot, mellyek az Istent káromlót méltán 's különösen jellemezik? Elmondjam-e, hogy midőn alig van vétek és bűn, mellynek ha csak világ szerént is, az a' mi haszna ne volna, talán egyedül a' káromkodás szenved e' tekintetben általános kivételt. Miólta ugyanis világot teremtett Isten, miólta *feljöve a' tenger mélyiből ama*

rettenetes fenevad, 's adtván néki nagy dolgoknak 's káromlásnak szóló szája, megnyitá száját Isten elleni káromlásra, hogy szialmazná az ő nevét, sátorát, és azokat, kik mennyben lakoznak, nem volt, nincs, nem is leend arra példa soha, hogy istentelen utánzójának, a' káromkodónak, valamit adtak volna; vagy azáltal szándékában 's kinézéseiben inkább boldogult volna; vagy csak azt is mondták volna róla — hanemha az esztelenek — hogy ez már csakugyan derék ember, mert igen czifrán tud káromkodni, 's szórja mint borús ég villámain, a' zápor adta 's teremtettét. Óh! mondjátok meg, tetszik-e abból, nem mondom a' világosság, de a' világfiai előtt is, bármi névvel nevezendő bölcsesség legkisebb sugára is? Micsoda hát, ha a' mennyei látás, olly fenevad homlokára irta a' káromkodást, 's ollyannak adta azt szájába, mellynek hét fejei és tíz szarvai valának.

De ugytetszik nékem, mintha azt mondaná itt a' káromkodó: Igaz, jól tudom, hogy a' káromkodásért a' sok czifra adta 's teremtettéért, Istenéért, szentjéért 's Krisztusáért mit sem adnak, sem azokat szórva botorul 's bár mennydörgő hangon, jobban épen nem boldogulok; sem azért, mert czifrán tudok káromkodni senki jobb 's derekabb embernek nem tart, de legalább ha kikáromkodhatom magamat, kiöntöm mérgem 's haragomat, 's ezáltal megkönnyebbül 's elcsendesedik bennem az indulatok' szélvesze. Rettenetes csalattatás! égre kiáltó vétek! azáltal reményleni könnyebbülést, ha embertársad' Istenét, Jézusát, teremtőjét, a' minden jók adóját ebnek, ördögnek disznónak nevezed 's átkozod felebarátodat. Hasonló a' te megkönnyebbülésed a' pusztítva dult szélvész' hirteleni megszüntéhez, mit rend-

szerént nagyobb szélvész 's duló vihar követ. Mint a' halálra vált beteg' megkönnyebbedése, mármár eljövendő halálának csabhatatlan hírnöke: úgy a' káromkodás által nyert megkönnyebbülés, bizonyos jele annak, hogy a' káromkodó lelke meghal büneiben.

Vagy azt mondod talán káromkodó! megszoktam 's én nem tehetek róla, ha akaratom ellen is adtára teremtetére megy a' szám; Istenét, Krisztusát 's szentjét káromolom. Szűnj meg vakmerő! olyannal menteni magadat, mi tiszszerezi, sőt százszorozza undok vétked' nehéz sulyját. Tanulj e' tekintetben a' pogány Demosthenestől, kiről azt írja egy nevezetes hitszónok, hogy megharagudván, követ rakott szájába, hogy ne szólhasson, 's úgy te is tartsd szüntelen szemed előtt 's hordozd szívedben az Istenkáromlás rettenetes büntetésit, hogy így megóvhasd kárhozattól magadat 's meg ne botránkoztasd a' jó lelkeket. Jó lelkeket mondék. Igenis vannak még, Istené legyen érette a' dicsősség, vannak még olyanok is, kik ama rettenetes fenevad bűnében nem részesültek 's ocsmány bélyegét nem viselik. Vannak, és ezeknek semmi keservesebben nem esik, mintha hallják, hogy szidalmaztatik az Isten neve, szentséges sátora, és azok, kik a' mennyben lakoznak. Jaj annak, ki ezek közül csak egyet is megbotránkoztat; jobb volna annak, hogy malomkö költetnék nyakába, és a' tenger mélyibe vettetnék.

Imé! felmutatva előttetek — töredék vonásokban bár — a' rettenetes fenevad, melly szent leczkénkben neveztetik; kifejtve úgy hiszem eléggé ama rettenetes 's égre kiáltó vétek, mit az jelent és ábrázol. Szóljak-e többet, vagy hallgassak? Hallgatnom nem lehet 's nem szabad; nem, mert a' több egyházszolgák kö-

zött, nékem is szól ama kemény 's szigoruan fenyegető isteni parancs és szó: *őrállóul adtalak én tégedet; halld meg azért az én számból beszédemet és intsd meg azokat, kik téged hallgatnak az én nevemben. És ha te meg nem inted őket, és nem szólasz nekik, hogy a' hitetlen az ő istentelen utától távozzék el és éljen: a' hitetlen meghal az ő álnokságában, de az ő vérét a' te kezedből kivánom meg.* Vérző szívvel hát és sajtó kebel' szégyen érzetével bár, de tiszta meztelenségben mondom ki e' szent helyről amaz, a' milyen gyászos, épen olly rettenetes igazságot, hogy mindazon ismeretes nyelvek között, melyeken a' széles föld' számanélküli 's különböző ajku népei 's nemzetségi szólnak és beszélnek — fájdalom! talán a' mi boldogtalan nemzetünknek nyelve, a' magyar nyelv az, mellyen az istenkáromlásnak legirtóztatóbb 's égre boszszúért kiáltó szavai 's kifejezéseai találatnak 's neveztetnek. És ha az irás szavaiként *jaj a' botránkozónak, de sokkal inkább jaj a' botránkoztatónak*: mit mondhatunk, mit lehet és kell várnunk boldogtalan magyar nemzetünkre, mellynek különben olly szép- 's dicső-hangzatú nyelvében, az azt nem értő idegen ajku nemzetek is a' legczifrább adta teremtetét, Istenét, Krisztusát, szentjét, apja születését, teremtését — hajborzasztó káromlást — a' gyakori hallásból legkönnyebben 's leg hamarább eltanulják? Ne, óh! ne rohanjatok szerencsétlen hazámfijai! a' vétek utján előre! halljátok meg ma, ha kiált a' szabadítás angyala 's füleitekbe dörgni az irás szózatát: *A' te Uradnak Istenednek nevét hijába fel ne végyed; mert nem hagyja az Ur büntetés nélkül, valaki az ő nevét hijában felve-éndi*; annyival kevésbé ha káromolja azt. Halljátok meg!

nem én szólok, nem ember szól, de Isten, a' legfőbb törvényadó hangoztatja általam: *Valaki káromlást szól Isten ellen, bűnének büntetését hordozza. És valaki szidalmazza az Urnak nevét, megöletessék; az egész sokaság megkövezzze azt; okar jövevény, akar lakos, ha az Isten nevét szidalmazza megöletessék.* Halljátok meg 's ne feledjétek soha a' mennyei Jelenések' könyve' írójának ama szavait: *kitölté az Ur az ő haragjának hét poharait a' föld lakosira; a' fenevadért és a' kik az ő bélyegét viselik.* Mennyi szükség, inség, drágaság, jégeső, szárazság, pestises nyavalyák, epe-mirigy, dögvészek 's másnemű csapások vonultak már keresztül egykor 's máskor a' szegény magyar haza felett; a' felett a' haza felett, mellyre fájdalom! méltán alkalmazhatni szent leczkénk ama szavait: *látám és imé az egész föld követé a' fenevadat?* És ha még többek és nagyobbak érendik is azt; ha talán — mitől óvjon kegyelmesen az ég — kitöröltetnék is az élő nyelvek sorából e' nyelv, mellynek égreakiáltó káromlásait nehezen emelheti már a' föld — ha talán Isten' ama kemény fenyegetése is beteljesednék rajtunk, mellyel fenyegette meg a' fenevad követőit: *Isznak u. m. az Ur haragjának poharában, és kinoztatnak tüzzel és kénkövel a' szent angyalok' és a' bárány előtt; és az ő kinlódásoknak füstí felmegyen mind örökkön örökké, és nem leszzen nyugodalmok sem éjjel sem nappal azoknak, kik a' fenevad ocsmány bélyegit felveendik:* nem ezt kellett-e akkor is mondanunk, magunkat mélyen megalázva: Imé Uram! eljött a' te ítéleted rettenetes órája, és mi méltán büntettetünk.

Térjen, óh! térjen magába minden, ki a' mondotakat hallá! térjen magába 's mondja ezt a' királyi ének-

lövel: fogd be Uram! az én számat és őrizd meg ajkaim' ajlaját, hogy az én szíveim el ne hajoljon e' gonoszság cselekedésére; tudván azt, hogy bármely hijabavaló szót szólnának is az emberek, számot adnak arról az ítélet nagy napján. Segélj, hogy csak hunyorítással, vagy reáhagyással se részesüljek a' káromkodók rettenetes bűnében, tudván, hogy az irás szavaiként; ha valamely ember hallotta a' káromló beszédet és ő bizonyosság lehetne, hogy hallotta, avocagy hogy bizonynyal tudja: ha meg nem mondja azt, annak a' bűnnek büntetését kordozza.

És ti Istenkáromlók! reszkesetek ennek hallására; hogy állhattok meg, kérdem, egykor Isten' ítélőszéke előtt? Bizony a' ki annyira mehet, hogy hajborzasztó szidalommal káromolja Isten' nagy nevét, az ő szentséges sátorát 's mind azokat, kik a' mennyben lakoznak; kinek istentelen mellében annyira lobog és ég a' dühösség' elvadult indulatja, hogy annak duzzadozó tajtékja az egeket csapdossa; ki az egész mindenség' teremőjét 's jóltéző édes atyját ebnek, ördögnek, disznónak nevezni nem iszonyodik: az nem ember többé; nem, de a' természet' hálátlan csuda-szörnyetege; sőt többet mondok, megtestesült ördög. Elkezdte már az itt e' földön beszélleni azt a' nyelvet, mellyet fog egykor beszélni pokol kénkövestüzei közt.

Isten! vajha csak egy lelket nyerhettem volna meg; vajha csak egyellen egy embert idegenithetett volna is el erőtelen beszédem, ama rettenetes fenevad' követésétől! Mi édes megelégedéssel állanék meg egykor az ember fija előtt ítéletre leendő eljövetelekor? Mennyei édes Atyám! részeltess engem ezen boldogságban, hogy majd ama nagy napon, térdeim előtted meghajtva, magasb lelki örömmel mondhassam: Imhol vagyok én

atyám! imhol az ember, kit — letörölvén homlokáról ama veszedelmes fenevad' ocsmány bélyegét — néked 's a' boldog örökkévalóságnak megnyertem! Ha pedig találatnának e' gyülekezeten, kik mindezekre azt mondanák, a' mi van Ézékielnél: *halljuk a' te beszédedet, de nem cselekeszszük azokat, 's csufolást tévén szájokkal tovább is követnék a' fenevadat;* — ha találatnának, kik így szólanának ugyancsak Ézékiel szavaival: *olyan vagy mint egy csufoló ének — melly szépen hangzik és gyönyörűséges nótája vagyon; értjük, de nem cselekeszszük a' mit énekelsz:* Isten! ki vagy ott fent, ne kivánd meg kezemből ezeknek véröket, sőt inkább éreztesd velök ama nagy napon, hogy proféta volt ő közöttök. Amen.

XI.

Emberi nyelv.

Alapige: Jakab 3. 8—10. A' nyelvet az emberek közül senki meg nem enyhítheti, oly gonosz állat ez, melyet meg nem enyhíthetsz; teljes halálos méreggel. Ezáltal áldjuk az Istent és az atyát, és ez által mondunk gonoszt az embereknek, kik az Istennek hasonlóságára teremtettek. Azon egy zájból származik áldás és gonoszmondás. Nem kell ezeknek így lenni atyámfiai. Valyon a' forrás azon egy folyásból bocsát-e édes- és keserű vizet?

A' szent leczke' szavaiban 's a' megelőző versekben, az emberi nyelv természeti tulajdonát írja le 's rajzolja le elibünk, leghivebb vonásokban az Apostol szent Jakab. *A' nyelv — így ír ő — kicsiny tag és nagy dolgokkal hányja magát. Imé egy kicsiny tűz, melly nagy erdőt megéget. Az embernek nyelve is tűz és minden álnokságnak örvénye. Ezenképen helyheztetett a' nyelv a' mi tagaink között, melly az egész testet megszeplősíti; melly a' gyehennának tűzétől felgerjesztetvén, mind e' világot megégeti. Mert minden vadaknak, madaraknak, csuszó állatoknak és tengerben való állatoknak természetök megenyhíttetik és megenyhíttetett az emberi természettől; de a' nyelvet az emberek közül senki meg nem enyhítheti. Oly gonosz állat ez, melyet meg nem enyhíthetsz; teljes halálos méreggel. Ezáltal áldjuk az Istent és az Atyát, ezáltal mondunk gonoszt az embereknek, kik az Isten' hasonlóságára teremtettek. Azon egy szájból származik áldás és gonoszmondás. Nem kell ezeknek így lenni Atyámfiai! — Nem szükség hosszasan mutó-*

gatni, mert hiszen mindenki látja 's érti azt, hogy az apostol szavainak értelme ennyi és ez: hogy az emberi nyelv a' célra, mire Isten ajándékozta nemünknek — jól és okosan használtatva fel, legfőbb 's egyik leghasznosabb része az ember-testnek, 's valóban a' legnagyobb áldás 's jótétemény az. Azonban, mint minden adománya 's jótéteménye Istennek áldás ugyan, de visszaélés által könnyen átokká fajulhat: úgy az emberi nyelv is. Vagy hogy rövidbe foglalva, a' szent könyvbéli bölcs' szavaival, mindent kimondjak: *mind a' halál, mind az élet az ember nyelvének hatalmában vagon; 's a' miként szeret kiki azzal élni, úgy eszi annak gyümölcsét.* Jertek lássuk, és értsük meg rövideden, mi az emberi nyelv czélszerűleg használva 's bölcsen kormányozva, 's mivé fajulhat ismét visszaélés által?

1. A' nyelv természeti tekintetben azon nevezetes sajátja az embernek, melly által a' lélek' belsejét leghatározottabban, legtökéletesebben és értelmesebben közli 's fejezi ki. Ki nem látná hát, hogy a' nyelv az emberi természet' egyik legnagyobb elsősége 's az Isteniségnek egyik legnyomósabb ajándéka? Valamint ész nélkül nem származhatik ez, ha ugyan a' nyelvet az értelem szüli 's igazgatja: úgy az ész, nélküle parlagon, 's az emberi természet, alacsony fokon maradna. A' nyelvvel közli ember az emberrel elméje legnemesb birtokát. Nyelv által taníttatnak a' tudományok, művek és mesterségek, mellyekre az nagy befolyással van; valamint a' tudományok és művek által nem kevés módosítást 's tökéletesedést nyer az. És imé ez az emberi nyelv, személyileg és tárgyilag véve rövideden. A' mellyek általánosan 's mindenek előtt ismeretesek, hosszszas mutogatást nem kívánnak, mondá a' régi bölcs.

Az emberi nyelv kitünő hasznait, mellyek általánosan tudvák 's elismertek, hosszszon mutogatni én is feleslegesnek, sőt épen szükségtelennek tartom. De egy van különösen, mi az emberi nyelvet leginkább dicsőíti, 's Isten' egyik legfenségesb ajándékává magasítja, 's ezt elhallgatnom lehetetlen. *Ezáttal* — így szól az apostol szent leczkénkben — t. i. *nyelv által áldjuk az Istent és az Atyát*. Ugy van! áldjuk mi nyelvünkkel az Istent és az Atyát, midőn dicséretét zengjük rebegő ajkakkal, 's imádjuk őt buzgón buzogva érthető 's értelmes hangokban. Áldjuk az Istent és az atyát nyelvünkkel, ha és midőn a' zsoltáros' szavaiként szólja nyelvünk igazságát, 's minden nap' hirdeti dicséretét. Áldjuk az Istent és az atyát nyelvünkkel, ha hirdetjük igazságát a' nagy gyülekezetben, 's elibeviszszük szüntelen dicséret mondasurk' áldozatját; 's nevérol vallásttevő ajkaink gyümölcseit. Mi fenséges 's szívemelő dolog az például, midőn mi itt az Urnak hegyén, a' Jákób Istenének házába egybegyülünk, és mint egy atyának gyermekei, mint testvér-atyafjak mennyei atyánk eleibe egy seregben járulunk; és miként egy szövétnekről lángra kap a' másik, a' buzgóság' lelkét egymásban akként élesztjük; énekléseinket, imádságainkat mennyei atyánk' elibe egyező nyelv zengésekkel emeljük; midőn szívünk teljességéből szól itt szánk; Isten eránt háládatos lelkünk' érzékeny tolmácsa nyelvünk, 's Istent magasztaló érzésinket rebegik ajkaink; 's égve mint Szeráf, lobogva mint Angyal, kiszakadva mintegy e' világból a' földiek felibe, sőt az Istenségig emelkedve lélekben és gondolatlaltal, magasb lelkesedéssel eltelten hangoztatjuk rebegő nyelvünkön: *szent, szent, szent a' seregeknek Ura, Istene, teljes a' menny és a' föld dicsőségével. Óh! Isten! a' te*

ítad szentséges, kicsoda olyan nagy erős Isten, mint az Isten. Áldozdál azért Istennek dicsérettel, és add meg a' magasságban lakozónak fogadásidat, tudván, hogy a' ki dicsérettel áldozik, az dicsőíti őt nyelvével. És valjon maga e' töredék rajz is nem elég tiszta fényben tünteti-e fel ama nagy igazságot, hogy az emberi nyelv, mint a' beszéd, 's azáltal megfogásaink', képzeleteink' és érzéseink' értelmes szavakbani kifejezésének 's másokkali közlésének egyedüli művszere; az emberi nyelv, melly által áldjuk az Istent és az atyát, az emberi természet egyik legnagyobb elsősege, 's az Istenségnek egyik legnyomosabb ajándéka, 's mint olyan, legnagyobb áldás 's jótétemény az? Azonban:

2. Istennek e' legfőbb áldása is könnyen átokká fajulhat 's fajul visszaélés által. *A' nyelv* ugyanis, — *igy szól a' leczkeadó apostol — olly gonosz állat, mellyet meg nem enyhithetsz; teljes halálos méreggel.* Egyezőleg mondja ezzel a' hajdankor egyik nagy bölcse (Pythagoras): nem vág és sulyt olly mélyen bármi éles kard 's fegyver, mint az emberi nyelv; mert amaz csupán a' testet, ez pedig a' lelket is marczongolja egyszersmind. Igen, a' nyelv nyalogat hizelegve, öldöklől ólcsárolva; magához vonsz 's édesget hazudozva; megköt 's magát megkötetni nem engedi soha; sikamló és feltartani nem lehet; csalogat, tekerg, facsarg mint ravasz kigyó; áthat és öldöklől mint hegyes és öldöklől nyil; felszaggatja a' barátság' 's vérség legszentebb köteleit; ellenségeskedést szül és eszközöl, veszekedést támaszt, hinti bőven a' gyűlölség magvait; egy csapással ezereket vág 's öldöklől; simánkodó és csalárd; kész bármikor és hol felforgatni a' jólétet, 's tenyészte'ni az inség és nyomor táborát. Bóldog, ki

megőrizi nyelvét, mert lelkét is megtartja. Igen, mert mint fentebb mondám, nem csak élet, de nem ritkán halál is van az emberi nyelv hatalmában. Ez az oka, miérthogy egy régi bölcs megkérdeztetvén: mi volna emberben a' legjobb és legroszszabb rész? válaszolá: a' nyelv; mert az helyesen kormányozva legtöbb jót okozhat 's közölhet, másként viszont legtöbb gonoszt támaszthat 's áraszthat el. Ki tudná egyenként megnevezni 's kibeszélni: mennyi kárt, veszélyt, inséget, romlást és pusztulást hozott eleitőlfogva, 's áraszt még ma is az egész emberiségre ez a' gonosz állat, a' nyelv, mellyet meg nem enyhíthetsz, teljes lévén az halálos méreggel? Milly sok 's számanélküli ezerek hullottak el eleitőlfogva, le a' mai időkig, a' neki dühödt ellenség' vést árasztó csapásítól, 's halált osztó fegyverítől? Vérbetükkel feljegyezve mutatják a' történetek' év' könyvei, igazolják a' lefolyt idők' minden évszakai. Azonban, nem kevesebben estek 's hullottak el, amaz engesztelhetetlen gonosz állat', a' zabolátlan nyelv' 's fecsegőség' halálos mérreg teljes fegyverétől. Nem említem én most az, a' millyen undok, épen olly veszedelmes rágalmat, mint a' nyelv' egyik szülöttjét, melly mint máskor terjedelmesen fejtegetém — alattomos megsértés és bántalom, melly a' mások hírét, nevét, tisztességét kisebbíti, 's másokra, többnyire méltatlanul, olly pokolszülte koholmányokat 's alacsonyságokat fog, kiált és hiresztel, mellyek azoknak, ha szinte életöket 's javaikat nem veszélyeztetik is, de becsületeségöket — minélkül pedig az élet nem is élet — minden esetre kockáztatják; és a' melly pokol köteliből kiszabadult rossz lélekként csapong, bujkál, porban csusz, kereng, facsarg mindenütt, mint ravasz kigyó; az ártatlant be-

vádolja, a' jámbort rágalmazza, a' derekat ólcsárolja, 's nem ritkán a' legfeddhetetlenebbet is megszaggalja undok mérge' dühével. — Elhallgatom e' gonosz állat' másik ismeretes szülöttjét, a' rettenetes 's égre boszszu-ért kiáltó Istentkáromlást, mit a' Pathmos szigetébe számüzetett szent János, egy hét fejü 's következőleg hét nyelvü és tiz szarvu fenevadnak ád szájába, *melly a' tengerből feljövén megnyitá az ő száját Isten ellen való káromlásra, hogy szidalmazná az ő nevét, az ő sátorát és azokat, kik a' mennyben lakoznak*; mellynek ocsmány bélyegét — kevés kivétellel — mindenek, kicsinyek és nagyok; gazdagok és szegények; szabadok és szolgák jobb kezeken vagy homlokokon hordozzák. Ezeket mondom, elmellőzöm, 's csupán egy nemét kívánom most felmutatni előttem, a' nyelvvel gonosz visszaélésnek, mellyet így tesz ki az apostol szent leczkénkben: *nyelv által mondunk gonoszt az embereknek, kik az Isten' hasonlatosságára teremtettek*; ezt az egyet és pedig legrettenetesebbet, tudniillik az átkozódás egy borzasztó nemét, melly fájdalom! köztünk is felettébb divatoz. Ha szinte nem emliteném is, mi légyen az a' rettenetes átkozódás, mire itt czélozok, nyilvánvalóvá lenne az, ha csak egy kevéssé állapotnátok is meg figyelmetesen helységünkben, vagy Isten' ege alatt a' szabad mezőben, akár a' szelid reggel ébredtekor; akár midőn a' nap' tüztányérja tetőponton világol; akár az éj' komor sötétében. Alig lenne ugyanis reá példa, hogy vagy egy vagy másrésről ama hajborzasztó, szív-'s lélekrázó átkozódás ne csapdosná füleiteket: „egy en „meg a' fekete fene; törjön ki a' fráz; ver-„jen ki a' nehéz nyavalya.“ És a' mi rettenetesebb, nem csak ellenség ellenségét; haragos haragosát;

de nem ritkán a' hitves a' hitvesét; a' szülék saját gyermekeiket, a' testvér testvérjét; az atyafi atyjafiját, minden csekély 's számba sem vehető okokért fenével ételi, frázzal töreti 's nehéz nyavalyával gyötreti. Megállj vakmerő 's boldogtalan! meggondoltad-e mit mondtál? Láttál-e már ha csak egyszer is szerencsétlent, fenétől étettetettet? láttál-e ha csak egyszer is boldogtalan nehéz nyavalyától-, fráztól gyötröttet? Óh ha igen, ugy hiszem, nem lebben eltöbbsé nyelvedről 's ajkidról e' rettenetes átok; nem, de egyezőleg hangoztatod a' zsol-táros hárfájával: *Fogd bé Uram az én számat, és őrizd meg az én ajakimnak ajtaját, hogy az én szívem el ne hajoljon a' gonosz cselekedésére.* Ha pedig nem láttál tudd meg, hogy az emberinem ismereteseb nyavalyái között nincsen egyegy rettenetesebb, mint a' fene és nehéz nyavalya; — 's reszkess, büntesd tennen lelkedben magadat, ha még továbbra sem irtódzol azt kívánni házastársadnak, gyermekeidnek, testvéridnek, rokonidnak 's embertársadnak, mit csak középszerűleg jó érzésű ember oktalan állatnak, sőt a' legkissebb porban csuszó féregnek sem kívánhat haj borzadás nélkül. Ne hidd boldogtalan, hogy rettenetes vétked pusztában kiáltószó gyanánt hangzják el a' levegőben. Ne hidd, hogy a' mindentudó ne tudja, ne hallja undok nyelved' átkozódását. Tudd meg, és ne feledd el soha, hogy van igaz bíró 's jutalmazó, vagy büntető Isten ott fent a' csillagokon túl, ki szoros számot vejénd egykor nem csak a' beszédről és cselekedetről, de még a' szív' titkos gondolatiról is. 'S boldogtalan! hogy állhatsz meg egykor az embernek fija előtt, ítéletre leendő eljövötelekor, hol megjelennek 's ellened bizonyágot tévén, vádlóid lesznek azok is, kiknek mint Isten képére te-

reintetteknek, nyelved által gonoszt mondtál, fenével életvén, 's nehéz nyavalyával gyötretvén őket oktalanul? Óh! ha lehet 's talán van e' gyülekezetben illynemű átkozódó, érdekelje szíven azt e' tanítás, 's ne legyen többé szántsándékos boldogtalan 's kárhozandó. Érdekelje szíven azt, a' zsolttáros amaz állítása: *a' nyelvés, azaz átkozódó ember nem lesz en állandó itt e' földön; és mind addig vadászssa ezt a' veszedelem, mig nem végre nyaka szakad* — 's hagyja el undok vétékét.

Imé felfejtve előtettek szent leczkénk' ama tartalma, hogy nyelvvel áldjuk az Istent és az atyát, 's ez által mondunk egyszersmind gonoszt az embereknek, kik az Istennek hasonlatosságára teremtetek. Felmutatva töredék vonásokban bár, hogy a' nyelvnek épsége életnek fája, annak gonoszsága pedig a' léleknek gyötrelme. Tisztán láthatja a' mondottakból mindenki, a' szent könyvi bölcs ama' szavai' igaz voltát, élet azaz áldás, és halál, azaz átok vagy on a' nyelvnek hatalmában. Igen! a' nyelv helyesen kormányozva legtöbb jót okozhat 's eszközölhet, másként viszont legtöbb gonoszt támaszthat és áraszthat el. Nincsen egyéb hátra czéломhoz képest, hanem, hogy szent leczkénk' ama végszavait hangoztassam: Atyámfijai nem kellene ezeknek így lenni; mert valjon a' forrás azon egy folyamból bocsát-e édes és keserű vizet? Nem kellene hát egyazon szájból is származni áldásnak és gonosz mondásnak. Istenre 's tulajdon lelketek' idvére kérlek, 's kényszerítlek azért benneteket, ne, óh! ne fordítsátok reátok- 's másokra nézve átokká 's kárhozattá azt, mit áldásul adott Isten, ama bölcs és jó atya. Ne, de Isten' nagy neve' méltó imá-

dására, dicsőítésére 's magasztalására szenteljétek; magatok' 's embertársaitok' hasznára 's idvére fordítsátok azt egyedül. Így leszen, legyen is a' nyelv, melly különben rosszul kormányozva 's visszaélés által átokká és csapássá fajulhat, így leszen, légyen is reátok nézve élet és áldás, idvességnek eszköze 's kútforrása, mellyből életnek vize csergedez számotokra, most és mindenha. Amen.

XII.

Lucifer.

Alapige: Ézsaiás 14. 12. *Mimódon estél alá az égről te Lucifer, hajnalnak fija? a' földhöz verettél-e, ki sok nemzetségeket erőtlenné tettél vala?*

*A' mennyekbe megyek fel, az erős Isten csillagi felett helyhetem székeket, ülök a' gyülekezet hegyének északfelőli oldalára. A' magas felhőknek felibe hágnak fel, 's hasonlatos lészek, a' magoságos Istenhez. Igy szólla régenten istentelen dölyfében, Babilon egykori királyja, feledve azt, hogy bár sok ezerezen hajlonganak is büszke trónja előtt, csakugyan ember, csakugyan por 's hamu ő. Felhata vétke nehéz sulyja Isten elibe, felhata a' magoságba, bosszút kérni a' kevély istentkáromlóra, 's azonnal így szólott az úr lelke Ézsaiás prófétának: *nem sokára illy csúfoló beszédet szóllasz Babilon kirdlyjáról: mimódon romla el a' saczszollató? mint vesse el az aranyak kívánója? ki a' népeket haragjában szüntelen sanyargatja vala, ki a' pogány népeken nagy dühöséggel uralkodik vala; a' nyomorgatókat nem tiltá el a' nyomorgatástól; nyugszik és csendes az egész föld, nagy örömmel éneket mondanak. Sőt a' jegenye fáik is örvendeznek te rajtad; örvendeznek a' Libanon czédrusai, mondoán: miólla te elvesztél, senki nem jött mi rednk, ki**

minket kicagdalna. A' koporsók is a' föld alatt, megindultak te éretted, hogy elődbe menjenek; feltámasztják neked a' halottakat; a' földnek minden fejedelmeit felköltik székeikből, kik mindnyájan téged megszólítván, ezt mondják: te is erőtlenné lettél-e mint mi, mi hozzánk hasonlóvá lettél-e? A' te kevélységed a' koporsóra jutott, minden rigasságterő számmal egyben; a' te ügyad féreg léssen, féreg léssen lepled is. Mi módos estél alá az égről Lucifer, hajnalnak fija, fényes csillag? földhöz verettél-e, ki sok nemzetségeket erőtlenné tettél vala?

Lucifer, fény 's világossághozó csillag, hajnalnak fija 's csillagok vezére a' régiéknél. Ma pedig a' szép, a' ritka fénnel tündöklő Vénus planéta, mit közönséges néven hajnalcsillagnak nevezünk. A' sötétség fejedelme is Lucifernek neveztetik szent könyvünkben; ki pártot ütött kevélységeért alávettetett az egekből. Szent leczkénk pedig mint meghallánk, a' babilóni kevély királyt czimezi így. Én is a' kevélység bálványait értem 's kívánom értetni jelenleg a' Lucifer név alatt. Legyetek azért szokott kedvező figyelemmel, míg a' kevélység Lucifereit, bálványait érintem inkább, mint fejtegetem rövideden.

1. Lucifer, mit a' kevélyek házi Isten gyanánt bálványolnak, a' nagy gazdagság. Nem akarom én 's nem lehet tagadni, hogy Isten áldomásinak bővsége a' gazdagság, és ha erkölcsi szempontból tekintve, a' célra, mire adá Isten az embernek, használtatik fel egyedül, legajánlandóbb dolog a' világon, mint az élet könnyebőségének, számanélküli jótéteményinek 's áldásinak egyik legfőbb eszközlője, a' másokkali jóltétel 's könnyörület munkái gyakorolhatásának — melly pedig halhatatlanítja a' halandót, 's általa a' por dicsőségben 's

méltóságban Istennel osztozik — legelső kútforrása. Nem akarom én, 's nem lehet tagadni, hogy a' gazdagnak erős vára az ő gazdagsága, ama paizsos férfiju, a' szegénység ellen, és hogy a' bölcsnek ékességére vagyon az. Igen! ha tiszta kezekkel gyűjtetik, legfőbb java 's elsőse az embernek, 's gyönyörűsége annak, ki azzal jó lelkiismerettel 's vidámon él. Azonban, mellözve azt, hogy tiszta 's ártatlan kezekkel ritkán gyűjtethetik nagy gazdagság; mellözve hogyha szoros igazsággal 's szigorral ítélnénk a' gazdagok tetteit, tömlöczök telnének meg, nem ritkán azokkal, kik igaztalan uton módon jutottak nagy gazdagságra, kikre a' mind-nélől megfosztalott árva átkot kér, és az özvegy bosszút imádkozik: — csak azt említem, hogy ha semmi bűn 's átok nem terheli is a' gazdagságot, akkor is, hogy az ősz hajdan nagy embere, Mózes' szavait idézem fel: *nem az ember hatalma 's kezének ereje szerzi a' gazdagságot, de Isten az egyedül, ki hatalmat ad nékie, annak keresésére: micsodád vagyon ugyan is ember! a' mit nem vettél volna, és hogy ha vetted, mit kevélykedsz vele, mintha nem vetted volna? De micsoda is minden mi gazdagságunk, hogy ezzel kevélykedjünk. A' hajdan kor nagy bölcse, Socrates, látván, hogy a' gazdag Alcibiád, széles jószágában büszke 's kevélykedik: egy földabroszhoz vezeté azt, 's monda nékie: keresd ki hazádat Attikát. Midőn ezt megtalálta volna, ismét monda: keresd ki önbirtokodat, 's ezt nem találván Alcibiád, megvetőleg inté a' bölcs: mit kevélykedsz olly birtokkal, melly még nem is részecskéje a' földnek? A' gazdagságot — így ír Cicero — valódi jónak nem tartom, mert azt mindenki bírhatja: a' valódi jó pedig nem lehet mindenkinek tulajdona. Nem rég*

az ideje, hogy a' huszonkilencz éves, Svéd királyné Krisztina, leteszi a' koronát, hogy csendesen élhesen, 's imigy ir Condéhoz: a' javakról, miket a' szerencse adott, nem mondtam volna le, ha azokat boldogságomra szükségesnek hittem volna. Ugy van, a' gazdagságban nincs valódi boldogság. Mellözve ugyan is a' nagy apostol ama szavait: *a' kik meg akarnak gazdagúlni, esnek kísértetbe és törbe, és sok balgatag és káros kívánságokba, mellyek az embereket halálos veszedelembé meritik;* — mellözve a' bölcs predikátor állítását, mi szerént, *édes az álom a' szolgának, akar sokat akar keveset egyék;* a' gazdagot pedig *gazdagsága nem hagyja aludni*, mint Zsigmond római német császárt 's magyar királyt, a' magyarhonból hozzája vitt 40,000 arany. Letéteté t. i. e' roppant összeget hálósobája egyik rejtekében, 's azon aggódván mind untalan: hova fordítsa azt, nem fogá az álom soha. Egybehivatá majd setét éjfélnben tanácsosit 's a' hadvezéreket. Nagy veszélyt gyanitva, elrémülten sietének azok a' császárhoz, 's okát kérdezvén az illy szokatlan időbeni felhívásnak; felnyitá azonnal a' kincscsel terhelt ládát a' császár, 's kiosztván köztük az aranyat, monda: most már menjetek el, hogy békén és nyugodtan alhassunk, el levén távolítva az álomüző szer. (Aeneas Sylvius). Igaz marad az mindenkor, hogy a' gazdagság oly töredékeny cserép lábön áll, mint a' Dániel álló képe, mit a' hegy oldaláról alágördülő kövecs is összetör, szertezúz. Igaz marad az is, hogy a' gazdagság senkinek sem esküdt állandó hivséget, de sokszor véletlenül szárnyra kelvén, ott hagyja elébbeni kedvenczét, 's nem ritkén a' sors forró szele ráfuvalván, az imádott bálvány tavaszra megmaradt jégként

olvad el, 's keserűség vizévé vál. Igaz marad végre a' zsól'áros állítása: *hogy gazdagsága által senki magát 's atyjafiját meg nem válthatja, hogy élne mind örökké 's ne látna koporsót soha.* És ha szinte a' sirig el-kisérnék is bennünket a' világ javai, a' koporsóba csak-ugyan alá nem szállhatnak velünk: *bizonyára mint az árnyék, úgy jár az ember, hijában szorgalmatoskodik, rakásra gyűjt, de nem tudja, ki éli meg azokat.* Nem méltán kérdehetjük-e már ezeket látva, az emberi kevélység ez imádott bálványáról, a' gazdagságról: *mi móton estél alá az égről Lucifer, hajnalnak fija 'stb.*

2. Lucifer, mit a' kevélyek bálványolnak, a' külső kellem 's testnek szépsége. Vannak igenis, és pedig nem kis számmal, kik kizárólag a' test külső kellemire akarják 's szeretik szorítani az ember valódi becsét 's méltóságát, millyenek például a' szép test-alkot, az édesden vonzó és elbájoló arczvonások, a' deli nagyság 's kitűnő testi erő, és ha ezekkel egészben, vagy csak részben is birnak — kiemelve képzelik magokat, azok felett, kiknek Isten, vagy a' formáló természet, e' tekintetben kevesebb részt juttata, 's épen azért szépségökben büszkék 's kevélykedők. Ki tagadhatná, hogy Isten egyik becses ajándéka a' szépség, 's testi külső kellem, 's hogy ez némán ugyan, de mégis — elbá-jolván mindenkit, igéző kelleme — ellenállhatlan hatalommal ajánlja 's teszi érdekessé birtokosát? Azonban, ha hasonló szép lelki erő nincs vele párosulva, mint élet- 's léleknélküli képet, nélkülözve sajnálom; míg más részről bámulva csudálom, miként hogy a' semmi, vagy igen kevés testi kellemmel bíró, okos és alapos elménczsége, lélek és erőteljes társalgása által, sziveket nyér, sziveket hódít, 's vonsz magához. Igen! a'

szépség épen nem valódi java 's elsősége az embernek; töredékeny alapon is áll, következőleg nevetséges bálvány a' kevélységnek. „A' szépség ugyanis — így „ír Augusztinus — és a' testi külső kellem, Isten aján- „déma ugyan, de tudjátok meg, azért adatik roszaknak „is, hogy a' jók, mint roszat, valódi jónak ne tartsák.“ Regék beszélik, hogy a' hajdan kor egy csuda szépség- „gü gyermeke, látván azt, hogy bájló kellemiért, min- „denki hévszerelemre lobban iránta: kész vala barázdá- „kat metszeni arczára, hogy többé ne szerettenessék. *Csa- „lárd az emberek előtti kedvesség, hijábanvalóság a' „szépség, 's nem a' szépeké a' kedvesség* — így szól a' szent könyvi bölcs. A' költő (Ovid) pedig így éne- „kel: múltó és töredékeny jó a' szépség, 's mint nevel- „kednek éveid, úgy hervadoznak arczod rózsái. Állítsd meg, ha tudod, az idő sebes rohamát; akkor talán a' szépség bájló kellemiét is állandósíthatod, a' szépségét, „melly igen gyarló virág, 's mikor legtöbbit ígér is, „pillanatig virít csupán, 's hirtelen enyészik el, nemkü- „lönben, mint a' legszebb virágfűzér, a' bámulva csu- „dálók, 's csudálva bámulók kezei közt elhervad. Végre „mint háló és tör nem ritkán veszedelmes is a' szépség. „Nem említem én most, hogy Istennek szive szerént való „emberét, a' királyi éneklőt, Dávidot, Betsabének bájló „szépsége, gyilkossá tette, s paráznává. Elhallgatom, „hogy *Salamon*, a' legbölcsőbb király, *kinek ada Isten „bölcs és értelmes szívet, annyira hogy hozzá hasonló „nem volt előtte 's utánna* — idegen országok asszonyai „szépségöktől, annyira megigéztetett, hogy feledve Is- „tenét 's tőle kedvökért elszakadva, Astorétnek, a' Si- „donbeliek istenének, és Milkomótnak, az Ammoniták „undok bálványának szolgált és tömjénezett botorúl. Nem

szólok semmit arról, hogy az ó szövetségi Sárának, külön szépsége 's igézö kellemei, két izben vesélyezteték, a' minden hívök atyjának, 's az ö férjének, Ábrahámnak életét, 's vele Faraó, 's Abimélek királyok házát, 's udvarait. Mellözöm azt is, hogy az ártatlan Józsefet, ki az irás szavaiként *szép formájú 's ékes tekintetű vala*, tömlöczbe vetteté, szépségeért Pótifárné neki hevült buja indulata; — 's hogy a' leirhatlan szépségü Helcna bájló kellemei idézék fel, a' trójai hosszúsas és véres háborút, melly az egész Göröghont megrázkódtatván, Trója romba 's hamuba döltével végeztetett. Ezeket mondom, 's több hasonlókat mellözve, csupán azt említem, hogy a' régi költök, ugy irták le Medusát, mint a' kinek ritka szépsége 's érdeklö kellemei, minden rátekintöt, 's érdeklettet, kövé változtatának át. Mesés leplei e' költeménynek elvettetésén, az marad fenn abból, mit ma is tapasztalunk, hogy a' szépség, nem ritkán, megvakítja az embert, 's bünre és vétekre vezeti azt. Igen! a' szépség, rettenetesb a' halandónak, ma is, mint a' tenger, mellyből származott, szerencsétlen, ki magát csalárd csendességére bizza. Szépség szerzi a' zivatarokat, 's kinozza az emberinemet untalan. Bátran kérдем azért e' Luciferröl is, a' prófétával: *mimódon estél alá az égröl Lucifer! hajnalnak fija 'stb.*

3. Lucifer, mit a' kevélyek bálványolnak, a' nagy nemböli származás, 's nemesi eredet. Távol tölem a' gondolat, mintha én tagadni, avagy csak kétségbe hozni is akarnám, hogy a' fénylö családböli származás, 's az érdemesült nagy szülék nagy neve, egyik igen hathatós eszköz ajánltatásunkra, 's embertársaink tisztelete megnyerhetésére, és mint ilyen, nem kis

ajándéka a' szerencsének. Megismerem én, hogy szép és hasznos birtok a' nemesség, 's többször segéd és óltalom az inség napján, mint volt szent Pálnak a' római polgárság. Azonban, ugyancsak én azt állítom, hogy ez is nevetséges 's töredékeny bálvány a' kevélységnek. A' mi ugyanis, nem személyi sajátunk, mit nem magunk szereztünk, 's érdemeltünk ki magunknak, azzal épen nem dicsekedhetünk; már pedig, ki családjával 's elhunyt dicső őseivel kérkedik — mondja a' költő — mások tetteit dicséri. Igen! a' nagy nembőli származásban nekünk semmi érdemünk nincs, becsülni azt, bennünk épen nem lehet. A' fejedelemre épen úgy nem hárul becsület azért, hogy fejedelemnek, mint a' koldusra gyalázat azért, hogy koldusnak született; és pedig annyival is inkább nem, mivel Plátó szavaiként, alig van király 's országló fejedelem, ki oda előbb szolgálótól ne származott volna, 's viszont szolgál, ki nem fejedelmektől hozhatná le eredetét. A' becsület, dicsőség nem száll örökség szerént senkire, olyan aratás az, mellynek gyümölcsét csak azon kezek szedhetik, mellyek magvait hintették egykor; őseink jósága 's nemessége mitsem használ nekünk, hanem ha magunk is, tisztán erkölcsösök, erkölcsösen jók, 's a' szó tulajdon 's fentebbi értelmében nemesek vagyunk. Legfőbb nemesség Isten előtt a' tiszta és ártatlan szív, fedhetetlen jellem és élet; melly erényekkel ékeskedik. A' vallás ugyanis, nem tekint személyre, sorsra 's helyzetre, de lélekre 's erkölcsiségre egyedül. Ez az oka, miért hogy egy régi bölcs — csupán az erényeseket tartja nemeseknek; 's egy másik azt állítja, hogy ha csakugyan van valami jó 's kívánatos a' nemességben, az más nem lehet, mint hogy az úgy tekintendő, mint

szigorú erkölcsi köteleztetés, arra, hogy minél nagyobb 's egykor dicsőfényű családból származott légyen valaki: annál kitünőbb erényekkel ékeskedni törekedjék szüntelen, 's ősei dicsősége' fényvilágát, saját érdemei olajával élesztgesse. Másként igaz marad az, hogy a' nagy és régi családból való születésnél az is méltóbb joggal kiemeli 'embert a' közönséges sorsból, ha arra reá mehet, hogy maga lehet egy új család törzské 's alapítója; mert ebben mindég több vagy kevesebb érdeme: amabban pedig épen úgy nincsen semmi része az embernek, mint az agyagnak nincsen abban, hogy a' fazekastól ilyen vagy amolyan cseréppé formáltott. Midőn Cicerónak alacsony 's nemtelen származását vetették szemére, mondá: fenségesb dolognak tartom saját tetteim által dicső fényben ragyogni fel, mint őseim érdemeikre támaszkodni egyedül, 's dicsőbbnek, úgy élni le életemet, hogy utódimnak, nemességünk' szerzője 's erények szép példája lehessenek. Hazánk egykori fénycsillaga, a' halhatatlan Hunyady, követeket küldö Ulrikhoz, a' Cilleyi grófhhoz, hogy menne táborába. Kevélyen 's megvetőleg felelé amaz: én Cilleyi gróf, ki olly nevezetes 's régi családból veszem eredetemet, menjek-e te hozzád, új emberhez, ki csak érésemre nemesedtél? Erre Hunyady így: nem őseiddel, hanem veled vetem én egybe magamat; bár azoknál sem tartom magamat alábbvalóbbnak, mint a' ki, a' keresztyén vallás melletti küzdésemmel, 's vitézkedéssemmel, dicsőbb fényt árasztok 's hagyok utódimra át; 's midőn benned, gyalázatosan alszik ki a' Cilleyi ház, bennem dicső fényben ragyog fel a' beszterczei grófi ház. Milly kevés becset helyezett családjá nemességébe Bonaparte Napoleon, megtetszik ama tettéből, mi-

dön e' szavakkal: „Én az én nemzetségem i lejét, csak önmagamtól akarom számitani; 's jussaimat csak a' francia nemzettől akarom szerezni“ vetelt tűzbe, egy olasz levéltárból szedett oklevél gyűjteményt, nemzet-sége régi kora felől. És hogy egyebeket elhallgassak, ne feledje el senki, hogy az elhunyt dicső eldődök ne-mes levelei valóságos gúnyirat, az elkorcsosúlt 's er-kölcstelen maradáokra, kik fénylett családból eredve bár, semmirevalók magok, 's családjokat, rút magokkal mocskolják be. Az ilyenektől, 's általánosan mind azok-tól, kik csupán nemesi származásukkal 's őseik tettei-vel büszkék 's kevélykedők — méltán kérddhetjük szent leczkénk szavaival: *mimódon estél alá az égről Lucifer, hajnalnak fija 'stb.*

4. Lucifer, mit a' kevélyekbálványolnak, az elmé-nek javai, minéműek az értelem, okosság, tudomány, tisztalátású 's mélyen ítélő lélektehetség, szép és jó ízlés, művészet, ékesszólás, mellyek mind a' nagy el-méből 's tudomány örök forrásából származnak. 'S ki tagadhatná, hogy már ezek sokkal inkább felemelik 's dicsőitlik az embert, mint akar a' test kitűnő javai, akar a' kedvező szerencse fényes ajándéki; mert mindezek kívülünk vannak, és sajátunknak nem mondhatók; de a' nagy elme 's mély tudomány egyedüli tulajdonunk 's benső valónkra tartozik. Igenis, Isten legbecsesb 's leg-fenségesb ajándéka, Isten képe, emberi cím rajtunk; világosság, életnek kútfeje; egyik főrésze, vagy lega-lább hathatós eszköze földi egész boldogságunknak, a' nagy elme 's mély tudomány, vagy hogy rövidbe fog-lalva, mindent kimondjak: Isten, mintegy második gond-viselést adott embernek, a' tudományok által mívelt láng-észben. Boldognak vallom hát én, a' bölcs példabe-

szélövel, az embert, ki megnyeri a' bölcseséget, és az embert, ki öregbiti értelmét, mert jobb ennek kereskedése az ezüstnek kereskedésénél; és a' kiásott aranynál, ennek jövedelme. Azonban ezt is múló, ezt is töredékeny bálványának állítom a' kevélységnek, sőt nyíltan azt mondom, hogy ha a' kevélység minden nemé útálatos, méltán legútálatosabb a' tudósok kevélysége; mert a' valódi tudósnak szelíd erkölcsűnek 's alázatos szívűnek kell lenni, szükségeskép; 's az igaz bölcseséggel, mint tél a' nyárral, a' kevélység meg nem állhat soha. De micsoda is! minden mi képzelt tudományosságunk, hogy azzal kevélykedjünk? Hiszen! a' világ legnagyobb elméjü bölcsei is kénytelenek elismerni, a' harmadik égben tanult nagy apostollal, Pállal, hogy *részszerint vagy on itt bennünk az ismeret, 's hogy itt csak tükör által látunk, 's homályos beszéd által*; kénytelenek elismerni és szerényen bevallani, hogy itt egyremásra, még a' legbölcsebbet sem vévén ki — mindnyájan — tudatlanok vagyunk, 's azt tudjuk minden tudományosságunk mellett is egyedül, hogy semmit sem tudunk. Tegyétek fel bár azoknak, kik nagy elméjekkel 's tudományos ismereteikkel büszkék 's kevélykedők, tegyétek fel ama kérdést, mit egykor a' hajdan-kor nevezetes bölcsének Simonidesnek tett fel Hieró, Syracuse királya: mi az Isten, 's miként mível mindeket? látni fogjátok azonnal, hogy vele egyezőleg ezt felelendik: minél tovább gondolkodnak a' feltett kérdéstről, annál homályosabbá válik az, 's nehezebb megfejtése. Tegyétek fel továbbá a' kérdést: miként nevedik kertekben a' virág, mezőben a' fűszál? miként lehető, hogy a' mag, melly megrothad, rothadásból új növényné viruljon fel ismét? Honnan, és miként szár-

mazik a' dér 's hóharmat? honnan a' láthatárt kígyóként átlövellő villám, 's mennydörgés földrázó szózata? Kérdezzétek meg, ismerik-e az útát, mellyen a' vilá-gosság tenyészlő sugára, világítva mennyen 's földte-rén mindeneket, el- 's szétömöl? Midőn a' szél fú, 's hallják zúgását, tudják-e annak útát, tudják-e honnan jön 's hová mégyen? Tudják-e, mimódon gyarapodnak a' csontok, az aszszonyi állat méhében? megmérhetik-e, 's kiszabhatják-e útát a' villanyos anyaggal terhelt le-vegőben mélyen úszó felhőknek? Alá tudnak-e szálla-ni a' hullamzó tenger fenekellen mélyibe, megvizsgálni annak tartalmát? És hogy rövidbe foglalva mindent ki-mondjak, tudhatják-e Istennek dolgát, miképen csele-kedjék mindeneket? Látni és érteni fogjátok majd, hogy a' feltett kérdésekre megfelelőök, milly különböző 's eltérő véleményeket, homályos sejdítéseket, gyanítá-sokat mu'atnak fel, mellyek közzül, egyik a' másikat rontva le, öszverogyik maga is. Látni fogjátok, miként vitatkoznak némelleyek egymás közt, míg mások vállat vonítanak, mások végre mélyen elnémulnak, 's hallgatva igazolják a' nemtudom-ot. Részszerinti hát 's felette igen hijános minden mi tudományos ismeretünk, 's e' mellett, mint a' bölcs Predikátor mondja: *a' bölcsesség-nek sokaságában sok búsulás is vagyón, és valaki ö-regbiti a' bölcseséget, öregbiti a' gyötrelmet.* Sorsát ha kérded a' legbölcsebb 's legtudósabb embernek is, Voltair-ra emlékeztetek, amá kitetsző férfiura 's nagy bölcsre, ki, ha valaki, megmutatá azt, hogy a' szelle-met illeti a' világon uralkodás, hogy a' szellemi pallé-rozottság előtt minden földi fény és nagyság csak ár-nyék, 's elenyész. Voltair-ra, kit a' porosz király Nagy Fridrik, elébb porcellánbóli mellképével ajándékozott

meg, ezen aláíráttal: a' halhatatlan férfiúnak (viro immortalis), 's majd később nagy megkülönböztetéssel fogadá, sőt lelkesedtségének pillanatában, nagy eszéért, kezét is megcsókolá, 's mégis végre amaz ismeretes szavakkal búcsátá el udvarából: a' narancsot kiszívják, a' haját elvetik. Fájdalom! sok tudósok osztották s osztják e' sorsát Voltair-nak maig is. Végre, *mint meghal a' bolond, ugy meghal a' bölcs is*; pedig, hogy ismét a' szent könyvi bölcs szavait idézzem fel: *semmi bölcsesség és tudomány nem mégyen alá a' koporsóba*. Nem méltán kérdehetjük-e hát a' kevélység e' bálványáról is, a' Prófétával: *mimódon estél alá az égről Lucifer hajnalnak fija* 'stb.?

5. Lucifer, mit a' kevélyek bálványolnak, az előlülhetési jog, mit magoknak bármely alkalommal, szigorúan követelnek, *szeretvén* — mint Jézus, az idejebeli Farizeusoknak, kárhoztatólag veti szemökre — *szeretvén a' lakodalmakban a' főhelyet, és a' gyülekezetben az előlülést*. Szomorú tapasztalás, de fájdalom! éppen nem példanélküli, hogy bár, a' nagy Apostol szavaiként: *semmi egyessége nincsen*, 's nem kellene lenni, *Isten templomának, a' bálványokkal*, többen ide, ez imádság legszentebb házába is, ide hol szentség, ide hol istenség lakozik, behozzák kevélységök nemtelen bálványát, itt is kívánván magokat megkülönböztetni, előlülés 's kitünőbb hely vadászás által, velök egyazon eredetű, de rangra, fényre 's méltóságra alantabb álló portársaik felett. Említsem-e nemünk elaljasodása szörnyű bizonyosságául, hogy máig is találtatnak Egyházak, mellyekben egészen különböző helyet 's oldal részt fognak el, a' különböző osztályú 's rangú emberek? Említsem-e azt, mi még nemtelenebb, hogy

a' szent asztalhoz, a' szeretet szent vendégségéhez, sem járulnak némelly Egyházakban — egyseregben bár egyazon atyának gyermekei — a' nép különböző osztályai? Vajha az égi csattanás hangját teheném kissé sajátommá, hogy e' tanítás szíven érdekelné az illy nemű kevélyeket, 's lélekrázólag hangoztatná füleikbe, hogy *miután a' názárethi bölcs: a' közbevetett falak válaszával lerontotta, nincsen immár sem szolga, sem szabados, hanem mindnyájan egy vagyunk a' Jézusban. Egy atyának fiai, egy ország örökösei, egy test vagyunk ő benne; egyenként pedig mindnyájan egymásnak tagjai vagyunk. Bizonyára Isten nem személy válogató, hanem minden népben kedves előtte, ki őtet féli 's igazságot cselekeszik. Bizony méltán alkalmazhatók ezekre, Jézusunk ama szavai: *Jaj tinéktek képmutató irástudók és Farizeusok, kik szeretitek a' gyülekezetben az előlülést, meghosszabbítván köntöseitek prémjeit.**

Mit mondjak azoknak, kik szeretik a' lakodalmakban 's bármi vendégségekben a' főhelyet, 's oda tolnak, nem ritkán, érdemetlenül — mit mondjak egyebet, mint ama nevezetes 's örök igazságu példabeszédet, mit Jézus monda a' hivatalosoknak, kik válogaták a' főhelyeket? *Midőn — ugymond ő — valakitől megnyegzői lakodalomba hivatattol, ne ülj a' főhelyre, mert ne talán, te náladnál tiszteletesebb ember hivatattol attól. És az, a' ki mind tégedet, mint azt hivata, ezt mondja tenéked: Engedd ennek a' helyet! És akkor szégyennel az alábbvaló helyre fogsz ülni. Hanem midőn hivatattol, menj el és ülj le az alábbvaló helyen, hogy mikoron eljövend az, a' ki tégedet hívott, ezt mondja tenéked: Barátom ülj felebb! Akkor*

tenéked tisztességed léssen, azok előtt, kik veled együtt ülnek. Mert minden, valaki magát felmagasztalja, megaláztatik, és a' ki magát megalázza, felmagasztaltatik. Felkeresi a' dicsőség 's köztiszteltetés utolsó helyen is az igaz érdemet.

Ime! ezek, a' többek között, azon nevelséges Luciferek, miket a' kevélyek bálványolnak. A' többek között mondám; mert hiszen, ki tudná azokat egyenként megnevezni 's elszámlálni, midőn az angol költő Pope szavaiként, a' kevélységnek minden dolog lehet tárgyá, 's valamint a' korona 's drága köntös alatt, ugy Diogenes és Antisthenes rongyai alatt is lappanghat kevélység. Illy martziusi hó 's jég alapon építgeti, az emberi dagályos képzelet, amaz a' millyen útálatos, ép olly közönséges vétket, a' kevélységet, melly szerint ember mások felett — mintha más Isten teremtménye volna — magát felemeli, a' nálánál gazdagságra, szépségre, rangra, tudományra 's helyzetre nézve kisebbeket, mint durvább agyagból gyurt valókat lenézi és számba sem veszi. Lehet-e hát — kérdem nevelségesebb indulat, halandó keblében, a' kevélységnél, holott maga az egész ember, 's minden valamivel bír, merő azon semmi, hijábanvalóság, és a' léleknek gyötrelme; 's az embernek minden dicsősége, mint a' füst és pára a' levegőben, nyom nélkül 's hirtelen enyészik el. Istenre, tulajdon lelketek idvére kérlek 's kényszerítlek azért benneteket, hogy minden erővel 's igyekezettel eltávoztassátok ezen útálatos vétket, melly azt, kit egyszer elfoglalt, könnyen istentagadóvá teszi, bálványozásra, sorsávi elégtelenségre, irigységre, káromlásra, rágalomra 's más több vétkekre ragadja. Irjátok mélyen szíveitekbe az irás ama szavait: *Isten a' kevélyeknek el-*

lenek áll, 's az alázatosoknak adja a' maga kegyelmét — 's hogy eljő a' nap, mint az égő kemencze, és megemésztetnek minden kevélyek, mint a' poszdrja, megégetvén őket, a' jövő nap. Legyetek azért alázalossággal ékesültek; kövessétek a' jézusi intést: Tanuljátok meg én tőlem, hogy én szelíd és alázatos vagyok, 's találtok így nyugalmat lelketeknek. Amen.

XIII.

A' másokkall jóltétel, 's azoknak boldogítása, egyik legnemesb 's fenségesen jutalmazó erényes tett.

Alapige: Máté 9. 18—26. Mikor ezeket mondaná Jézus, ime egy ember, ki a' Zsinagógának fejedelme vala, eljövén térdre esék ő előtte, és monda: az én leányom mostan halt meg, de jere és veszed kezeidet ő reá, és megelevenedik. Akkor felkelvén Jézus, követé azt az ő tanítványival egybe. És ime egy aszszonyi állapot, ki tizenkét esztendőttől fogva vérnek folyását szenved vala, hátul járulván, illeté az ő ruhájának prémét. Mert így gondolkodik vala: hacsak ruháját illetem is meggyógyúlok, Jézus pedig megfordulván, és ő reá tekintvén; monda: Bizzál leányom, a' te hited megtartott tégedet; és meggyógyúla az aszszonyi állapot az órától fogva. És mikor jutott volna Jézus, a' Zsinagóga fejedelmének házához, és látta volna a' síposokat és a' háborgó sokaságot, monda nékik: menjetek el innét, mert nem halt meg a' leányzó, hanem csak aluszik. És csúfolják vala őtet. És mikor kiment volna a' sokaság a' házból, bémenvén, megfogá a' leányzónak kezét, és felkele a' leányzó. És elméne a' hír mind az egész tartományba.

Az emberiség legnagyobb jóltévője 's isteni barátja Jézus, mint gyakorta és több helyeken: úgy a' felolvasatott szent ígékben megnevezett alkalommal is teljesíté, mint meghallánk, a' nagy tisztet, melly ember-társaink boldogítását 's jobbléte eszközlését írja szent köteleztetésül elibünk. Teljesíté, mert ez vala isteni magas hivatása, megváltani 's boldogítani az embereket; ez vala égi atyjának is — ki őt elbocsátá, legszentebb

akarátja; — teljesíté azt, az emberekhez, mint testvérihez vonzó, legtisztább 's önzést soha nem ismert legbensőbb szeretetből; — teljesíté azt nyugalma 's kényelmei önkéntes feláldozásával. Azonban — mert hiszen ember vala ő is, mint mi — teljesíté azt, minden bizonytal azért is, mivel e' szent tiszt teljesítése égi legtisztább 's legédesb gyönyörérezettel jutalmazá őt. Mert avagy, nem a' legédesb 's fentebbi gyönyörrel tölté-e el, mélyen érező kebelét, azon istenítő benső öntudat, hogy egy aggódó atyának, lélekből szeretett 's szép reményre nevedelt egyetlen leányát, kit már az, 's mindének, meghaltnak tartanak — ismét visszaadá életben és egészségben? — és hogy egy tizenkét évek hosszú során át, vérfolyásban szenvedett aszsonyi állat élte' hátralevő napjait, öröm' és egészség, boldog és vidám napjaivá derítette? Nekünk is, mint embereknek, de sokkal inkább mint keresztyéneknek, egyik legszebb 's legszentebb kötelességünk embertársainkat, mint tőlünk telik, jóltevőleg boldogítani, 's áldást terjeszteni mindenütt és mindenha. És ha szinte, nem ritkán, nem tehetjük is ezt máskép, hanemha békés nyugalunk 's kényelmeink feláldozásával, 's előnyeinkről gyakori lemondással: lelkesítsen bennünket azon boldogító öntudat: hogy csakugyan mindenkor jóltészen önmagával az, ki jóltéve, másokat boldogít, nem földi, de égi magasb örömezzet jutalmazván nemes tettét. Czielom felmutatni egypár töredék vonásban, hogy a' szent tiszt, melly bennünket embertársaink boldogítására hív és kötelez, legédesb 's fenséges kötelessége nemünknek. Értelmezzük azért rövideden Jézus példájából, e' szent tiszt' valódi fogalmát, 's azt, milly kellemesen 's megáldólag jutalmaz teljesítése.

1. E' kitétel: másokat boldogítani, sokat, végtelenül sokat foglal magába; mert annyit tesz ez más szókkal, mint minden lehető megtenni, mi embertársaink javát 's boldogságát eszközli 's állandósítja. És pedig tenni mind azt, örömet és kész szívvel; tenni, ha szükség kívánja, még akkor is, ha annak teljesítése saját előnyeink, nyugalunk 's kényelmeink feláldozását vonná maga után. És valljon mi feltételezi valódi boldogságunkat? Kétségkívül, a' léleknyugalom 's meglegedés — melly az öröm 's vidámság jeleiben is kimutatja magát külsőképen — egyik, mondhatnám főfő egészítő része annak. És ha a' feddhetetlen jellem isten szerinti élet 's nekie tetsző önvisélet, leginkább eszközlik 's állandósítja a' léleknyugalmat 's boldog meglegedést: méltó joggal nevezzük úgy, embertársai boldogítójának azt, ki az isteni legfőbb akarat helyes és tiszta ismeretése által, jó érzelmüekké, feddhetetlen jellemüekké 's tisztán erkölcsösökké lenni segíti azokat, 's azt cselekszi, hogy uralkodó hajlam legyen keblökben, mindenkor a' jónak szeretete, 's akaratlanul is ösztönöztesse mintegy mindenütt és mindenha, csak jól és feddhetetlenül, vagy a' mi mindegy, Isten akarata szerint tenni mindeneket. Azonban, nem egyedül ebben áll még minden mi boldogságunk. Nem lehet ugyanis felednünk, hogy mi nem csupán értelmes és okos valók, de testi emberek is; nem csupán lélek, de test is vagyunk egyszersmind; nem egyedül örök boldogságra, de testi jólétre is teremtettünk, kik már itt e' földön is, Isten akaratja 's rendelése szerint, bizonyos, bár igen különböző mértékben, boldogok lehetünk 's lenni törekszünk. Valamint az okos léleknek: úgy az érzéki, vagy testi természetnek is, vannak bizonyos

szükségei 's követelései, mellyeknek, ha bár részlete-
sen is be kell tölteniek. E' nélkül senki magát boldog-
nak nem mondhatja, ezeknek illő kielégítése nélkülöz-
hetetlen. Illy testi szükségek már a' többek között az
étel, ital, kellő világi jók, egészség, becsület, tisztesség,
alkalmas lakhely, szükséges öltözet, pihenés, bizonyos
elszóródás 's ártatlan gyönyörévezet.

A' ki már igaz szívvel, buzgón 's buzogva törek-
szik minden lehetőt megtenni, hogy embertársai' hason-
nemű szükségei kielégítését elősegítse, vagy más szó-
kal; ki embertársa ideig és örökjavát buzgón, 's teljes
örömmel és készséggel munkálja; ki állása 's hivatásá-
nál fogva, lehető minden erejét 's tehetségét e' nagy
célra szenteli és áldozza: mondjátok meg, nem hűn
teljesíti-e az a' szent tisztet, melly embertársaink bol-
dogítását írja elibünk, 's teszi erkölcsi törekvésünk leg-
főbb 's egyedüli tárgyává? mondjátok meg, így érde-
mesítve magát, 's midőn embertársai boldogságát esz-
közölve, egyszersmind az örökkévaló atyának szent
célját is itt alant elősegíti, nem az ő istenségében osz-
tozik-e mintegy, erkölcsi, vagy más szókkal, isteni
tetteket mivelvén?

Igy, 's ezt tette az emberinem legnagyobb jolte-
vője 's boldogítója, Jézus, most fenséges eszméit, 's
életadó idves tudományát kívánván rövid, de lélekteljes
elbeszélések, 's értekezlet által becsepegtetni hallgatói
szívébe: az evangeliumot, Istennek az emberinem iránti
könyörületességéről, hirdetvén; majd nemzetét a' tu-
datlanságból, és bűnyomorúságából akarván szabadok-
ká tenni, tisztán erkölcsösökké, erényesekké, követ-
kezőleg bensőképen boldogokká képezni. Azonban,
nem egyedül lelki vagy szellemi, de testi vagy érzéki
szükségeit is többször elégité ki Jézus övéinek. Ki nem

tudná, milly sok betegeket 's erőtleneket gyógyított meg 's hozott vissza egyszavával az egészségnek életére? milly sok vakoknak adá vissza, isteni ereje 's végellen jósága, szemeik elveszett világát? milly sok némán veszteglőknek nyelvöket, 's vele szóllástehetségöket? milly sok siketeknek a' hallás mívszerét? Ki előtt volna ismeretlen, hány eszelősöknek 's ördöngösöknek ajándékozá vissza, a' józan ész 's okosság jóltevő világát, 's rendes használatát? 's végre, hány siratott halottakat szólíta fel a' mordhalál jégölelései közül, élők világára, minek ellenmondhatlan bizonyosága, szent leczkénk tartalma is? Ki előtt volna végre ismeretlen, hogy nem ritkán, érzéki gyönyörölvezeteket 's szívök felvidítésát is eszközlé hathatósan Jézus övéinek? Nyilvános tanúja ennek a' kánai menyegző, mellybenni megjelenését, az által tette örökre emlékezetessé, hogy miután elfogyott volna a' bor, a' vizet, a' jelen voltak bámulatára 's közörméire, borrá változtatta, mellyel a' vendégek szívét megújítsa 's éleszsze, ez örömitallal, nyájasan derítvén kedvre az ott levők sorait. Leült majd lakodalmi vendégséghez Máté házánál; több szombati 's innepélyes lakomákat szerencsétlete isteni jelenlétével. 'S mind ezeket nagy részint saját előnyei, nyugalma 's kényelmei feláldozásával teljesíté. Rövid, egész élete folyama ugyanis, szünteleni 's fáradságos utazásban telék le. Önként kereste az alkalmat, hogy jóltehessen mindenekkel. Testi javak bővsége 's magasb lelki áldások kísérek lépteit mindenütt. És ha ottan nyilván megkerestetett, és segélyre kéretett fel, nem veté meg a' kérést soha, nem vevé számba, az annak teljesítésével egybekötött nehézséget és akadályt; nem, de tette azt örömet és tüstént, tette kész szívvel a'

mire, 's hol felkérertet. Nem vala szükség hoszas és kikeresett szavakba foglalt esdekléssel birni könyörű-
 letre 's legszívesb együttérzésre; nem, mert hiszen embertársai' nyomorain szánakozó, 's bajaiban résztve-
 vő szív dicsőíté őt kitünőleg. És ha talán kérlette is né-
 ha magát, koránt sem a' segíteni nemakarásban, de ab-
 ban rejlett annak egyedüli oka, hogy megpróbálja az embereket, van-e bennök irántai erős és igaz hit, 's tántoríthatatlan bizodalom. — Vessünk egy futólagos te-
 kintetet szent leczkénk tartalmára. Alig hangzott még el a' zsinagóga fejedelmének felkérő szózata, azonnal engedve kérésének, siete házához, hogy meghalt egyetlen leányát feltámasztván, visszaadja atyai ölelésének. *Út közben* — mint szent Márk evangeliumában feljegyzé — *találkozik a' fejedelem szolgájával, ki ezt mondja vala: a' te leányod meghalt, mit fárasztod tovább a' mestert?* Jézus azonban, tovább folytatá útát, 's mondván a' zsinagóga fejének: *ne félj csak higgy,* 's nem tartá őt vissza a' bizodalomhiány, irányában, nem azon kishitőség, miszerént senki meg nem fogható, miként hozhatná viszont életre a' már meghaltat. Jól tudta bár, hogy többen nevetni fogják őt, 's csúfolni, midőn e' szavakat hangoztatándja: *nem halt meg a' leányzó hanem csak aluszik,* — elment mindazáltal semmit nem ügyelve az emberek lealázó gúnyaikra, 's mondván: *leányzó — neked mondom kelj fel* — visszahozá azt az egésség életére, *mert a' leány azonnal felkele és jára.* Ekkor pedig keményen megparancsolta a' jelenvoltaknak, hogy senki azt meg ne tudná, nyilvános bizonyosságául annak, hogy őt nem hiú dics- vagy haszonvágy vezérlé tetteiben. Nem, de bensőleg megvala ő győzöttetve a' felől, hogy jólévd volt 's boldogíta

egy leveretett édes atyát, kinek kebele, mihelyt a' halál rádölt egyetlen gyermekére, egy nagy éjszaka lett, zordon, kidult és éktelen — 's visszanyerve most azt, égi kéjre gyuladoz — 's ezen szívbéli szent öntudatában, mondhatatlan boldognak érzé magát.

Fel atyámfiai! kövessük mi is ez isteni nagy példát, 's nem feledve amaz ismeretes mondást: „jóltevő halhatatlanul a' halandó, és a' por dicsőségben, méltóságban Istennel osztozik, tegyünk a' mennyi jót csak tehetünk ember társainkkal, tanítva, tanácsolva, segítve, szolgálva, intve, gyámolítva, biztatva 's vigasztalva azokat. És pedig, tegyük mind ezt örömezt és kész szívvel, ne kénytelen, de égő szeretet' szent tüzétől lelkesülten; nem szomorúságból: *mert a' jókedvű adakozót szereti az Isten*, mondá az apostol szent Pál. Tegyük nem halogatva, nem kételkedve semmit, de legyőzve minden akadályt 's nehézséget, tegyük tüstént 's azonnal, ha 's mikor kívántatik. A' jótétel várása ugyanis, nyugtalanítja az embert, 's annál nagyobb a' jótét bensőbecse 's érdeme, minél kevésbe fontolkodik a' jóltevő. Minden igaz 's valódi jótét sietve történik, 's egyik főtulajdona, az örömezt jóltevőnek sietve tenni jót. Ellenben húzva, halasztva, késlekedve tenni jót, annyi, mint nem akarni, 's kénytelen tenni azt. Igaz marad mindenkor a' költő amaz állítása: ki örömezt és hamar ad és sietve tészon jót, kétszeresen kötelez le, de a' ki késedelmez, 's gondolkodik: egyenlő, vagy legalább igen közel áll ahhoz, ki jólteni épen nem akar. Az a' legfenségesb 's legbecsesb jótétemény, melly mindenkor kész 's önként jő, mellynél nincs helye a' késlekedésnek, hanemha az elfogadó akarat hiányában. Tegyük nem számítgatva soha előre: mennyi világi jók, erők

's lehetőségünk feláldozását vonja a' jótét gyakorlása; maga után? 's nem fontolkodva hozsazon, valljon dicsőség és tisztesség jutalmazza-e, vagy talán keserű guny 's megvettetés, gonosz hálátlanság kísérendi tetteinket? Ez egyetlen gondolat: mi most egy embertársunkat, és pedig nem zsidót, muhemed követőjét, pogányt vagy kereszttyént — de minden személyre, sorsra, vallásra, nyelvre 's nemzetre tekintet mellőztével — egy Isten képeire teremtetett embert boldogítunk, lebegjen előttünk egyedül; ez fogja el 's hassa át szívünk', lelkünk' egész valóját. Tegyük jót nem kérkedékenységből 's léha fitogatásból, mint régenten a' Farizeusok, de titkon, tudván, hogy titok szent leple alatt történnek az istenítő jótettek. *Mikor alamizsnát osztogatsz — így szól Jézus — ne tudja bal kezed, mit cselekszik jobb kezed: hogy a' te alamizsnád titkon legyen; a' te atyád pedig, ki reát néz titkon, megfizeti néked nyilván.* Az igaz jótétel, nem vágy hiú dicsőségre, nem kíván vissza fizetést soha; nem, mert szívbeli szent ösztönből 's a' felsegélendő iránti igaz érzésből történvén egyedül, maga magának legfőbb 's legédesb jutalom. Távol legyen végre, a' jótételtől minden szemrevetés, felhányás 's az általi keserű megpirítása a' jótéleményezettnek; nincs ugyanis gyűlöletesb az emberek közt, mint ki jótétivel kérkedik, hántorgatva azokat. Az igaz jótételre, melly a' szív szentek szentében önként születik, szükség, hogy örökös szívbeli szent tisztelettel, hála szent érzelmivel 's áldással emlékezzék a' jótéleményezett vissza mindenkor; a' jóltevő ellenben ne emlegesse, sőt feledni láttassék azt.

Igy 's csak így leszünk igaz tanítványi 's hű követői, a' mindeneken könnyörülő 's emberszerető Jézus-

nak, ki bejárta honja minden vidékeit, jöltéve haszonvágy nélkül mindenekkel; *gyógyita minden betegséget, és minden erőtlenséget a' község között*; ki nem néze személyre 's tekintélyre, de egyiránt nyujta segílyt 's tett jót mindenekkel; hathatós intésül lelkészeknek 's orvosoknak, hogy a' haldokló napszámos lélekidvét 's életét ép' ugy szívökön hordozzák, mint a' népek felkentjeét; intésül a' bírának, hogy lelkiismeretesen vigyék a' hivatalt 's használják a' hatalmat, mit onnan felül vettek; és *ítéljenek igazat. Ne légyenek az ítéletben személy válogatók; mint a' kicsinyt, ugy a' nagyot is meghallgassák.* És a' midőn tiszteletben tartják a' gazdagok 's tekintélyesek jogait 's igazait: *tegyenek ítéletet akkor a' szegénynek és árvának is.* — Milly édes örömmel 's boldogító öntudattal jutalmaz bennünket a' mások boldogítása: ezt lássuk már röviden

2. Ime! egyazon helyen, 's csak nem azon időben két legszebb és istenítő jótétet tanúsita Jézus. Milly elragadó magas öröm 's legtisztább gyönyörérezet önté el akkor istenemberi kebelét? érezni inkább lehet; mint leírni és szavakba önteni. Szabad légyen azonban most nékem Idvezítőnk akkori gondolkodás módját, 's le'ke legbensőbb érzelmeit, emberileg ítélve 's szólva, — töredék vonásokban bár, kifejezni megpróbálnom. — „Imé én elmégyek? — így gondolkodhatott mintegy akkor Jézus magában — „elmégyek Kapernaumba, a' zsinagóga fejével, ki neki búsult atyai szíve bánatos érzéseit, határtalan bizalommal tárta ki előttem. Elmégyek, hogy a' mi reá nézve legkívánatosb, egyetlen szép reményre nevededett 's már meghalt leányát, 's vele földi mennyét, örömei tárházát élelben visszaad-

jam. Legfájdalmasabban vérezi most — jóltudom — a' vesztesség keserű érzete atyai elfásult kebelét; midőn a' szeretett leány, még alig 12 éves korában, 's így élte legszebb, legvirítóbb, jövőre magas reményekkel édesden biztató korszakában hervadt el, leszakasztatván az enyészet kérlelhetetlen felhőtorlatától. Mi elragadó örömérezet, gyönyör 's fentebbi kējáradat folyja át e' fejedelmi ember édes atyai kebelét, ha ismét életben 's egészségben ölelheti szeretett leányát? Ha az ismét, magát kedveltetve, gyermeki nyájas tekintettel rámosolyg, mint fog újra gyönyörködni az édes atya, kedvelt gyermekében? 's mi édes elragadtatással 's legbensőbb érzellemmel szorítandja ismét atyai hő kebléhez, kit lélek-ből szeret, gyermekét? Leányom újra él 's ismét gyermekem!! fogja mondani naponként, 's gyakorta fog örömkönyeket sirva, 's hála szent érzelmitől áthatva áldani engem — ki leányát visszaadtam — jóltevőjét. És ha majd hovatovább nevedend a' szeretett leány, külszépségben 's deli természetben úgy, mint benső tisztaságban 's feddhetetlen erkölcsi jellemben; — ha női kitűnő erényekkel ékeskedve, minden jók szeretetét 's becsülését méltán kiérdemli: mi legfőbb, 's mondhatatlan boldog érzet tölti el akkor édes atyja kebelét? Ha majd egykor, hozzá méltó erényes hitvessel boldogítandja a' páros élet nyájas angyala; ha majd tiszta szerelmök legkedvesb zálogát, a' csak most született kisedet, a' kedves unokát, anyai legszentebb érzések közt mutatja be, a' boldog nagy atyának: óh! akkor, látva az, az ártatlan csecsemő angyali szelíd és nyájas mosolyát, nem földi, de égi legtisztább öröm özönli el egész benső valóját. És ha végre a' halál borzasztó szent órája közelgetésekor, az elhalványult 's elkékült

atyai ajkakat, 's a' már-már jég hideg 's merevülő kezeket néma könyvek záporával tisztelendi a' háládatos jó leány — bizton reményelve a' haldokló atya, hogy elhúnyó szemeit is, áldó csókok között szelíden fogja majd le, halálos álcra, — e' boldogító hittel 's tudatban, nyugodtan és vídámon szenderül át jobb életre.“

Lássátok, így érzett, így gondolkodott hihetően — emberileg szólva 's itálve — a' könyörülő 's jóltévő Istenember Jézus, midőn a' zsinagóga' fejedelme' leányát feltámasztá. És avagy nem legbensőbb 's legédesb örömmel jutalmazá-e őt isteni nemes tette? Mi is élvezhetünk illy legtisztább örömet, ha jót teszünk — mennyire tőlünk telhetik — mindenekkel 's teszszük azt mint idvezítő Jézusunk — örömet, vídám és kész szívvel, nem halogatva 's nem kételkedve semmit.

Óh! azért ti, kiket világi jók' bővségével 's gazdagsággal boldogita megáldólag az ég, halljátok meg 's ne feledjétek el a' hippói szent atya' Ágoston ama szavait: adj abból mit meg nem tarthatsz, hogy gyűjthess magadnak kincset, mit el nem veszithetsz soha, 's örök-ké maradandót mennyben: Balgatagság gyűjteni, hogy hagyhass, ott honnan elébb-utóbb menendő vagy, 's nem szerezni 's küldeni oda előre, hová egykor jutándasz. Oda kölcsönözd hát javaidat előre, hol léssen egykor maradandó városod, mennyben. Igen! ha láttok inséggel küzdeni éhezőt, tartsátok jól, mint telik töletek; ujítsátok meg, erőt 's vídamságot kölcsönözö itallal, a' szomszúság' miatt csak nem elepedtet; — és ha majd jó a' havaiban és fergetegeiben zordon és dermedtő tél, 's feltűnnek házaitok' küszöbénél, a' szakadozott ruhák miatt csaknem meztelen ügyefogyott szegények: siessetek felruházni 's védeni tél' hidegétől

azokat, nélkülözhető öltönyeitekből. Látogassátok meg a' bús özvegyet 's elhagyatott szegény árvát; vigasztaljátok meg a' szomorkodót, vagy legalább igyekeztek' szíves részvételek 's segíteni készs'gtek által, enyhíteni keserveit 's mély lágdalmát. Meglássátok, illy erkölcsi nemes, vagy más szókkal isteni tettek' gyakorlása, legédesb öröm-érzettel 's égi gyönyörrel jutalmazand benneteket. Nem csak az általok felsegéllettek' szívbeli szent tisztelete, örök hálája 's a' szemeikben ragyogó örömkönnyek fogják néktek a' legboldogabb 's édenileg boldogító pillanatokat szerezni, nem, de mindenkori visszaemlékezések is, az elkövetett dicső- 's istenítő szép tettekre, legfőbb 's bensőbb legtisztább örömet teremtszámotokra, 's valódi mennyországot fentérező kebletekben. — És ha még magasítani 's nevelni akarjátok ez égi örömezetet, ne várjátok arra, hogy szerencsétlennel találkozzatok az életben; ne, de tudakozzátok, keressétek önként, keressétek nagy gonddal az illyeneket. Ne kételkedjétek, ne habozzátok, de siessetek felkeresni a' gszfede szük kalibákban az inség' és szükség' nyomorú gyermekeit; gyámoljátok híven, ápoljátok örömezt és segéljétek titkon, de kész szívvel azokat. Ha ezt 's így teszitek, boldogoknak hirdetek én titeket a' föld gyermeki közt, dicsőítve nevetöket. Ugyvan! már itt e' földön élvezhetjük mi nem ritkán, a' mennyország' végetlen boldogságát, 's magasb lelki örömeink — miket az istenítő jótettek eszközölnek számunkra — annak előérzetére ragadnak bennünket, ha korán tanuljuk mélyen és erősen csepegtetni sziveinkbe azon legszentebb hajlamot 's vágyódást, melly bennünket embertársaink' boldogítására ragad 's lelkesít,

és ezen istenítő vágyódást 's legnemebb érzelmét, minden lehető esetekben — dicső tettekben nyilvánítani legédesb kötelességünknek ismerendjük. —

Valóban nincs ember' életében szebb és dicsőbb pillanat, nincs, mely oly édesen jutalmazna, mint általunk felsegített 's boldogított emberekkel találkozni. Ugyvan! tegyétek jót gyakorta 's minél többekkel, látni és érezni fogjátok, hogy e' földön legédesb látvány az ember, kivel jöltettetek. Tegyétek minél gyakoribbá az efféle gondolatot 's elméletet, „majd a' szegény beteg 's nyomorúlt, kit hűn ápoltam 's nyomorait tőlem telhetőleg enyhíteni siettem, felüdülve egykor nehéz kinjai' vaspárnájáról, áldani fog engem hálásan; áldani mindenkor ha lát, mint legfőbb 's egyedüli orvosát Isten után, ki őt minden haszon- 's dicsvágy mellőztével visszajönni segítém az egészség' életére. A' szűkölködő 's inség gyermeke, kit jól tarték 's táplálék gyakorta; a' mezítelen, kit megruházék; az inséges, kit bármi módon felsegíték; — a' szomorú szívű, kit megvigasztaltam, résztvevő kebellemel osztva mély keserveit; a' bünnös, kit vétek ösvényéről tiszta erény utára tereltem; — az elnyomatott ártatlan, kit jogaiban 's igazaiban elősegítettem; szóval mindazok, kikkel bármi sziveséget közöltem 's éreztettem, áldani fognak engem szívbeli szent tisztelettel, ha látnak, 's egyebet nem tehetve, egy örökre elkötelező hálás szívből eredt köszönetben, egy meleg kézszorításban, mindenöket mit Istentől nyertek, szívöket 's lelköket szentelik fel nékem jóltévőjöknek örök hála' zálogául, 's gyakorta megemlékeznek könyörgésökben rólam, 's áldani fognak akkor is, ha a' messze távolban rám gondolnak; áldani akkor is, midőn én már többé nem leszek, háládatosan kes-

resvén fel a' mohosodó békés sirhantokat, hol a' porok nyugosznak, mellyeknek egykori szíves lakója őket boldogította volt, 's mélyenérező szívökből egy sokat jelentő sohajjal, szemeikből egypár könnycseppel áldozva emlékemnek 's csendes pihenést imádkozva nyugvó poraimra, hagyják ott temető helyemet. És valjon minden illy dicső látvány 's istenítő előérezet nem a' legtisztább öröm 's égi gyönyör érzettel folyják-e át érező keblemet? nem megy-e teljesedésbe mindannyiszor reám nézve a' nagy apostol állítása: *az Isten megteheti, hogy a' ti jó kedvetekből adakozástoknak haszna ti reátok visszatérjen?* Nem megy-e teljesedésbe a' bölcs példabeszélő ama mondása: *jól téssen ő magával, a' másnak adakozó?* És ha majd találkozandom egykor ott fent az égiek fénylakában, az általam felsegéllett 's boldogított emberek már dicsőült árnyai-val: végellenül nevelendi ez istenítő látvány 's érezt örök idvem' 's boldogságomat.“ — Foglalkozzatok minél többször, minél gyakrabban az efféle gondolatokkal 's elmélettel. Én szentül hiszem 's bizton reménylem, sokszorososan nevedekve látjuk így, nem sokára azoknak számát, kik szemök előtt 's szívökben hordozzák 's teljesítik hűn, teljesítik örömet és kész szívvel a' nagy és szent tisztet, melly boldogítani parancsol rang-, tekintély-, születés-, vallás- és nemzetkülönbség nélkül minden embereket.

Adja a' jóságos ég, hogy szíven érdekeljen e' tanítás, 's az ajánlott szent tiszt' gyakorlására buzdítson 's lelkesítsen minél többeket. Mi engem illet, buzgón 's buzogva imádom 's magasztalom nagy nevedet jó Atyám 's Istenem! ha ajkaim' erőtlen szózata áthatva egyik, vagy másik embertársam' szívét, érzékenyebb 's mun-

kásabb részvétet támasztott 's eszközölt abban, mint volt eddig, szegények 's nyomorultak iránt. Leverő ellenben a' gondolat reám nézve, hogy talán szívből eredt 's hallgatóim' szívökhez intézett jótétre buzdító beszédem, pusztában kiáltó szó gyanánt hangzik el e' szentegyház falai közt, 's talán illy keresztyéntelen ítéltetést is támaszta sokaknál: „könnyü ama szent tiszt-ről a' jótét' gyakorlásáról szószéken jól beszélni, de koránt sem olly könnyü — mint a' pap gondolja — hün teljesíteni azt az életben. Bizony mondom néktek, könnyü és gyönyörteljes lészen a' szent tiszt teljesítése ha ama természeti 's Istentől mélyen szíveinkbe plántált egyik legszebb erény' a' könnyörület' legszentebb érzetére hallgatunk; — ha szerencsés 's boldog helyzetünket vesszük igénybe 's gondolóra, és a' szent tiszt teljesítésével együttjáró fentebbi sőt istenitő örömeket; 's végre ama fenséges jutalmat, mit igér Isten a' könnyörületes szívűeknek, boldogoknak mondván ott fent, kik jót téve boldogitanak itt alant sokakat.

Atyámfijai! a' könnyörület érzése 's másokkali jóté-tel azon fenséges erény, melly a' porhalandót Istenhez — kit magát is jósága tesz leginkább Istenné 's a' világ' közatyjává — legközelebb emeli, magasítja 's dicsőíti. Igen, mondá a' pogány bölcs (Strabo): a' halandó jót téve 's a' szeretet munkáit gyakorolva utánozza legin-kább az Isteneket. A' kik a' jótételben gyönyörködnek, jóakaratot 's közkedvességet szereznek magoknak 's bármi gyönyörúségek ingyen sem hasonlítandók azon örömhöz 's dicsőséghez, mit a' jótét' gyakorlása esz-közöl 's teremt számunkra. A' szívtelen gazdag' rakásra halmozott kincseit 's temérdek gazdagságát, roszakarátú irigység környezi; de a' jótételbeni bővölködést örök

dicsőség, halhatatlan hír 's név koszoruzza itt alant, égi szent bér jutalmazza egykor ott fent, hol az apostol szent Pál szavaiként: *azoknak, kik a' jótételben való állhatatossággal halhatatlanságot keresnek, megfizet az Isten örök élelletel.*

Fel hát — tudván, hogy a' bölcs példabeszélő szavaiként: *kölcsön át az Úrnak, ki kegyelmesen ad a' szegénynek, és az ő jótéteményit megfizeti néki: kövessük a' jótételben, az ő szövetség nagy embereit, Ábrahámot és Lótót, kik annyira gyönyörködtek a' jótételben, hogy gyakorta ültek a' kapukban, várván az érkező idegenekre, és az út terhe alatt elfáradtakat, barátságos házaikhoz szólítván, étellel 's itallal frissíték 's láták el gazdagon. Kövessük Jóbot, az írás ama nagy férjfiát, ki nemcsak a' szenvedések 's vihar éjszakájaként reátódult folytonos csapások közli béketűrés — de egyszersmind a' jótételbenni fáradhatatlan buzgalom által, követendő dicső példaképpül neveztetik, 's ragyog fel előttünk, — 's ki illy vallomást tőn magáról, nevét viselő könyvében: *Én, a' nyomorúság miatt kiáltó szegényt megszabadítottam, és az árvát is, és a' kinek semmi segítője nem vala. Az özvegynek szívét megvigasztaltam; a' vaknak szemei valék, a' sántának mintegy lábai, atyjok a' szűkölködőknek.* Kövessük az új szövetség tanítványi kegyes aszszonyát, Tábitát, ki, mint szent Lukács róla feljegyzette, *gazdag vala jócselekedetekkel és alamizsnákkal, miket osztogat vala.* — Ne, óh! soha ne engedjük magunkat, mint keresztyének, meggyőzetni a' jótétrei nemes buzgalomban, a' Krisztus előtti pogánynépektől, kik között találattott Cimon, ki szántóföldjei, kertjei és rétjei körül minden kerítéseket lerontatott, hogy azokból kiki ve-*

hessen, a' mit, és mennyit akar; 's ki asztalát, a' szegényebb polgárok számára mindenkor készen tartatá, 's valahányszor közhelyen megjelent, szolgálai által nevezetes pénzösveget 's kész öltönyöket vitt maga után, a' szegények 's szükölködők közt ki- 's szétosztandókat. Volt, emberinem szeretete 's gyönyörűsége (amor, et deliciae humani generis) Titus, kinek elve volt: senkinek sem kell fejedelméül vígaszlatatlanul távozni el, 's ki minden este, ha a' nap jótétemény nélkül folyt le, így kiáltott fel: Barátim! a' mai napot elvesztettem. Nevezetik Gillias, kinek mindenekkeli jótételben 's adakozásbani előző nemes jó szívűsége, enyészhetetlen fénnel ragyog a' történetek évkönyveiben, kinek lakháza adakozás 's jótéteményezés rak-tárának, méltán czímeztetett. És, hogy most egyebet elhallgassak, ismeretes a' pogányok közzül a' cesáreai százados Kornélius, kit kegyes és ember szerető szív dicsőítének, kinek személyt nem válogató, 's felekezethez nem vonszó nemes jószívűsége, sok alamizsnát osztogatott a' zsidók között; kiről azt olvassuk szent könyvünkben, hogy *jámbor és Istentfélő volt, és midőn szüntelen könyörögne Istennek, látást látott, és megjelent nékie az Istennek angyala e' szózáttal: Kornéli! a' te könyörgésed és alamizsnáid felmentek Isten elibe, emlékezet okáért.* Ezeknek elragadó példájok, hasonló szép, nagy és dicső tettekre lelkesítsenek bennünket. Tegyük jót, személyválogatás nélkül, örömet és kész szívvel, nem halogatva, nem kételkedve semmit, mindenütt és mindenekkel. *Tegyük jót, semmit abból nem várván, és a' mi jutalmunk bővséges léssen mennyben, 's biztosan számíthatunk Jézusunk', amaz örök idővel jutalmazó végítéletére: a' mit egygyel,*

*az én kicsinyeim közzül mivelletek, én velem mivel-
létek azt. Éhező voltam, ennem adtatok; szomjúhoz-
tam, innom adtatok; útonjáró voltam, befogadtatok;
beteg voltam, meglátogattatok. Jertek el hát atyám-
nak áldottai, 's birjátok az országot, melly megké-
szítetett néktek, világ fundamentomának felvettetése
előtt. Amen.*

XIV.

Szent-lélek elleni káromlás.

Alapige: Márk 3. 28, 29. Bizony mondom néktek: megbocsátatnak minden bűneik az emberek fíjainak, és a' káromkodások is, mellyeket szólltak: De a' ki a' Szent-lélek ellen szólland káromlást, soha bocsánatja nincsen, hanem méltó az örök ítéletre.

Káromlás neveztetik szent leczkénkben, minden más káromlást, bűn súlyjával túlhaladó. Vétek, mint e' jelen, úgy a' más életben is, soha meg nem bocsátandó. És ez annak szájából hangzik alá, ki különben, minden embereknek Isten kegyelmét, minden megtérő bűnösnek bűnbocsánatot ajánl és hirdet. Mint egyeztet-hetjük ezt össze? Nem úgy tetszik-e nekünk, mintha a' világ megváltója maga magát megtámadná, 's magával, 's többi egész tanjával, ellenkezésbe akarna jönni? Nem úgy áll-e e' szavak elhangzása után előttünk Jézus, mint Mózes az ó szövetség törvény adója, ki vétkeket említ, harmad és negyed iziglen meglátogatókat. Sőt Mózesnél is nem szigorúbb törvényadó-e ő, ki nyilván 's bizonynyal állítja szent leczkénkben, hogy a' szent-lélek elleni bűn soha meg nem bocsátandó, 's méltó örök ítéletre? — Sohól az új szövetségi irásokban, ehez hasonló vétket nem olvasunk, 's már csak ennyiben is, rövid elmélkedésemnek 's becses figyelmeteknek méltó tárgya lehet. Minthogy azonban ke-

vés vólna ez óra, elbeszélni mind azt, mit e tárgy nagyságához 's fontosságához képest mondani lehetne sőt kellene: legyen elég most — minden egyebeket mellőzve — e' három fő kérdésekre felelni meg röviden. Kit? miről? 's miért int itt az idvezítő? —

1. Kit int az idvezítő, a' felolvastatott szavakban? szükség e' kérdést feltenni azért, mivel igen hajlandó azt hinni az ember, hogy minden másokat kizárólag egyedül az őt káromló irástudókat kárhoztatta itt Jézus. Az irástudókat, kik Jéruzsálemből jöven alá, ezt mondják vala: a' Belzebül ördög van ő vele, és az ördögök fejedelme által űzi ki az ördögöket. Hová czéloztak légyen e' váddal? könnyű általlátni, hogy t. i. a' Jézus övéi jóllétét eszközlő, segedelmes 's áldásteli munkásságát, mellyet mindenkor legtisztább lelki fény derengett körül, 's égi áldás gazdag harmatja öntöze — ördögi mesterségnek 's pokol szüleményének állítsák, jól tudván azt, hogy ha e' kárhozatos balvéleményt az ingatag nép szívében meggyökereztehetik: azonnal legmeghittebb baráti, tanítványi is irtózva 's szánakozással keblökben, hagyandják el Jézust. Ezeknek mondá már ő a' leczkét megelőző versekben: *mimódon űzheti ki a' sátán a' sátánt? Ha valamelly ország magában meghasonlik, meg nem maradhat az az ország; a' ház is, ha ő magában meghasonlik, meg nem állhat, hanem vége lesz. Nem vethet senki zsákmányt valamelly hatalmas' marhájába, annak házába bemenvén. hanemha először azt a' hatalmast megköltözi, és úgy tehet zsákmányt, annak házában. Bizony mondom néktek, megbocsáttatnak minden bűneik az emberek fiainak, és a' káromlások is, a' mellyeket szólottak, de a' ki a' Szent Lélek ellen szóland káromlást, soha bocsánatja nincsen, hanem méltó örök ítéletre.*

Úgylátszik hát első tekintettel, hogy egyedül a' kaján írástudókat intette, 's kárhoztatta itt Jézus, kik gigász erővel fegyverkeztek fel lelki országa ellen, 's gúny nyilakat szórának feléje, eloltandók a' tiszta ismeretet, lebilincselendők a' napot láthatárra emelkedtében, kik tanácsban ültek, gátatvetni tanjai legtisztább folyamának. Úgylátszik, ezek esének Szent Lélek elleni bünbe, kik bár szemeikkel látták Jézus isteni csudatéleleit, mégis irigység mérgezte kebellet, ördögi mivének állíták azokat. De ha nem csak fenszinleg futjuk át a' szent leczke szavait, de valódi figyelemmel olvasván, egybevetjük azzal, mit e' tárgyban egy más evangélista feljegyzett: látni fogjuk azonnal, hogy Jézusunk amaz intése, nem egyedül az írástudókra alkalmazandó; hanem kiterjed az minden más emberekre is. Azt mondja ugyanis az Idvezítő: *megbocsáttatnak minden bűneik az emberek fiainak, és a' káromlások is, a' mellyeket szólottak, de a' ki a' Szent Lélek ellen szóland káromlást, soha bocsánatja nincsen, hanem méltó örök ítéletre.* Már ha csak az őt kaján irigységből káromolt írástudókat akarta érteni, nem szólott volna általánosan emberek fiairól, de határozottan, 's egyedül reájok alkalmazva ejtette volna szavait; hogy így azok elrémülten, vétkök nehéz sulyja érzetében, magokba térjenek, 's helyrehozzák — ha ugyan helyrehozható — hibájokat. De talán, azt mondja valaki, hogy a' hatalmas írástudóktólí féltében szóla Jézus általánosan. A' millyen vakmerő, ép' olly balgatag állítás. Hiszen, ő, a' magosságos, istensége fenséges érzetében, neveté a' törpék igyekezetét, tudván, hogy *valami az Istentől vagyon, meggyőzi a' világot.* De a' mi a' dolgot egészen eldönti, midőn Jézus a' szent leczkét meg-

előző hasonlatosság szerinti szólást bevégezte, mint ez Máté 12. 31. olvasható, nemcsak ezt mondta: *minden bűn és káromlás megbocsáttatik az embereknek, de a' Szent Lélek elleni káromlás nem bocsáttatik meg az embereknek*; — hanem nyilván utánna tette: *És valaki szóland az embernek fija ellen, megbocsáttatik néki, de valaki szóland a' Szent Lélek ellen, nem bocsáttatik meg néki sem e' világon, sem a' másikon.* Ki nem látná itten, hogy Jézusunk, az irástudók ama vétkét, miszerént azok őt, ördögökkelititkos szövetséggel vádolák, nyilván alárendeli a' Szent Lélek elleni bűnnek? 's ezt, mint amazt, bűn súlyjával túl haladót, soha meg nem bocsátandónak állítja? — Ki nem látná, hogy nem lehet ezek szerint ama szavakat, egyedül 's kizárólag, az irástudókra vinni 's alkalmazni?

Azonban, mind e' mellett is hiszem én, 's reménytelve állítom, hogy azok között, kik a' Jézust, nemcsak színleg és szájjal vallják, hanem szívök teljességéből 's valódilag, Uroknak 's megváltójoznak hiszik és ismerik — csak egy is e' bűnbe 's káromlásba nem eshetik soha. Azt mondja ugyanis szent Pál 1Kórinth. 12, 3: *Senki, ki Istennek lelke által szól, a' Jézust nem átkozza, és senki nem mondhatja a' Jézust Urnak, hanem csak a' Szent Lélek által. Hogyha pedig a' Krisztus ti bennetek vagyon, Isten lelkétől vezéreltetek, 's Isten fiai vagytok,* Azonban, míg e' földi lét komor sötétében, 's e' kétes harcz' mezején bújdosunk, csakugyan gyarló, erőtlén 's esendő emberek vagyunk 's maradunk mi; 's jöhetnek órák 's szempillantások, melyekben Isten lelkét nem csak mególthatjuk, de keserűséggel is illehetjük: óh! azért szüntelen vigyázzunk és imádkozzunk, hogy kísértetbe ne jussunk. És ha e'

vigyázás és imádkozás elvon 's megóv bennünket dög-
leletes dagálytól 's hiú önhittségtől: úgy biztosan hihet-
jük, hogy meszsze állunk ama vétkektől, miről int szent
leczkénkben Jézusunk — mi felől, hogy annál inkább
meggyőzöttessünk, lássuk

2-or Miről int Jézusunk, a' felolvastatott szavak-
ban, vagy mit lehet 's kell tulajdonképen érteni a' Szent
Lélek elleni káromláson? — A' Szent Lélek Istent, sen-
ki szemeivel nem láthatja, füleivel nem hallhatja, 's testi
kezeivel nem tapinthatja. Mimódon eshetik hát mégis
valaki Szent Lélek elleni bünbe, 's mimódon káromol-
hatja azt, kit soha nem látott 's nem láthat? Úgy, mint
ember szokta káromolni, embertársát, kit lát, valóban
soha sem. Nem, mert hiszen, a' Szent Lélek öröktől-
fogva 's teremtetlenül hasonló 's egyenlő azzal, kitől
származik, 's szent forrása, az isteni lét' megfajthet-
len mélységében ered, és sebessen zúg át földön,
mennyen, minden felett, mi az Istennek lélekben és
igazságban imáadására rendeltetett. Szólott Isten kez-
delben, 's már csillámra legnemesb teremtményében,
az első emberben, a' beléje fúváltott lélekkel istensé-
ge szikrája, a' Szent Lélek. Isten lelke lebege át az
ősz Ábrahám felett, midőn e' szót hallá: *Én vagyok az
erős és mindenható Isten, járj én előttem szüntelen,
's légy állhatatos.* Ennek szelíd 's gyengéded fuvalmát
sejdtíté 's érezé Mózes, midőn a' Hórebnél, az égő, de
meg nem égő csipkebokorhoz közelíte, és saruját lá-
báról levonván, imáda az örökkévalót, ki őt a' csipke-
bokorból szólítá, mondván: *ne jöjj ide közel, old le
saruidat lábaidról, mert a' föld mellyen állasz szent
föld.* Ennek szelíd fuvalma ragadá el 's lelkesíté a' zsol-
tárost, ha hárfája hurjait pendíté, 's vétke sulyja érze-

tében, magát a' mindentudó előtt meghajtván, megalá-
 zá. Ez által ihletve hallá Ézsaiás elzúgni a' magossá-
 gos trónjától a' szavakat: *szent, szent, szent a' sere-*
geknek Ura Istene, teljes a' menny és föld dicsősé-
gével. E' szent tüztől ihletve mondák lángeszű bölcsek,
's jósló látnokok serege, hogy az, egyszer bőv mér-
tékben töltetik ki minden testre. E' szent tüztől ihletve
a' pogányok, kiknek trott törvények nincsen, természetsze-
rint törvényhez illő cselekedeteket cselekesznek, 's magok ma-
goknak törvényök, kiknek lelkőkismérete 's gondolatjuk,
mellyek egymást vádolják, vagy mentik, egyetemben bizony-
ságot tesznek. — Eljőve majd végre az, kire amaz égi-
 származású lélek, mint bölcseségnek, értelemnek, ta-
 nácsnak, erőnek, Isten ismeretnek 's félelemnek lelke,
 mint szelíd galamb alálebegett, 's azonnal szent fúval-
 mától áthatva, megnyilatkozott egeket lát Keresztelő
 János, szózatot hall alázugni a' magosságból, szózatot,
 melly ezt hangoztatá: *Es amaz én szerelmes fiam,*
kiben én megengeszteltem. E' lélektől — tüzes nyel-
 vek képében — áthatva predikálnak amaz első pünköszt-
 ben a' fellelkesült tanítványok, hitelt múlt bölcseség-
 gel és sikerrel terjesztve Urok tiszta tanjait. E' lélek
 munkája által, Saul Pállá változik, 's a' hívők kicsiny
 serege egyházzá alakul, mellyben honol amaz égi szár-
 mazású lélek, mint világosító, megszentelő 's boldogí-
 tó isteni erő, 's ha létez e' földi lét szűk körében va-
 lami tiszta, jó és isteni, mind az, ama Lélektől ered 's
 származik. Ez isteni Lélek újítja a' sziveket, teremti 's
 érleli a' hit gyümölcseit, öldökli a' testiség míveit 's
 ingereit. Ez tanítja a' lelkeket Istent keresni, szeretni
 és imádni. E biztosít, erősít 's bátorít a' földi lét komor
 napjaiban, 's esedezik érettünk mondhatatlan fohászok-

kal, ha innen mennünk kell, 's égi atyánk kezébe ajánljuk lelkünket.

Tegyük fel már, hogy volna, ki mind ezeket csalóka fénynek 's hiú ámitásnak tartaná. Tegyük fel, hogy lehet és van, ki a' Szent Lélek munkálatát 's erejét vakmerőleg tagadja, 's kik róla bizonyosságot tesznek, csalárd hitegetőknek 's eszelős rajoskodóknak állítja. Tennyésztő nap sugáriként ragyog fel naponként körötte a' jóakarát, emberiség, szánakozás, részvét, hála 's szeretet szépérezése. Látja ő ezeket, de a' boldogtalan elég vakmerő, ama legtisztább erényeket, nemtelen képmutatás 's alacsony lelkű tettetés alá rendelni, vagy azon természeti, de öntudatlan 's ellenállhatatlan ösztönből származtatni, melly szerint az erdők 's ligetek vadai 's vért szomjuzó tigrisek közt is, hasonnemű tü-neményeket mutathat. Ez állati ellenállhatatlan ösztönre viszi ő ama legszívesb szeretetet 's gyengéd aggodalmat, mellyel a' jó szülék ártatlan kisdedeik rengő bölcsőinél álmatlan éjjeket vírrasztanak át, 's munkálják jobblétöket. Ezt 's csak ezt találja ő, ama legtisztább szeméremmel páruult féltékenységben, melly a' fentlángzó ifjúi kebelt, az idő' agg gyermeke iránt, hálás tiszteletre gyúlasztja. Ezt hallja ő elzugni, a' hazáért hal-dokló levente végsőhajában. Ezt találja ő ama keresztényi nagylelkűségben, melly elleneinek örömet megenged; ezt az őszinte barátság 's atyafi szeretet legszentebb érzetében. Ez 's egyedül ez tűnik fel előtte, ama tisztelettel hódolatban, mellyel az ember magát Isten előtt megalazza, kit homályosan sejdít, 's egészen — bár mint akarja — meg nem tagadhat. A' világ néki minden, 's reá nézve nincs eset 's hely, hol Isten lelke uralkodnék. Az emberi lélek, felkészülten gazdag

erőkkel 's tökélyekkel, szerinte dölyfös önzés, durvább vagy finomabb érzékiség által indul 's érzékenyül. A' jó és rossz, szent és szentségtelen, törvényszerű 's törvénytelen közti választófal 's különbség semmi más ő előtte, mint üres és tévelygő vélemény. Oda itéli ő az igazat, hol erőhatalom honol, 's mint mondja, az erőhatalom a' vaktörténet ajándéka, vagy azok küzdék ki magoknak, kik elég okosok valának használni tudni az alkalmat, 's megválasztani a' körülményeket; — 's ha egyszer erőhatalomra tettszert valaki — használhatja azt, mint tetszik nékie. Kigúnyolhat 's nevethet minden törvényt, istenit és emberit; — elegettehet kedélyének, hidegvérrel 's egykedvűleg tiporhatja embertársa jólléte virágait. Vigyétek tovább e' kép' rajzát, mellynek én most egynehány vonásait csupán, azokat is csak felszínelig 's futólag mutatóm fel, 's mondjátok meg, hogy illy nézettel a' világról, 's illy okfökből indulván ki, nem igen közel áll-e ember a' Szent Lélek káromlásához, ki nem egyes munkálatát tagadja annak, de egészen megveti, és semminek állítja azt, ki egyedüli kútfeje 's forrása minden jónak, szépnek 's nemesnek, mi e' földi lét szűk körében megáldólag tenyészhet.

Azonban a' millyen régi, ép' olly igaz mondás, hogy gyakorta jobb az ember, mint okfejei, a' honnan, mit nekie az Istent feledett értelem, mint általános bölcsességet ajánl, az ellen szegül és tör, egyes esetekben. Csak a' jónak országában van egység, mint egy az Isten, kit mi imádunk. A' rossznak birtokában ellenben, visszavonás honol. Ennek rideg 's elkietlenült sötétebe is lebeg alá — jó órákban — némü világosság sugár, melly azt világosítani, melegíteni 's áthatni törekszik.

Ezek a' pillanatok, midőn a' Szent Lélek, mellynek nyomait magánkívül nem találta, önbensejében indul fel 's kezdi munkásságát. Történetesen, templomba téved egykor az ilyen ember; a' közönség' buzgó dicséret mondása felbuzdítja 's magas érzésekre ragadja őt. Az evangelium' örökfényű ereje áthatja szíve' bensejét; a' kö/figyelem 's buzgó ájtatosság elragadja, 's oly lelki helyzetbe 's hangulatba hozza, mellynél a' szív 's testiség' kemény boritékai megolvadván, ellágyulhatnak. Azonban így gondolkodik ő: különös és ritka szélsély, melly jelenleg bennem mutatkozik; csudálatos következménye a' gyermekkori rászoktatásnak 's iskolázásnak, mellyen túl kell magát tenni felvilágosodott embernek. Ellobbant legottan a' szent hangulat, mint észak' durva fagy szelétől enyészve fut tavasz' langyos szellője, 's megmerevül a' gyenge virág, melly már-már kifejlendő vala. Majd máskor a' természet' tágas templomában, a' teremtmények' hosszú során állapodik meg gondolatlan. Most egy tiszta téli éjszakán, milliárd csillagvilág fedte ég-öv alatt; majd a' habzó tenger partján, melly mint örök lét' darabja terül el előtte. Most eget érő hegyek lobainál; majd egy illatos völgy' hős ölében, melly Isten' gazdag áldásától remény szinben habzik 's virul. Vagy ott, hol keresztekkel gazdagok a' határok, és a' sarlót váró környék, lágy szelőkkel, arany habokban hullámszik. Szent borzadás futja el szívét 's egész benső valóját, Isten' hatalma 's jelenléte közel érzetében. Jóságának gazdagsága, 's miveinek csuda-szépsége, elérzékenyült szívet Istent imádni készíti. Ah! de ő boldogtalan, vé'kes gúnykaczajjal nyomja el szíve legszentebb érzelmét. — Majd ismét közelít hozzá Isten' lelke, egy házi-innep' csendes es-

téjén, ártatlan kisdede' rengő bölcsőjénél, vagy egy rideg sir' mohosodó ormainál. Most békés lakók' csendes hajlékában, kiknek a' szük kaliba, mellyben laknak, mindenök; majd nehéz próbák' 's éles fájdalomok kinzó jajjai közt, miket Isten végzése mért reája, de ő nem veszi azt be, 's nem engedi magát áthatni erejétől. Majd ismét a' megbántott lelkiismeret' rettentéseiben lép az fel ellene, ha istentelen gonoszságra nyújtja ki kezeit, vagy hamis esküre nyitja meg ajkait. Hatalmában volna még választani 's követni a' jót, de ő nem akarja azt, nem hallgat a' lélekre, melly öröködik mintegy megkötni kezeit 's závárt vetni ajkaira. Minden kevélységét 's örömet abban találja, ha isteni-'s emberi törvényeket ezerképen ronthat 's tiporhat hidegvérüleg szentségtörő lábaival, 's így ismét legyőzetlenül áll ellent a' szent Lélek' hathatós munkálatának. Roppant erővel közelít végre hozzája megragadni őt mély fájdalomban, melly a' bánatos szív' lassú végvonaglásaiban lelkére tódul; megragadni őt ama szelid béke utáni vágyódásában, mit élvezni szerencsés volt, míg vétek ösvényén e' feneketlen mélységbe nem juta. Ah! de ő semmit sem kíván 's akar megbánni, 's halállal küzdve is gúnyolja az efféle érzelmeket, kineveli a' szenteskedést, bár előtte borzasztó rémalakként tünelg már az örökkévalóság, számot kérendő földi élte' tetteiről. Ő most is azon sajnálkozik egyedül, 's azon epedez, hogy nem engedtetett néki minél több gonoszságban résztvehetni, 's kivihetni istentelen terveit, miket magában eltökélt. Avagy nem felülmulja-e — kérdem — e' vétek bűn súlyjával, az irástudók többször említett vétékét? Ezt nevezem én szent Lélek elleni bűnnek; nevezétek más névvel, ha ugyan találtok, a' mondottakat inkább kifejezőt. Én ré-

szemről nem ismerek. Ide értem 's számítom én azt is, midőn valaki csekély kül- 's világi haszonért elébbeni hitét, mellynek igaz voltáról lelkiismeretesen 's bensőleg teljesen meggyőzetett, vélkesen elhagyja 's változtatja. Ide számítom pedig az apostol szent Pál ama szavaiból indulván ki: *lehetetlen dolog, hogy a' kik egyszer megvilágosittatnak, és megkóstolták a' mennyei ajándékot, és részesi lettek a' szent Léleknek. És megkóstolták az Istennek jó beszédit, és a' jövődő világnak ereit — ha elesnek, hogy ismét megújittassanak a' megtérés által; ugymint, kik viszontag megfeszítsék ő magoknak az Istennek fáját, és azt gyalázatra adják.*

3. Miért int végre Jézus általánosan szent Lélek elleni büntöl mindeneket? megfelel szent Leczkénk ama szavaiban: *A' ki a' szent Lélek ellen szóland káromlást, soha bocsánatja nincsen, hanem méltó örök ítéletre.* Azonban, igen könnyen el is követhető. Teremtven ugyan' Isten az embert, adott nekie szabadságot a' jóra, értelmet annak megválasztására, készséget és tehetséget végrehajtására; miszerint ő, egészen amaz égi származású lélek' vezérlete alá adhatja magát, melly Jézusnak nem mérték szerint adatott, hogy közölvén azt velünk, válaszszon minket atyjának tulajdon népévé, 's azt cselekedje, hogy *szerezzük Istent teljes szívünkől, elménkől és minden erőnkől.* Azonban nem lehet tagadni, hogy ugyan akkor roszra való szabadságot is engedett Isten embernek, melly őt bűn' fertőjébe ragadhatja; letörölheti róla Isten' képmásának utolsó csillám fényét is; felszaggathatja Istenneli egybeköttetését, 's a' Lélek' szentek' szentében pusztulást idézhet fel, 's elenyészni engedi legkisebb nyomát is azon eredeti tisztaságnak, mellyben a' lélek Isten' kezéből kiszármazott. Így meggyteljesedésbe

amaz isteni szó: *Imé életet és áldást, átkot és halált, tüzet és vizet adok előttökbe, választatok. Nem, óh! nem akarja Isten a' bűnösnek halálát, hanem azt akarja, hogy megtérjen és éljen: —* de másrésről, nem is kényszerít senkit imádására, 's az erény' állhatatos követésére. Ő tartja össze a' roppant erőket, mellyeknél fogva futják a' számtalan csillag-világok ki-mért pályájokat, a' nélkül, hogy egyik a' másikat össze-zuzná, vagy csillag-pályájáról elragadná. De legfenségesb teremtményét, az embert, nem akarva öntuda'lan gépelylyé 's mívszerré alacsonyítani, szabadakarattal ruházta fel; 's mint serkenői szent Lelke által a' jóra: úgy megengedi másrészt járni a' véték' rettenetes ösvényén, míg végre oda jut, hol megvetőleg taszítja el, 's gúnyolván káromolja a' szent Lélek' jóraintő 's serkenő szózatát.

És valljon ekkor megbocsáttatik-e a' szent Lélek elleni bűn? Ember! ne nevezd Jézust, ki még gyász keresztjén is bocsánatot könyörge elleneire, kik őt halálra keresték, — ne nevezd őt szigoruan kegyetlennek, 's szeretellenül könyörületlennek. Ne vádold őt emberek iránti kiméletlenséggel 's mózesi szigorral, ha azt állítja, hogy e' bűn soha meg nem bocsátandó 's méltó örök ítéletre. Azért jött ugyan ő, hogy felkeresse 's boldogítsa mind azt, mi elveszett; jó útra térítse, mi eltévedt. Végtelen ugyan 's határt nem ismer az isteni kegyelem, ha a' bűnös vétke' súlyja érzetében Istenhez kiált 's bocsánatért esdekel. Igenis, hol valódi bűnbánat 's élő igaz hit uralkodik, elveszi ott Isten 's tenger mélyibe veti a' vétkeket, 's életet parancsol elő a' halál árnyékának sötét völgyéből. — Megdöbben a' tékozló fiú, midőn Isten' büntető hatalma beéri, 's a' hontalan

visszasohajt idegenből hazája' szent földére, mit elhagyott gondatlanul. Visszagondol fájdalmas érzettel atyja munkásira; sokkat boldogabbaknak vallja azokkal magánál, 's magába térve így szól: *Az én atyámnak melly sok béresei bővölködnek kenyerekkel, én pedig éhel halok meg. Felkelvén elmegyek az én atyámhoz, és ezt mondom nekie: Atyám! vétkeztem az ég ellen 's te ellened. És nem vagyok immár méltó, hogy fiadnak hívassam. Tégy engem ollyanná, mint béreseid közül egy. Felkelvén azért elmene az ő atyjához. Mikoron pedig még távol volna, meglátá őtet az ő atyja, megszáná őt 's hozzája futván esék az ő nyakára, 's megcsókolgatá 'sat.* Bizony mondom néktek, illy édes atyai kitárt karokkal fogadja Isten is, eltévedt, de hozzátérő gyermekét, ha az törődött szívvel 's a' megbánás könnyeit hullatva hozzátér, 's kiált, bocsánatért csdeklő. Bizony mondom néktek, nagy örömök vagyon az angyaloknak mennyben az illy megtérő bűnösön.

Ah! de nem illyen nemű 's természetű az a' vétek, melly szent leczkénkben nevezetik. Kirekeszt az mint látánk minden bűnbánást, Istebenni hitet 's megtérést. Igen! az ezt követő élte' alkonyán is, a' helyett, hogy alázódnék, fennyen beszél; 's a' helyett, hogy vétkeiből megtérne, vétkei mellett harczol; kineveti és csúfolja a' buzgóságot. Szép költemény még akkor is előtte, minden boldogságával, a' mennyország, és a' pokol minden ördögeivel ollyan ámitás, mi figyelmet nem érdemel. Még akkor is rágalmazza teremőjét, káromolja szent Lelkét. 'S lehet-e kérdem, hogy kegyelemmel tekintsen alá Isten az illy bűnhődve haldoklóra? Lehet-e, hogy ki itt megtérni soha nem akart 's nem kívánt, bocsánatot nyerjen ott fent? Óh! ugy — mit vétek nélkül

gondolni sem lehet — nem lenne tökéletes az isteni szeretet, 's céljt vétene, ha az igazság' romain 's szomorú dűledékein akarná magát felmagasztalni. Elaltatnák úgy amaz igaz bíró, a' lelkiismeret, 's út nyitnának a' bűnre 's vétkes könyelműsége. Bizony bűnbánat 's hit nélkül megtérés; megtérés nélkül bűnbocsánat 's idvesség, mint képzeletben, úgy valóságban is lehetetlen; 's következõleg a' szent Lélek elleni bűn soha bocsánatot nem nyerend, de méltó örök ítéletre.

Imé! ez árnyék rajza a' képnek, mit elõttetek felmutatni akarék. Egyes vonásokat emeltem ki abból csupán, azonban már nyertünk, ha e' fontos tárgyban annyi ismeretet szerezhethénk, hogy majd gondtól üres óráinkban, róla fenakadás nélkül gondolkodhatunk. Minket is szíven hordozott Jézusunk; reánk is tartozik hát ama nagy intés. Vigyázzunk azért és imádkozzunk szüntelen, buzgón 's buzogva hangoztatván: *atyánk! ne vigy minket kísértetbe: de szabadíts meg a' gonosztól; mert tied az ország, hatalom és dicsőség mind örök-ké. Amen.*

XV.

A' tékozlófiú, távozva az apai háztól, 's visszatérve ahhoz.

Alapige: Lukács 15. 11—20. Egy embernek vala két fia. És monda az ifjabbik az atyjának: Atyám! add ki énnékem az örökségből részemet. Annakokáért az, megosztá közöttök az örökséget. Nem sok napok után pedig, mikor mindeneket egybetakart volna az ő ifjabbik fija, megszöve méne idegen tartományba, és ott eltékozlá minden marháját, mivelhogy nagy tékozlással élne. Minekutánna pedig mindeneket eltékozlott volna: támada nagy éhség abban a' tartományban, és ő meg kezdé fogyatkozni. És elmenvén adá magát annak a' tartományban egy lakosához, ki elküldé őtet az ő mezeire, hogy legeltetné a' disznókat. És kívánja vala megtölteni gyomrát a' moslékkal, mellyet esznek vala a' disznók, de azt is senki nem adja vala néki. Mikoron pedig magába tért volna, monda: Az én atyámnak melly sok béresei bővölködnek kenyerekkel, én pedig éhél halok meg! Felkelvén elmégyek az én atyámhoz, és ezt mondom nékie: Atyám vétkeztem az ég ellen és te ellened! És nem vagyok immár méltó arra, hogy te fiadnak hivattassam; tégy engemet olyanná, mint a' te béresid közzül egy. Felkelvén azért elméne az atyjához.

Több helyek 's előterjesztések találhatók szent könyvünkben, mellyekben, valóban ugytetszik nekünk, hogy a' bibliában, biblia, 's az evangéliumban evangélium rejlik számunkra rövidbe foglalva, 's minél gyakrabban foglaljuk velök elménk és szívünk, annál kimérthetlenebbeknek látszanak előttünk, annál jótékonyabb hatást gyakorolnak benső valónkra. — Illy evangélium már kicsinyben, melly az egész evangéliumi tu-

domány lelkét magában foglalja a' tékozlófiuróli hasonlat 's példabeszéd. Kinek nem jutna eszébe, gyermek éveiből, e' szent elbeszélés? ki nem imádia buzgón 's buzogva Isterét, hogy tékozlófiúvá lenni ne engedje soha őt? Ki nem sajnálta és siratta azt, midőn az apai házat elhagyá, 's ki nem örvendett viszont lelkéből, midőn az visszatérve ismét feltalálá azt. Igen! olly megható a' benyomás, mit e' történet örök igazságával, 's szívet, lelket nyerő egyszerűségével gyakorol a' kedélyekre, hogy máig is, egyike azoknak, miket az evangelium hirdőkei, pogánynépek között, az egybese-reglett gyermekeknek elbeszélnek. És ezen kicsinyek — nem merülve még olly mélyen a' babonás h't szövényibe — édesden figyelnek beszédökre. Mint mennyei örvendetes izenet hangzik az füleikbe. Elmennek majd, 's elbeszélük azt szüleiknek, 's eljönnek ekkor a' szülék is, kívánczozva jönnek el, hogy bővebb tudomást 's ismeretet szerezzenek arról magoknak. 'S nem egyszer történt már, hogy a szent történet ismétlésekor könnyek hullának alá szemeikből, 's megtértek ahoz, ki megfáradt és megterhelt gyermekeit, illy atyailag hívja 's fogadja magához.

Jertek el, — meghívlak én is most benneteket — újítsuk meg emlékünknben e' történeti szent elbeszélést, 's vegyünk abból hasznos tudományt 's épületet magunknak. Legyetek szokott kedvező figyelemmel, míg e' jelen órán felmutatom előttetek, a' tékozlófiunak apai háztóli távozását, 's ahozi viszont megtérését — jövő alkalomra hagyván atyjátóli fogadtatása történeti elbeszélését.

1. Két fia volt csupán egy atyának, 's mint a' hasonlatban olvasható, bövség uralkodott a' háznál, 's több

mint közönséges jólét. Szelíd, kegyes és jóltevő volt az atya gyermekeihez; békés és vidám életet éltenek, 's tiszta és hű szeretet által egybekapcsolva, méltán örvendhettek boldog sorsuknak. Az elégtelenség 's rossz kedvüségnak még csak árnyéka is meszsze távozott a' békés küszöböktől. — Így szól majd atyjához a' kisebb: *Atyám! add ki nékem az örökségből részemet.* Mit akart az ezzel? talán jobblétet vala eszközölnö? vagy talán jövedelmezőbb gazdálkodást indítandó? — Valóban maga sem tudta azt először. Feltámadt benne az önállóság' homályos szükség érzete, melly bizonyos években, oly könnyen atyák ellen ingerli a' gyermekeket. Nyomó teher akkor nékik a' függés állapotja, — édesgetve csalogatja lelköket a' gondolat, magok uraivá lehetni, 's szabad kényök 's tetszésök szerint használhatni vagyonukat — 's legalább megkisértik kivihetni azt. Ezért kérte ő is részét az örökségből atyjától; 's az atya megosztá azt azonnal közte 's testvére közt. Vélnéd talán, hogy ezzel megelégedett? Óh! nem, ki a' függellenség mézes — bár többnyire mérges — poharát egyszer megkóstolá, tovább is izleli azt bármi áron. Az apai ház, hol gyermeksége arany éveit töltötte, melly első bútalan 's ártatlan örömeinek lakhelye 's teremtője, legboldogabb óráinak tanúja volt, mellyhez ezer legédesb emlékek 's legszentebb érzékeny kötelek kapcsolak: felette szük 's keskeny már nékie. A' csendes és békés életfolyam izellen és egyszerű előtte; az atyai pusztá jelenlét is boszszantó és terhes már, a' hitben, hogy az felügyel reá 's szemmeltartja őt. Nem olthatá hát még ki kebléből az atyjától szemérmert 's féltékenységet végképen, 's az által megköttelve érezi magát vágyai és kívánságai teljesítésében,

mellyek hovatovább hevesebben dagasztják dobogó kebelét. De túl a szűkfalakon, a nagy világ terül el előtte, fénylő javak hizelegnek, gazdag örömelevezet kínálkozik mosolyogva felé, millyenekre itt — mint hiszi a' boldogtalan — nem számíthat soha. Nem köti 's akadályozza, nem inti 's bünteti ott semmi komoly tekintet őt. Az öröm'ezer kapui tárulnak fel előtte, 's csak egy bátor lépés kívántatik csupán, áthatni ama vidámabb tartományba, mellynek kies vidékein határtalan öröm és szabadság, a' szabadsággal megelégedés honol 's uralkodik. Elhatározza hát magát e' lépésre hirtelen, mert — így gondolkodott — az élet rövid, de hosszú az éledelet — nem kell hát hasztalan vesztegetni semmi időt. *Nem sok napok után tehát, mikoron mindenenket egybetakart volna az ifjabbik fiú, hazája közelében égvén — mint mondani szoktuk — a' föld lába alatt, messze méne, idegen tartományba.* Hegyeknek kellett emelkedni, völgyeknek elterülni közte 's szülőföldje között, hogy az emberek nyelve ne emlékeztesse őt a' hazai nyelv ismeretes hangzatára. Minél messzebb távozand ő attól, annál jobban érzendi magát, annál fentebb 's szabadabban emelkedik keble. Ott egyedül önmagának tartozik számolni tetteiről; semmi hír 's tudomás nem jut többé hozzá övéitől, 's viszont tőle övéihez. Halva van ő övéire nézve, hogy annál biztosabban élhessen önmagának. Mint a' rabszolga, ki a' hajsár ütlekei alatt hordozá a' nap terhét 's melegét, este, rablánczítól szabadultan, hűstés okaért, hullámzó folyamokba veti magát: úgy rohan ő is a' vétkes kéjélelet hullámiba, mellyek végre öszszefolynak feje felett, 's *eltékozolja mindenét, mivelhogy nagy tékozlással élne.*

Ügylátszik, maga az édes atya sem roszallotta ál-

talánosan, fiának ön áloságrai vágyódását. Az ifjabbik vala az, és zsidók szokásaként — mit kétségkívül Jézus is főkép szem előtt tartott a' hasonlatban — kitünő előnyökkel 's jogokkal birt, két testvér között az első szülött, ki nem csak az atyai háznál tartatott különös tiszteletben, de atyja halála után is kettős részt örökölt javaiból. Már a' gyengéded 's jó érzésű első szülött is átallott volna olly életkorban, olly nyers követeléssel lépni fel: *Atyám! add ki nekem az örökségből részemet.* Azonban nem kívánta akadályozni 's megtagadni gyermeke talán képzelt boldogságát; 's bár tenni nem tartozott — semmi törvény által arra nem köteleztetvén, — teljesíté gyermeke kívánságát. Tette pedig ezt, részint azért, mert kénytelen 's erőltetett szolgálatot nem kívánt elfogadni gyermekétől; részint, mivel erőssen hitte, hogy atyai legfőbb áldozatját hálásan ismerendi el fija, 's nem vesztegetendi el részjóságát 's vagyonát. És, ki nem várható méltán, hogy e' mondhatlan édes atyai jóságtól érdekelve, megindítva 's mélyen áthatva, nem távozand az atyai ház küszöbétől? — hogy a' bizalom, jóakarát 's gondoskodás illy nyilvános jele 's tanúsítása irtózáttal tartándja őt vissza a' meszsze távolba utazástól? — Azonban, mindez őt nem érdeklé 's meg nem indítá, vagy ha kissé érdekelte is, pillanatnyi futólagos felhevülés vala az, mit a' szabadság tündér bájképe 's vágyódása azonnal elenyésztetett. Nem hatá meg atyjának szorongó 's aggasztó tekintete, mellyel kísérte a' hajtó türelmellenséggel útnak készült, 's nyugtalanul idestova járkálót. — 'S miként történt az elutazás? Titkon talán, 's az éj komor 's néma sötétében, hogy atyját, leverő mély fájdalomtól, 's önmagát, érdemlett elpirulástól megkímélje? De mit érzendett — kérdem —

akkor, ha rá gondolt, hogy atyja majd a' nyájas reggel jöttével ébredve, kénytelenítetik látni 's érezni, hogy gyermeke tova vándorolt, és a' csendes este alkonyával tártkarokkal várja azt: de leáldozza bár a' nap 's aranyozott felhők megé tünt a' láthatárról, gyermeke nem jöve meg? nem így kiálthatott-e fel méltán, fájdalmas érzettel az atya: hálátlan gyermek! csakugyan távozhatál hát a' nélkül, hogy egy vég istenhozód-ot mondtál, 's atyai legszívesb áldáskívánásom elfogadtad volna? De talán nyíltan történt az elútazás? Ah! de miként léphete akkor atyja eleibe a' hálátlan gyermek? Nem kellett-e nékie — bár minden erejét összeszedte légyen is — ellágyúlnia, 's a' mármár megkezdett tévútról elérzékenyülten térni vissza, a' gondolatra: mi fájdalmas, egyszersmind szomorú és szomorító pillanatot vét a' mélyen sebzett szívű jó atya utánna az indulónak? A' veréb is talál házat, — szükség, hogy így gondolkodott légyen — és a' fecskének is van fészke, nekem is nyitva az atyai ház, maradok hát békén, 's az atyai legjobb szívet — melly miattam elvérzik búvában — nem keseríttem oktanul. Vélnéd talán, hogy a' gyermeki szeretet 's hála legszentebb érzelme, elolták keblében a' szabadság utáni vétkes vágyódást? Óh! nem, ő rúthálátlansággal bélyegezve magát, tova vándorol az atyai békés küszöböktől.

Be is érte nem sokára bünének rettenetes zsóldja. A' vagyon, mit fogyhatatlannak vélt, naponként kevesede, 's kezdett csönkkenve dugúlni az élelet kútforrás. Megállapodhatott volna még, 's haza térhete, meglevő vagyonával, de vaksága, melly távozni készteté, hazulról, nőttön nőtt a' távolban, hol nem figyelmezteté senki, de azt akarta minden, hogy minél töb-

bet nyerhessen javaiból. Tobzódik hát, 's dőzsöl tovább is, míg nem végre az utolsó morzsalék is elfogya; még mindig azon bóldog reményben, hogy örömelelete társai osztani fogják majd vele vagyonukat, mint ő megosztá azokkal a' magáét — 's házukba fogadják őt. *Azonban, miután mindeneket eltékozlott volna, támada nagy éhség abban a' tartományban.* Megrohanta azonnal őt is ama paizsos férfiú, győzhetetlen erővel, és ő megkezde fogyatkozni; és e' kezdet, visszatarthatlanul ragadá őt borzasztó vége felé, elveszendőt bizonyosan, ha ségédkezek nem karolják jóltevéleg. És azok nem karolván: kénytelen, magát mélyen megalázva, tolakodni másokra. *Elmenvén hát, adá magát annak a' tartománynak egy lakosához, ki elküldé őtet az ő mezejére, hogy legeltetné a' disznókat. És kívánja vala megtölteni gyomrát a' moslékkal, melylyet esznek vala a' disznók, de azt is senki nem adja vala nékie.* Csakugyan ennyire ment hát a' dolog. A' pazar tékozló elhagyatott egykori öröm édelete társaitól, elégnek tartván mindenik csak magáról gondoskodni. A' gazdag ifju, a' népből, melly magát Jehova választott népének nevezte, büszkén 's kevélykedve — pogány szolgálatra, és pedig ott is, a' mező tisztátalan állati közti aljas szolgálatra jutott. Aradozó bővségben, 's teljes jólétben neveltetve otthon; az idegenbeni képzelt függetlenség alatt, semmi kéjéleletet meg nem tagadva magától; vágyai 's kívánságai teljesítésétől elpuhultan; bármi lemondástól magát elszoktatva; könnyelmű vétkes czimboráktól, önhaszonleső hűtlen barátoktól, olyanná dicsőítve, ki vidáman tudja használni az életet, ennek örömeit és javait: most egyszerre, mint megvettetett kóldus, tanács-, vigasz, szá-

nakozás-, 's segély nélkül, magára hagyatva, egyedül áll az élet zajgó hullámiban. Valóban dicső szabadság annak, ki magát az atyai ház békés falai közt is, korlátozva érezte felettébb. Édes teher annak, kinek az atya iránti engedelem elviselhetetlenül nehéz, — a' dorgáló szelid veszső, fájdalmasabb volt, mintsem tovább kitűrhetné. Most érte be őt — mit egy bűnös is el nem kerülhet soha. — Isten büntető kezében, a' sulytoló nehéz ostor. Most találta őt, mint hatalmas villám, Isten ítélete, — mit egykedvűleg gúnyola oda elébb, midőn atyját elhagyá; 's a' gyermeki szeretet — 's tartozott hála legszentebb érzelmeit, lábaival tapodá. Azt hitte a' bódogtalan, hogy tova vándorolva — köteleztetéseit hagyja el csupán; elhagyta azonban önmagát, elhagyta saját idvét is. Lehető minden reményei elenyészve, a' boldog multrai visszaemlékezés csak keserveit nevelé, sokszorozva. Minden reggel újabb nyomó szükség; minden este, újabb gond kinozta, gyötörve őt, miguem végre a' nyomor annyira fejére nőtt 's reá nehezedett, hogy gyakorta feküdt ama forró óhajtattal: vajha ne ébredne többé soha fel! — De

2. Üte majd az óra, és a' tékozló fiu magába tért. Átható villámfény derengett alá elsötétült bús lelkére; 's kezdett nékie hajnallani. És e' dicső fény, nem enyészett el viszont, 's nem borúlt sötét éjszakába, — nem, de erősen megragadva tartá őt. Öszszeszedi majd magát, 's feledve a' gondok táborát, mellyek untalan környezék; az inséget és nyomort, mellyek őt egészen megtörék; a' hiu reményeket, mellyek csalogatva ámiták; feledve a' szegénység szorongatásait, mellyek őt szinte kétségbeesésig meghaták: ismét birni, ismét feltalálni akarja 's kívánja önmagát. *Magába tért te-*

hát, 's ezzel meg vala téve a' szabadulásrai első lépés. És a' már nem egészen elveszettnek tartandó, a' pillanatban, mellyben magához tért, visszagondol arra, mi volt oda elébb. Tiszta fényben ragyog fel előtte a' múltak édes emléke; az apai ház csendes nyugalomával; a' jól rendezett, 's békés életmód 's ház tartás; az áradzó bővség, melly ottan uralkodott, — 's iszonyú ellentétbe áll előtte a' legmostohább jelen; a' keserű inség és nyomor; a' barátságtalan idegen hon, kiméletlenül könyörületlen lakóival. *Magába tért tehát és mondta: az én atyámnak, melly sok béresei bővölködnek kenyerekkel! én pedig éhel halok meg.* Atyjának nevezni hát csakugyan, még most is, kit elhagya vétkesen. És ha szinte akaratlanul lebbent is el ajkáról, az édes nevezet, csakugyan ellenmondhatlanul tanusítja az, miszerént amaz édes egybeköttetési vágy ismét felgerjedt lelkében. 'S minél inkább mélyedik e' gondolatba; minél figyelmesebben veti egybe a' bődög múltat a' keserű jelennel; minél tisztábban látja, milly sokkal bővölködött akkor, 's milly sok nélkül kénytelen ellenni most: annál erősbén támad fel lelkében a' vágyódás, azt, mit elvesztett, viszont feltalálhatni, ha csak részben is. Érzi, hogy itt tovább nem maradhat, 's így szól magában: *felkelvén elmégyek az én atyámhoz.* Nem nyilvános tanuja-e e' rögtöni maga elhatározása annak, hogy csakugyan rejteztek még fentebbi nemes érzelmek keblében, mellyekre a' vihar éjszakájaként reászakadt inség és nyomor pusztítva dült tábora semmi hatást nem gyakorolt? 's ez érzelmeknek ada most az isteni segély helyes és biztos irányt. Állítsátok elő képzeletben őt, a' mezőn, disznó nyáj között; szakadozott rongy öltönyben, elhalványult képpel, 's éhségtől el-

kényszerülten, lehajtott fővel; földre szegezett tüztelen szemekkel: bizony mondom néktek, e' szavak elhangzásánál: *felkelvén elmégyek az én atyámhoz*," legtisztább fényözön terül ismét el, 's szét a' bús komoly arcokon; fény, melly a' lélek bensejéből sugárzott ki, 's árada szét egész valóján.

Azonban nemcsak ezt mondja ő: *felkelvén, elmégyek az én atyámhoz*, hanem utánna teszi azonnal: *és ezt mondom nékie: atyám! vétkeztem az ég ellen és te ellened; és nem vagyok többé méltó, hogy fiadnak hívattassam. Tégy engemet olyanná, mint a' te béreseid között egy.* Anyyra 's olly tisztán meggyőzeték hát vétke nagy voltáról, hogy abban az ég és Isten örök rendelése elleni büntettet lát egyszersmind. Anyyra nem számít többé elébbeni helyzetére 's állására, hogy őszinte ismeri el magában — ott hol senki nem hallja, a' sziveket vizsgáló örök Isten szent színe előtt, — hogy nem méltó többé a' fijúságra. Olly forrón buzog és ég benne a' kívánat atyja közelében lehetni, hogy vágyván vágyakozik atyja béresei alacsony — szigorú — és kemény helyzetökre; 's mint atyja kegyelmének 's jóságának legdrágább 's becsesb ajándékát, kívánja azt, esdve eszközölni ki. — Nem követel semmit; nem kívánja magát mentegeetni ifjui könyelműséggel 's tapasztalatlansággal; nem a' kísértés hatalmas erejével, mellynek ellentállni képes nem vála. Nem, de amaz őszinte elismeréssel 's vallomással akar atyjához közelíteni egyedül; 's maga elhatározását tetteleg tanúsítandó: *felkelvén, elméne az ő atyjához.* Méltán foroghattak ekkor, egymást váltva, illy gondolatok elméjében „atyámhoz akarok hát menni, 's „illy állásban szegényül, csak nem félmeztelen; 's eh-

„ségtől elkényszerülten? Él-e még valljon, kit elha-
 „gyék, atyám? és ha él, elismerend-e engem? És ha
 „elismer is, magához vészen-e ismét? Nem kell-e
 „magát miattam elszégyenelnie, 's nem utasít-e visz-
 „sza, keserű; de érdemlett szemrehányásokkal az apai
 „ház küszöbétől? És ha majd csakugyan magához fo-
 „gad végetlen jósága, mit mondanak a' barátok, is-
 „merők, 's a' béresek, kik közt akarok szolgálni? Itt
 „ellenben senki nem ismér, — nem jobb-e hát itt ma-
 „radnom, 's a' legnyomorúbb módon bár, tengetni
 „örömtelen életemet? mint lealázó szégyent 's homályt
 „vonni magamra? Jó talán még idők multán bizonyos
 „kedvező körülmény, melly az inségből kiségit; és ha
 „szinte elébbi bódog állásomra nem is, de olyan hely-
 „zetbe emelhet még, melly mindenesetre kedvezőbb
 „sorsot nyújthat számomra, mint atyám béresei alacsony
 „állásuk.“ És ha sokáig, ha minduntalan, csak így
 fontolkodott volna, elmehetett volna-e valaha atyjához?
 nem lephette volna-e meg véletlen a' késni nem tudó
 halál borzasztó szent órája? 's nem fedhették volna-e
 idegen föld nyomó hantjai hamuhodó hült porait? De
 nem késik ő soká, hanem dologhoz lát hirtelen nyil-
 vános jeléül annak, hogy őt nem csupa szükség 's kény-
 telenség, de valami fentebbi, tudniillik legszentebb vá-
 gyódás, atyjához vonszó legtisztább 's ólthatatlan sze-
 retet indítja 's lelkesíti a' hosszú és kétes útra.

Igen! egész tartományok terültek el közte 's ha-
 zája közt; ismét át kelle ezeket utazni. Midőn először
 átvonula ezeken, dicsőség 's magos öröm kísérték őt
 mindenütt; örömittas kísérek közt, még szebb kilátás
 hízelt, mosolyogva felé — nagyobb öröm-élvezet-
 re. Most pedig egyetlen pálczával tévedez ide 's tova;

— ez az egyetlen hű barát, ki mellette maradt még, 's hazájába vezérli 's segíti ingatag lépésit. Idegen emberek könyörületétől esdekel falat kenyeret, útmelletti vágásokból 's gödrökből merit vizet, szomszját enyhíten-dő; a' meszszerült ég-bólt bēfedező hajléka; kemény és száraz föld fáradt teteminek rögös nyughelye. Gyakran a' nap izzó hevétől elepedten földre rogyik szinte, 's kétségesskedik, kivihetni — mit kezdett — a' nehéz és fárasztó hosszú útat. Azonban *erős a' szere-tet, mint a' halál*, az atyáhozi legtisztább szeretet éb-redt fel benne, 's lobog ólthatatlan szent lángokkal. Fel kél azért hirtelen, 's összeszedve magát, uj erőt köl-csönöz lankadt ereibe. Elhagyva már az éhség nyomta tájakat, gazdag, virágzó, és dúsan tenyésző vidékeken útavza már, találhatott vala alkalmat, megtelepedhetni ott, vagy idegen szolgálatba állhatni, ollyannál, ki bű-néről mit sem tudva, keserű szemrehányással nem ter-helhetné soha. A' hajlék azonban, mit itt építene, 's mellyben mint maga ura, szabadon élhetne, nem lenne a' boldog apaiház soha. A' szolgálat ingyen sem hason-lítandó az ottanival. Azértis, előre tör és siet; 's mi-nél tovább halad, annál inkább gyorsítja 's szárnyakat fűz, mintegy lábaira, az öröm és magos remény. Vég-re majd — égi segély 's isteni óltalom védpaizsa alatt — állhatatos kitartás után, elérve a' kívánt czél, 's ő eljuta atyjához szerencsésen.

Imé! elmondva előltetek rövideden, a' tékozló fiu' távoztása az apai háztól. Elmondva a' rettenetes inség és nyomor, mellybe vélkes gyönyör — 's testi kēj' él-delete buktatá a' boldogtalant, mignem végre, a' beért isteni büntető erő 's hatalom, szinte kétségbeesésig sulytolá, a' mármár — mindenétől megfosztatott 's min-

denektől elhagyatott — nyomorú kárhozandót. Elmondva egyszermind az is, miként, hogy ütött egykor annak is az óra, 's azonnal magába tért, 's bánva a' bűn' 's vétek' szolgálatában elvesztegetett életidejét; legyőzve minden ellen gerjedelmeket, visszatért — kit elhagyott vétkesen — atyjához; 's a' megbánás' könnyeit hullatva, e' szavakban esdekle bocsánatot: *Atyám! vétkeztem az ég ellen és te ellened. És nem vagyok immár méltó arra, hogy fiadnak hivattassam; tégy engemet olyaná, mint a' te béreseid közzül egy!* — Miként fogadta majd az édes atya ellévedt, de ismét hozzátért gyermekét? arról jövő alkalommal.

Most pedig mellőzve minden — különben is, mint hiszem felesleges, sőt épen szükségtelen — alkalmazást, mindenki tudván azt, hogy az evangéliumi tékozló fiú, képe a' bűnösnek, ha ugyan minden bűnös úgy tekintendő, mint tékozló fiú, ki feledve az apai intést; 's elhagyva az apai ház' küszöbeit, tova vándorolt, hogy szabadon mivelhesse a' gonoszt: magára bízom most az egyszer mindenkire, hogy vegyen épületet 's hasznos tanúságot a' mondottakból, ama pásztori intéssel rekesztve egyszerű elbeszélésemet: Könyörögjön minden, ki csak könyörögni tud, könyörögjön buzgón 's buzogva az irgalom' atyjához 's Istenéhez, hogy őt bűn' fertőjébe merülni, 's tőle elszakadván tékozló fiúvá lenni ne engedje soha. És ha talán — mitől óvjon mindenkit kegyelmesen az ég — közülünk valaki Istentől, ama legjobb atyától vétkes hálátlansággal elszakadva, tékozló fiúvá aljasult már: — Istenre, tulajdon idővére kérem és kényszeritem azt, térjen, óh térjen magába mielőbb; 's elismerve helyzetének — hova undok bűnei miatt süllyede — rettenetes voltát, emlékezzék

meg, honnan esett ki, 's térjen meg — kitől eltért — Istenéhez; 's Istenfeledése' szennyét bűnbánata' könnyeivel mossa le, hogy visszasegítvén kárhozat' széléről, Isten, — büntől szabadult lelkét — mint a' tékozló fiú atyjánál: úgy ő is ama nagy napon — az ítélet' napján — irgalmat és kegyelmet találhasson Isten előtt mennyben. Amen.

XVI.

A' tékozló fiú' fogadtatása az apai háznál.

Alapige: Lukács 15. 20—32. Mikoron még távol volna, t. i. a' tékozló fiú — meglátá őtet az ő atyja és megszaná őtet, és hozzája futván esék az ő nyakára és megcsókolgatá őtet. Monda pedig nekie az ő fja: Atyám! vétkeztem az ég ellen és teellened, és nem vagyok immár méltó arra, hogy te fiadnak hivattassam. És monda az ő atyja szolgálainak: Hozzatok elő amaz én fő-öltözöruhámat és öltöztessétek fel őtet, és adjatok gyűrűt az ő kezébe, és sarut lábaira. És előhozván ama meghizlalt tulkot, öljétek meg és lakozzunk vigan. Mert az én fiam meghalt vala és feltámadott; elveszett vala és megtaláltatott. Kezdének azért vigan lakni. Vala pedig az ő nagyobbik fja a' mezőn: ki mikor haza jöven közelgetett volna a' házhoz, hallá az éneklést és vigadozást. És egyet a' szolgák közül előszólítván, megtudakozá: mi dolog volna az? Az pedig monda neki: A' te öcséd jött meg; és megöleté a' te atyád ama hizlalt tulkot, mivelhogy egésségben jött meg. Megharaguvék pedig az, és nem akart bémenni. Az ő atyja annakokáért, kimenvén kéré őt. Amaz pedig felelvén monda az atyjának: Imé! ennyi esztendőől fogva szolgállok tenéked, és soha parancsolatodat meg nem rontottam, mégis nem adtál nékem csak egy kecske fijat is, hogy az én barátimmal vigan lagnám. Minekutánna pedig a' te fiad megjött volna, ki minden te marhádat a' paráznákkal költötte el, megöletéd ő néki ama hizlalt tulkot. Ő pedig monda néki: Fiam! te mindenkor én velem vagy, és minden marhám tiéd. Vig kedvvel kell vala pedig tenéked lened, és örvendezned kell vala, hogy a' te atyádfia meghalt vala és megelevenedett; elveszett vala és megtaláltatott.

Felmutatám a' mult alkalommal a' tékozló fiúnak az apai háztóli távozását és ahozi vizsont megtérését. Hát-ra van még, hogy egy pár töredék vonásban érintsem meg, 's előőkbe rajzoljam mintegy, annak, az apai ház-

náli viszont fogadtatását. Mig ezt teszem, legyetek szokott kedvező figyelemmel. Kettős fogadtatásban részesült a' hazatért tékozló fiú; értelmezzük mindkettőt rövideden.

1. Nem vala még az apai ház' kapuinál a' tékozló fiú, a' kapuknál, mellyekhez legszentebb emlékek kötötték, 's mellyek, m'int új élet' kapui tárultak fel előtte. Lehet, hogy épen most küzdött még egyszer dobogó keblében, hatalmasb erővel mint valaha, a' nehéz aggodalom: találand-e valljon kedvező fogadtatást 's barátságos lakhelyet? — az engedelem' — 's bocsánat' édesen biztató reményével, 's e' küzdelem akadályozá talán kissé — különben is — ingatag lépteit? — *De mikoron még távol volna, meglátá őtet az atyja.* Kétség kívül, többször tekintgete már az aggasztó vágyódással a' messzevivő tágas útra, mellyen egykor fija tőle tova vándorolt. És ha szinte a' hálátlan gyermek semmi tudósítást nem küldé is hozzá a' távolból, 's többek előtt csak nem egészen elfeledve volt is már: nem feledé őt az édes atya; nem, de csöndes magányában szívszakadva várta, nem ritkán, megtérését. Azonban, hasztalan várta azt ez ideig még mindég. Többször látta átüvöltő szeleket 's villány-terhes fellegeket emelkedni a' távolban; többször forgószerű kavarta por-oszlopokat — de fiját, ki tőle messzetávozott, nem látá meg azokban soha. Számanélküli idegenek vonultak át előtte 's mellette, de nem vala látható fija, azok' körében. Végre, csakugyan megjöve az. Az atyai határtalan szeretet megélesíti a' várva-váró atya' már gyenge látását. A' távollét' daczára nem akadályoztatva semmit, a' halvány 's elkomorult bús tekintet — nem a' szakadozott rongy öltöny által — megismeri őt. Igen! látni 's meg-

ismerni őt, egyazon foglalkozása mélyen érező atyai szívének; és e megismerést nyomba követi a' legszívesb könnyöret és szánakozás. Ugyvan! az atya *meglátá és megszaná őt*, 's nem maradhatta tovább házánál. Nem, de az évek' hosszú sora alatt legörbedve, 's szeretett gyermeke utáni kinzó aggodalom miatt, testben úgy, mint lélekben lehajolva bár, ifju kor' virágzó erejét érez hirtelen, csüggeteg 's reszkető ereiben; mert atyai szive gyengéden érező még mindég, 's megmaradt a' régi hiveségben változatlan; 's *hozzája futván esék az ő nyakára, és megcsókolgatá őt*. És ha szinte e' kitörő fentebbi öröm' forróan meleg könnyei, elfojták is a' megengedés édes szózatát: ki vala már az mondva egész bizonyossággal, 's illy elfogadtatás után, nem kívánt semmi más bizonyítványt.

Ugy látszik, nem is érdemetlen a' tékozló fiu sok kiszenvedett nehéz küzdelmiért, e' fogadtatásra már. Egy próbát álland az ki még; próbát, melly nehezebb 's tul hølád minden eddig még kiálltakat. Nem hangozott még el ajkiról a' vallástétel, mit megbántott atya előtt, letenni akara, midõn az teljes megengedésrõl biztosítá már. És ha õ olly mélyen 's õlthatlanul nem érezte volna lelkében vétke' nehéz öntudatát; — ha csupán a' beért nyomor' és szükség' sulytó csapásítól akart volna szabadulni, visszatérte által csak: valóban illy fogadtatás után, arról már teljesen meggyõzötve, visszatartatá a' vallomás' érzékeny szavait, 's mellõzheté a' szükségtelen maga megalázódást. — De nem nyugszik õ, mig lelke' nyomó terhét le nem teszi. *Atyám!* — így szól hát — *vétkeztem az ég ellen és te ellened, és nem vagyok immár méltó hogy te fiadnak hivattassam; 's kétségkívül kívánta utánna tenni: tégg engem ollyanná, mint*

a' te béreseid között egy. Megfogá majd szavában az atyja, aggódva mintegy, hogy magát az által mélyen megalázza gyermeke. Nem akarja hát, hogy beszédét végezze; 's szolgálíhoz fordulva, kik oda siettek az alatt — parancsolja azoknak: *Hozzátok elő amaz én fő öltöző ruhámat, és öltöztessétek fel őt, és adjatok gyűrűt az ő kezébe, és sarut az ő lábaira.* Teljesen akará hát visszaállítani, elébbi fénylett 's egykor boldog állásába, hogy élvezhesse ismét — mintha még nem osztozott volna soha — gyermeki jogait 's igényeit. Egészben úgy kívánta tekintetni, mint egyik kedvelt gyermekét. A' régiék elmúltak, mindennek meg kellett hát újulni irányában. Nem kíván, nem akar megelégedni az édes atya félszeg jótéttel; nem akarja, hogy gyermeke szakadozott rongy öltönyben jelenjen meg, 's szolgakép' robotoljon; 's nem kíván tenni semmi szemrehányást, melly szégyen-pirral boritná arczát gyermekének.

Másoknak is vissza kell hát tartani szemrehányástól magokat. Nem csak, de osztaniok is kell teljes mértékben az atyai szív' magos öröm-érzetét. Mély fájdalom' érzetében ugyanis, magába vonul mintegy a' lélek, 's epezítő bujával foglalokozik egyedül. Igen! míg a' szerencsétlen' elvesztésén szomorkoda a' mély bánatú atya, szükségessé vált — úgy szólván — előtte, hogy magára hagyattassék, 's keserű bánatjának éljen bus komolyan. A' kitörő öröm' zajgó lármái messze távoztak háza' küszöbétől, 's gondosan kerülte az örömszajos emberek' vidám társaságát. Most azonban egybegyűjti azokat, hogy a' közel környék összehangzják érzetével, 's atyai legmagasb öröme, kiáradják azokra

is. *Előhoztán ama meghízalt tulkot* — monda ő — *öljétek meg és lakozzunk vigan; mert az én fiam meghalt vala és feltámadott; elveszett vala és megtaláltatott. Meghalt vala?* — Igenis, halva volt ő atyjára nézve, miólta tova távozott. Mit használt ugyanis nekie gyermeke' élete, ha övétől egészen elszakadva tölté azt? *Elveszett vala!* Ugy van, mert mig távol 's idegenben tartózkodott, mint vesztett birtokot tekintheté őt, atyja egyedül. Most pedig ismét megtalálta azt; ismét, és újra él az reá nézve; mert saját életét atyjáéval egyesíti, visszatérve az apai házhoz, mellynek egykor olly becses, olly kedvelt tagja vala; 's mellyben olly nagy hiány 's üresség volt — miólta nem vala hon. Nem helyén vala-e hát a' rendelkezés, ha az örömittas édes atya, a' ház' cselédit is örömebei részvétre hívja fel, midőn e' nagy hiány betöltetett ismét? 'S nem méltán jéghideg 's kökemény érzéketlen szívűeknek mondhatnánk-e azokat, ha illy érzékeny felhívásnak ellent állhatának? Nem is állának ellent, de elmenének mindnyájan, 's kezdenék vigan lakozni. És imé! illy — még csak nem is gyaníthatott — legszívesb 's kedvező fogadtatásban részesült a' tékozló, de visszatért fiu az apai háznál — atyja részéről. De

2. Koránt sem fogadtatott így testvérétől. Az öregbik fiú az alatt a' mezőn vala, hihetőleg atyja dolgaiban foglalkozó, 's csak este, miután az egész nap terhét 's melegét hordozá izzadva — tére meg atyja házához. És a' mint közeledett, a' különben olly csendes 's magányos térhelyen, *hallá az éneklést és vigadozást. Csudálkozással eltelten majd, 's alig hive füleinek, állapodott kissé meg, és egyet a' szolgák közzül előszóllítván, megtudakozá, mi dolog volna az? Az pe-*

*dig monda nékie: a' te öcséd jött meg; és megöleté a' te atyád ama hizlalt tulkot, mivelhogy egésségben jött meg. Felgerjed majd erre bosszújában. Minden keserű érzetek, miket atyjának később nyiltan elibetár — rohanólag támadtak fel lelkében, egyszerre 's egymást váltva folyták át, tüzes csatában, szenvedő kebelét, nemképes megfogni atyjának illy bánás módját. Azt akarván 's mintegy követelvén, hogy öcscsét engesztelhetetlen hidegséggel utasítsa el magától, 's küldje vissza messze vidékre, hogy most minden bünbánás, 's olly igen megérdemlett büntetés nélkül, nemcsak atyailag fogadja azt, de öröminnepet is rendez az érkező számára: ez belátása ugy mint megfogása körét túlhaladja. Azértis nem birhatja reá magát, résztvenni az öröm-innepélyben. *Megharaguvék pedig és nem akara bémenni.* Meghallván majd az édes atyja, idösb fijának felgerjedt haragját: *kimenvén, kéré ötet;* hogy nyilván megmutassa mennyire kedvező 's jó indulattal viseltetnék irányában is, ott hol parancsolhatott vala, kéréssel kívánván fellépni. — *Amaz pedig felelvén, mondá az atyjának: imé! ennyi esztendőtől fogva szolgállok tenéked, és soha parancsolatodat meg nem rontottam, mégis nem adtál nékem csak egy kecske fíjat is, hogy az én barátimmal vigan laknám. Minekutánna pedig e' te fiad megjött volna, ki minden te marhádat a' paráznákkal költötte el, megöletted néki ama hizlalt tulkot.* Ez vala hát az ok? 's innen és ebből mérte atyjának irántai szeretetét. Azért tartá magát hátrább téve, 's kevésbre becsültetve atyjától, mivel irányában, atyai jóságának e' küljeleit nem tanusítá még soha. Épen azért, nem nevezi testvérének 's öcscsének az érkezőt; nem, de „e' te fiad“ czimmel em-*

liti azt; mintha az teljesen idegen 's ismeretlen volna előtte. Olly kellemetlenül tör ki egyszerre belőle az eddig fojtva tartóztatott bér- 's jutalom vágy, és a' nyomorú gonosz irigység, hogy döllyfös tulzából — testvérét rajzolandó — a' legfeketébb szint használja arra fel, 's vétkesnek káromolja azt, mit ugyan, az könnyelmű tékozlása, 's a' miatti szegénységre, 's csaknem utolsó szükségre lett jutása tekintetében megis érdemelt.

Az édes atya ellenben — bár e' kemény szemrehányás által mélyen érdekelletett 's bántatott meg, és méltán jogositva érezheté magát, szigorún vonni kérdőre e' kíméletlen szavakért idősb gyermekét: legkevésbé sincs most arra hangúlva, 's mint nem kívánja megkeseríteni atyai legtisztább örömét: úgy nem akarja elősegíteni a' kedvelen viszályt, melly a' két testvér közli viszonyt olly igen fenyegeté. Megpróbálja azonban így is, megnyugtalni őt, szemére lobbantva igaztalanságát, 's ama szégyen-pirral borítani el, mit el nem távolíthata magától, ha a' dolgok folyamá. szenvedély nélkül, 's el nem fogult kebellet fogta fel; 's monda nékie: *fiam! te mindenkor én velem vagy.* Fiam voltál, az is maradsz mindenkor. Hát olly keveset érő ez te előtted? Láttál-e szükséget valaha, valami-ben? *Ime minden marhám tied.* Elválásról 's osztózásról köztünk szó sem lehet. Óhajtál-e valaha vígan lenni barátiddal? Szabadságodban állott az mindenkor, 's mint nem ellenzettem: úgy nem is ellenzem azt soha. Ha te nem tetted azt, mit illy módon megkiméltél, nem nékem, de tenmagadnak takargatád meg. Azonban, ha mindenünk közös, közös ügy mindkettőnkkel, az is, ki most hozzánk reménytelenül érkezett. Hagyj fel hát min-

de a nehezteléssel 's vétkes haraggal. Eddig is *vig kedvvel kell vala lenned, és örvendezned kell vala, hogy a' te atyád fia meghalt vala, és megelevenedett; elveszett vala és megtaláltatott.* — Imé tehát, nemcsak maga örvend az örömittas édes atya, meghalt, de megelevenedett; elveszett, de viszont megtalált gyermeke érkezésén, teljes szívvvel 's lélekkel, — nem, de midőn vig örvendezésre hívja fel a' környéket: az elébb bosszútéljes 's különböző öregebb testvért is — feledésre kérve, múltak iránt — hogy az öröm-innepély 's víganlakozás teljes és zavartalan légyen — testvéri leg-tisztább öröme buzdítja 's lelkesíti a' megjött testvér iránt.

Felfejtve — úgy hiszem eléggé — elöttetek, a' tékozló fiúról történeti szent elbeszélés, mellyről azt jegyzém meg elébbi beszédem kezdetén, hogy úgy tekintendő az, mint evangéliom az evangéliomban, magába foglalván Jézus áldó evangélioma lelkét 's egész öszvegét. Hozzáteszem most, hogy ha az egész evangéliom méltán hasonlítandó egy gazdag- 's ezer alakban változó tájképhez, mellyen a' napfény tiszta és éji sötéthomály fedte helyek; a' vidám kinézéssel gyönyörködtető, ismét mélyen elkomorító nézpontok, csudateljes módon váltogatják egymást: úgy ezen egyszerű, de örök igaz 's kimerithetlenül gazdag képrajza is, a' tékozló fiúról történeti szent elbeszélésnek, mit Jézusunk élethün ira elibünk, ha azt kellő figyelemmel kísérenk.

Az apai bódog lak tünt fel elébb is elöttünk; vidám nyúgalma, csöndes békéje, 's a' benne áradozott bővség 's általános jólét, méltán kiérdemlék figyelmünket. Előteremténk képzetünkben, hogy a' történeti el-

beszélés jeleltje, az ifjabb fiú, *ha eszébe vette volna azokat, mellyek békeségére valók valának*: bódog és nyugalmas életet élhete a' nevezett áradozó jólét édesen pihentető lágy ölén. Csodálva bámultuk elhatározódását, miszerént távozni kívána mégis az apai ház békés küszöbitől. Tudakozva kerestük az indokokat, mik őt e' szerencsétlen elhatározódásra birhaták; 's úgy találtuk, hogy az önállóság- 's álfüggetlenség utáni titkos vágyódásból eredének azok; 's nem titkolhatánk el, hogy nem ritkán keblünkben is tenyésznek, és pedig gazdagon, illy magvak, hasonló keserű gyümölcsöket érlelők számunkra.

Mi is apai házban élünk, nem csupán ketten, de milliók együtt. És ez apai ház a' nagy világ, mit az teremtet, minden benne 's rajta levőkkel, *ki elébb volt mintsem a' hegyek lennének, és formáltatnék e' föld és a' világ; az ki öröktől fogva mindörökké erős Isten volt*. A' menny és kiterjesztett erőség e' hajlék fedele, örök és mozdulatlan alapon nyugszik az. Nappal a' fényes nap világítja azt, éjjel milliárd csillagvilágok tündökölnék fedelezetén. Országok és messze terült tartományok egészítik termeit; népek és nemzetek teszik lakosait. Hegybérczek 's magos partok annak falai; a' róna földek habzó arany kalászokkal; a' rétek, kertek és szőlőtermő hegyek édes gerézdekkal élés kamorái, hol nyitja meg amaz égi legjobb atya áldó kezeit, hogy megelégtítsen minket 's minden teremtményit, naponként gazdag jóvóltával, 's ne legyen közülünk senki, ki elhagyatva érezze magát. És ez apai házból, nem távozzhatunk egészen soha. *Hová mennék* — ugyan is, így énekel a' szent éneklő egyik magoságos énekében — *hová mennék uram! a' te lelked elől, és a' te*

országod elől, hová jutnék? Ha a' mennybe megyek ott vagy, ha a' koporsóba vetem agyamat, ott is jelen vagy. Ha olyan szárnyaim volnának, mint a' hajnalnak, és a' tengernek utolsó határándól laknám is, oda is a' te kezed vinne engemet, és a' te jobb kezed megfogna engemet. Ha azt mondanám: talán a' setétség elfedez engemet; de a' setétség is világosság én környülem, a' setétség is nem fedez el engem te előtted; hanem az éjszaka is fénylik, mint a' nap, 's a' setétség te előtted olyan, mint a' világosság. Az én vesémet te bírod és te fedestél be engem anyám méhében. — És ha szinte kiakarnánk is költözni a' tes'tből, 's letenni ez életet: nemesebb valónkat, lelkünket, nem vethetjük el. Isten kezébe vezérel a' halál is: mert akar élünk, akar meghalunk, az úréi vagyunk. Naponként kiterjeszti áldó kezeit felettünk, 's végetlen kegyelme biztat és bátorít a' kétes pályán. Még a' sötét árnyékú völgyekben is, még akkor is, ha megnehezül rajtunk a' vállainkat nyomó teher, mellettünk áll, 's nem enged fellebb kísértetni, mint elbirhatnánk. Egy órai rövid nyugalom, atyai szerető szivén 's kebelén; egyetlen tekintet atyai szeretete' végetlen gazdagságára, megédesíti az élet minden gondjait 's fáradaimait.

Azonban mégis, bennünk is rejtezik ama függellen szabadság utáni vágy, melly a' tékozlófiút tova kényszeríté atyja házából, 's vele a' köztöki legszentebb 's legédesb kötelekeket szaggattatá el. Birni, 's szab dicsőség szerint kívánjuk használni — nem ritkán — azt, mit magunkénak hiszünk. Miénk pedig, vétkes nézetünk szerint mind az, mi tetszik a' szívnék 's gyönyörködési szemünket. Isten legjobb akaratja terhes és fárasztó iga már; jelenléte 's reánk felvigyázása elviselhetetlen; a' ha'ár, mit elibünk szab, keskeny és felette szűk. Tul

azon, hizelegve csalogat ezer bájalakban változva, a' nagy világ; 's vakon követve majd a' testi kék 's vélkes gyönyör embereit, elszakadunk attól, kit úgy ismertünk 's tiszteltünk eddig, mint legjobb atyját mindeneknek, kik földön 's mennyen fiaknak neveztetnek. 'S feledve őt, kinek nagy volta minden lépten megrendíti lelkünket, dicsősége mindenből elibünk világol, jósága mindenütt körülkarolva tart bennünket: kellelten már a' szent könyv, szellen az uri szent vacsora, boszantó a' hívők társasága 's a' vallás, mert Istenre emlékeztet vissza, — és mi hanyathomlok rohanunk a' bün 's vétek kárhozatos fertőjébe. —

Követénk majd a' tékozlófiút, meszsze vidékekre gondolattal. Látánk mint küzde előbb borzasztó inséggel, mignem végre a' legnagyobb inség közepette megjelent nékie Isten ítélőszéke 's büntető hatalma, saját vétkei büntetése által élet útára térítendő őt. Reményt veszve 's szinte elcsüggedten állánk ekkor mellette. Sötét és irtózatoss éj leplezé előttünk az emberélet képet, melly Istentől is elhagyatva látszott már; mert vétkeken szakadt el Istentől, 's tátongó mélység szélén lebege az, minden pillanatban menthetetlenül veszélybe rohanó, 's csupán a' hit, hogy az elkietlenült borús felhők felett is örök és végetlen jóságú Isten, a' világosság egyedüli atya lakozik, 's hogy tőle a' bün miatt elsötétült lelkekbe is derenghet alá világosság sugár, erősíté a' biztató reményben, hogy e' legjobb atya nem vonandja el tőle is teljesen áldókezét, 's közelítend a' már-már kárhozandóhoz isteni segélyével. Nem is csalt meg a' remény. A' tékozlófiú, önismeretre jutván, magába tért. Az apai házrai édes visszaemlékezés felkelté azzal lelkében az ahozi legszentebb vágyódást. Mint

víradt ekkor lelkében, víradt nekünk is. Benső legtisztább örömtől lelkesülten látánk, miként ő a' bűn nehéz igáját nyakáról levetve, ismét felemelé fejét. Vétke igaz megismerése nyilvános kezesség volt Istenneli kiengesztelődése felől. A' rögtöni elhatározódás: *felkelvén elmégyek az én atyámhoz* — amaz erőre mutata, melly mondhatatlan hatalmas lett benne erőtlenségben — ismét. Az eljárás, miszerint szándékát — legyőzve minden akadályt 's nehézséget — kivitte, amaz égi segílyt 's oltalmat tükrözé viszsza, melly nékie onnan felül adatott. Megtért hát atyjához, 's azonnal új világ 's új élet tárult fel előtte. Áttört a' nap a' sötét éjjelen, 's enyészetlen fényvel világítá meg a' tájt, hol az imádott hon feküve, mellyhez tartozik már ismét változhatlanul a' tékozlófiú.

Mint beérte a' tékozlófiút: úgy beér mais minden vétkest bűnének rettenetés zsoldja. Isten igazságos ítéletét kérdezitek talán az életben, melly nem csupán képzeletben, de láthatólag is sulytja a' bűnhődöt? Menjetekek el a' sinlők nyomoru házába, vagy néhány beteg 's halálos ágyakhoz: látni fogjátok azt azonnal. Nyissátok fel a' büszhödt tömlöczöket! nem csupán emberi, de egyszersmind fentebbi, sőt isteni büntető hatalom jeleit látjátok ott. Kérdezzétek meg egyiket vagy másikat a' vasbékóba vért szenvedőknek: miért kénytelenek illy borzasztó nyomor 's inség közepette epedni? Ha ezek nem, megmondják talán mások: azért, mert nem engedtek szüléik jó intésének; könnyelműleg tékozlák el minden vagyonukat, 's merültek a' testiség vétke kéjédeletébe, mignem beérte bűnök zsoldja, vagy más rendkívüli módon fenyíté Isten büntető hatalma. De nem egyedül külsőleg, de bensőleg is bünteti Isten a'

bünhödöt. Igen, *bünnök zsoldja a' halál*. Minden bünhödő úgy tekintendő, mint tékozlófiú. Elvesztegeti 's eltékozolja az istenség képét 's hasonlatát, el lelki örök békéjét 's nyugalját. Mint amott a' szegénységet nagy drágaság követvén, egyik csapás kezettoga mintegy a' másikkal: úgy itt is egyik bünből másik lesz, melyekre rchanva vétkesen, végre a' kárhozat iszonyú szélére jut, hol a' multak gyötrő emléke, a' jövendők borzasztó képei veszik körül, 's amaz ismerets író szavaiként: távol, *meszsze'átja magától a' boldogság egét, 's közel a' sírt*; a' hit nem világosította sötétet emésztlő férgével, melly képzeletében, mint lángörvény rá ásitó pokollá változik át. Már fél, már sülyedni véli magát, már képzeletét szenvedéseit. Iszonyú helyezet! óh hit, szeretet, remény! legyetek segítségére. Ah! de az istentelen egyedül 's magánosan áll az élet szinpadán, elszakadva Istenétől. A' hittel, melly Istennel egybekötheté boldogítólag — felmonda botorul; a' szeretet, melly kísérheté utain, meszsze távozott tőle; 's így kénytelen reményét a' vak sorsba helyezni, és az ott is megszégyenül. Boldog azonban, ha iszonyú helyzetében Istenbe veti azt, és magába szállva, mint a' tékozlófiú atyjához, megtér Istenéhez, 's Isten tagadása szennyejét, töredelmes bünbánat könyeivel mosván le, bocsánatot könyörög 's irgalomért esdekel Istenhez; mert ez égi jó atya, *ki nem akarja a' bünösnek halálát, hanem megtérését és életét, a' répedezett nádszálat eltörni, a' füstölgő gyertyabelet elollani nem kívánván*, magához fogadja az igazán megtérőt, 's örömeök léssen mennyben Isten angyalinak, *egy illy bünös ember' megtérésén*.

És valjon, visszatarthatánk-e mi legtisztább benső örömünket, midőn látánk — elbeszélésünk nyomán — a' már megtért és megérkezett fiút, örömtelt kebelvel 's tártkarokkal fogadtatni atyjától, ki feledve a' multak keserű emlékét, feledve gyermeke rút hálátlanságát, ismét sijnának 's minden javai osztályosának fogadá 's nyilvánítá azt, 's kitörő atyai örömét magositandó, víg lakozásra hívá fel a' környéket, 's együtt érzésre bírá 's lelkesíté az elébb boszús haragra lobbant idősb testvért is? Óh! nem, hiszen ez érzékeny és érzékenyítő dicső jelenetben amaz örök igazság rejlik számunkra: megbocsát amaz égi jó atya is, eltévedt, de hozzá térő gyermekének, 's hogy boldogtalan nem az, ki tékozlófiú volt, hanem az, ki nem tudott 's nem kívánt visszatérni az atyai kegyelem zsámolyához. Amen.

TARTALOM:

	Lap
1. Miként lesz a' szeretet imádsággá? Alapíge: Koloss 1. 8—14.	1
2. A' lélek kitünő magas tulajdoni az ember igaz becsét 's méltóságát épen nem feltételezik. Alapíge: 1 Korint. 13. 1—13.	12
3. Rágalmazás. Alapíge: Példabeszéd. 24. 9.	27
4. Barátság. Alapíge: Példabeszéd. 17. 17.	39
5. Kik Isten' lelkétől vezéreltetnek, Istennek fiai. Alapíge: Rom. 8. 12—18.	52
6. Hazaszeretet. Alapíge: Zsoltár. 122. 6—9.	63
7. Békeség kívülünk, bennünk és felettünk. Alapíge: Péter 3. 8—15.	79
8. Jézus' evangeliuma' áldó hatása társas viszonyinkra. Alapíge: 1 Péter 2. 11—17.	92
9. Séta a' szabad mezőn. Alapíge: Énekek. 7. 11.	104
10. Istenkáromlás. Alapíge: Jelenések 13. 3.	121
11. Emberi nyelv. Alapíge: Jakab 3. 8—10.	134
12. Lucifer. Alapíge: Ézsaiás 14. 12.	143
13. A' másokali jóltétel, 's azoknak boldogítása, egyik legnemesb 's fenséges jutalmazó erényes tett. Alapíge: Máté 9. 18—26.	159
14. Szent-Lélek elleni káromlás. Alapíge: Márk 3. 28, 29.	177
15. A' tékozló fiú, távozva az apai háztól, 's visszatérve ahoz. Alapíge: Lukács 15. 11—20.	190
16. A' tékozlófiú fogadtatása az apai háznál. Alapíge: Lukács 15. 20—32.	205

40 ✓

BX9445.K57

Nepeszeru irnepl egyhazi becsade

Andover-Harvard

00090530

3 2044 077 903 409

